

ราชกิจจานุเบกษา

ฉบับจดหมายเหตุ

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส
พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

และ

พระราชพิธีโสกันต์พระราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
สยามินทราธิราช

พ.ศ. ๒๔๙๓

นายบุญชู เจนพันธ์

กรมเสขาธิการคณะรัฐมนตรี รวบรวมและเรียบเรียง

หม่อมราชวงศ์ เทวาธิราช ป. มาลากุล

สมุหพระราชพิธี ตรวจสอบ

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ราชกิจจานุเบกษา

ฉบับจดหมายเหตุ

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

และ

พระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สยามินทราธิราช

พ.ศ. ๒๔๖๓

นายบุญชู เจนพนัส

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี รวบรวมและเรียบเรียง

หม่อมราชวงศ์ เทวาธิราช ป. มาลากุล

สมุหพระราชพิธี ตรวจสอบ

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

สารบาญ

คำอธิบายลักษณะงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	หน้า	๑
พระราชประวัติ	หน้า	๑๕
การทำน้ำอภิเษก	หน้า	๒๒
การจารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะพระราชลัญฉกรประจำรัชกาล	หน้า	๒๕
การพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส	หน้า	๓๔
การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	หน้า	๔๒
แห่พระสุพรรณบัฏและจุดเทียนชัย	หน้า	๕๗
บรมราชาภิเษก		
สรงพระมุรธาภิเษก	หน้า	๖๗
เสด็จออกมหาสมาคมและสถาปนา		
สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี	หน้า	๘๔
ประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก		
และถวายบังคมพระบรมอัฐี	หน้า	๙๗
เฉลิมพระราชมนเทียร	หน้า	๑๐๐
ถวายพระพรชัยมงคล เฉลิมพระนาม		
สมเด็จพระสังฆราช	หน้า	๑๐๔
สถาปนาฐานันดรศักดิ์ พระบรมราชวงศ์	หน้า	๑๒๐

ภาคผนวก

การแต่งกาย หน้า ๑๒๙

ตำแหน่งเฝ้า หน้า ๑๓๑

อาลักษณ โหร ศิลปิน ผู้จารึกพระสุพรรณบัฏ
ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะพระราช
ลัญฉกร หน้า ๑๓๕

โหรบูชาประจำทิศ พระที่นั่งอัฐทิศ หน้า ๑๓๖

รับน้ำเสด็จจากหอพระสุราลัยพิมาน
ไปมณฑปพระกระยาสนานและกลับ หน้า ๑๓๖

ผู้ถวายน้ำอภิเษก หน้า ๑๓๘

รับน้ำเสด็จจากพระที่นั่งอัฐทิศ ไปพระที่นั่งภัทรบิฐ หน้า ๑๓๙

รับเชิญเครื่อง หน้า ๑๔๑

รายนามผู้เชิญเครื่องบรมราชาภิเษก หน้า ๑๔๒

รับกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน
ไปเฉลิมพระราชมนเทียร หน้า ๑๔๕

รับกระบวนแห่พระสุพรรณบัฏ หน้า ๑๔๖

รับกระบวนราบใหญ่ เสด็จพระราชดำเนิน
ไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
และพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท หน้า ๑๔๘

บัญชีคู่เคียงพระที่นั่งเศวตฉัตร ฯ กระบวนราบใหญ่	หน้า	๑๕๐
ประกาศการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	หน้า	๑๕๓
เวทสรรเสริญศิวาไลไกลาส	หน้า	๑๕๘
อนุษฎุภศิวมนตร์	หน้า	๑๖๐
อนุษฎุภวิษณุมนตร์	หน้า	๑๖๑
ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ เฉลิมพระนาม สมเด็จพระสังฆราช และพระบรมราชวงศ์	หน้า	๑๖๒
เทศนามงคลสูตร รัตนสูตร และเมตตสูตร	หน้า	๑๖๘
เทศนาเทวตาทสนกถา ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร	หน้า	๑๘๑
คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลของคณะบุคคลต่าง ๆ	หน้า	๒๑๒
บัญชีพระสงฆ์ที่เข้าพิธี	หน้า	๒๔๑
รายนามคณะทูตานุทูตถวายพระพรชัย	หน้า	๒๔๑
ระเบียบการถวายดอกไม้ธูปเทียน	หน้า	๒๖๐
ประวัติน้ำอภิเษกจังหวัดต่าง ๆ	หน้า	๒๖๒

สารบาญรูป

จาริกพระสุพรรณบัฏ	ผู้ถ่าย ม.ล. ปรคำ มาลากุล
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายดอกไม้ธูปเทียน แด่พระพันวัสสา อัยกาเจ้า	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
แห่พระสุพรรณบัฏ	ผู้ถ่าย ม.ล. ปรคำ มาลากุล
สรงพระมุรธาภิเษก	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
ทรงรับนพปฎลเศวตฉัตร	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
เสด็จออกมหาสมาคม	
พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
ทรงสถาปนาสมเด็จพระบรมราชินี	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
เสด็จพระราชดำเนินด้วยกระบวนราบใหญ่	
ไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
ผู้เชิญเครื่องราชูปโภค และเครื่อง เฉลิมพระราชมนเทียร ในพระราช พิธีเฉลิมพระราชมนเทียร	ผู้ถ่าย นายอาณัติ บุนนาค
น้ำอภิเษกจังหวัดต่าง ๆ	ผู้ถ่าย คณะกรรมการจังหวัดส่งมา

คำอธิบาย

ลักษณะงาน พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนี้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้ทรงอธิบายไว้ว่าเป็นพิธีที่เจือปนด้วยลัทธิพราหมณ์ และลัทธิพุทธศาสนาทางฝ่ายหินยาน พิจารณาในทางประวัติศาสตร์ พระองค์ท่านเข้าพระหฤทัยว่า คงจะได้ธรรมเนียมอภิเษกมาจากเขมรหรือมอญ เพราะทางเขมรโบราณถือลัทธิพราหมณ์ ย่อมมีการอภิเษกไม่ต้องสงสัย พยานก็มีอยู่ว่าน้ำพุที่ออกมาจากเขาลิงคบรรพต ข้างบนวัดภู ใต้นครจัมปาศักดิ์นั้นใช้เป็นน้ำอภิเษก ตามความในศิลาจารึก (พ.ศ. ๑๑๓๒) พระราชพงศาวดารไทยไม่บรรยายการทำพิธีบรมราชาภิเษกว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง จนกระทั่งถึงคราวที่สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ รับราชสมบัติใน พ ศ. ๒๒๗๕ ได้ทำเป็นพิธีลัด เพราะแย่งชิงราชสมบัติกับพระราชนัดดาอยู่ พระเจ้ากรุงธนบุรีจะได้ทรงทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกหรือไม่ ท่านผู้รู้ไม่รับรอง แต่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพบหนังสือทาง

ปักษ์ใต้ อ้างพระบรมราชโองการของท่าน จึงทรงสันนิษฐานว่า ถ้ามิได้รับราชาภิเษก ก็คงไม่ใช้พระบรมราชโองการ ที่ทราบแน่นอนนั้น คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อขึ้นเสวยราชสมบัตินั้น ได้ทำพิธีอย่างลัด ครั้งหนึ่งก่อน แล้วก็ติดงานพระราชสงครามกับพะม่า จนหมดห่วงเรื่องนี้แล้ว จึงทรงตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีเจ้าพระยาเพชรพิชัย ซึ่งเป็นข้าราชการครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นประธาน ให้สอบสวนแบบแผนโดยถี่ถ้วน พอการสร้างพระนครทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเสร็จลง จึงได้ทรงทำบรมราชาภิเษกโดยพิสดารอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ เข้าใจกันว่าพิธีพราหมณ์ (เฉพาะที่ไม่เกี่ยวกับส่วนภาษาบาลี ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔) นั้น คงจะสำเร็จรูปขึ้นในงานบรมราชาภิเษกคราวนี้ โดยได้ของเก่ามา พิธีพราหมณ์ที่ว่านี้หมายถึงพิธีที่เรียกว่า เปิดประตูไกลาส เป็นการอัญเชิญพระอิศวรให้เสด็จลงมาจากเขาไกลาส

ลักษณะของพิธีบรมราชาภิเษกสมัยนี้ แต่เดิมเห็นจะสำคัญอยู่ที่การทรงรับน้ำอภิเษก เพื่อแสดงความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในแว่นแคว้นทั้ง ๙ เพราะชื่อพิธีก็บ่งอยู่เช่นนั้นแล้ว แต่ในสมัยนี้อนุโลมเอาการสวมพระมหาพิชัยมงกุฎเป็นสำคัญที่สุด

แห่งงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เพราะถึงตอนนี้ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ประโคมสังข์ บัณเฑาะว์ ฆ้องชัย ฯลฯ และพระอารามทั้งหลายย่ำระฆัง แบบอย่างการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ว่าได้ทำกันมาเป็น ๒ ตำรา แต่หลงทำระคนปนกันไปเสีย คือว่า หลักแห่งการราชาภิเษกนั้นมีรดน้ำแล้วเถลิงราชาอาสน์เป็นเสร็จพิธี ที่ว่าปนกันนั้นเล็งเห็นได้ สรงมุรธาภิเษกกับขึ้นอัฐทิศรับน้ำเป็นรดน้ำเหมือนกัน ขึ้นภัทรบิฐกับขึ้นพระแท่นเศวตฉัตร์เป็นเถลิงราชาอาสน์เหมือนกัน อย่างขึ้นพระที่นั่งอัฐทิศและภัทรบิฐนั้น เป็นอย่างน้อย ทำพอเป็นสังเขปอย่างสรงมุรธาภิเษก และขึ้นพระแท่นเศวตรฉัตร์นั้น เป็นอย่างใหญ่ สำหรับเลือกทำตามโอกาสจะอำนวย แต่หากเกิดความสงสัยกันขึ้นคราวใดคราวหนึ่ง ไม่แน่ใจว่าจะเอาอย่างไหน เลยทำเสียทั้ง ๒ อย่าง ให้เป็นที่สิ้นสงสัยที่เดียว

การบรมราชาภิเษกอย่างพิสดารในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ นั้นได้เป็นแบบแผนในรัชกาลต่อ ๆ มา โดยเปลี่ยนรายการบางอย่างไปบ้าง ที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ พระราชนิพนธ์เพิ่มเติมในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งพราหมณ์และราชบัณฑิตย์กราบ

บังคมทูลเป็นภาษาบาลี แล้วแปลเป็นภาษาไทย แสะพระเจ้าอยู่หัวทรงตอบทั้ง ๒ ภาษานั้น รัชกาลต่อ ๆ มาก็คงใช้แบบอย่างของรัชกาลที่ ๔ โดยมีการแก้ไขเล็กน้อยเช่นเดียวกัน ในรัชกาลที่ ๕ นี้ การพระราชพิธีได้เปลี่ยนแปลงไปมากอีกคราวหนึ่ง จะได้ชี้แจงโดยสังเขปก่อน เพื่อจะได้เข้าใจลักษณะงานคราวนี้ชัดเจนง่ายขึ้น

การพระราชพิธีราชาภิเษกคราวนี้ได้ย่นเวลาทำพิธีให้น้อยลง เพื่อให้เหมาะกับพระบรมราชสรีระสุข ก่อนเริ่มพระราชพิธี ที่กรุงเทพ ฯ ได้ตั้งพิธีทำน้ำอภิเษก ณ พุทธเจดีย์สถานสำคัญตามภูมิภาค ๑๘ แห่ง เพื่อส่งน้ำมาเข้าพิธีสรงพระมุรธาภิเษก ส่วนที่กรุงเทพ ฯ ก็มีพิธีจารึกพระสุพรรณบัฏ คือ จารึกพระบรมนามาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงแผ่นทอง จารึกดวงพระบรมราชสมภพ คือ ดวงพระชาตาตามแบบโหราศาสตร์ ลงแผ่นทองเช่นเดียวกัน และแกะพระราชลัญฉกรประจำรัชกาล

ครั้นถึงกำหนดงาน วันแรกเวลาเย็นจุดเทียนชัยพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียรรวมเป็นงาน ๑ วัน ซึ่งในรัชกาลก่อน ๆ งานนี้ทำถึง ๓ วัน งานวันที่สองตอนเช้า สมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัว สรงพระมุรธาภิเษก แล้วทรงเครื่องต้นเสด็จออกประทับเหนือพระราชอาสน์แปดเหลี่ยม ซึ่งเรียกว่าพระที่นั่งอัฐทิศ ภายใต้พระเศวตฉัตรเจ็ดชั้น สมาชิกรัฐสภา (รัชกาลก่อนใช้ราชบัณฑิตย์) ถวายน้ำอภิเษกและพราหมณพิธีถวายน้ำเทพมนตร์เวียนไปครบแปดทิศ พระราชครูถวายพระเศวตฉัตรเก้าชั้นแล้วจึงเสด็จไปสู่พระราชอาสน์อีกด้านหนึ่ง เรียกว่าพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ร่ายเวทเปิดศิวาลัยไกลาส แล้วถวายพระสุพรรณบัฏ ราชกกุธภัณฑ์ เครื่องขัตติยราชูปโภค และพระแสงอัษฎาวุธ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสวมพระมหาพิชัยมงกุฎในตอนนี้ อันเป็นตอนสำคัญแห่งพิธี

ตอนกลางวันเสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงรับพรจากข้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงสถาปนาพระบรมราชินี และทรงรับพรจากพระบรมวงศานุวงศ์ ตอนเย็นเสด็จไปทรงประกาศพระองค์เป็นอัครศาสนูปถัมภก ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้วยขบวนราบใหญ่ แล้วเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายบังคมพระบรมอัฐิ และพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการี

งานวันที่สาม ตอนค่ำเสด็จเถลิงพระราชมนเทียร ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นพิธีอย่างคนไทยขึ้นบ้าน คือ ประทับบนแท่นพระบรรทม ทรงรับพระแส้ จั่นหมากทอง กุญแจทองและพรรณพืช ฯลฯ พระบรมวงศ์พระองค์หญิงผู้ใหญ่ ถวายพระพรแล้วเอนพระองค์ลงพระแท่นบรรทมพอเป็นสิริมงคล

งานบรมราชาภิเษกแท้ ๆ นับว่ายุติเพียงนี้ แต่ยังมีงานอื่นต่ออีก ๒ วัน คือวันที่สี่ ตอนกลางวัน เสด็จออกรับคำถวายพระพรชัยมงคลของคณะทูตานุทูต ตอนบ่ายเสด็จออกรับคำถวายพระพรชัยมงคลของประชาชน และทรงเฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราช ตั้งพระราชาคณะ ทรงสดับพระธรรมเทศนาว่าด้วยมงคลธรรม ในวันที่ห้า สถาปนาพระอิศริยศักดิ์พระบรมราชวงศ์ ตามราชประเพณีและทรงสดับพระธรรมเทศนา ว่าด้วยหน้าที่พระราชาผู้ได้ทรงรับอภิเษก ส่วนท้ายของพิธีบรมราชาภิเษก คือ การเลี้ยบเมือง อันเป็นธรรมเนียมมีมาแต่อินเดียโบราณ คือแต่เดิมที่พระมหากษัตริย์ เสด็จประทักษิณเพระนคร เพื่อแสดงพระองค์แก่ทวยราษฎร ครั้นมาในรัชกาลที่ ๔ ทรงแปรรูปงานนี้เป็นการเสด็จไปถวายสักการะพระศรีรัตนตรัยในพระอารามที่สำคัญ

ทั้งทางบกและทางน้ำ แต่คราวนี้ไม่เสด็จพระราชดำเนินเพราะเกี่ยวด้วยพระบรมราชสรีระสุข ดังกล่าวแล้ว

โดยนัยนี้ จึงเห็นได้ว่าการราชาภิเษก คงมีส่วนสำคัญอยู่๒ตอน คือ ตอนรดน้ำ กับตอนเถลิงราชาอาสน์ นอกนั้นก็เป็นพระราชพิธีส่วนประกอบ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับกาลสมัยได้

การพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส พระราชพิธีบรมราชาภิเษกและพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร รัชกาลที่ ๙ นี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล สมุหพระราชพิธี เป็นผู้อำนวยการดังคำสั่งสำนักพระราชวังต่อไปนี้

NATIONAL LIBRARY

ที่ ๓/๒๔๙๓ คำสั่งสำนักพระราชวัง

เรื่องผู้อำนวยการงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส
บรมราชาภิเษก
และเฉลิมพระราชมนเทียร

ด้วยได้มีพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช แปดมาลากุล สมุหพระราชพิธี เป็นผู้อำนวยการงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส บรมราชาภิเษกและเฉลิมพระราชมนเทียร

ฉะนั้น ให้สมุหพระราชพิธีปฏิบัติสนองพระบรมราชโองการเตรียมการงานพระราชพิธีเหล่านี้ และอำนวยการการฝึกซ้อมตลอดจนอำนวยการในงานพระราชพิธีโดยตลอด ให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องปฏิบัติการตามคำสั่งและคำแนะนำของผู้อำนวยการให้เป็นที่เรียบร้อยทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป.

(ลงชื่อ) ทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์
เลขาธิการพระราชวัง
๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓

อนึ่ง เมื่อคืนวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ซึ่งรุ่งขึ้นจะเป็นวันงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น ทางราชการได้ให้หม่อมราชวงศ์ เทวาธิราช ป. มาลากุล ไปพูดกระจายเสียงทางวิทยุที่กรมโฆษณาการ ดังความต่อไปนี้

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

โดย

หม่อมราชวงศ์ เทวาธิราช ป. มาลากุล สมุหพระราชพิธี

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๙ จะเริ่ม ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เป็นวันแรก คือเป็นวันจุดเทียนชัยแล้ว พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ รุ่งขึ้นวันที่ ๕ พฤษภาคม เป็นวันบรมราชาภิเษก ตอนเช้าสรงพระมุรธาภิเษกและทรงรับน้ำอภิเษก ตอนบ่ายเสด็จ ฯ ออกท้องพระโรง ตอนเย็นเสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัยและแสดงพระองค์เป็นศาสนูปถัมภกที่นั่นพระอุโบสถ วันที่ ๖ พฤษภาคม เป็นวันเสด็จเฉลิมพระราชมนเทียร วันที่ ๗ พฤษภาคม ตอนเช้า คณะทูตนานาประเทศเฝ้า ฯ ตอนเย็นเสด็จออกให้ประชาชน

เผ้า ฯ ณ ท้องสนามชัย และในวันที่ ๗ กับวันที่ ๙ พฤศภาคม รวม ๒ วันนี้ เสด็จ ฯ ออกทรงสถาปนาสมณฐานันดรศักดิ์และพระอิสริยฐานันดรศักดิ์พระบรมราชวงศ์ ทรงสดับพระธรรมเทศนาและมีการถวายดอกไม้ธูปเทียนตามราชประเพณีเฉลิมพระราชมนเทียรด้วย

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก มักจะเข้าใจกันว่า Coronation Ceremony -แท้ที่จริงนั้นหลักการตรงกัน คือ เป็นการแสดงความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ แต่พิธีการนั้นหาตรงกันไม่ Coronation เป็นพิธีซึ่งมีการสวมมงกุฎเป็นสำคัญ แต่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น ความสำคัญอยู่ที่คำว่า อภิเษก คือ การถวายน้ำอภิเษกซึ่งชื่อพระราชพิธีก็บ่งอยู่แล้ว น้ำอภิเษกที่ถวายนั้นเป็นน้ำที่ได้พลีกรรมตักมาจากสถานศักดิ์สิทธิในราชอาณาจักรไทยทั้ง ๙ ทิศ นี้มีความหมายว่า เพื่ออัญเชิญให้สมเด็จพระมหากษัตริย์ทรงแผ่พระราชอาณาปกครองประชาชนในทิศทั้ง ๙

การถวายน้ำอภิเษก เดิมราชบัณฑิตเป็นผู้ถวาย แต่สำหรับการครั้งนี้ผู้แทนของปวงชนเป็นผู้ทูลเกล้า ฯ ถวาย

อนึ่งเนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก บางครั้งก็มีการเสด็จเลียบพระนคร บางครั้งก็ไม่มีการเสด็จเลียบ

พระนคร การเสด็จเลียบพระนครนั้นก็เพื่อให้ปวงชนมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และรู้จักพระองค์ผู้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ สำหรับการครั้งนี้ไม่มีเสด็จเลียบพระนคร แต่แทนที่นั้นมีการเสด็จออกให้ปวงชนเฝ้า ฯ ที่ท้องสนามชัย

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกทำที่พระมหามนเทียรในพระบรมมหาราชวัง และเป็นพระราชพิธีที่ศักดิสิทธิและสิริมงคลอย่างยิ่ง สมเด็จพระมหากษัตริย์ผู้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจจึงต้องทรงมีสมาธิเป็นประการสำคัญ เหตุฉะนี้ระวางทรงปฏิบัติการพระราชพิธีในพระราชพิธีมณฑลฯ พระที่นั่งไพศาลทักษิณจึงต้องการความสงบเงียบและห้ามการใด ๆ ที่รบกวนสมาธิ เช่น ห้ามการถ่ายรูปและการถ่ายภาพยนตร์เป็นต้น เว้นแต่ผู้ที่ได้รับอนุญาต ๒ – ๓ คน ถ่ายรูปไว้เป็นประวัติเท่านั้น เพราะงานสำคัญ ๆ เช่นนี้ ถ้าไม่มีรูปปรากฏไว้สำหรับการข้างหน้าเสียเลย ก็ดูออกจะเป็นที่น่าเสียดายอยู่บ้าง ยังอีกเรื่องหนึ่ง คืองานนี้เป็นงานที่มีในพระราชนิเวศน์วังสถาน ฉะนั้นตามประเพณีที่ดีแต่ก่อน ๆ นั้นหาได้มีผู้คนภายนอกเข้าไปตงานกันเนืองแน่นไม่ เพราะโดยมากคงย่อมคำนึงถึงความเรียบร้อยและเคารพต่อสถาน

ที่อันเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหากษัตราธิราชตามขนบประเพณีอันดีของชาวเรา ซึ่งฝังอยู่ในจิตต์ใจของเรามานานแล้ว แต่ว่าโอกาสอันควรเช่นจะได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทก็ดี จะได้ถ่ายภาพซึ่งควรจะถ่ายได้ก็ดี หาใช่จะไม่มีเสียเลยทีเดียวก็หามิได้ เพราะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตระหนักพระราชหฤทัยในความจงรักภักดีของปวงชนซึ่งมีต่อพระองค์อยู่โดยแน่ชัดเหมือนกัน จึงโปรดเกล้า ฯ จะเสด็จ ฯ ออกที่สีหบัญชรพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี ณ เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที วันที่ ๗ พฤษภาคม ปีนี้ เพื่อให้ราษฎรได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเจตนจำนง และในโอกาสนั้นท่านทั้งหลายถ้าต้องการจะถ่ายภาพนิ่งหรือภาพยนตร์ก็ย่อมจะปฏิบัติได้ และเนื่องด้วยคงมีประชาชนไปเฝ้า ฯ มากหลายด้วยกัน ท่านจึงควรพยายามใช้ Tele - Photo lens ขนาด ๔ หรือ ๖ นิ้ว สำหรับกล้องนิ่งหรือกล้องภาพยนตร์ของท่าน และถ้าเป็นกล้องภาพยนตร์แล้ว โดยที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ชอบถ่ายภาพยนตร์มากอยู่คน ๑ เหมือนกัน จึงมีความเห็นว่า เครื่อง Bell Howell Filmo 16 m/m Camera ที่มี Turret Head เป็นเครื่องที่เหมาะสมที่สุด

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของชาวเราพระองค์นี้ เท่าที่เป็นที่ประจักษ์แก่ข้าพเจ้า สังเกตว่าทรงปฏิบัติอะไรมักจะทรงพระราชดำริถึงปวงชนเป็นส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าจะชักตัวอย่างให้ฟัง เช่น ราชประเพณีสรงพระมุรธาภิเษกมี ๒ อย่าง อย่าง ๑ ถ้าวันไหนทิศไหนเป็นสิริมงคลแล้ว เวลาสรงสมเด็จพระมหากษัตริย์ก็ทรงแปรพระพักตร์สู่ทิศนั้น เพื่อสิริมงคลแด่พระองค์อีกอย่าง ๑ วันสรงจะเป็นวันใดก็ตาม เวลาสรงทรงแปรพระพักตร์สู่ทิศบูรพา คือ ทิศตะวันออก พระราชปฏิบัติเช่นนี้ เป็นพระราชปฏิบัติเพื่อสวัสดิสุขแด่ปวงชน ข้าพเจ้าจะแจ้งให้ท่านทราบ สรงพระมุรธาภิเษกในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงแปรพระพักตร์สู่ทิศบูรพา

แบบอย่างเช่นนี้มีมาแล้วในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดุจข้าพเจ้าจะนำโคลงพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๓ เรื่องพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๒ มาอ่านให้ท่านฟัง

ตอนตั้งพิธี

เถลิงการกำหนดให้ แจงจัด
โดยขนบโบราณรัต เร่งเร้า

ปราบดาภิเษกสวัสดิ ศุภฤกษ์ นั้นเฮย
กรมพิทักษมนตรีเจ้า ท่านชั้วยการ

ตอนสรง

ขั้นตั่งชัยพฤกษพร้อม มุรธา ภิเษกเฮย
ตั้งพักตรฝ่ายบูรพา ม่านบ้อง
ชาวงานพระธารา ไขท่อ ปทุมเเฮ
ดูตั่งน้ำพ้าต้อง ธิราชเจ้าดูงาม

ด้วยประการฉะนี้ ข้าพเจ้าจึงหวังว่าพี่น้องชาวไทยที่รักและมีจริยาวัตรอันดีทั้งหลาย คงจะพร้อมใจกันถวายความจงรักภักดีให้สมเด็จพระมหากษัตริย์ของเราได้ทรงปฏิบัติกิจพิธีสำคัญ โดยมีพระสมาธิกิริยาเพื่อพระองค์ท่านจะได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ดีของเรา ทรงปกครองเราต่อไปโดยสวัสดิสุขชั่วนิรันดรกาล สมกับที่พระองค์ทรงเป็นสมเด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของปวงชนของพระองค์

ติรตเน สเก รฎเฐ สกวำเส นมายนำ
สกราเชชุจิตฺตญจ สกรฎฐาภิ.ฑฺฒนำ

ความเคารพนับถือรักใคร่ในพระรัตนตรัย ในรัฐของตน และในวงศ์สกุลของตน กับจิตซื่อตรงในพระราชาของตน นี้เป็นเครื่องทำให้รัฐของตนเจริญยิ่ง

เทวาธิราช ป. มาลากุล

๓ พ.ค. ๒๔๙๓

พระราชประวัติ
ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบรมราชสมภพ ณ วันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ตรงกับ ๒ ๑๒ ๑ ค่ำ ปีเถาะ จุลศักราช ๑๒๘๙ ที่เมืองแคมบริดจ์ (Cambridge) รัฐแมสซาชูเสตต์ (Massachusetts) สหรัฐอเมริกา ทรงเป็นพระโอรสลำดับพระองค์ที่ ๓ ของสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ มีพระนามในชั้นเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช

พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ตามสมเด็จพระราชบิดา ฯ เสด็จกลับเข้ามาประทับในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ได้สิ้นพระชนม์

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ทรงศึกษาวิชาที่โรงเรียนมาแตร์ เดอี ถนนเพลินจิตต์ จังหวัดพระนคร

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เสด็จไปยุโรป เพื่อทรงศึกษาวิชาการ เสด็จประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอรแลนด์

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาชั้นต้นตามหลักสูตรวิชาชั้นปถมศึกษา ที่โรงเรียนเมียร์มองต์ (Miremont) ณ เมืองโลซานน์

กรกฎาคม ๒๔๗๘ ได้ทรงรับสถาปนาพระฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ภายหลังที่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์แล้ว

อนึ่ง ได้ทรงย้ายจากโรงเรียนเมียร์มองต์ ไปทรงศึกษาที่โรงเรียนอีกแห่งหนึ่งภาคฝรั่งเศส ในประเทศสวิสเซอรแลนด์ ชื่อโรงเรียนนูเวลล์ เดอ ลา สวิส โรมางด์ (Ecole Nouvelle de la Suisse Romande) ตำบลไชยี่ (Chailly) เขตเมืองโลซานน์ทรงเป็นนักเรียนภายนอก คือ เสด็จไปกลับ

ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๑ ได้เสด็จมาเยี่ยมประเทศไทยเป็นการชั่วคราว พร้อมกับสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ประทับอยู่ในราชอาณาจักร ประมาณ ๒ เดือน แล้วจึงเสด็จออกไปยังประเทศสวิสเซอรแลนด์ เมื่อเดือน มกราคม ๒๔๘๑ เพื่อทรงศึกษาวิชาการต่อไป

กรกฎาคม ๒๔๙๘ ทรงสอบไล่บาคคาลอเรียอาต์ (Baccalaureat) ที่โรงเรียนยิมนาส เดอ โลซานน์ (Gymnase de Lausanne) ได้ประกาศนียบัตรบาเชอเลียร์ เอส เลตรส์ (Bachelier ès Lettres)

ตุลาคม ๒๔๙๘ เสด็จเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโลซานน์ ในแผนกวิทยาศาสตร์ (Université de Lausanne, Faculté des Sciences)

๕ ธันวาคม ๒๔๙๘ ได้เสด็จมาประเทศไทยพร้อมด้วย สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อีกวาระหนึ่ง

๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๙ ทรงได้รับยศร้อยโท นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ กองพันที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณ วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๙๙ เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติต่อ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

๑๙ สิงหาคม ๒๔๘๙ ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิสเซอรแลนด์ เพื่อทรงศึกษาวิชาการต่อไป

ในเดือนตุลาคม ๒๔๘๙ ได้ทรงเลือกศึกษาวิชาใหม่คือ "Licence et Doctorat ès Sciences Sociales" ณ มหาวิทยาลัยแห่งเมืองโลซานน์

๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๒ ทรงมั่น หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร และหม่อมบัว กิติยากร

๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ ทรงโดยสารรถไฟออกจากโลซานน์ ไปเมืองวิลล์ฟรังซ Villefranche ในประเทศ ฝรั่งเศส และประทับเรือซีแลนเดีย ออกจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ เสด็จถึงประเทศไทย วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๙๓

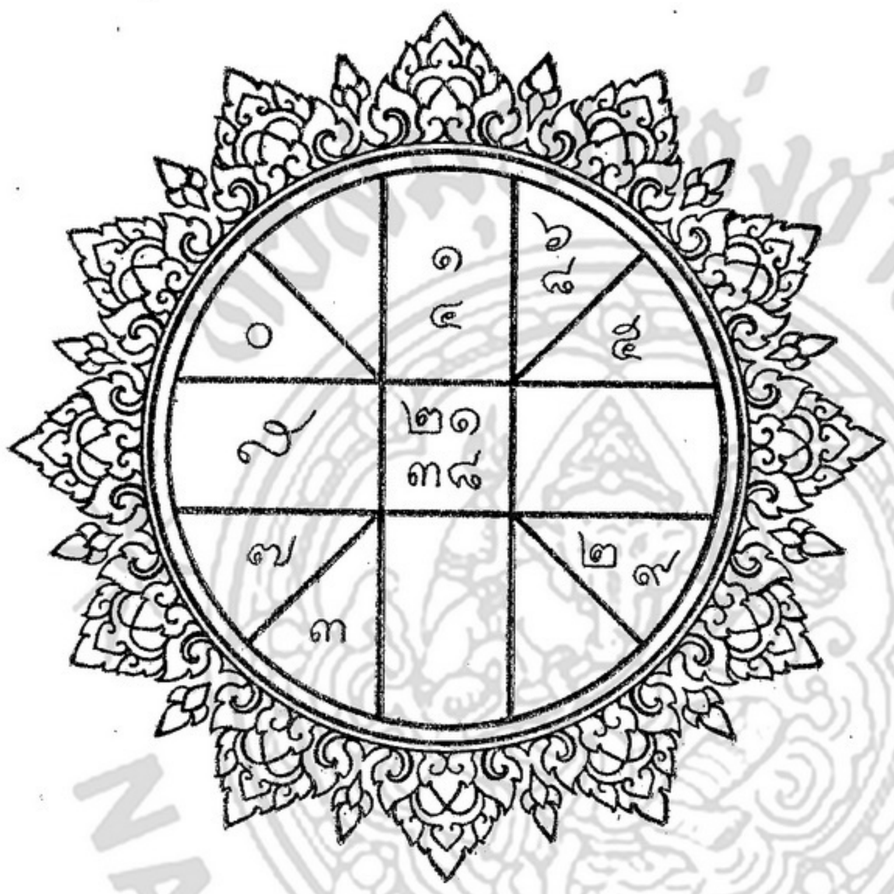
๑ ๕

ดวงพระบรมราชสมภพ

พระบรมราชสมภพ วันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศาสนายุกาล ๒๔๗๐ ตรงกับ ณ วัน ๒ ๑๒/๗ ๑ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จุลศักราช ๑๒๘๙ เวลา ๙ นาฬิกา ๔๕ นาที (๒ โมงเช้า ๔๕ นาที เวลาที่กรุงเทพฯ) พระลัคนาสถิตราศีธนู ตติยนวางค ๗ ปฐมตรียางค ๖ เชฏฐฤกษ์ ๑๙ ประกอบด้วยสมณแห่งฤกษ์

ดวงพระฤกษ์สรงพระมุรธาภิเษก

วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ) ขอพระราชทานคำนวณพระฤกษ์ศุภมงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย โดยทางสุริยคติกาล จันทรคติวารดิถี ตามคัมภีร์ฎีกาโหราศาสตรนิยม

กำหนดวันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ตรงกับเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ เวลา ๑๐ นาฬิกาเป็นประถมพระฤกษ์

ขอพระราชทานเชิญเสด็จสู่พระแท่นสรง ทรงแปรพระพักตร์สู่มงคลทิศบูรพา สรงพระมุรธาภิเษก สนานน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนต์ชำระพระองค์ ถึงเวลา ๑๑ นาฬิกา ๔๖ นาที เป็นที่สุดแห่งพระฤกษ์

เพื่อทรงเจริญพระราชสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล พระชนมสุขทุกทิพาราตรีกาล

โสตถิเตโหตุสพฺพทา

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

พระยาโหราธิบดี.

NATIONAL LIBRARY

การทำน้ำอภิเษก

พิธีทำน้ำอภิเษกได้ตั้งพิธีทำ ณ พุทธเจดีย์สถานสำคัญมฑมิภาค ๑๘ แห่งในราชอาณาจักรไทย คือ

๑.	จังหวัดสระบุรี	ตั้งที่พระพุทธบาท
๒.	จังหวัดพิษณุโลก	ตั้งที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๓.	จังหวัดสุโขทัย	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ อำเภอสวรรคโลก
๔.	จังหวัดนครปฐม	ตั้งที่พระปฐมเจดีย์
๕.	จังหวัดนครศรีธรรมราช	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ
๖.	จังหวัดลำพูน	ตั้งที่พระธาตุหริภุญชัย
๗.	จังหวัดนครพนม	ตั้งที่พระธาตุพนม
๘.	จังหวัดน่าน	ตั้งที่พระธาตุแช่แห้ง
๙.	จังหวัดร้อยเอ็ด	ตั้งที่บึงพระลานชัย
๑๐.	จังหวัดเพชรบุรี	ตั้งที่วัดมหาธาตุ
๑๑.	จังหวัดชัยนาท	ตั้งที่วัดพระบรมธาตุ
๑๒.	จังหวัดฉะเชิงเทรา	ตั้งที่วัดโสธร

๑๓.	จังหวัดนครราชสีมา	ตั้งที่วัดพระนารายณ์มหาราช
๑๔.	จังหวัดอุบลราชธานี	ตั้งที่วัดศรีทอง
๑๕.	จังหวัดจันทบุรี	ตั้งที่วัดพลับ
๑๖	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ อำเภอไชยา
๑๗.	จังหวัดปัตตานี	ตั้งที่วัดตานีนรสโมสร
๑๘.	จังหวัดภูเก็ต	ตั้งที่วัดพระทอง

น้ำอภิเษกนั้น ข้าหลวงประจำจังหวัดได้ให้ราชบุรุษไปพลีกรรมตักน้ำที่เป็นสิริมงคล ณ สถานศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดนั้น บรรจุภาชนะแล้วนำเข้าพิธี ประกอบด้วยเครื่องสักการะบูชา

วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๙๓ เวลา ๑๖.๐๐น. ข้าหลวงประจำจังหวัดไปยังพิธีมณฑล จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการสมาทานศีลแล้วประธานสงฆ์ประกาศเทวดา เวลา ๑๕.๐๖ ๑๗.๑๔ น. ประธานสงฆ์จุดเทียนชัย ประโคมฆ้องชัย ดุริยางค์ แล้วพระสงฆ์ ๓๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์จบแล้วจะได้ผลัดเปลี่ยนกันสวดภาณวารต่อไป

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๙๓ เวลา ๑๐.๐๐ น. ข้าหลวงประจำจังหวัดไปยังพิธีมณฑล จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ

สมาทานศีลแล้วประธานสงฆ์ดับเทียนชัยแล้วเจือน้ำพระพุทธมนต์ลงไปในน้ำอภิเษก แล้วข้าราชการประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์ ๓๐ รูปฉันเสร็จแล้ว ข้าหลวงประจำจังหวัดประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เวลา ๑๒.๐๐ น ตั้งบายศรีเวียนเทียนสมโภชน้ำอภิเษกแล้ว ข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัด ได้จัดข้าราชการ เชิญน้ำอภิเษกนั้น มายังกระทรวงมหาดไทย เพื่อนำส่งสำนักพระราชวัง (ก่อนวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๔๕๓) ในงานนี้ การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ.

NATIONAL LIBRARY

การจารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะพระราชลัญฉกร ประจำรัชกาล

วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๔๘๓ (วัน ๕ ๆ ๖ ปีชาล) เป็นวันพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

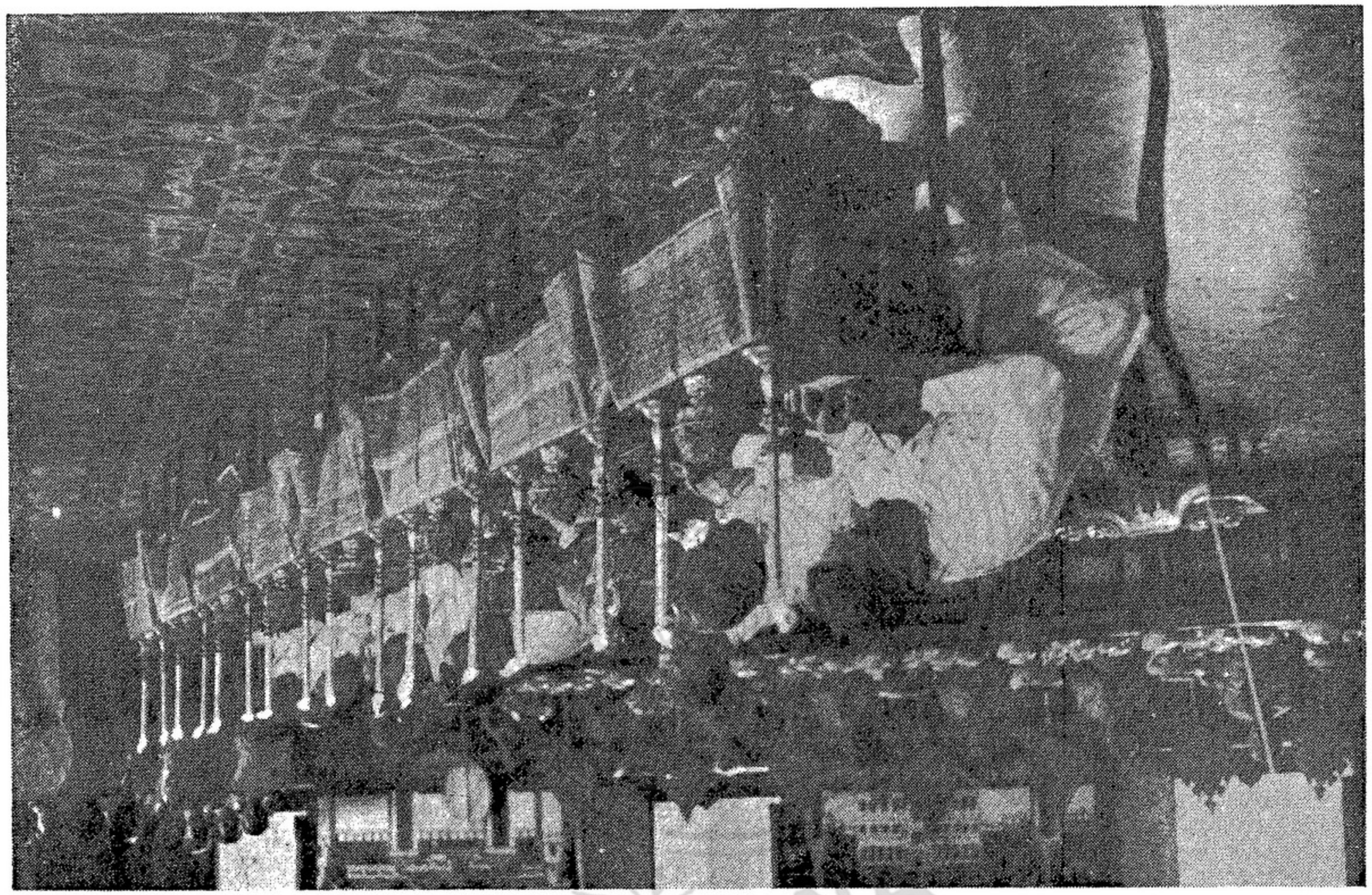
เจ้าพนักงานตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่ กับพระแท่นทรงกราบหน้าธรรมาสน์ศิลากลางพระอุโบสถ ในพระอุโบสถด้านเหนือตั้งอาสนสำหรับพระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ ด้านใต้ตั้งเก้าอี้หมู่ ๑ แถว เว้นทางเดินระหว่างผนัง ที่ชาลาหน้าพระอุโบสถ ตั้งศาลบูชาเทวดาคู่หนึ่ง มีเครื่องบัดพลีคือ บัตรพระภูมิเจ้าที่ บัตรพระเจ้ากรุงพะลี และบัตรพระเกตุ รวม ๒๔ บัตร ล้อมด้วยธงฉัตรข้ออ้อยกระดาษขาว ๓ ชั้น รวม ๖ ฉัตร

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสด็จไปยังพระอุโบสถ มหาดเล็กถวายเทียนท้ายพระที่นั่ง ทรงจุดบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร และพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วทรงจุดเครื่องนมัสการทองใหญ่ บูชาพระศรีรัตนตรัย และทรงกราบ

พระสงฆ์ราชาคณะ ๑๐ รูป มีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (โสม ฉันน) วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นประธาน เจริญพระพุทธมนต์ นายจินดา วัชรโชติ กับนายใจ ทับเทศ โหร สวดบูชาเทวดา ชาวพนักงานประโคม สังข์ แตร และดุริยางค์จบแล้ว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเสด็จกลับ

วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๔๘๓ (วัน ๖ ๕ ๖ ปีชาล) เป็นวันจารึกพระสุพรรณบัฏ

เจ้าพนักงานตั้งโต๊ะจำหลักลายปิดทอง บนธรรมาสน์ศิลาท่ามกลางพระอุโบสถหน้าธรรมาสน์ศิลาตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่ และตั้งอาสนสงฆ์ริมผนังในพระอุโบสถด้านเหนือเช่นวันก่อน ตอนกลางหน้าอาสนสงฆ์ตั้งโต๊ะคลุมผ้าเยียระบับเรียงกัน ๙ โต๊ะ มีเทียนเงินเทียนทองคู่หนึ่ง กับพานดอกไม้สดตั้งกลางทุกโต๊ะพร้อมทั้งเก้าอี้สำหรับเจ้าหน้าที่นั่งจารึก หันหน้าไปสู่สิริมงคลทิศอาคเนย์ ตามลำดับคือ โต๊ะจารึกพระสุพรรณบัฏพระปรมาภิไธย อยู่ต้นแถวด้านใต้ ถัดไปโต๊ะจารึกดวงพระบรมราชสมภพ โต๊ะแกะพระราชลัญฉกร โต๊ะจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามสมเด็จพระสังฆราช โต๊ะจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระชัยนาทนเรนทร โต๊ะจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามพระ

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

วรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ใต้ตะจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ใต้ตะจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล ในพระอุโบสถด้านตะวันออก ตั้งใต้ตะจำหลักลายปิดทองรองรับเครื่องบายศรี แก้ว ทอง เงิน ที่ชาลาหน้าพระอุโบสถตั้งบายศรีตอง ๓ ชั้น ซ้ายขวา มีกล้วยน้ำหัวหมู สำหรับบูชาพระฤกษ์

เวลา ๙.๑๕ น. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสด็จมายังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจุดธูปเทียน ถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัย พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดสุทัศน์เทพวราราม ถวายศีลแล้ว เจ้าพนักงานจารึก แต่งตัวนุ่งผ้าขาว คาดผ้าขาว คุกเข่ากราบพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ๓ ครั้ง แล้วบ่ายหน้าสู่ทิศที่เสด็จประทับ ถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีก ๓ ครั้งจึงเข้าประจำที่คลังด้ายสายสิญจน์ หันหน้าสู่สิริมงคลทิศอาคเนย์

ถึงเวลาพระฤกษ์ ๙.๒๖ น. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงจุดเทียนเงินเทียนทองที่ใต้ตะจารึกทั้ง ๙ โต๊ะ โหรเป่าสังข์ พนักงานแกว่งบัณเฑาะว์ ประโคมแตรและ

ดุริยางค์ ตลอดเวลาจารึก หลวงบรรเจิดอักษรการ (ทับ สาตราภัย) หัวหน้ากองประกาศิต ในหน้าที่อาลักษณ์จารึกอักษรพระปรมาภิไธย

" พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร "

ลงในพระสุพรรณบัฏ แผ่นทองเนื้อ ๘ กว้าง ๑๗ เซนติเมตร ยาว ๓๑.๕ เซนติเมตร หนัก ๑๙๒.๕๐๐ กรัม พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ) จารึกดวงพระบรมราชสมภพ หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร ศิลปิน แกะพระราชลัญฉกรประจำรัชกาล เมื่อจารึกและแกะเสร็จแล้ว พระราชครูวามเทพมุนี (สวาสดิ์ รังสิพราหมณ์กุล) พราหมณ์พิธีหลั่งน้ำสังข์ที่พระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ พระราชลัญฉกร และพระสุพรรณบัฏนอกนั้น สอดใบมะตูม ๑ กิ่ง (๓ ใบ) แล้วห่อพระสุพรรณบัฏด้วยผ้าแพรแดง พันไหมเบญจพรรณ บรรจุลงในหีบทองลงยา ประดับตราแผ่นดินรัชกาลที่ ๙ ฝังเพชร แผ่นทองจารึกดวงพระบรมราชสมภพ ห่อด้วยผ้าแพรแดง พันไหมเบญจพรรณ บรรจุลงในพระราชกรัณฑ์ทองลงยาจำหลัก

ลาย พระราชลัญฉกรบรรจุในถุงตาดทองผูกรูด พนักงานภูษามาลาเชิญหีบพระสุพรรณบัฏตั้งบนพานทองเล็กเชิญดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญฉกร วางบนพานทองสองชั้น สำรับใหญ่ ปิดคลุมผ้าตาดบักดิ้นเลื่อม แล้วเชิญขึ้นประดิษฐานบนโต๊ะทองจำหลักลายเหนือธรรมาสน์ศิลา หน้าพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เสร็จแล้ว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จแล้วทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาแล้วกลับ

ต่อจากนั้น พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญฉกร พราหมณ์เป่าสังข์ พนักงานแกว่งบัณเฑาะว์ ชาวพนักงานประโคมสังข์แตรและดุริยางค์ ครั้นถ้วน ๓ รอบแล้ว พระราชครูวามเทพมุนี (สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล) พราหมณ์ชุนศิวาจารย์ (นา ภวังคนันทน์) พราหมณ์ละมัย รัตนพราหมณ์ เจิมพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญฉกร อีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้ว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเสด็จกลับ พระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพและพระราชลัญฉกร คงประดิษฐานพักไว้ในพระ

อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จนกว่าจะถึงวันเห่เข้าพระราชพิธีมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

ในการนี้ มีการจารึกพระสุพรรณบัฏพระนามสมเด็จพระสังฆราช และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งจะสถาปนา ในวันที่ ๗ และ ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๓ รวม ๔ พระองค์ด้วย คือ

๑. สมเด็จพระสังฆราช (ม.ร.ว. ชื้น มหาวงศ์ สุจิตฺโต) เฉลิมพระนามเป็น สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์

จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ วิสุทธิสงฆคุณาลังการ อริยวงศาคตญาณวิมล สกลมหาสังฆปริณายก ตรีปิฎกกลากุสโลภาส ภูมิพลมหาราชสรณคมนาจารย์ สุจิตตาภิธานสังฆวิสุต มหามกุฎมหาราชประนัปดานภวงศราชกุลาภิวรรธน์ สุขุมอรรถธรรมวิจารปรีชา กาพยรจนาฉันทพากยปฏิภาน ปาวจนุตตมญาณวราภรณ์ สุนทรวิสุทธิพรหมจรรย์ วิมลศีลขันธสมาจารวัตร พุทธศาสนิกบริษัทอารวสถาน วิจิตรปฏิภานพัฒนคุณ อดุลยศัมภีรญาณบัณฑิต สรรพคณิสสรมหาปธานาธิบดี ศามวาสี อรัณยวาสี

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร พระอารามหลวง จงทรงเจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสาร สิริสวัสดิ์ จิรัฏฐิติ วิรุฬหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ ฯ”

แผ่นพระสุพรรณบัฏ ทองเนื้อ ๙ กว้าง ๑๐ เซนติเมตร ยาว ๒๑ เซนติเมตร น้ำหนัก ๕๑.๕๐๐ กรัม

๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร สถาปนาเป็น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระชัยนาทนเรนทร

จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระชัยนาทนเรนทร จุฬาลงกรณราชวโรรส สยามสุขบท ปุรัสการี เมตตาสีตลหฤทัย อาชชวมัททวัยยาศัยสุจารี วิวิธเมธาวงศาธิราชสนิท นวมนรีศรสุมันตนบดุล ติรตนคุณสรณาภิรักษ์ ประยุรศักดิธรรมิกนาถบพิตร สิงหนาม จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล วิบุลศุภผล สกลเกียรติยศ เดชานุภาพมโหฬารทุกประการ เทอญ”

แผ่นพระสุพรรณบัฏ ทองเนื้อ ๙ กว้าง ๙ เซนติเมตร ยาว ๒๑ เซนติเมตร น้ำหนัก ๕๑.๕๐๐ กรัม

๓. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต สถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิยากร มุสิกนาม จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิ พิพัฒนมงคล วิบุลยศุภผล มโหฬารทุกประการ เทอญ ฯ

แผ่นพระสุพรรณบัฏ ทองเนื้อ ๘ กว้าง ๗ เซนติเมตร ยาว ๑๖ เซนติเมตร น้ำหนัก ๓๔ ๕๐๐ กรัม

๔. หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ สถาปนาเป็นพระ วรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า วิวัฒนไชย

จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า วิวัฒนไชย คชนาม จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิ พิพัฒนมงคล ทุกประการ เทอญ ฯ"

แผ่นพระสุพรรณบัฏ ทองเนื้อ ๘ กว้าง ๗ เซนติเมตร ยาว ๑๖ เซนติเมตร น้ำหนัก ๓๑.๕๓๐ กรัม

๕. หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร สถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล

จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล นาคนาม จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิ พิพัฒนมงคลทุกประการ เทอญ ฯ"

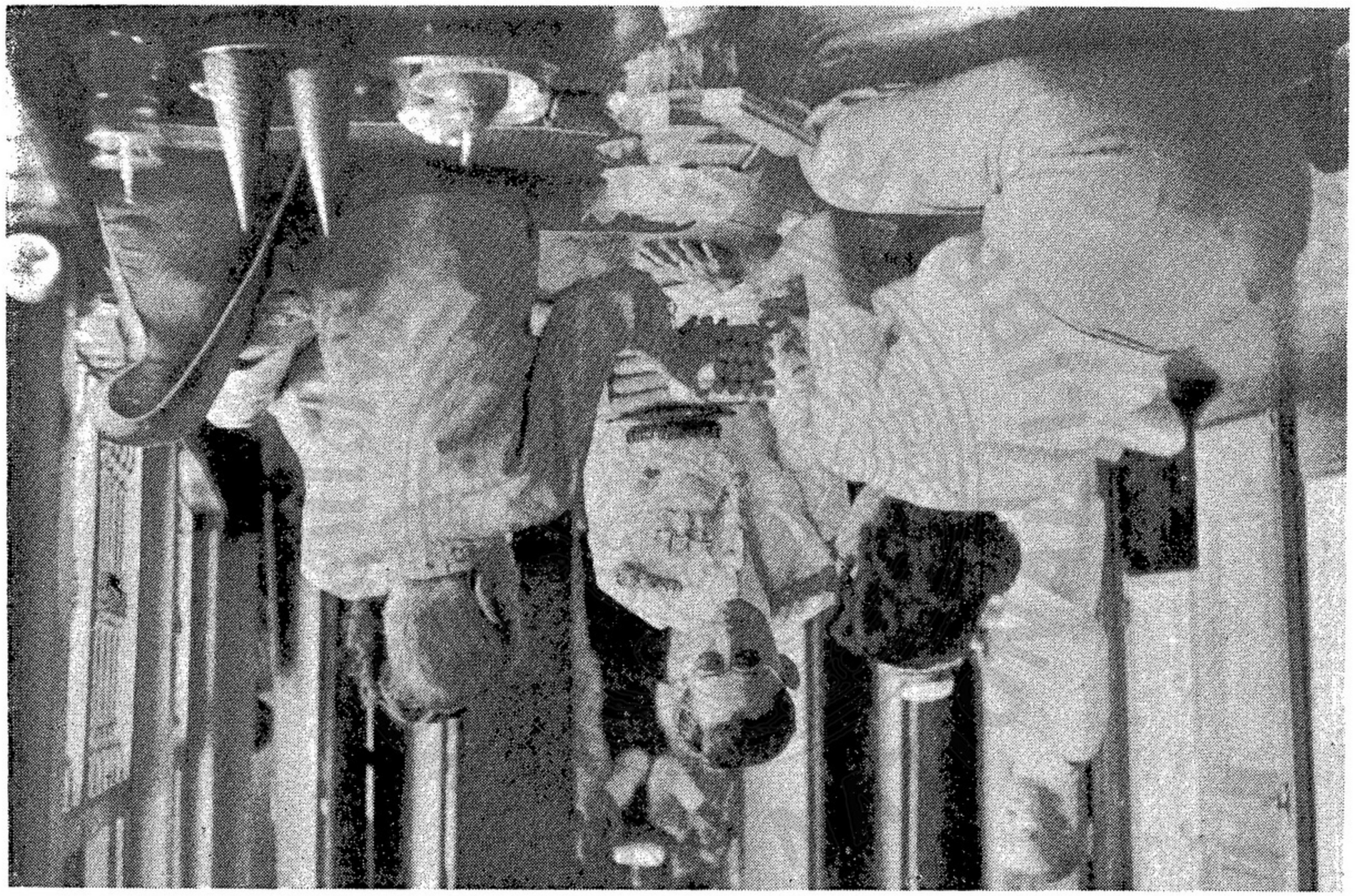
แผ่นพระสุพรรณบัฏ ทองเนื้อ ๘ กว้าง ๗ เซนติเมตร ยาว ๑๖ เซนติเมตร น้ำหนัก ๒๘.๖๗๐ กรัม

NATIONAL LIBRARY

การพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

วันศุกร์ที่ ๒๙ เมษายน ๒๔๙๓ เวลา ๙.๓๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องแบบจักรีบรมราชวงศ์ ประดับราชอิสริยาภรณ์ ทรงสวมสายสะพายตราจุลจอมเกล้า ทรงรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จไปสู่วังสมเด็จพระราชบิดา ตำบลปทุมวัน ประทับ ณ ห้องรับแขก ตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยิกาเจ้า ในโอกาสนี้ ได้พระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ ทุติยจุลจอมเกล้า แก่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธสิริโสภาแล้ว หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ได้ทรงพาหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พลโท มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทูลเกล้าถวายทะเบียนสมรส สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยในทะเบียนสมรส และโปรดเกล้าให้ หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ลงนามในทะเบียนนั้น แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ราชสักขี คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ลงนามด้วยแล้ว เสด็จพระราช

เจ้าเมืองสุรินทร์ และเจ้าเมืองต่างๆ ในมณฑลลาวกาวและเขมร ถวายบังคมพระบรมศพ

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ดำเนินขึ้นประทับห้องพระราชพิธีชั้นบนพระตำหนัก ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธปฏิมาชัยวัฒน์รัชกาลที่ ๒ และที่ ๕ พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร

เวลา ๑๐.๔๕ น. สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยิกาเจ้า เสด็จออก ถวายน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนตร์และทรงเจิม แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงรดน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนตร์และทรงเจิม แด่หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสตามโบราณราชประเพณี

เวลา ๑๑ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร เสด็จออกห้องรับแขก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงบรรเจิดอักษรการ อาลักษณ์อ่านประกาศสถาปนา หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร เป็นสมเด็จพระราชินี แล้วพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ประดับเพื่อรแก่สมเด็จพระราชินี สิริกิติ์ สมเด็จพระราชินี สิริกิติ์ เสด็จขึ้นประทับบนพระราชอาสน์ ซึ่งทอดเคียงพระราชอาสน์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมราชวงศ์ ลงพระนามในสมุดถวาย

พระพร แล้วพระราชทานหีบบุหรี่เงินถม มีพระปรมาภิไธย ย่อ ภ. อ. กับ ส. ก. และจักรกับตรีศูลอยู่กลาง

เวลา ๑๑.๓๐ น. เสด็จกลับ

ประกาศสถาปนา
สมเด็จพระราชินี

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า โดยที่ได้ทรงประกอบ พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส กับ หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ถูกต้องตามกฎหมายและราชประเพณีโดยสมบูรณ์ทุกประการแล้ว

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนาหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ พระอัครมเหษี เป็น สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ทรงดำรงตำแหน่งพระอัสสริยยศฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

การเสด็จออกมหาสมาคม
เนื่องในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ๒๔๘๓

วันศุกร์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๘๓ เวลา ๑๖ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศจอมพลทหารบก ประดับราชอิสริยาภรณ์สายสะพายมหาจักรีบรมราชวงศ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชินี ทรงรถยนต์พระที่นั่งเสด็จมายังพระที่นั่งไพศาลทักษิณมหินทรพิมาน เสด็จประทับเหนือพระราชอาสน์ พระบรมวงศานุวงศ์ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร ทรงรับฉันทานุมัติจากพระบรมวงศานุวงศ์กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลในการที่ได้ทรงประกอบการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสดังนี้

"ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในศุภวาระดิถีมงคลสมัยที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ข้าพระพุทธเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลายต่างพากันปลาบปลื้มปีติโสมนัสด้วยความจงรักภักดีที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เป็นพลเทพย์แห่งพระราชจักรีวงศ์ได้ทรงพิจารณาเลือกสรรค์ประสพผู้ที่สมควรแก่การสนอง

พระยุคลบาทร่วมทุกข์สุขแบ่งเบาพระภาระในภายภาคหน้า ข้าพระพุทธเจ้า และมวลสมาชิกแห่งพระราชจักรีวงศ์ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายพระพรชัยมงคล ต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระราชินี ขอให้ทรงพระเจริญด้วยพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญปราศจากสรรพโรคาพาธภัยพิบัติ จงประสพสรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทั้งสมเด็จพระราชินีเสด็จสถิตย์เป็นศรีแก่พระราชจักรีวงศ์ชั่วกาลนาน"

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบดังนี้

"หม่อมฉันและสมเด็จพระราชินีขอขอบพระทัยพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลายที่ทรงอำนวยพรในการที่ได้ประกอบพิธีราชาภิเษกสมรสในวันนี้ หม่อมฉันรู้สึกซาบซึ้งในความอารีที่ทรงมีแก่หม่อมฉัน ขอให้พระบรมวงศานุวงศ์จงทรงพระเจริญสวัสดีทุกพระองค์"

ครั้นแล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มไหศวริยพิมาน โดยสถานอุตราภิมุข ชาวพนักงานประโคมแตรและมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงสรรเสริญพระบารมี

คณะรัฐมนตรี คณะทูต สมาชิกวุฒิสภา สภาผู้แทน และข้าราชการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ครั้นสุดเสียงประโคมแล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในการที่ได้ทรงประกอบการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ให้ผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในมหาสมาคมทราบเกล้า ฯ ดังนี้

"ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้เชิญท่านทั้งหลายมาประชุมครั้งนี้ เพื่อที่จะแจ้งให้ทราบว่าข้าพเจ้าได้ประกอบการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ ธิดาหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ตามกฎหมายและประเพณีเมื่อเช้าวันนี้ ณ ตำหนักของสมเด็จพระอัยยิกาเจ้า ในวังสมเด็จพระราชบิดา ตำบลปทุมวัน เฉพาะพระพักตรสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งได้ประทับเป็นประธานพร้อมด้วยพระราชวงศ์ผู้ใหญ่และข้าราชการผู้ใหญ่ในสภาทั้งสอง และรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่ทะเบียนท้องถิ่น ดังได้ประกาศให้ทราบทั่วกันแล้ว"

ครั้นแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี รับฉันทานุมัติจากผู้ซึ่งได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในมหาสมาคมนั้น กราบบังคมทูลพระกรุณาแสดงความชื่นชมยินดีและถวายพระพรชัยมงคลดังนี้

"ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ในมหามงคลสมัยที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานกระแสพระราชดำรัสในการที่ได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับสมเด็จพระราชินี สิริกิติ์แล้วนั้น ข้าพระพุทธเจ้าในนามข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งหลาย และผู้ซึ่งได้มาชุมนุมเฝ้า ณ มหาสมาคมนี้รู้สึกปลาบปลื้มและชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายพระพรชัยมงคล ขอให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กับทั้งสมเด็จพระราชินี สิริกิติ์ จงทรงพระชนมายุยั่งยืนนาน เสด็จอยู่ในสิริราชสมบัติเป็นมิ่งขวัญแก่ประเทศชาติและพสกนิกรชาวไทย ขอจงพ้นจากสรรพอุปัทวันตราย มีพระราชประสงค์จำนงหมายในสิ่งใด จงบรรลุผลสำเร็จสมดังคำสัตยาธิษฐานนี้ทุกประการ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ."

เสร็จแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีเสด็จขึ้นเมื่อเวลา ๑๖.๒๐ น. ชาวพนักงานประโคมแตรและมะโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพแตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี.

การทรงถวายสักการะสมเด็จพระบรมราชบุพการี

วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓ (๔ ๒/๖ ปีขาล) เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิ และพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการี ออกประดิษฐาน ในหอพระธาตุมนเทียร

เวลา ๑๕.๐๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระราชินี ทรงรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เสด็จมายังพระบรมมหาราชวังเทียบรถพระที่นั่งหน้าพระทวารเทเวศร์รักษา เสด็จลงทรงพระราชดำเนินเข้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ แล้วเสด็จเข้าสู่หอพระธาตุมนเทียร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ และธูปเทียนเครื่องนมัสการถวายบังคมพระบรมอัฐิ และพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการี เพื่อเป็นสวัสดิมงคลในการที่จะเสด็จเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓ (๕ ๗/๓๖ ปีชาล) เป็นวันเริ่มการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและเฉลิมพระราชมนเทียร

เจ้าพนักงานแต่งที่ซึ่งจะมีการพระราชพิธีไว้ที่พระมหามนเทียร คือ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย กับแต่งที่ประกอบการพระราชพิธีไว้ที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และที่ทำพิธีพราหมณ์ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ดังนี้

๑. <u>พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย</u> เชิญพระสัมพุทธพรรณีและพระพุทธมณีรัตนปฏิมา ประดิษฐานในพระที่นั่งบุษบกมาลา มีเทียนทอง เทียนเงิน หนักเล่มละ ๙ บาท ตั้งในบุษบกทั้ง ๔ มุม ๒ คู่ ข้างบุษบกทั้ง ๒ ข้างตั้งพุ่มดอกไม้สดคู่หนึ่ง ที่ฐานชั้นลดลงมามีเทียนทอง เทียนเงิน หนักเล่มละ ๙ บาท ๒ คู่ หน้าพระที่นั่งบุษบกมาลาตั้งโต๊ะทองจำหลักลายมีพานทอง จัดดอกไม้สด ตามลำดับชั้นเป็นหลั่นลงมา มีเทียนพระมหามงคลคู่หนึ่ง และเทียนเท่าพระองค์ในตู้ซ้ายขวาคู่หนึ่ง ต่อออกมาทอดเครื่องนมัสการพานทองสองชั้น และพระแท่นทรงกราบและตั้งพระอภิรุมชุมสาย ๑ สำรับภายในพระที่นั่ง

บนพระที่นั่งมหาเศวตฉัตร ตั้งพระที่นั่งพุดตานกาญจน สิงหาสน์ เป็นบรมราชบัลลังก์ที่ประทับเวลาเสด็จออกมหา สมาคม มีโต๊ะทองสำหรับตั้งเครื่องราชูปโภคทั้ง ๒ ข้าง ที่มุมพระที่นั่งมหาเศวตฉัตร ตั้งต้นไม้เงินทอง ๔ มุม ๆ ละต้น และบัลลังก์พระมหานภปฎลเศวตฉัตรไว้พร้อม ตั้ง พระราชอาสน์ ตรงหน้าพระที่นั่งมหาเศวตฉัตรเป็นที่เสด็จ ออกประทับ สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละออง ธุลีพระบาทเฝ้า ทอดเครื่องราชูปโภค มีพานพระขันหมาก พระมณฑปรัตนกรัณฑ์ พระสพรรณศรีบัวเฉก และพระ สุพรรณราช ข้างหลังพระราชอาสน์ ทอดพระแสงง้าว และพระแสงปืน

ตรงเสาชั้นหน้าพระที่นั่งเศวตฉัตร ติดพระสูตรทองมีสาย เลื่อน สำหรับไขเวลาเสด็จออกมหาสมาคม

ตรงหน้าพระสูตรออกไประหว่างเสาท้องพระโรงด้าน ตะวันออก ตั้งอาสนสงฆ์ ๔ แถว สำหรับพระสงฆ์ ๔๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์ หน้าและเสาระหว่างท้องพระโรงด้าน ตะวันตก ตรงข้ามกับอาสนสงฆ์ ตั้งเก้าอี้หมู่สำหรับข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ริมผนังด้านเหนือระหว่างพระทวาร ทั้งสอง ตั้งพระแท่นสำหรับพระสงฆ์ ๔ รูปสวดภาณวารและ

ตั้งเตียงพระราชาคณะนั่งปรก เรียงไปทางทิศตะวันออก หันหน้าสู่ท่ามกลางท้องพระโรง หน้าพระแท่นพระสวดภาณวารตั้งกระโจมเทียนชัย มุผ้าบัฏทองแล่ง

เทียนชัยนี้พระมงคลทิพมุนี (เซ็ก พรหมสโร) วัดทองธรรมชาติเป็นผู้ควั่น มีฤกษ์และเจริญพระพุทธมนต์ ใช้ขี้ผึ้งอย่างดี หนัก ๓๖ กิโลกรัม ใส้ ๑๐๘ เส้น

๒. พระที่นั่งพิศาลทักษิณ

ก. พระแท่นมณฑล ด้านตะวันออกมุมผนังด้านเหนือ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ตั้งพระแท่นมณฑลน้อย ซึ่งเป็นพระแท่นสำหรับตั้งเครื่องมงคลต่าง ๆ ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นับว่าเป็นพระแท่นสำคัญ จึงจะได้พรรณาเครื่องตั้งไว้เป็นหมวด ๆ ดังนี้

เครื่องตั้งพระแท่นมณฑล

ก. หมวดสิ่งสักการะ

๑. พระพุทธบุษยรัตน รัชกาลที่ ๒
๒. พระพุทธบุษยรัตน รัชกาลที่ ๕
๓. พระพุทธปฏิมาชัยวัฒน ประจำรัชกาลที่ ๑ - ๗ รวม ๗ องค์
๔. พระแก้วนาคสวาท

๕. พระชัยนวโลหะรัชกาลที่ ๔

๖. พระพุทธรูปนิรันตราย

๗. พระแก้วเชียงแสน

๘. พระเจดีย์ลังกาบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

๙. พระขันหยก

๑๐. เครื่องพระมหาพิชัยสงคราม

ข. หมวดพระราชสิริ

๑. พระสุพรรณบัฏ

๒. ดวงพระบรมราชสมภพ

๓. พระราชลัญฉกรประจำรัชกาล

ค. หมวดเครื่องพระมุรธาภิเษก

๑. พระครอบพระกริ่ง

๒. พระครอบยันตเดิม

๓. พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ

๔. พระเต้าทองเกลี้ยง

๕. พระเต้ามงคลแปด

๖. พระเต้าเบญจคัพย รัชกาลที่ ๑

๗. พระเต้าเบญจคัพย รัชกาลที่ ๔

๘. พระเต้าเบญจคัพย รัชกาลที่ ๕

๙. พระเต้าปทุมนิมิตร ทอง บรรจุน้ำ ๔ สระ

๑๐. พระเต้าปทุมนิมิตร นาก บรรจุน้ำ ๔ สระ

๑๑. พระเต้าปทุมนิมิตร เงิน บรรจุน้ำ ๔ สระ

๑๒. พระเต้าปทุมนิมิตร สัมฤทธิ์ บรรจุน้ำ ๔ สระ

๑๓. พระเต้าหยกเขียว

๑๔. พระเต้ากลีบบัวแดง

๑๕. พระเต้ากลีบบัวขาวยอดเกี้ยว

๑๖. พระเต้ากลีบบัวใหญ่

๑๗. พระเต้า ๕ กษัตริย์ (พระเต้า ทอง นาก เงิน สัมฤทธิ์ ศิลา รวม ๕ พระเต้า)

๑๘. พระเต้าโมราดำ

๑๙. พระเต้านวเคราะห์

๒๐. พระเต้าไกลาส

๒๑. พระเต้รศิลาจารึกอักษร

๒๒. พระเต้าเทวบิฐ

๒๓. พระเต้าศิลา ๕ ห้อง

ง. หมวดเครื่องต้น

๑. พระมหาพิชัยมงกุฎ

๒. พระสุชฎา ๕ ยอด

๓. พระแสงขรรค์ชัยศรี

๔. ธารพระกรชัยพฤกษ์

๕. ธารพระกรเทวรูป

๖. ธารพระกรศักดิ์สิทธิ์

๗. พระสังวาลพราหมณ์ชุรำ

๘ พระแส้จามรี

๙. พระแส้หางช้างเผือก

จ. หมวดพระแสง

๑. พระแสงดาบใจเพ็ชร

๒. พระแสงจักร

๓. พระแสงตรีศูล

๔. พระแสงดาบและเสโล

๕. พระแสงหอกพระมหากฐิน

๖. พระแสงปืนคาบชุด

๗ พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย

NATIONAL LIBRARY

๘. พระแสงง้าวด้ามถมผักทอง

๙. พระแสงทวนทอง

๑๐. พระแสงศูล

๑๑. พระแสงดาบคาบค่าย

๑๒. พระแสงเวียต

๑๓. พระแสงพื้นปลา

๑๔. พระแสงดาบญี่ปุ่นรัชกาลที่ ๖

๑๕. พระแสงปืนคาบศิลา

๑๖. พระแสงแฝด

๑๗. พระแสงขรรคนวโลหะ

๑๘. พระแสงผักมุกทรงเดิม

๑๙. พระแสงผักทองเกลี้ยง

๒๐. พระแสงมรกต

๒๑. พระแสงตรีศูลด้ามหยก

๒๒. พระแสงตรีศูลด้ามกรามช้าง

๒๓. พระแสงขอชัยพฤกษ์

๒๔ พระแสงศร ๓ เล่ม (พระแสงศรพรหมาสตร์ _ อัคนีวาต_ประลัยวาต)

๒๕. พระแสงตรีศูลด้ามสั้น

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

๒๖. พระแสงหอกร่อนน้อย

๒๗. พระแสงหอกร่อนใหญ่

๒๘. พระแสงทวนถมคู่

๒๙. พระแสงง้าวถมคู่

๓๐. พระแสงดาบฝักเหล็กคร่ำทองคู่

ฉ. หมวดเครื่องสูง

๑. พระเศวตรฉัตร

๒. พระเสนาธิบัตย } ๓ ฉัตรนี้เรียกรวมกันว่า
๓. พระฉัตรชัย } พระกรรม์ภิรมย์ เป็น
๔. พระเกาวพ่าห์ } ฉัตรแพรขาวลงยันต์เส้นทอง

๕. ธงชัยราชกระบี่ยุทธ ใหญ่

๖. ธงชัยราชกระบี่ยุทธ น้อย

๗. ธงชัยพระครุฑพ่าห์ ใหญ่

๘. ธงชัยพระครุฑพ่าห์ น้อย

๙. ธงมหาราช

๑๐. ธงมหาไพชยนตธวัช

และพระขันหยกมีเชิงเทียนชนวนสำหรับสมเด็จพระสังฆราชจุดเทียนชัย

เครื่องตั้งเคียงพระแท่นมณฑล มีเทียนเท่าพระองค์ ๑คู่ตั้งในตู้ ตั้งอยู่เบื้องขวาและซ้าย พระแท่นมณฑลคู่หนึ่ง หน้าพระแท่นมณฑลมีเทียนพระมหามงคลคู่หนึ่ง ต่อออกมาตั้งเครื่องนมัสการทองลงยา และมีพระแท่นทรงกราบ

การวงด้ายสายสิญจน์ เจ้าพนักงานวงด้ายสายสิญจน์จากพระแท่นมณฑล แยกเลี้ยวไปตามบัวผนังเหนือช่องพระบัญชรทั้งสองด้าน ไปออกช่องพระทวารเทวราชมเหศวร ตรงพระที่นั่งบุษบกมาลาโยงไปพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เข้ากระโจมเทียนชัย พระแท่นภาณวาร โยงไปยังอาสนสงฆ์เจริญพุทธมนต์ทุกแห่ง ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน โยงรอบพระราชมนเทียรที่ทำพิธีมณฑปพระกระยาสนาน สถานที่ทำพิธีพราหมณ์ที่ศาลาสหทัย พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่กำแพงพระบรมมหาราชวัง วงด้ายสายสิญจน์รอบ

ข. <u>พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์</u> ตั้งอยู่ด้านตะวันออกริมผนังด้านใต้ หน้าพระทวารที่ลงจากหอพระสุลาลัยพิมาน เคียงพระแท่นมณฑล บ๊กพระบวร

เศวตรฉัตร ๗ ชั้น ณท่ามกลางพระที่นั่ง ตั้งตั่งอัฐทิศ ๖ เหลี่ยม ทำด้วยไม้ไผ่สีสุก พันผ้าขาว ปูผ้าขาวประจำ ๘ ทิศพระที่นั่ง และข้างทิศบูรพาอีก ๑ ตั่ง รวม ๙ ตั่ง บนตั่งอัฐทิศ ตั้งเทวรูปนพเคราะห์ประจำทิศในบุษบกลายทองพื้นสีตามนพเคราะห์กลางตั่ง ด้านหน้าตั้งเทวรูปอธิไทโพธิบาต ถ้วยศิลาจารึกอักษรคลุมตาด พุ่มดอกไม้สีตามนพเคราะห์ กลศและสังข์ของพราหมณ์ ล้อมรอบเทวรูปนพเคราะห์ มีโต๊ะทองสี่เหลี่ยมเล็ก ตั้งเครื่องนมัสการถ้วยแก้วเชิง พุ่มดอกไม้สดตามสีเทวดานพเคราะห์ มีเทียนเงินเทียนทองคู่ ๑ อยู่หลังตั่งอัฐทิศทั้ง ๙ ตั่ง บนพระแท่นลา ข้างหน้าพระที่นั่งอัฐทิศตั้งเครื่องบูชา เทียนเงินเทียนทอง อย่างละ ๒ คู่ พระเต้าศีลา ๑ คู่ และตั้งขันพระสาครเงิน บรรจุน้ำพระพุทธมนต์ สำหรับโหรบัณเทียนบูชานพเคราะห์

วันเจริญพระพุทธมนต์วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓ บนพระแท่นลาหน้าตั่งทุกตั่ง ตั้งบัตรเทวรูปนพเคราะห์ ๓ ชั้น สำหรับโหรบูชาเทวดานพเคราะห์เฉพาะวันนี้ และจะถอนไปในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ค. <u>พระที่นั่งภัทรบิฐ</u> ตั้งอยู่ด้านตะวันตก หน้า

พระทวารที่ลงจากหอพระธาตุมนเทียร ปักนพปฎลมหาเศวตฉัตร ตั้งโต๊ะทองข้างพระที่นั่งทั้งสองข้าง สำหรับตั้งเครื่องราชูปโภค มีพานทองพุ่มดอกไม้สด เทียนทองเทียนเงิน หนักเล่มละ ๘ บาท คู่ ๑ ตั้งบนพระแท่นลารองพระที่นั่งภัทรบิฐ ตรงที่ประทับบนพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ทำพิธีลาดหญ้าคา โรยแป้งข้าวสาลี และข้าว ๕ สี (ข้าวย้อมด้วยสีแดง เหลือง เขียว ขาว ดำ) ปูแผ่นทองสลักรูปราชสีห์ทับ แล้วลาดพระยี่ภู่

วิมานพระสยามเทวาธิราช ซึ่งประดิษฐาน ณ ตอนกลางพระที่นั่งไพศาลทักษิณด้านเหนือ ตรงลับแลพระทวารเทวราชมเหศวร ข้างหน้าโต๊ะมุก ตั้งเครื่องบูชาแบบจีน มีเทียนทอง เทียนเงิน หนัก ๑๒ บาท คู่หนึ่ง

ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณนี้ มียันต์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อักขระขอมตัวทองพื้นขาว แขวนห้อยอยู่กับระย้าแก้วไฟฟ้า ตรงหน้าโต๊ะบูชาพระสยามเทวาธิราช มีสายสิญจน์ต่อมาที่ยันต์นี้ มียันต์พระอริยสาวก อักขระคาถาตัวทอง แขวนที่สายสิญจน์ติดผนังตามแนวลวดบัว ประจำทิศทั้ง ๘ มีพวงมาลัยผูกห้อยที่พระบวรเศวตรฉัตร ณ พระที่นั่งอัฐทิศ และนพปฎลมหาเศวตรฉัตร ณ พระที่นั่งภัทรบิฐ โยง

สายสิญจน์มาที่พระเศวตรฉัตรทั้ง ๒ แห่ง มีพวงระย้าดอกไม้พู่กลิ่นและพวงแก้ว ห้อยตามพระบัญชรและพระทวารทุกแห่ง

ทอดพระราชอาสน์ที่ประทับต่อหน้าพระที่นั่งอัฐทิศออกมาตามผนังด้านใต้ช่องที่ ๓ บนโต๊ะทองซ้ายขวา ทอดเครื่องพานพระขันหมากทองสิงขา และพระสุพรรณศรีเบื้องขวา ทอดพระมณฑปรัตนกรัณฑ์เบื้องซ้าย พระแสงง้าวพระแสงปืน ทอดราวอยู่หลังพระราชอาสน์

ตั้งอาสนสงฆ์ ข้างแนวผนังด้านเหนือ หน้าพระแท่นมณฑลออกมาแถวเดียวสำหรับพระสงฆ์ ๗ รูป ต่อจากวิมานพระสยามเทวาธิราช ตั้งอาสนสงฆ์ ๒ แถว ไปทางตะวันตก สำหรับพระสงฆ์ ๒๓ รูป หน้าแถวอาสน์สงฆ์ตอนตะวันตก ตั้งพระเก้าอี้และเก้าอี้หันหน้าไปยังที่ประทับด้านตะวันออก สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประธานสภาทั้งสอง และคณะทูตานุทูตเฝ้า ด้านหลังพระที่นั่งภัทรบิฐและที่พระเฉลียงชานพักด้านใต้ เป็นที่มหาดเล็กและเจ้าพนักงานต่าง ๆ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับพระราชพิธีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ห้องพระโรงหน้าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ตั้งหมู่เก้าอี้สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ ท้าวนาง เถ้าแก่เฝ้า ฯ

๓. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ตั้งพระแท่นบรรทมในพระฉากด้านตะวันออกห้องเหนือ มีนพปฎลเศวตฉัตรเขวนลอยบนเพดานเหนือพระแท่นบรรทม ตั้งโต๊ะทองรองพระยี่ภู่พับ คลุมเยียระบับไว้ พร้อมด้วยพระเขนยบนพานแว่นฟ้า บนพระแท่นบรรทมตั้งม้าหมู่ประดิษฐานพระชัยนวโลหะ รัชกาลที่ ๕ พร้อมด้วยพานทองประดับดอกไม้สด และเทียนทอง เงิน หนัก ๘ บาท ๒ คู่ ตั้งเครื่องเฉลิมพระราชมนเทียร คือ พระแส้หางช้างเผือก ศิลามดโมรา พานพิชมีข้าวเปลือก ถั่วงา เมล็ดพรรณผักกาด เมล็ดฝ้าย ใส่ถุงเยียระบับ ๔ ถุง กุญแจทอง จั่นหมากทอง และพานพักปูลาดอาสนบนพระแท่นบรรทม สำหรับพระราชาคณะ ๕ รูปเจริญพระพุทธมนต์ ตั้งเครื่องนมัสการหน้าพระแท่นบรรทม ห้องกลางทอดพระราชอาสน์ สำหรับประทับทรงสดับพระราชาคณะ ๕ รูปเจริญพระพุทธมนต์ ทอดเครื่องพานพระศรีลงยา พระมณฑปพระมหามงคล ถาดสรง

พระพักตรมีขันพระนพสำหรับทรงเมื่อเวลาพระราชาคณะเจริญพระพุทธมนต์

ในพระฉากด้านใต้ ห้องทรงเครื่อง ตั้งพระแท่นลาดพระวาชอาสน์ ตั้งถาดสรงพระพักตร และเครื่องพระสำอางพร้อม มีนพปฎลเศวตฉัตรแขวนลอยเหนือพระแท่น

๔. มณฑปพระกระยาสนาน ปลูกที่ชาลาหน้าชานพักท้องพระโรงหน้า ด้านตะวันออก ตั้งพระมณฑปพื้นขาว ฐานยกพื้นขาว ประดับนาคสดุ้ง ห้อยช่อเงิน ตั้งกระจังปิดทองมีเฟื่องอุบะจำปาเงินรอบ เพดานผ้าขาวปิดทองฉลุลายมีจำปาทองรายรอบผักบัว และห้อยอุบะจำปาทองกลางผักบัว มีพระสูตรขาวทองแผ่ลวดลายทรงข้าวบิณฑ์ทั้ง ๔ ด้าน ตั้งตั่งไม้อุทุมพรหุ้มผ้าขาว ดาดผ้าขาว ลาดด้วยใบแก้วบนถาดทองพื้นขาวในมณฑป ข้างตั่งไม้อุทุมพร ตั้งโต๊ะทอง ๒ ชั้น บนโต๊ะตั้งพระครอบมุรธาภิเษก มีใบอ้อซึ่งเป็นใบไม้กาลกัณณีสำหรับทรงเหยียบรองใต้ผ้าขาวดาดพื้นที่ยกพื้นฐานพระมณฑป ตั้งราชวัตรพื้นขาวลายทอง มีเครื่องสูงทองแผ่ลวด ๗ ชั้น สีทอง นาก เงิน ปักทั้ง ๔ มุม ๆ ละ ๓ องค์ ที่ราชวัตรประดับต้นกล้วย อ้อย จั่นหมาก จั่นมะพร้าว มีช่องทางขึ้นลงทั้ง ๔ ด้าน

ด้านตะวันออกและตะวันตกมณฑปพระกระยาสนาน ตั้งบุษบกน้อยพื้นขาวลายสลักปิดทองสำหรับประดิษฐานพระชัยนวโลหะและพระคเณศร์ ซึ่งจะได้เชิญนำเสด็จสู่พระมณฑปวันสรงพระมุรธาภิเษก ดังนี้ เชิญพระชัยนวโลหะไปประดิษฐาน ณ บุษบกด้านตะวันออก เชิญพระคเณศร์ไปประดิษฐาน ณ บุษบกด้านตะวันตก

ตั้งศาลพระอินทร์ที่ชาลาตรงทางขึ้นลงมณฑปทิศตะวันออก บนพื้นมณฑปมีศาลเทวดาจตุโลกบาลทั้ง ๔ คือ ๑. ท้าวธตรฐ จอมภูต อยู่ทิศตะวันออก ๒. ท้าววิรุฬหก จอมเทวดา อยู่ทิศใต้ ๓. ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค อยู่ทิศตะวันตก ๔. ท้าวกุเวร จอมยักษ์อยู่ทิศเหนือ รวม ๔ ศาล ตั้งที่มุมราชวัตรทั้ง ๔ มุม ศาลเทวดาเหล่านี้ มีบายศรีตอง ๓ ชั้น ยอดบายศรีมีพุ่มดอกบานไม่รู้โรย มีหัวหมู กล้วยน้ำ มะพร้าวอ่อนวางบนพานเงินสำหรับบูชาจตุโลกบาล

ที่ชาลาทิศตะวันออกของมณฑปพระกระยาสนาน หน้าศาลพระอินทร์ตั้งโต๊ะเครื่องสังเวยเทวดากลางหาว มีกระถางธูปตั้งกลาง เทียนทอง เงิน หนักเล่มละ ๖ บาท ซ้ายขวา มีหัวหมู คู่หนึ่ง พร้อมด้วยขนมสังเวย กล้วยน้ำ ข้างโต๊ะ

บูชาตั้งม้องชัย สำหรับโหรบอกพระฤกษ์สรงพระมุรธาภิเษก ตั้งโต๊ะทองปูผ้าเยียระบับข้างทางขึ้นลงมณฑปพระ กระยาสนานด้านตะวันออก สำหรับวางสังข์และพระเต้าต่าง ๆ ซึ่งจะถวายในเวลาสรงพระมุรธาภิเษก

๕. สถานที่ทำพิธีพราหมณ์ ตั้งสถานที่ทำพิธีที่ศาลาสหทัย ตั้งราชวัตรขาว ๔ มุม มีฉัตรธงกระดาษ ๕ ชั้น ประดับต้นกล้วย อ้อย จั่นหมาก จั่นมะพร้าว ตั้งเตียงมณฑลเล็ก มีโต๊ะทอง ตั้งพระอิศวร พระอุมา พระนารายณ์ พระลักษมี พระมเหศวรี พระพรหม พระมหาพิฆเนศ กับตั้งโต๊ะเทวดานพเคราะห์ โต๊ะเบญจคัพย ตั้งหม้อกุณฑ ๙ หม้อ อยู่เบื้องขวาเตียงมณฑล ตั้งเตาโหมกุณฑอยู่เบื้องซ้าย วงด้ายสายสิญจน์รอบราชวัตร และเชิญพรหมโองการทั้ง ๙

๖ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีเทียนพระมหามงคลวันละคู่หนึ่ง เทียนเท่าพระองค์วันละคู่หนึ่ง ตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่สำหรับบูชาและพระแท่นทรงกราบ ในวันพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

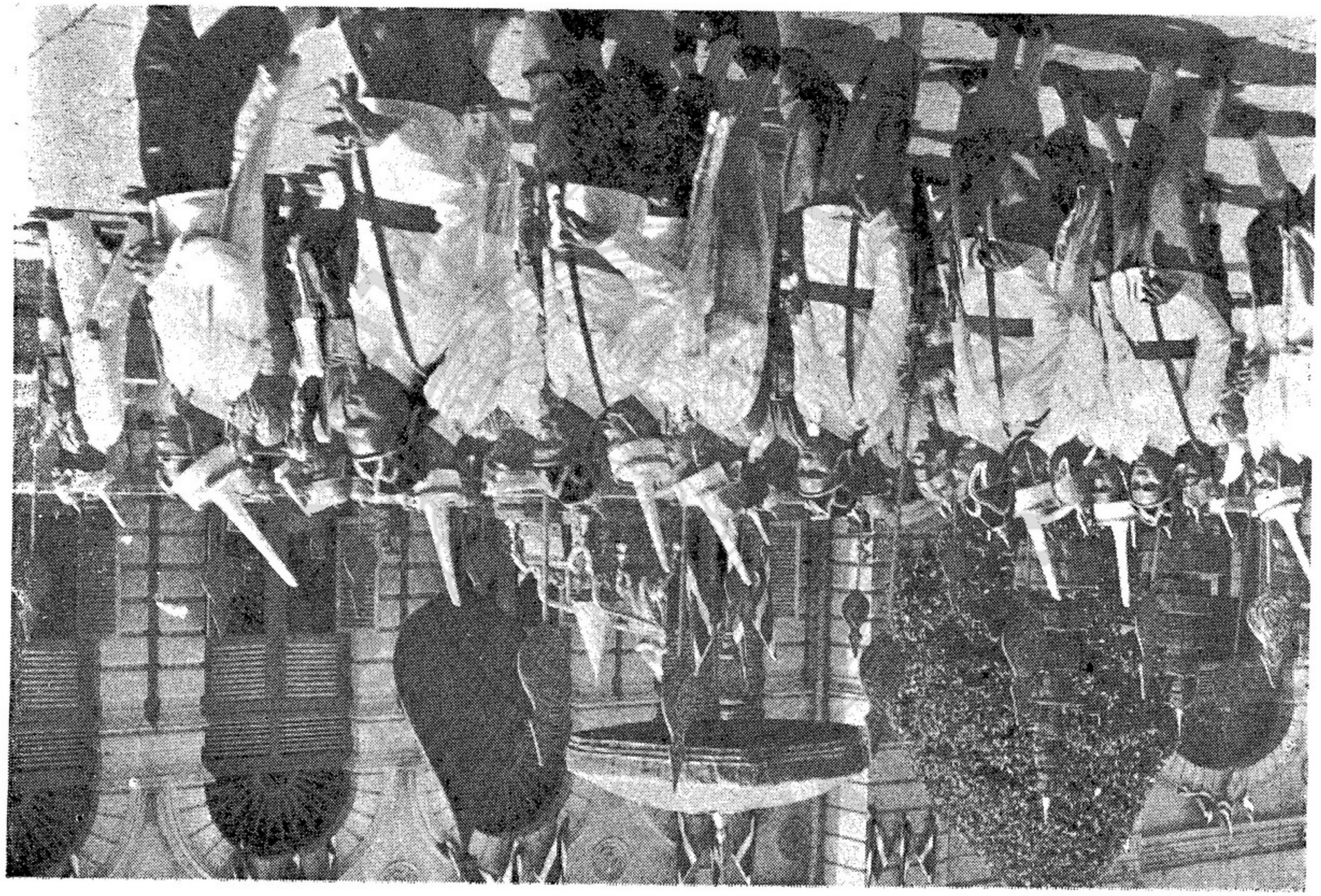
อนึ่ง กรมโฆษณาการ ได้จัดตั้งเครื่องถ่ายทอดเสียงทางวิทยุกระจายเสียง ในงานพระราชพิธีวันที่ ๔,๕,๗ และ๘ รวม ๔ วัน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบทั่วกันด้วย

ตามสถานที่ราชการ อาคารบ้านเรือนได้ประดับธงทิว และประธีบโคมไฟ ตลอดงาน

แห่พระสุพรรณบัฏและจุดเทียนชัย

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓ (๕ ๓/๖ ปีขาล) เวลา ๑๐.๐๐ น เจ้าพนักงานพระอาลักษณ์เชิญพระสุพรรณบัฏ พร้อมด้วยดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญฉกร ประจำรัชกาลออกจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มาขึ้นพระราชยานกงที่เกยพลับพลาเปลื้องเครื่องประดับหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีกระบวนเครื่องสูง กลองชะนะและคู่แห่ แห่ไปตามถนนหน้าศาลาสหทัย เลี้ยวตามถนนจักรีจรัณย์เข้าประตูพิมานไชยศรี ไปตามถนนอมรวิถี ถึงหน้าประตูสนามราชกิจ แล้วเชิญไปประดิษฐานณ พระแท่นมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

เวลา ๑๘.๐๐ น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศจอมพลทหารบกประดับราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ทรงรถยนต์พระที่นั่งเสด็จออกจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สวนจิตรลดา มายังพระบรมมหาราชวัง เทียบรถพระที่นั่งหน้า

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

พระทวารเทเวศร์รักษา เสด็จลงทรงพระราชดำเนินเข้าพระทวารเทเวศร์รักษา ณ ชาลาหน้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล สมุหพระราชพิธี กราบบังคมทูลเบิกผู้ที่จัดหาช้างมาน้อมเกล้า ฯ ถวาย มีรายนามดังนี้

๑. นายเลียง ไชยกาล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

๒. นายทำนุก รัตนดิลก ณ ภูเก็ต ข้าหลวงประจำจังหวัดสุรินทร์

๓. นายยืน สืบนุการ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์

๔. นางสี สุขแสวง } เจ้าของช้างพลาย

๕. นายแก้ว สุขแสวง } " สิงห์ทอง "

๖ นายเกียรติ จันทรหอม } เจ้าของช้างพัง

๗ นายตุ่ย สุขศรี } " คำพัน "

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปฏิสันถารแล้ว เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัยแล้วประทับพระราชอาสน์ พระยารามราชภักดี (ม.ล. สวาสดิ์ อิศรางกูร) ปลัดกระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลเบิกทายาทผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครอง

นครและทายาทผู้สืบสกุลพระยาเมือง ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทย ข้าหลวงประจำจังหวัด เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ดังนี้

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลเบิกผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก คือ

๑. พลตรี เจ้าราชบุตร ผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

๒. พระเพ็ชร์คีรี (ไทย ณ ลำปาง) ผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครองนครลำปาง

๓. เจ้าพงศ์ธาดา ณ ลำพูน ผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครองนครลำพูน

๔. เจ้าราชบุตร ผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครองนครน่าน

๕. พระพิพิธภักดี ผู้สืบสกุลพระยาเมืองบัตตานี สายที่ ๒

๖. ตนกมะ บินกปเต๊ะ ผู้สืบสกุลพระยาเมืองบัตตานี สายที่ ๑

๗. ตนกูตังเงาะ ผู้สืบสกุลพระยาเมืองนราธิวาส

๘. ตนกูอับดุลเลาะรงโซะ ผู้สืบสกุลพระยาเมืองยะลา

๙. ตนกูอิบบราฮิม บินตนกูอหมัด ผู้สืบสกุลพระยาเมืองสตูล สายที่ ๑

๑๐. กูฮาหมัด บินตำมะหงง ผู้สืบสกุลพระยาเมืองสตูล สายที่ ๒

๑๑. พระยาอมรฤทธิธำรง (พร้อม ณ ถลาง) ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๕

๑๒. นายเชื้อ พิทักษากร ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๔

๑๓. หลวงวิวิธสุรการ (ถวิล เจียรมานพ) ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๓

๑๔. ขุนภักดีดำรงฤทธิ์ (ภักดี ภักดีดำรงฤทธิ์) ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๒

๑๕ พระสมัครสโมสร (เสงี่ยม สมัครสโมสร) ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๑

๑๖ ขุนไตรกิตยานุกูล (อัมพร สาตรพันธุ์) ข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงใหม่

๑๗. พระยารัตนภักดี (แจ้ง สุวรรณจินดา) ข้าหลวงประจำจังหวัดปัตตานี

๑๘. นายนวน มีชำนาญ ข้าหลวงประจำจังหวัดน่าน

๑๙. ขุนสนิทประชาราษฎร์ (สนิท จันทรศัพท์) ข้าหลวงประจำจังหวัดลำพูน

๒๐. นายประเสริฐ กาญจนดุล ข้าหลวงประจำจังหวัดยะลา

๒๑. นายสง่า ศุขรัตน์ ข้าหลวงประจำจังหวัดนราธิวาส

๒๒. นายชาติ บุณยรัตพันธุ์ ข้าหลวงประจำจังหวัดสตูล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ”

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปฏิสันถานแล้ว พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทย นำทายาทผู้สืบสกุลเจ้าผู้ครองนครและทายาทผู้สืบสกุลพระยาเมืองและข้าราชการกระทรวงมหาดไทยออกจากที่เฝ้า

พระดุลยพากย์สุวมัณฑ์ (ปิณฑ์ บัทมัษฐาน) ปลัดกระทรวงยุติธรรมนำข้าหลวงยุติธรรมประจำภาคทั้ง ๕ ภาค เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลดังนี้

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลเบิกข้าหลวงยุติธรรมที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ดั่งจะได้ขอพระราชทานกราบบังคมทูลเบิกเป็นรายบุคคลโดยลำดับ ต่อไปนี้

๑. พระนิติกฤตย์ประภันย์ (นิติกฤตย์ อินสว่าง) ข้าหลวงยุติธรรมภาค ๑

๒. หลวงทรงนิติกรณ์ (นิติกรณ์ ทุมวิภาต) ข้าหลวงยุติธรรมภาค ๒

๓. พระนิติธรรมประกรณ์ (นิติธรรม เนตตาคม) ข้าหลวงยุติธรรมภาค ๓

๔. หลวงจักรปาณีศรีศิลวิสุทธ์ (วิสุทธิ์ ไกรฤกษ์) ข้าหลวงยุติธรรมภาค ๔

๕. พระพิบูลไอศวรรย์ (พิบูลไอศวรรย์ สุจริตกุล) ข้าหลวงยุติธรรมภาค ๕

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปฏิสันถารแล้ว ปลัดกระทรวงยุติธรรมนำข้าหลวงยุติธรรมออกจากที่เฝ้า

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนชนวนพระราชทานพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เพื่อทรงนำไปจุดเครื่องนมัสการบูชาพระมหามณีรัตนปฏิมากร ที่ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนพระมหามงคลและเทียนเท่าพระองค์

เวลา ๑๙.๒๐ น. ตำรวจหลวง ๔ นาย นำเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ นายประสิทธิ บุนนาค มหาดเล็กเชิญพระแสงดาบฝักทองเกลี้ยงตามเสด็จพระราชดำเนิน ชาวพนักงานประโคมสังข์แตร และดุริยางค์ สังฆการีอาราธนาพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๓๐ รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ซึ่งจะเจริญพระพุทธมนต์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ขึ้นสู่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทางประตูสนามราชกิจ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระศรีรัตนตรัย หน้าพระแท่นมณฑล สมเด็จพระสังฆราชถวายศีล

ถึงอุดมมหามงคลฤกษ์ เวลา ๑๙.๕๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนทองชนวนด้วยไฟพ้า ทรงตั้ง

พระราชสัตยาธิษฐาน แล้วถวายเทียนทองชนวนนั้นแด่สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระสังฆราชเสด็จไปจุดเทียนชัยที่ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระสงฆ์ทั้งนั้นเจริญมงคลคาถาจุดเทียนชัย ชาวพนักงานประโคมฆ้องชัย สังข์บัณเฑาะว์ แตรและดุริยางค์ เมื่อสมเด็จสังฆราชจุดเทียนชัยแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนชนวนให้มหาดเล็กพร้อมด้วยธูปเงินเทียนทองดอกไม้ไปบูชาพระมหาเศวตฉัตร ๕ แห่ง คือ

๑. พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

๒. พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

๓. พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

๔. พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งอนันตสมาคม

๕. พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

และบูชาที่ปูชนียสถานสำคัญอีก ๑๓ แห่ง คือ

๑. พระสยามเทวาธิราชในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

๒. หุ่นพระบรมรูปรัชกาลที่ ๑ ทรงเครื่องต้นที่ห้องภูษามาลา

๓. เทวสถานพระอิศวร

๔. เทวสถานพระนารายน์

๕. เทวสถานพระคเณศ

๖. เทวรูป ณหอเชือก

๗. พระหลักเมือง

๘. พระเสื้อเมือง

๙. พระกาฬชัยศรี

๑๐. พระเพลิง

๑๑. พระเจตคุปต์

๑๒. เทวรูปณหอแก้วพระภูมิ

๑๓. เทวรูปณตึกดิน

สมเด็จพระสังฆราชกลับขึ้นไปนั่งอาสนะในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสาสนโสภณ (จวน อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม ยืนบนอาสนะลาดผ้าขาวเบื้องซ้ายพระสยามเทวาธิราชท้ายอาสนสงฆ์ด้านตะวันออก เฉพาะพระพักตรสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คล้องด้ายสายสิญจน์ซึ่งโยงมาจากยันตร์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อ่านประกาศการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จบแล้วพระสงฆ์ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ๓๐ รูป และในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยอีก ๔๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชครูวามเทพมุนี พราหมณ์พิธีถวายน้ำมหาสังข์ พราหมณ์เป่าสังข์แล้วถวายใบสมิต

คือใบมะม่วง ๒๕ ใบ ได้แก่ภยันตราย ใบทอง ๓๒ ใบ ได้แก่อุบัทวันตราย ใบตะขบ ๘๖ ใบได้แก่โรคันตราย สำหรับทรงบัดพระองค์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับและทรงบัดแล้วพระราชครูวามเทพมุนีรับพระราชทานกลับไป กระทำพิธีศาสตร์ปุณยา ชุบโหมเพลิงยังที่ทำพิธีพราหมณ์

ระหว่างเวลานี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์แด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ แด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอดิสัยสุริยาภา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาปีมุขบากร พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนพระมหามงคล เทียนเท่าพระองค์ ธูปเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราช บูชาพระแท่นอัฐทิศ บูชาพระที่นั่งภัทรบิฐ

สมาชิกรัฐสภา ซึ่งจะถวายน้ำอภิเษกในวันรุ่งขึ้นจุดเทียนบูชาพระเก้าอัฐทิศ โหรจุดเทียนบัคทิ่ขันพระสาครแล้วมานั่งสวดบูชาเทพดานพเคราะห์ประจำทิศ คู่กับสมาชิกรัฐสภา

ขณะนั้น เจ้าพนักงานสังฆการีได้นิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ชั้นพระราชาคณะจำนวน ๕ รูป คือพระพรหมมุนี (ผิน สุวโจ ป. ๖) วัดบวรนิเวศวิหาร พระธรรมโกศาจารย์ (ปลอด อตฺถการี ป. ๙) วัดราชาธิวาส พระธรรมปาโมกข์ (วาศน์ วาสโน ป. ๙) วัดราชบพิธ พระเมธาธรรมรส (ทิม วุทฺธิโน ป. ๕) วัดราชประดิษฐ์ พระปริยัติเมธี (ฟื้น คนฺถโร ป. ๖) วัดมกุฏกษัตริยาราม ขึ้นนั่งยังอาสนะบนพระแท่นบรรทม ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานไว้พร้อมสรรพ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เสด็จประทับในห้องพระบรรทม ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการพระศรีรัตนตรัยแล้ว ประทับพระราชอาสน์ ห้องกลาง ทรงพระมหามงคล และทรงสดับพระสงฆ์ ๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์ พระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร จบแล้วทรงเปลื่องพระมหามงคล เสด็จไปประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสงฆ์ถวายพระพรลา

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนบูชาธรรมที่พระแท่นสวดภาณวาร พระสงฆ์ราชาคณะนั่งปรกและสวดภาณวารต่อไปตลอดคืน เสด็จพระราชดำเนินกลับเวลา ๑๕.๓๐ น.

อนึ่ง พราหมณ์พิธีจะได้เริ่มต้นทำพิธีตั้งแต่บ่ายวันนี้เป็นต้นไป จนกว่าจะเสร็จการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พิธีที่ทำในสถานที่ทำพิธีพราหมณ์ ศาลาสหทัย มีดังนี้ พราหมณ์พิธีชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ บูชาเทวดาประจำทิศทั้ง ๘ บูชาเทพดานพเคราะห์ บูชากูณฑ์ โหมกูณฑ์ โหมใบสมิต ซึ่งทรงบัดแล้วในกูณฑ์ บูชาสัปตฤษี (นักษัตร ๒๗ ดวง) สวดถวายพระพรชัยมงคล ตลอดจนขอพรให้ประชาชนพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง

บรมราชาภิเษก

สรงพระมุรธาภิเษก

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๖๓ ($\frac{๖๗๖}{๔}$ ปีขาล) เวลา ๙.๓๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องแบบเต็มยศจอมพลทหารบก ประดับราชอิสริยาภรณ์ ทรงสวมสายสะพายนพรัตนราชวราภรณ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชินี ทรงรถยนต์พระที่นั่งมาเทียบที่พระทวารเทเวศรรักษา เสด็จพระราชดำเนินเข้า

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระสัมพุทธพรรณี และพระพุทธมณีรัตนปฏิมากร แล้วตำรวจหลวง ๔ นาย นำเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ นายกัลยทัศน์ สุจริตกุล มหาดเล็กเชิญพระแสงดาบฝักทองเกลี้ยงตามเสด็จพระราชดำเนิน ชาวพนักงานประโคมสังข์ แตร และดุริยางค์สังฆการีนิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ รวม ๕ รูป คือ สมเด็จพระสังฆราช (ม.ร.ว. ชื้น นพวงศ์ สุจิตฺโต) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) วัดเทพศิรินทร์, สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) วัดบรมนิวาส, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทฺธสโร) วัดอนงคาราม, สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภโณ) วัดเบญจมบพิตร ขึ้นนั่งเหนืออาสน์ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการพระศรีรัตนตรัย หน้าพระแท่นมณฑล สมเด็จพระสังฆราชถวายศีล จบแล้วเสด็จเข้าในหอพระสุลาลัยพิมาน

เวลา ๙.๕๕ น. โหรบูชาพระฤกษ์ ที่ศาลจตุโลกบาลทั้ง ๔ และศาลพระอินทร์ที่มณฑปพระกระยาสนาน เวลา ๑๐.๑๕ น. เป็นปฐมพระฤกษ์ พระราชครูวามเทพมุนี กราบ

บังคมทูล เชิญเสด็จไปสู่มณฑปพระกระยาสนาน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสวตพัสตร์ ทรงสพักขาวขลิบทอง เสด็จออกจากหอพระสุลาลัยพิมานทางพระทวารพระที่นั่งไพศาลทักษิณ โดยรั้วกระบวนไปยังหน้าโต๊ะสังเวยเทวดากลางหาว ทรงจุดธูปเงิน เทียนทอง สังเวยเทวดากลางหาว แล้วเสด็จขึ้นมณฑปพระกระยาสนาน ประทับเหนืออุทุมพรราชอาสน์ แปรพระพักตร์สู่มงคลทิศบูรพา ทรงเหยียบใบไม้อ้อ หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย์ เชิญพระชัยนวโลหะประดิษฐานบุษบกทิศตะวันออก พราหมณ์สมจิตต์ รังสิพราหมณกุล เชิญพระคเณศประดิษฐาน ณ บุษบกทิศตะวันตก

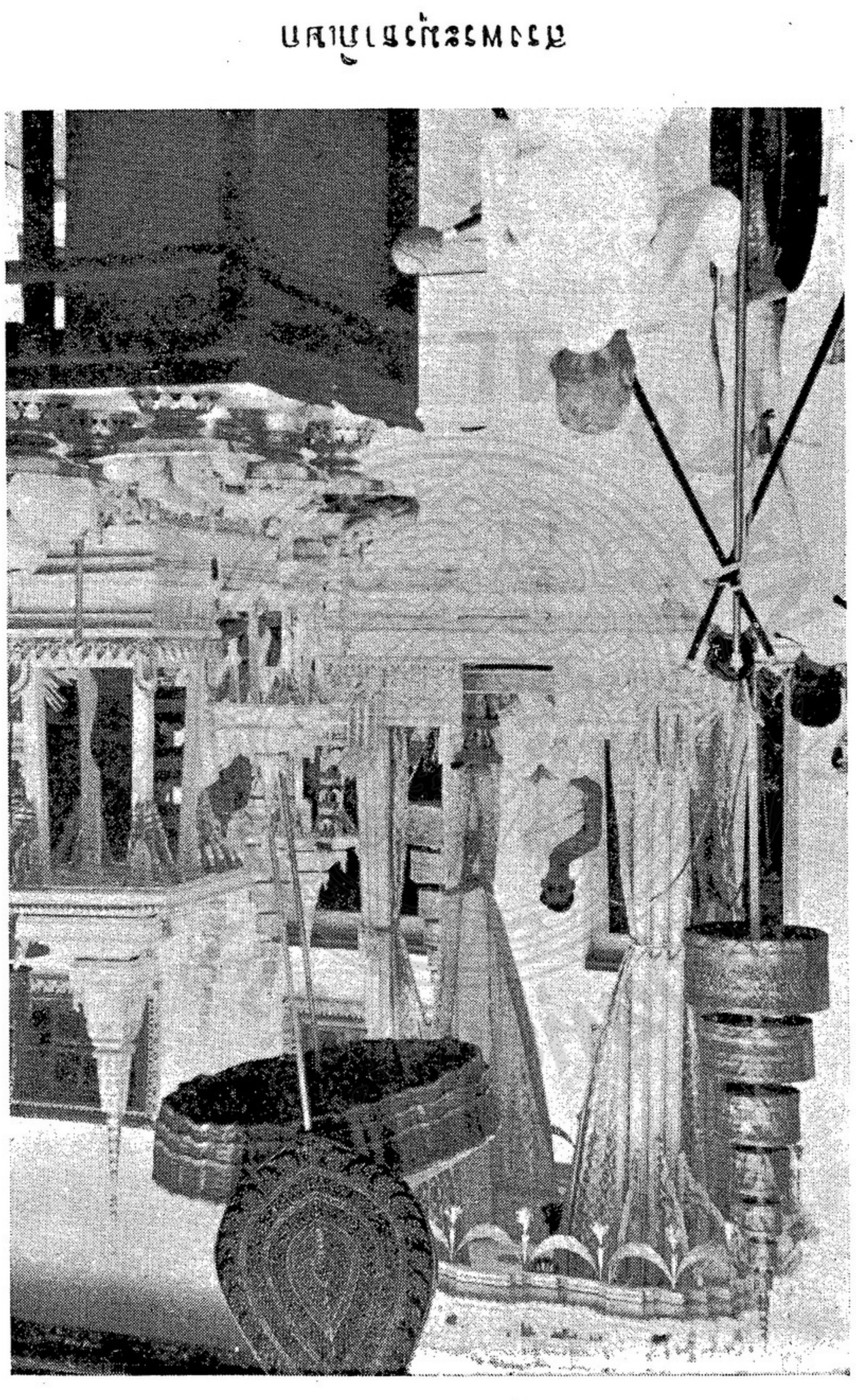
เวลา ๑๑.๒๐ น. พระยาโหราธิบดี สั่นฆ้องชัย พระยาอนุรักษ์ราชมนเทียร (ก๊าด วัชโรทัย) ไขสหัสธาราอันเจือด้วยน้ำบัญจมหานทีในมัธยมประเทศ คือแม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำอจิรวดี แม่น้ำสรภู แม่น้ำมหิ และน้ำเบญจสุทธคงคา ในแม่น้ำสำคัญทั้ง ๕ ของราชอาณาจักรไทย ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี ตักที่ตำบลท่าชัยแขวงจังหวัดเพชรบุรี แม่น้ำราชบุรี ตักที่ตำบลดาวดึงส์ แขวงจังหวัดสมุทรสงคราม แม่น้ำเจ้าพระยา ตักที่ตำบลบางแก้ว แขวงจังหวัดอ่างทอง

แม่น้ำป่าสัก ตักที่ตำบลท่าราบแขวงจังหวัดสระบุรี แม่น้ำบางปะกง ตักที่ตำบลบึงพระอาจารย์ แขวงจังหวัดนครนายก และน้ำ ๔ สระ คือ สระเกศ สระแก้ว สระคงคา สระยมุนา แขวงจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเคยแต่งเป็นน้ำสรงพระมุรธาภิเษกสมเด็จกษัตริยาธิราช เป็นราชประเพณีมาแต่โบราณกาล ขณะนั้นพระสงฆ์ในพระราชพิธีมณฑลเจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานประโคมสังข์ แตร มโหระทึก และเครื่องดุริยางค์ ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารปืนใหญ่ยิงปืนมหาฤกษ์ มหาชัย มหาจักร์ มหาปราบยุค ๒๑ นัด สมเด็จพระสังฆราชและพระบรมวงศ์กับทั้งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ถวายน้ำโดยลำดับดังนี้

(ก) สมเด็จพระสังฆราช ถวายพระครอบพระกริ่ง ที่พระปฤษฎางค์ และพระครอบยันตรนพคุณ ที่พระหัตถ์

(ข) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิต ประยุรศักดิ์กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทูลเกล้า ฯ ถวายพระเต้าเบญจคัพย รัชกาลที่ ๕

(ค) พระยาโหราธิบดี ทูลเกล้า ฯ ถวายพระเต้านพเคราะห์

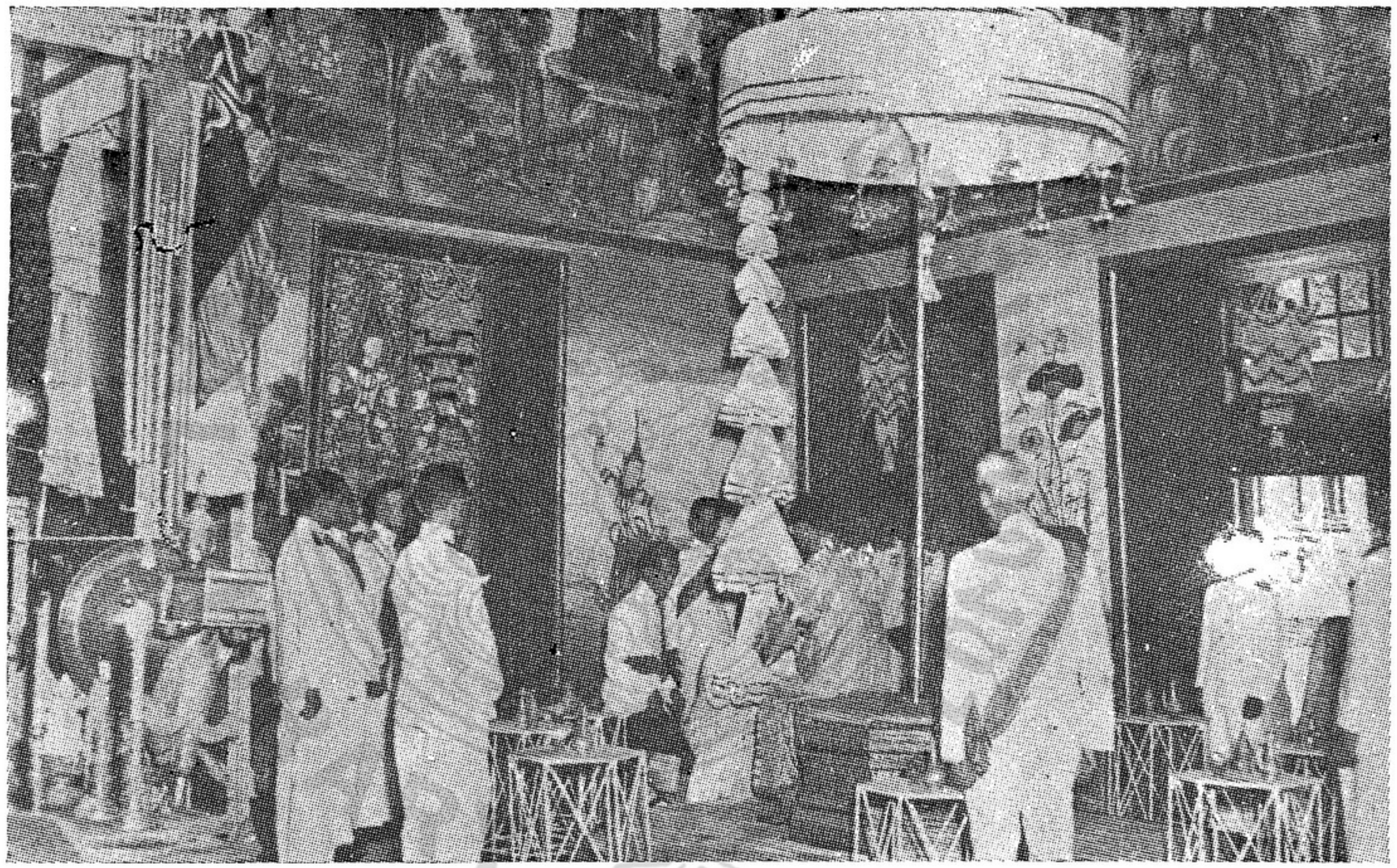
หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

(ง) พระราชครูวามเทพมุนี ทูลเกล้า ฯ ถวาย
พระเต้าเบญจคัพย์ รัชกาลที่ ๑
พระมหาสังข์ เพชรใหญ่
,, เพชรน้อย
,, พิธี
,, ทอง
,, นาก
,, เงิน
,, งา
,, สัมฤทธิ์
แลพระครอบสัมฤทธิ์
ถวายใบมะตูมทรงทัด และใบกระถิน ทรงถือ
(จ) พระยาอนุรักษ์ราชมนเทียร ถวายพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ

เสร็จสรงพระมุรธาภิเษกแล้ว นายเฟื่อง จันทนดิลก มหาดเล็กถวายฉลองพระองค์คลุม หม่อมหลวงฉาบชื่น กำภู มหาดเล็กสอดฉลองพระบาทถวาย เวลา ๑๐.๓๕ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นทางพระทวารหอพระสุลาลัยพิมาน มีกระบวนนำและตามเสด็จ เช่นเสด็จลง

สมาชิกรัฐสภา ซึ่งจะทูลเกล้า ฯ ถวายน้ำอภิเษก เข้ายืนประจำที่ตามทิศ

เวลา ๑๑.๓๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์สำหรับบรมราชาภิเษก คือ ทรงฉลองพระองค์ไหมทองสลับไหมสีน้ำ กลัดพระดุมนพรัตน์ ๗ พระดุม และจับหลัง ๒ พระดุม ประกอบด้วยฉลองพระองค์ครุยรัดทอง พื้นสีเหลืองอ่อน ทรงสวมสายสะพายนพรัตนราชวราภรณ์ ประดับจักรีดารา ทรงพระภูษาเขียนทอง พื้นสีน้ำเงิน พระสนับเพลาสีเขียว รัดพระองค์สายทอง และหัวฝังเพชร ถุงพระบาทแพรสีน้ำ ฉลองพระบาท (เข็ม) ไหมทองสลับสีน้ำ เสด็จออกจากหอพระสุลาลัยพิมานสู่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ สถิตเหนือพระที่นั่งอัฐทิศ ภายใต้พระบวรเศวตฉัตร แปรพระพักตร์สู่บูรพทิศเป็นปฐม หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล สมุหพระราชพิธีทูลเกล้า ฯ ถวายพระเต้าเบญจคัพยรัชกาลที่ ๑ สำหรับทรงรับน้ำอภิเษก คือน้ำที่ได้พลีกรรมตักไปประกอบการพิธีแล้วนำมาถวายเพื่ออัญเชิญให้ทรงแผ่พระราชอาณาปกครองปวงประชาชนในทิศทั้ง ๘ ซึ่งสมาชิกรัฐสภาประจำทิศทั้ง ๘ จะได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายตามลำดับ เมื่อสมเด็จ

ทรงรับนพปฎลเศวตฉัตร

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

พระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระเต้าจากหม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล แล้ว นายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนทูลเกล้าฯ ถวายน้ำอภิเษกประจำทิศบูรพาเป็นปฐม ทรงรับน้ำอภิเษกด้วยพระเต้าแล้ว จึงพระราชครูวามเทพมุนีถวายน้ำเทพมนตร์ด้วยพระมหาสังข์ พราหมณ์แสง กลิ่นจรุง ถวายน้ำเทพมนตร์ด้วยพระครอบสัมฤทธิ์ ทรงรับด้วยพระราชหัตถ์แล้ว เสด็จแปรที่ประทับทรงรับน้ำอภิเษกจากสมาชิกรัฐสภาและน้ำเทพมนตร์จากพระราชครูวามเทพมุนี พราหมณ์แสง กลิ่นจรุง ซึ่งถวายประจำทุกทิศตามลำดับโดยทักษิณาวัตรจนครบทั้ง ๙ ทิศ เมื่อทรงรับน้ำอภิเษกประจำทิศสุดท้ายแล้วจึงเสด็จมาประทับทิศบูรพาอีกครั้งหนึ่ง เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ (จิตร ณสงขลา) ประธานวุฒิสภาถวายพระพรเป็นมคธภาษาว่า

"รตนตฺตยานุภาเวน อวสิตฺเตน วารินา
สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ ยถากถํ"

ต่อนั้น นายเฟียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทนถวายพระพรเป็นภาษาไทยว่า

“ ด้วยอำนาจพระรตนัตยานุภาพ และน้ำพระมูรธาวษิต ขอจงเป็นผลสำเร็จ ขอจงเป็นผลสำเร็จ ขอจงเป็นผลสำเร็จ ตามคำที่ข้าพระพุทธเจ้าถวายพระพร.”

แล้วทูลเกล้า ฯ ถวายน้ำมูรธาภิเษก เมื่อทรงรับน้ำอภิเษกเสร็จแล้ว พระราชทานพระเต้าเบญจคัพย ให้หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล เชิญกลับไป ต่อจากนั้นพระราชครูวามเทพมุนี กราบบังคมทูลถวายพระพรด้วยมคธภาษาว่า

”ชคฺเม เม เทโว โอกาสํ กโรตุ ฯ ยโต จ โข เทโว มุทฺธาภิสิตฺโต มหาราชา สฺยามานมินฺโท โหติ เตน มยํ เสตจฺฉตฺตํ เทวสฺส นิยฺยาเทม ฯ สาธุ เทโว อิมํ ปฏิคฺคเหตฺวา อมฺหากํ อุปริราชกํ อาณํ ปสาเรตฺวา นาโถ หุตฺวา ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺตึ สวิทหตุ ฯ ”

พระราชครูกราบบังคมทูลด้วยภาษาไทย ว่า

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ขอได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับพระมุรธาภิเษก เป็นบรมราชาธิราช เป็นเจ้าเป็นใหญ่ของประชาชนชาวสยาม เหตุดังนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท

และสมณะพราหมณาจารย์ทั้งปวง ขอมอบพระเศวตฉัตรนี้ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ขอได้ทรงรับแล้วแผ่พระราชอาณาปกเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์ เป็นมรมนาถทรงจัดการคุ้มครองป้องกันอันเป็นธรรม สืบไป ขอเดชะ'' เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญนพปฎลมหาเศวตฉัตรมามอบให้พระราชครูวามเทพมุนีน้อมเกล้าฯถวายขณะนั้นพราหมณ์เป่าสังข์ ชาวพนักงานแกว่งบัณเฑาะว์ ประโคมฆ้องชัย แตร มะโหระทึก เครื่องดริยางค์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับและพระราชทานให้หม่อมหลวง ปรคำ มาลากุล ผู้เชิญรับเชิญไว้ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งอัฐทิศมาตามทางลาดพระบาทสู่พระที่นั่งภัทรบิฐ มีขบวนเชิญพระชัยนวโลหะและพระคเณศกับโปรยข้าวตอกดอกไม้นำเสด็จ และผู้เชิญพระมหาเศวตฉัตรตามเสด็จไป ประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตรแปรพระพักตรสู่ทิศบูรพา ผู้เชิญพระมหาเศวตฉัตรไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐแถวหน้า พระราชครูวามเทพมุนีกล่าวเวทสรรเสริญเปิดศิวาลัยไกลาสจบแล้ว กราบบังคมทูลถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์และเครื่องบรมราชาภรณ์ เครื่องประดับพระอิสริยยศ ด้วยภาษามคธดังต่อไปนี้

“ยคฺเม เม เทโว โอกาสํ กโรตุ ฯ ยโต จ โข เทโว มุทฺธาภิสิตฺโต มหาราชา สฺยามานมินฺโท โหติ เตน มยํ สมคฺคา หุตฺวา เทวสฺส สุวณฺณปฏฺเฏ ยถาลิขิตํ อภิเธยฺยํ กโรม อิสสริยานุรูปานิ จ ราชกกุธภณฺฑานิ นิยฺยาเทม ฯ สาธุ เทโว เตน อภิเธยฺเยน วิสฺสุโต โหตุ อิมานิ จ ราชกกุธภณฺฑานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ ตถา กตฺวา ราชภารํ วหนฺโต พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย ธมฺเมน สเมน รชฺชํ กาเรตุ ฯ”

พระราชครูวามเทพมุนีกราบบังคมทูลจบแล้ว เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญพระสุพรรณบัฏ ซึ่งจารึกพระปรมาภิไธยว่า

“ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ”

จากพระแท่นที่บูชาในพระราชพิธีมณฑลมามอบให้พระราชครูวามเทพมุนีทูลเกล้า ฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับแล้ว หลวงบรรเจิดอักษรการ อาลักษณ์ ผู้เชิญฯ เชิญไปยืนข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องขวาต้นแถวใน ต่อจากนั้นเจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญเบญจราชกกุธภัณฑ์ ขัตติยราชวราภรณ์ เครื่องขัตติยราชูปโภค และพระแสงราชศัตราวุธ

จากพระแท่นที่บูชาในพระราชพิธีมณฑลทีละสิ่งมามอบพระราชครูวามเทพมุนี ทูลเกล้า ฯ ถวาย มีลำดับดังต่อไปนี้

พระสังวาลย์พราหมณ์ธุรำ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงซ้าย

พระสังวาลย์นพรัตนราชวราภรณ์ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

พระสังวาลย์พระนพ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

พระมหาพิชัยมงกุฎ ทรงรับแล้ว ทรงสวม พระยาอนุรักษ์ราชมนเทียรผู้เชิญรับพาน ไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐต้นแถวนอก

พระแสงขรรค์ชัยศรี ทรงรับแล้ว ทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องซ้าย

ธารพระกรชัยพฤกษ์ ทรงรับแล้ว ทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องขวา

พระแส้จามรี ทรงรับแล้ว ทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องซ้าย

พัดวาฬวิชนี ทรงรับแล้ว ทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องขวา

พระแส้หางช้างเผือก ทรงรับแล้ว ทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องซ้าย

พระธำมรงค์รัตนวราวุธ ทรงรับแล้ว ทรงสวมนิ้วพระหัตถ์ขวา นายเตียบ สุจริตกุล ผู้เชิญรับพานไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สองแถวใน

พระธำมรงค์วิเชียรจินดา ทรงรับแล้ว ทรงสวมนิ้วพระหัตถ์ซ้าย นายเจียด สุจริตกุล ผู้เชิญรับพานไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สองแถวใน

พระราชครูวามเทพมุนี สอดฉลองพระบาทเชิงงอนถวาย หม่อมราชวงศ์ดิลกลาภ ทวีวงศ์ ผู้เชิญรับพานไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ ต้นแถวใน

พระแสงฝักทองเกลี้ยง ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายกัลยทัศน์ สุจริตกุล ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สองแถวนอก

ธารพระกรเทวรูป ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายปิยชาติ สุจริตกุล ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สองแถวนอก

หม่อมราชวงศ์สิทธิดิศ ดิศกุล เชิญพานพระขันหมาก
นายสหัส พุกกะมาน เชิญพระสุพรรณศรีบัวแฉก ไปทอด

บนโต๊ะเบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ หม่อมหลวงสรรพชัย สนิทวงศ์ เชิญพระมณฑปรัตนกรัณฑ์ หม่อมหลวงทองปอนด์ นพวงศ์ เชิญพระเต้าทักษิโณทก ไปทอดบนโต๊ะเบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ

พระแสงจักร ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายประภาสุวรรณจินดา ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สามแถวใน

พระแสงตรีศูล ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายอุทัยสุวรรณจินดา ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สามแถวใน

พระแสงหอกเพชรรัตน ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายกุณฑล สุนทรเวช ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สามแถวนอก

พระแสงดาบเชลย ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายอำพน สุนทรเวช ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สามแถวนอก

พระแสงธน ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายพนเพิ่มไกรฤกษ์ ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สี่แถวใน

พระแสงดาบโล่ห์ ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายอาทร ติดติรานนท์ ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สี่แถวใน

พระแสงปืนข้ามแม่น้ำสโตง ทรงรับแล้ว พระราชทานให้นายชัชวาลย์ ชุติมา ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สี่แถวนอก

พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย ทรงรับแล้ว พระราชทานให้ หม่อมหลวงสมศักดิ์ กำภู ผู้เชิญรับไปยืนเชิญอยู่เบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ คนที่สี่แถวนอก

ในขณะที่พระราชครูวามเทพมุนีทูลเกล้า ฯ ถวายเครื่องราชูปโภคนี้ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานประโคม สังข์ บัณเฑาะว์ ฆ้องชัย แตร มะโหระทึก และดุริยางค์ กองทหารถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ยิงปืนกองแก้วจินดา ๒๑ นัด ตามกำลังวัน (วันศุกร) ทหารบก ทหารเรือยิงปืนใหญ่เฉลิมพระชัตติยราชอิสริยยศฝ่ายละ ๑๐๑ นัด พระสงฆ์ในพระอารามทั้งหลายทั่วราชอาณาจักรย่ำระฆังถวายชัย พระอารามละ ๗ ลา โอกาสนี้กองทัพอากาศ ได้ส่งอากาศยาน

มาบินฉวัดเฉวียน โปรยดอกไม้ด้วย เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว

พราหมณ์นาค โกมลเวทิน ถวายอนุษฎุภศิวมนตร์จบแล้วเป่าสังข์

พราหมณ์ละม้าย รัตนะพราหมณ์ ถวายอนุษฎุภวิษณุมนตร์จบแล้วเป่าสังข์ แล้วพระราชครูวามเทพมุนี ถวายพระพรชัยมงคลด้วยมคธภาษาว่า

"ชยตำ ปฐวี สพฺพำ ชยตำ อรโย สทา
ปรมินฺโท มหาราชา รชฺชำ กาเรติ โย อิธ ฯ"

แล้วกราบบังคมทูลเป็นภาษาไทยว่า

"ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อมข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายชัย ขอพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร อันเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ในสยามรัฐมหามณฑลนี้ ทรงชำนะทั่วปถพีดล ทรงชำนะเหล่าอริราชตัสกร ทุกเมื่อ เทอญ ฯ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการตอบพระราชทานอารักขาแด่ประชาชนชาวไทยด้วยภาษาไทยว่า

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

พระราชครูวามเทพมุนี รับพระบรมราชโองการด้วยภาษามคธดังนี้

"โอมฺ เทวสฺส อิมำ ปฐมำ โองฺการภูตำ สูรสีหนาทำ สมฺปฏิจฺฉามิ ฯ"

แล้วกราบบังคมทูลเป็นภาษาไทยว่า

"ข้าพระพุทธเจ้า ขอรับพระบรมราชโองการ สุรสิงหนาท ประถมธรรมิกราชวาจา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ปกครองราชอาณาจักรไทย โดยทศพิธราชธรรมจริยา แล้วทรงเปลื้องพระมหาพิชัยมงกุฎ พระธำมรงค์รัตนวราวุธ และพระธำมรงค์วิเชียรจินดา พระราชทานให้ผู้เชิญ รับเชิญไว้ จมื่นสิริวังรัตน์ (เฉลิม คชาชีวะ) เลขานุการสำนักพระราชวังทูลเกล้า ฯ ถวายขันดอกพิกุลเงินพิกุลทอง ทรงโปรยพระราชทานแก่พราหมณ์แล้ว พระราชครูวามเทพมุนี ถอดฉลองพระบาทเชิงงอน มอบให้ผู้

เชิญรับไปเชิญอยู่ตามที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ไปพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ มีนายชิดหุ้มแพร เชิญพระแสงขรรคชัยศรี ตามเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ๘๐ รูป พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา สมเด็จพระสังฆราชถวายอดิเรกเป็นปฐม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายพระพรลา แล้วเสด็จขึ้น

สมเด็จพระสังฆราช ดับเทียนชัย พระสงฆ์ทั้งนั้นสวดคาถาดับเทียนชัย เสร็จแล้วพระสงฆ์กลับ

เสด็จออกมหาสมาคมและสถาปนาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี

เวลา ๑๔.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ประดับราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ เช่นตอนเช้า เสด็จออกทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ มายังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ บนพระราชบัลลังก์ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ

มหาดเล็กเชิญเครื่องราชกกุธภัณฑ์ พระแสงรายต้นตอง พระแสงอัษฎาวุธ และถวายอยู่งานพัดใบก มหาดเล็กรัวกรับชาวม่านไขพระสูตร พระสุริยภักดี (บุญช่วย วรรธะภัฏ) ชูพุ่มดอกไม้ทองให้สัญญา ชาวพนักงานกระทั่งมโหระทึกประโคมสังข์ แตรและกลองชะนะ ทหารกองเกียรติยศกระทำความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี รัฐมนตรี คณะทูต สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนและข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลถวายความจงรักภักดีและถวายพระพรชัยมงคลในนามคณะรัฐมนตรีและข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั่วพระราชอาณาจักร ดังนี้

"ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในศุภวาระมงคลดิถีที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบบรมราชสันตติวงศ์ต่อจากพระองค์พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช โดยพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามขัตติยราชประเพณี เพียบพร้อมด้วยพระบรมราชอิสริยยศครบถ้วนทุกสิ่งสรรพแล้ว ข้าพระ-พุทธเจ้าผู้รับฉันทานุมัติจากคณะรัฐมนตรีและข้าราชการ

เสด็จออกมหาสมาคม
พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ฝ่ายทหารพลเรือน จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณา ถวายพระพรชัยมงคลโดยขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงอภิบาลรักษาพระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร์รามาธิบดีจักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ให้ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนานเสวยสุขสำราญปราศจากสรรพภัยพิบัติอุปัทวันตราย ต้องพระราชประสงค์สิ่งใด ขอจงสำเร็จสมดั่งพระราชหฤทัย เสด็จดำรงอยู่ในสิริราชสมบัติเพื่อเป็นที่พึ่งพำนักแห่งความร่มเย็นแก่ปวงประชา อีกทั้งเพื่อได้บำรุงพระบวรพุทธศาสนาให้วัฒนาถาวรสืบไปชั่วกาลนาน

อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งหลายขอถวายความสวามิภักดิ์และความจงรักภักดีไว้ต่อใต้เบื้องพระยุคลบาท โดยตั้งปณิธานที่จะสนองพระมหากรุณาธิคุณให้บังเกิดศุภผลแก่ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญโดยเต็มสติกำลังความสามารถทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ประธานรัฐสภากราบบังคมทูลถวายความจงรักภักดีและถวายพระพรชัยในนามประชาชนชาวไทย ดังนี้

"ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในนามแห่งปวงประชาราษฎร เหล่าพสกนิกรบรรดาที่ได้พึ่งพระบรมโพธิสมภาร ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาแสดงปราโมทย์ปีติโสมนัส ถวายอาศิรวาท แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร อันได้ทรงรับบรมราชาภิเษกเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์สนองพระองคสมเด็จพระบรมเชฎฐาธิบดี โดยขัตติยราชประเพณีสมบูรณตามคติวิสัย

ขออานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัยและสิ่งที่สักดิสิทธิ์ อีกทั้งธรรมทศพิธอันเป็นวาชจรรยาวัตร จงบ้องกันภัยพิบัติมิให้มากล้ำกลาย สมเด็จบรมนาถนราธิบดี จงมีพระชนมายุยืนนาน ประกอบด้วยพระวรรณ พล ปฏิภาณ สิริสวัสดิ์ จงได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจจานุกิจ ทรงสฤษฏ์ให้ได้บรรลุผลสมพระบรมราชประสงค์โดยทำนองคลองธรรม จะเสด็จไป

แห่งใด ขอคนจงมีใจสโมสรโดยถ้วนหน้า จงทรงแผ่พระกฤดาภินิหารให้ปรากฏทั่วไปทุกทิศ ขอชัยจงมีแด่สมเด็จบรมนาถบพิตรทั่วรัฐสีมามณฑล

ในมงคลดิถีนี้ ปวงข้าพระพุทธเจ้าบรรดาประชาราษฎร ขอถวายความสวามิภักดิ์ไว้ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอได้ทรงแผ่พระราชอาณาเหนือข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และทรงรักษาแว่นแคว้นแดนไทยกับพระศาสนาและประชาราษฎร์ทรงประสาทความร่มเย็นเป็นสุขทั่วเมทนีดล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ''

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการดำรัสตอบขอบใจทั่วกันว่า

''ข้าพเจ้ามีความปลื้มใจยิ่งนัก ที่ท่านทั้งหลายได้มีไมตรีจิต มาร่วมชุมนุมกันแสดงความภักดี และอวยพรแก่ข้าพเจ้าในวาระนี้ รู้สึกจับใจในถ้อยคำที่ท่านได้กล่าวอำนวยพร และแสดงปณิธานในอันจะพยายามปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดี แก่ประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา ขอท่านทั้งหลายจงรับความขอบใจอันจริงใจจากข้าพเจ้าโดยทั่วกัน และขอให้บรรดาข้าราชการทุกฝ่าย ทุกแผนก จงมีความสามัคคีสมานฉันท์

ร่วมใจช่วยกันส่งเสริมทำนุบำรุง ชาติ ศาสนา และให้อาณาประชาราษฎรได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป ดั่งที่ท่านได้แสดงปณิธานไว้นั้นเถิด ในส่วนตัวของข้าพเจ้าเอง ก็ได้ตั้งใจไว้ว่าจะพยายามประกอบกรณียกิจตามหน้าที่จนสุดความสามารถ และก็หวังอยู่ว่า ในการนี้คงจะได้รับความร่วมมือจากท่านทั้งหลายโดยถ้วนหน้า

ขอคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายได้ประสพความสุขและความเจริญสืบไปเถิด"

มหาดเล็กรัวกรับ ชาวม่านปิดพระสูตร พระสุริยภักดีชูพุ่มดอกไม้ทองให้สัญญา ชาวพนักงานกระทั่งมโหระทึกประโคมสังข์ แตร และกลองชะนะ ทหารกองเกียรติยศกระทำความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

เวลา ๑๔.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ฯลฯ เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ มหาดเล็กเชิญราชกกุธภัณฑ์ตามเสด็จประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐภายใต้เนพปฎลมหาเศวตฉัตร สมเด็จพระราชินีประทับข้างพระที่นั่งภัทรบิฐเบื้องซ้าย พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการหญิงในพระราชฐาน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท โปรดเกล้า ฯ ให้หลวงบรรเจิดอักษรการ

อาลักษณ์อ่านประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สถาปนาสมเด็จพระราชินี ให้ทรงดำรงราชฐานันดรศักดิ์ เป็นสมเด็จพระนางเจ้า สิริกิติ์ พระบรมราชินี ดังนี้

ประกาศสถาปนา
สมเด็จพระบรมราชินี

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่า โดยที่ได้ทรงพระราชดำริว่า ตามราชประเพณีซึ่งมีสืบมาแต่โบราณ เมื่อสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้าได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้ว ย่อมโปรดให้สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระอัครมเหษีขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินี และในครั้งนี้ก็มีพระราชหฤทัยประสงค์ที่จะให้เป็นไปตามโบราณราชประเพณีนั้น

จึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ให้มีพระเกียรติยศสมบูรณ์ตามราชประเพณีดั่งกล่าวนั้นจงทุกประการ

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และเทพเจ้าทั้งหลาย จงดลบันดาลอภิบาลรักษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ให้ทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน ธนสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล อิฐวิบูลย์มนูญผล สกลเกียรติยศ เดชานุภาพมโหฬารทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศ ณ วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

แล้วสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เสด็จไปสู่หน้าพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหลั่งน้ำ

พระมหาสังข์ ทรงเจิม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์ และเครื่องอิสริยราชูปโภค สำหรับตำแหน่งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี คือ

(๑) พานพระศรีทองลงยาขอบประดับทับทิม ประกอบด้วย

ก. จอกทองลงยา

ข. ผอบทองลงยา ปริกประดับเพชร

ค. ซองพลูทองลงยา ขอบล่างและบนประดับทับทิม

ง. ตลับชั้งประดับทับทิมและ เพชร มีไม้เคะพระกรรณ

จ. มีดตัดทองลงยา

(๒) พระสุพรรณศรีทองลงยา ขอบบนและล่างประดับทับทิม

(๓) ขันพระสุธารสทองลงยา พานรองทองลงยารอบขอบฝังทับทิม มีจอกฝาทองลงยา

(๔) ขันสรงพระพักตรทองลงยา มีพานรองและคลุมปิก

(๕) หีบพระศรีทองลายกอบัว ตรามงกุฎประดับเพชร ทับทิม มรกต มีตลับทองลงยาลายกอบัว ที่ฝาตลับมีมงกุฎ เพชรล้อม ๓ ตลับ

(๖) กาพระสุธารสทองลงยา มีสร้อยโยง ถาดทองลงยารอง

(๗) กล่องตราจุลจอมเกล้า ตลับชีก ๔ ตลับ พานทองลงยารอง

ชาวพนักงานประโคมสังข์ แกว่งบัณเฑาะว์ ฆ้องชัย แตรและเครื่องดริยางค์ ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร กราบบังคมทูลพระกรุณาแทนพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระราชฐาน ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ดังนี้

"สรวมชีพ ข้าพระพุทธเจ้าผู้ได้รับฉันทานุมัติจากบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งมวล ทั้งที่มาชุมนุมอยู่ในมหาสมาคมนี้ ทั้งที่ติดอุปสรรคน้อยใหญ่ ไม่สามารถจะมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ขอพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลถวายอาศิรวาท ด้วยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จเถลิงราชสมบัติ รับราชสันตติวงศ์สืบต่อแต่พระองค์สมเด็จพระบรม

เชฎฐาธิบดี ย่อมเป็นที่ยินดีแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายยิ่งนัก

อันความโสมนัสยินดีของข้าพระพุทธเจ้า ย่อมทวีแน่นแฟ้นขึ้นเมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานสถาปนาสมเด็จพระบรมราชินีขึ้นไว้ในโอกาสนี้ ด้วยจะได้มีองค์ประมุขแห่งสตรีในบ้านเมืองไว้เชิดชูพระเกียรติ และร่วมทุกข์ร่วมสุขกับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเพิ่มพูนสถาพรภาพแห่งพระราชวงศ์จักรีสืบต่อไป

ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานตั้งสัตยาธิษฐานถวายพระพรชัย ขอได้ทรงดำรงอยู่ในมไหสูรยสมบัติ สรรพภัยพิบัติอย่าได้กล้ำกลาย สรรพอุบัทวันตรายอย่าได้พ้องพาน จงทรงพระเกษมสำราญทุกทิพาราตรี.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระดำรัสตอบว่า

"หม่อมฉันและสมเด็จพระบรมราชินี มีความยินดีที่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งมวล ได้ทรงแสดงความเอื้ออาทรและอำนวยพร เพื่อความสิริสวัสดิมงคล แก่หม่อมฉันทั้งสองในวาระนี้ ยิ่งได้ฟังถ้อยคำที่ทรงกล่าวถึงสมเด็จพระบรม

ราชินีด้วยแล้วก็ยิ่งทวีความปีติยินดีขึ้นอีกเป็นอันมาก โดยทราบตระหนักว่า ในการที่ได้สถาปนาสมเด็จพระบรมราชินีนี้เป็นที่พอพระทัยทั่วกัน หม่อมฉันและสมเด็จพระบรมราชินีขอขอบพระทัยที่ทรงมีไมตรีจิตแก่หม่อมฉันทั้งสอง ขอให้ทุกพระองค์ทรงปฏิบัติการอันควร ช่วยกันรักษาพระเกียรติยศเกียรติคุณของพระบรมวงศ์ไว้ ให้มั่นคงตลอดไป ในที่สุดนี้หม่อมฉันและสมเด็จพระบรมราชินี ขอถวายพระพรให้ทรงเจริญด้วยอายุ วัณณะ สุขะ พละ ทุกประการ.”

แล้วจึงนิวัตน์เสาธุการพระราชวังทูลเกล้าฯถวายขันดอกพิกุลเงินพิกุลทอง ทรงโปรยพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีขึ้นสู่หอพระสุลาลัยพิมาน

ในการเสด็จออกมหาสมาคมวันนี้ เจ้าหน้าที่ได้เทียบช้างต้นที่เกยหน้าพระที่นั่งดุสิดาภิรมย์ ม้าต้นที่สนามหญ้าหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระที่นั่งราเชนทรยานที่เกยข้างพระที่นั่งดุสิดาภิรมย์ รถยนตรพระที่นั่งที่หน้าอัฒจันทรพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และเทียบเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ที่ท่าราชวรดิฐ

ทรงสถาปนาสมเด็จพระบรมราชินี

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก

และ

ถวายบังคมพระบรมอัฐิ

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหามาลาเส้าสูง เสด็จออกเฉลิงเกยหน้าพระทวารเทเวศร์รักษา ประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง เจ้าพนักงานกระทั่งมโหระทึก ประโคมสังข์แตรและกลองชะนะทองเงิน ทหารกองเกียรติยศกระทำวันทยาวุธ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนราบใหญ่จากเกยไปตามถนนอมรวิถี เลี้ยวออกประตูพิมานไชยศรีไปตามถนนจักรีจรัณย์ เลี้ยวถนนหน้าศาลาสหทัยไปเทียบเกยพลับพลาเปลื้องเครื่อง ที่ประตูหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยทางลาดพระบาท มีมหาดเล็กเชิญเครื่องตามเสด็จ ทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์แซงซ้ายและขวา ไปยังพระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ และถวายต้นไม้ทองเงินบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระพุทธยอดฟ้า

จุฬาโลก พระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วทรงจุดธูปเทียน ถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัย สมเด็จพระสังฆราช ถวายศีล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสมาทานศีลแล้ว มีพระราชดำรัสประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ในที่ชุมนุมสงฆ์และพระบรมวงศานุวงศ์กับข้าราชการว่า

*"ยโตหำ ภนฺเต สทฺโธ ปสนฺโน เตน เตน วิธินา ติสรณคโต อิทานิ จ รชฺเช อภิสิตฺโต เตนาหำ พุทฺธสฺส ธมฺมสฺส สงฺฆสฺส อตฺตานำ นิยฺยาเทมิ พุทฺธสาสนสฺส ธมฺมิกำ รกฺขาวรณคุตฺติ สำวิทหามิ สาธุ ภนฺเต สงฺโฆ พุทฺธสาสนูปถมฺภกิตมิ ธาเรตุ"

คำแปล

*"ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ แต่เดิมมา โยมก็ได้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส และได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะด้วยวิธีนั้น ๆ อยู่แล้ว ฉะนั้น บัดนี้โยมได้เถลิงถวัลยราชสมบัติ บรมราชาภิเษกแล้ว จึงขอมอบตัวแด่พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า กับจะได้รับจัดการให้ความคุ้มครองรักษาพระพุทธศาสนาโดยชอบธรรมตลอดไป

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงทรงจำไว้ด้วยดีว่าโยมเป็นพุทธศาสนูปถัมภก เถิด ๆ"

ภาพที่ ๓ ตัวอย่างเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำจากเหล็กและสังกะสี

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ขณะนั้นพระสงฆ์ ๘๐ รูปมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน พร้อมกันเปล่งสังฆวาจา "สาธุ" ๓ ครั้ง แล้วสมเด็จพระสังฆราชถวายอดิเรก สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกจากพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินตามทางเดิมไปยังเกยหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนราบใหญ่ เคลื่อนขบวนกลับเข้าประตูพิมานไชยศรี เลี้ยวไปเทียบยังเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเสด็จออก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัยและเครื่องราชสักการะถวายบังคมพระบรมอัฐิ และพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการี คือ พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๙ พระบรมอัฐิสมเด็จพระอมรินทรา บรมราชินี สมเด็จพระศรีสริเยนทรา บรมราชินี สมเด็จพระเทพ

ศิรินทรา บรมราชินี สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ และพระอัฐิสมเด็จพระราชบิดา

แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีทรงทอดผ้า พระสงฆ์สดับปกรณ์ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรกและถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเสด็จขึ้น

เวลา ๑๘.๐๐ น. เจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้วทองเงิน ที่หน้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พราหมณ์เปิกแว่น ข้าราชการรับแว่นเวียนเทียน สมโภชพระราชมนเทียร ตามบูรพราชประเพณี

เฉลิมพระราชมนเทียร

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๙๓ (๗ ๕ ๖ ปีขาล) เวลา ๑๕.๐๐ น. ผู้มีหน้าที่ในริ้วกระบวน ยืนเข้าริ้วในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ หันหน้าแถวสู่ทิศตะวันออก หม่อมราชวงศ์ประสานศรี ดิศกุล กับหม่อมราชวงศ์ปรียา โสณกุล ผู้นำเทียน และมีพนักงานหญิงจุดเทียนคอยอยู่ที่อัฒจันทร์ชานพักพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ด้านตะวันออก

เวลา ๒๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องสีวันเสาร์ ฉลองพระองค์ไหมทองสลับสีน้ำเงินแก่ พระดุมเพชร ๕ พระดุม พระภูษาไหมทองสลับสีกรมท่า ถุงพระบาทแพรสีน้ำเงินแก่ ฉลองพระบาท(โบว์)ไหมทองสลับสีน้ำเงินแก่ รัดพระองค์ด้วยประคดกรองทอง พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เสด็จจากหอพระสุลาลัยพิมานแปรพระพักตร์สู่ทิศเหนือ หม่อมเจ้าอัจฉราฉวี เทวกุล ทลเกล้า ฯ ถวายขันทรงโปรย แด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรยเงินสลึงพระราชทานตลอดทาง ผู้นำเทียน นำกระบวนเสด็จออกพระทวารพระมหามนเทียรตะวันออกเหนือ เลี้ยวขวาไปตามถนนทรงบาตร เลี้ยวขวาผ่านถนนหลังพระมหามนเทียร เลี้ยวขวาผ่านพระราชมนเทียรหมู่กลาง เข้าพระทวารพระมหามนเทียรตะวันตกใต้แล้ว เดินไปตามถนนระหว่างพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน และกำแพงแก้วพระมหามนเทียรด้านใน เลี้ยวขวาผ่านเก๋งนารายณ์ เข้าพระทวารท้องพระโรงหน้าด้านตะวันตก ผู้นำเทียนทั้งคู่ หยุดยืนที่ท้อง-

พระโรงหน้าตามซ้ายและขวา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเสด็จขึ้นท้องพระโรงหน้า ขึ้นสู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานทางอัฒจันทร์ตะวันตก กระบวนตามเสด็จขึ้นไปด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีประทับพักที่ห้องกลาง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงวางขันทรงโปรยบนโต๊ะข้างที่ประทับ หม่อมเจ้าเพื่องฉัตร ฉัตรชัย เชิญพระแสงขรรค์เพชร เผ้าอยู่ข้างที่ประทับ หม่อมราชวงศ์วิมลพยอม -สวัสดิวัตน์ เชิญพระสุพรรณศรี หม่อมราชวงศ์พวงแก้ว ชุมพล เชิญพานพระศรี หม่อมราชวงศ์นิสารัตน์ เทวกุล เชิญพานพระโอสถ ไปทอดที่โต๊ะทองข้างที่ประทับเครื่องเฉลิมพระราชมนเทียร นอกนั้นผู้เชิญเชิญไปมอบท้าววรคณานันท์ (ม.ร.ว. แป้ม มาลากุล) ที่พระที่นั่งองค์ตะวันออก เสร็จแล้วเผ้าอยู่ที่ห้องกลาง ท้าววรคณานันท์รับพระแสงไปทอดที่ราวพระแสง รับเครื่องไปตั้งไว้บนโต๊ะ รับแมวและไก่อุ้มไว้ ผู้เชิญเทียนส่งเทียนให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายในแล้วไปรวมเผ้าที่ห้องกลาง พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้านภาพรประภา กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

ผู้เชิญเครื่องราชูปโภคและเครื่องเฉลิมพระราชมนเทียร ในพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ประดิษฐาสารี ทรงลาดพระที่ และวางเครื่องเฉลิมพระราช
มนเทียร เสร็จแล้วท้าววรคณานันท์ออกมากราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินี เสด็จเข้าสู่ห้องพระบรรทม หม่อมราชวงศ์
บุษบา กิติยากร เชิญขันทรงโปรยตามเสด็จไปข้างใน
และทอดถวายไว้ข้างที่ประทับ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีเสด็จประทับรวมกับพระบรมวงศ์ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับบนพระแท่นลด พระเจ้าบรมวงศ์
เธอ พระองค์เจ้านภาพรประภา กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎ
กุลินี ทูลเกล้า ฯ ถวายพระแส้หางช้างเผือก พระเจ้าบรมวงศ์
เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี ทูลเกล้า ฯ ถวายจั่นหมาก
ท้าววรคณานันท์ ทูลเกล้า ฯ ถวายกุญแจ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับ และทรงวางไว้ปลายพระที่บน
พระแท่นใหญ่ แล้วเสด็จจากพระแท่นลดขึ้นบนพระแท่น
ใหญ่ ทรงเอนพระองค์ลงบรรทมโดยเบื้องขวาลงสู่พระที่
ชาวพนักงานประโคม ฆ้องชัย สังข์ แตร และดุริยางค์ พอ
สุดเสียงประโคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ประทับ ณ พระแท่นลดดุจตอนต้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้านภาพรประภา กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี

ถวายพระพรชัยมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระพร แล้วทรงโปรยดอกพิกุลเงิน พิกุลทอง พระราชทาน เป็นเสร็จการพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร

อนึ่งในคืนวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ประทับแรมในในพระบรมมหาราชวัง รุ่งขึ้นเวลาเช้าจึงเสด็จพระราชดำเนินกลับพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สวนจิตรลดา

ถวายพระพรชัยมงคล
เฉลิมพระนาม สมเด็จพระสังฆราช

วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๓ (๑๙๖) เวลา ๑๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศจอมพลทหารบก พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เสด็จออกท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเฝ้าตามตำแหน่ง พลตรี พระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ (เตี้ยม ขุนนาค) สมุหพระราชมนเทียร กราบบังคมทูล เบิกทูตานุทูตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เซอร์จีออฟฟรีย์ แฮริงตัน ทอมสัน Sir Geoffrey Harington

Thomson, K.C.M.G. เอกอัครราชทูตอังกฤษในฐานะหัวหน้าคณะทูตอ่านคำกราบบังคมทูล ถวายพระพรชัยมงคลดังนี้

*"I have the honour to convey to Your Majesty the sincere congratulations and best wishes of the Diplomatic and Consular Corps on Your Majesty's formal assumption of the grace responsibilities and high dignities of the great estate to which Your Majesty has been called.

It is the earnest hope of all those on whose behalf I speak today that Your Majesty's reign will be long and happy, and that under it the Thai people, who during the last few weeks have so clearly demonstrated their loyalty and affection towards Your Majesty's Person will continue to enjoy the blessings of peace, prosperity and progress.

I beg that Her Majesty the Queen will also graciously accept our warm felicitations and every good wish for the future."

คำแปล

* ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูล ถวายพระพรชัยด้วยน้ำใจจริงและความปรารถนาอย่างดียิ่งของ

คณะทูตานุทูตและกงสุล ในการที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เสด็จขึ้นทรงรับพระราชภาระอันสำคัญยิ่งและเถลิงพระราชอิสริยยศอันสูงศักดิ์ของแผ่นดินตามพระราชพิธีแล้ว

พวกข้าพระพุทธเจ้าทุกคน ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้กราบบังคมทูลพระกรุณาแทนเขาอยู่ในวันนี้ มีความหวังใจอย่างแท้จริงว่า รัชกาลของพระองค์จะดำรงยั่งยืนนานด้วยความผาสุกและตลอดรัชสมัยนี้ พสกนิกรชาวไทยซึ่งต่างได้พากันแสดงความจงรักภักดีปฏิพัทธ์ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอย่างประจักษ์แจ้งในระหว่างสัปดาห์ที่ล่วงมานั้น จะคงมีแต่สันติสุขความรุ่งเรือง และความเจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาสมเด็จพระบรมราชินี ขอได้ทรงรับคำถวายพระพรอันจริงใจและความปรารถนาอันดีของเราด้วย เพื่ออนาคตกาล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ ดังนี้

" ข้าพเจ้ายินดีมากที่ได้รับคำอวยพรของคณะทูตานุทูต และกงสุล ที่ท่านได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าในวันนี้ ขอท่านจงได้รับความขอบใจและความชื่นชมอย่างจริงใจของข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้ามีความพอใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้เห็นท่านผู้แทนนานาประเทศทั้งปวงแสดงอัธยาศัยไมตรีอันดีนี้อย่างพร้อมเพรียงในวาระงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของข้าพเจ้าครั้งนี้ และการนี้ย่อมเป็นการแสดงถึงมิตรภาพที่บรรดาประชาชาติต่าง ๆ ได้มีต่อประเทศชาติของข้าพเจ้าอีกครั้งหนึ่ง สำหรับตัวข้าพเจ้าเองก็จะได้เพียรพยายามที่จะปฏิบัติการทุกอย่างเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อช่วยส่งเสริมสัมพันธไมตรี ซึ่งมีอยู่โดยผาสุกระหว่างประเทศของเราแต่ละฝ่ายนั้นให้สนิทสนมแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ในการที่ท่านได้แสดงไมตรีจิตแด่สมเด็จพระบรมราชินีและตัวข้าพเจ้าเองนั้น ข้าพเจ้าขอบใจท่านทั้งหลายด้วยความจริงใจ และใคร่สนองพร ขอให้ท่านทั้งหลายได้ประสพความสุขสำราญและขอให้ประเทศซึ่งท่านมาเป็นผู้แทนอยู่ ณ พระราชสำนักนี้ จงมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นสืบไป "

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบแล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สวนจิตรลดา เสด็จมายังพระบรมมหาราชวัง เทียบรถยนต์พระที่นั่งเชิงบันไดพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาทด้านเหนือ เสด็จขึ้น พลตรี สวัสดิ์ สวัสดิรณชัย สวัสดิเกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กราบบังคมทูลเบิกนายต่วน สุวรรณ-ศาสน์ จฬาราชมนตรี และคณะกรรมการกลางอิสลามเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล

ต่อจากนั้น พลโท มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลเบิกผู้แทนคณะบุคคลต่าง ๆ ทางศาสนาและพาณิชย์เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทดังต่อไปนี้

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลเบิกผู้แทนคณะบุคคลต่าง ๆ ทางศาสนาและพาณิชย์ ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ดั่งจะได้ขอพระราชทานกราบบังคมทูลเบิกเป็นรายคณะ โดยลำดับต่อไปนี้

๑. อุปสังฆราช เปรูดอง กับคณะโรมันคาร์ทอลิก

๒. มร.ฮอเรส ดับละยู.ไรเบิร์น กับคณะเปรสไบเตเรียน

๓. มร.อัลวา ปอล ริตซ์ กับคณะเสฟเวนเดย์แอดเวนติส

๔. นายพ่วง อรรฆภิญญ์ กับคณะสภาคริสตจักรในประเทศไทย

๕. มร.กอรดอน แลงฟอร์ ลอรี่ กับคณะสมาคมอเมริกัน

๖. มร.เอียน สิลเอร์ แมคอิเวน กับคณะหอการค้าอังกฤษ

๗. มร.ชางทรูเกง กับคณะสโมสรฝรั่งเศส

๘. นายสหัท มหาคุณ กับคณะสมาคมพาณิชย์จีน

๙. มร.เอินสต์ ดิกเกนแมน กับคณะสโมสรสวิสส์

๑๐. มร.เจนส์ โอเก หยาร์ตเว็ต กับคณะสมาคมชาวเดนมาร์ค

๑๑. มร.เอส.ที.มาตานี กับคณะหอการค้าอินเดีย

๑๒. มร.ซาดาซิงห์ ชาชเตฟ กับคณะสมาคมซิกส์

๑๓. มร.แอกเซล นีลเซน กับคณะบริษัทอิสต์เอเชียติก จำกัด

๑๔. นายดำรง จ่างตระกูล กับคณะสมาคม ไว.เอม.ซี.เอ.

๑๕. นายจุลินทร์ ล่ำซำ กับคณะหอการค้าไทย

๑๖. นายเกษม ล่ำซำ กับคณะสมาคมพ่อค้าไทย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ''

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกราบบังคมทูลเบิกจบแล้ว ผู้แทนคณะต่าง ๆ ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายซองบรรจุคำถวายพระพรต่อพระราชหัตถ์เป็นรายละคณะ ครั้นถ้วนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเสด็จออกสีหบัญชรพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทยนำประชาชนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท น้อมเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน และกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนประชาชนดังนี้

'' ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามแห่งอาณาประชาราษฎรทั้งหลาย ที่ได้มาสโมสรสันนิบาต เพื่อถวายพระพรชัยมงคลใน

๑ ๑ ๑

มหามงคลสมัยวันพระบรมราชาภิเษก ก่อนที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะถวายพระพรชัยมงคลนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาถึงความรู้สึกอันจริงใจของเหล่าอาณาประชาราษฎร ทั้งที่ได้มีโอกาสมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่นี้ และที่มิได้มีโอกาสมา เพื่อทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

นับจำเดิมแต่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้สืบสายโลหิตจากบรรพบุรุษชาวไทย ผู้มีความจงรักภักดีในพระมหากษัตราธิราชเจ้า มั่นคงอยู่ในสันดานเป็นเนืองนิตย์ตลอดมาแต่บรรพกาล ต่างรู้สึกปลาบปลื้มปิติเป็นล้นพ้น ที่ได้มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงมีพระราชอัธยาศัยและพระราชจริยาวัตรอ่อนโยนเป็นที่พึ่งเคารพสักการ ได้ทรงแสดงพระเมตตาปราณีปฏิสันถารแก่อาณาประชาราษฎรโดยทั่วไปสมกับประเทศไทยที่มีการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ

ด้วยน้ำใสใจจริงของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้มีความปรารถนาอันแรงกล้า ใคร่จะได้เห็นใต้ฝ่าละอองธุลี

พระบาทเสด็จประทับอยู่ในราชอาณาจักรเพื่อเป็นที่อุ่นเกล้า ฯ
และเป็นมิ่งขวัญอาณาประชาราษฎรโดยตลอดไป แต่โดย
ที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เล็งเห็นความสำคัญและความ
จำเป็นที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะต้องเสด็จไปทรงศึกษา
วิทยาการ ณ ไพรัชประเทศ เพื่อเป็นทางเจริญพระปัญญา
บารมี จะได้เป็นศรีสง่าแก่ราชอาณาจักรสืบไป จึงได้
หักห้ามอารมณ์แห่งความปรารถนาและกลับบังเกิดความปีติ
ปราโมทย์ที่จะได้มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงรอบรู้ในวิทยาการ
และทรงพระปรีชาสามารถมาเป็นประมุขของชาติ ทรง
ปกครองประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองทันเทียมอารยะประเทศ
ทั้งหลาย ในเมื่อทรงสำเร็จการศึกษาแล้ว

ในระหว่างที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงศึกษาและ
เสด็จประทับอยู่ ณ ไพรัชประเทศนั้น ข้าพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายต่างได้สนใจสดับข่าวคราวในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
อยู่เป็นเนืองนิตย์ คราวใดที่ได้ข่าวว่าใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาททรงพระเกษมสำราญก็มีความยินดีปราโมทย์ คราว
ใดที่ได้ข่าวว่าทรงพระประชวรก็มีความวิตกทุกข์ร้อน ใคร่
จะให้หายจากพระประชวรเสียโดยพลัน

ต่อมาเมื่อได้ข่าวว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะเสด็จนิวัตสู่พระนครในครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่างรู้สึกปีติปลาบปลื้มอย่างหาที่เปรียบมิได้ ที่จะได้มีโอกาสเฝ้าชมพระบุญญาบารมี แต่นั้นก็นับวันนับคืนคอยเวลาที่จะให้ถึงกำหนดเสด็จมาถึงพระนคร ครั้นในวันเสด็จถึง นับแต่เข้าเขตราชอาณาจักร เหล่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่างก็ได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตลอดระยะทางที่ใต้เสด็จพระราชดำเนินผ่านอย่างคับคั่ง เต็มไปด้วยความปรีดาปราโมทย์ ทั้งนี้ย่อมเป็นองค์พยานในความจงรักภักดีและกตัญญูกตเวทิตาของอาณาประชาราษฎรที่มีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอย่างสุดซึ้ง

อนึ่ง ที่ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เหล่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลในวันนี้ ต่างเต็มตื้นไปด้วยความปีติยินดีและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้า ฯ หาที่สุดมิได้ จึ่งขอพระราชทานถวายพระพรชัยในมหามงคลพระบรมราชาภิเษก ณ บัดนี้

ด้วยเดชะอำนาจแห่งสัจวาจาดั่งได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาแล้วแต่ต้น ทั้งอำนาจแห่งความกตัญญูกตเวทิตา

ของปวงข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อันประกอบด้วยความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในพระศรีรัตนตรัย จงบันดาลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จดำรงสิริราชสมบัติสถิตสถาพรยั่งยืนนาน ไพโรจน์ชัชวาลย์ด้วยพระเกียรติยศเกียรติคุณทุกทิพาราตรีกาล มีพระชนมายุเจริญนานนับด้วยร้อยพรรษา ปราศจากสรรพโรคาพาธภัยพิบัติอุปัทวันตราย ทรงมีพระพลานามัยอันสมบูรณ์ ขอให้พระเกียรติยศ เกียรติคุณแผ่ไพศาลไปทั่วทิศานุทิศ แม้มีพระราชประสงค์จำนงหมายสิ่งใด ก็ให้สำเร็จสมดังพระบรมราชประสงค์ทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบดังนี้

“ข้าพเจ้าขอบใจในไมตรีจิต ที่ท่านทั้งหลายได้มาร่วมชุมนุมกันอำนวยพรแก่ข้าพเจ้าทั้งสองในวันนี้ และรู้สึกปีติยินดี ที่ได้เห็นความสามัคคีพร้อมเพรียงของท่านทั้งหลาย ที่แสดงความจงรักภักดี และความปรารถนาอันดีแก่ข้าพเจ้า ขอให้ท่านทั้งหลาย จงเชื่อเถิดว่า ข้าพเจ้ามีความอาลัยห่วงใย และตั้งใจที่จะช่วยทำนุบำรุงความสุข

ความเจริญ ให้แก่อาณาประชาราษฎรชาวไทย โดยจริงใจอยู่เสมอ หากแต่ในขณะนี้ ข้าพเจ้ายังอยู่ในระหว่างที่ยังจะต้องได้รับการพิทักษ์รักษาของแพทย์ เพื่อให้กลับมีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ จึงจำจะต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ผู้ที่ได้ทำการรักษาข้าพเจ้ามาแต่ต้นนั้น ต่อไปอีกก่อน และในโอกาสนั้น ก็จะได้ศึกษาและดูกิจการไปด้วย เพื่อจะได้นำมาประกอบความดำริ ในการบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ข้าพเจ้ารู้สึกจับใจมาก ที่ท่านทั้งหลายได้ต้อนรับข้าพเจ้า ตั้งแต่วันที่ได้กลับมาสู่พระนคร และยิ่งได้มาเห็นไมตรีจิต อันสำแดงแก่ข้าพเจ้าในวันนี้ ก็ยิ่งมีความปลาบปลื้มเป็นทวีคูณ ด้วยความโสมนัสยินดี ขออวยพรให้อาณาประชาราษฎรชาวไทยทั้งหลาย จงประสพความสุขความเจริญโดยทั่วกัน ”

ต่อจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีประทับยืนอยู่ ณ สีหบัญชรต่อไปอีกประมาณ ๑๐ นาที จึงเสด็จพระราชดำเนินลงจากพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท ประทับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงรับ

ดอกไม้ธูปเทียนของท้าววรคณานันท์ ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามข้าราชการหญิงในพระราชฐาน แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัยแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้หลวงบรรเจิดอักษรการ อ่านประกาศกระแสพระบรมราชโองการทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ประกาศสถาปนาเฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราช จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหลั่งน้ำสวายที่พระหัตถ์สมเด็จพระสังฆราช และทรงประเคนใบกำกับพระสุพรรณบัฏ ไตร ย่าม ชาวพนักงานประโคมสังข์ บัณเฑาะว์ ฆ้องชัย แตร และตุริยางค์ ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งสมณศักดิ์พระราชาคณะ เพื่อพระราชสิริสวัสดิ์และเป็นราชธรรมานุสรณ์ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามบูรพราชประเพณี และทรงประเคนพัดยศแก่พระราชาคณะที่ได้รับแต่งตั้ง ดังต่อไปนี้

๑ ๑ ๗

๑. พระมหาอ่อน (จิตสุทฺธิ) เปรียญ ๗ ประโยค วัดปรินายก เป็น พระวิสุทธินายก พระราชาคณะสามัญ ฝ่ายมหานิกาย

๒. พระครูมหาเจติยาภิมณฑ์ (แสวง วิมโล) เปรียญ ๓ ประโยค วัดพระศรีมหาธาตุ เป็น พระวิมลศีลาจารย์ พระราชาคณะสามัญ ฝ่ายธรรมยุตติกนิกาย

๓. พระมหาเชื่อน (อินฺทปญฺโญ) เปรียญ ๕ ประโยค วัดทรงธรรม เป็น พระสุเมธมุนี พระราชาคณะสามัญ ฝ่ายรามัญนิกาย

ระหว่างที่สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและพระราชาคณะฤกษ์ ๓ รูป ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนั้น พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะจำนวน ๑๐ รูป มี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สมเด็จพระพุฒาจารย์ สมเด็จพระวันรัต พระธรรมวโรดม พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ พระสาสนโสภณ พระพิมลธรรม พระพรหมมุนี พระธรรมโกศาจารย์ พระรัตนธัชมุนี เจริญชัยมงคลคาถา เมื่อทรงตั้งสมณศักดิ์แล้ว สมเด็จพระสังฆราช ถวายอติเรก สมเด็จพระวันรัต ถวายพระพรลา

ต่อจากนั้นพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในการพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร มีลำดับดั่งต่อไปนี้

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของพระบรมวงศานุวงศ์

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยราชการที่บังคับบัญชา

นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ

พระช่วงเกษตรศิลปการ (ช่วง โลจายะ) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงเกษตราธิการ

พระยาบริรักษ์เวชชการ (บริรักษ์ ติตติรานนท์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสาธารณสุข ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงการสาธารณสุข

นายปฐม โพธิ์แก้ว รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงคมนาคม

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงการอุตสาหกรรม

พลตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงพาณิชย์

พลโท มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย

พระมนูภาณวิมลศาสตร์ (ชม จามรมาน) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงยุติธรรม

พลตรี สวัสดิ์ สวัสดิ์รณชัย สวัสดิ์เกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ทูลเกล้า ฯ ถวายในนามของข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อรัฐมนตรีว่ากระทรวงต่าง ๆ ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนเสร็จแล้ว กรรมการชำระปทานุกรมทูลเกล้า ฯ ถวายพจนานุกรมฉบับบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๙ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินี เสร็จแล้ว สังฆการีนิมนต์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ขึ้นนั่งเหนืออาสนะบนธรรมาสน์ ซึ่งตั้งทางด้านตะวันตก และพระสงฆ์ ๔ รูปสำหรับรับอนุโมทนา ขึ้นนั่งอาสนะด้านตะวันออก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลแล้ว ถวายพระธรรมเทศนามงคลสูตร รัตนสูตร เมตตสูตร รวมกัณฑ์หนึ่ง จบแล้ว ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม ชาวพนักงานประโคมแตรและดุริยางค์ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายอติเรก และถวายพระพรลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเสด็จพระราชดำเนินกลับ

สถาปนาฐานันดรศักดิ์ พระบรมราชวงศ์

วันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศจอมพลเรือ ประดับราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี เสด็จ

พระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สวนจิตรลดามายังพระบรมมหาราชวัง เสด็จออกพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงรับดอกไม้ธูปเทียนของสตรีบรรดาศักดิ์ทูลเกล้า ฯ ถวายเนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระศรีรัตนตรัยแล้ว ประทับพระราชอาสน์โปรดเกล้า ฯ ให้หลวงบรรเจิดอักษรการ อาลักษณ์อ่านประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนาพระฐานันดรศักดิ์พระบรมราชวงศ์ตามราชประเพณีที่สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชทรงปฏิบัติต่อเนื่องงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ และทรงเจิมพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยุรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร แล้วพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศ อันมี

๑. พระสุพรรณบัฏ

๒. พระแสงดาบนาคเศียรเดียว

๓. ฟานหมากเสวยทอง ประกอบด้วย มังสี่ทองลงยา, ผอบทองลงยา, ซองพลูทองลงยา, ซองบุหรี่ทองลงยา, ตลับภู่ทองลงยา, ไม้จิ้มพระทนต์เล่ะไม้ควักพระกรรณทองลงยา, มีดด้ามทองลงยา

๔. บ้วนพระโอษฐ์ทองลงยา

๕. พระดิ่งทอง สายทอง

๖. พระตะกรุดทอง สายทอง

๗ แหวนนพรัตน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศแด่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยุรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร เสร็จแล้ว พระราชทานน้ำพระมหาสังข์และทรงเจิม พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร และพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศ อันมี

๑ พระสุพรรณบัฏ

๒. พระมาลาเส้าสะเทิน

๓. พระแสงดาบญี่ปุ่นฝักทองลายสลัก

๔. กากะบอกทองลงยาตรามังกุฎ มีถาดรอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศแด่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เสร็จแล้ว พระราชทานน้ำพระมหาสังข์ และทรงเจิมพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย และพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศอันมี

๑. พระสุพรรณบัฏ
๒. ทับหมากไม้แดงหุ้มทองลงยา ตรามงกุฎ
๓. กากะบอกทองลงยา ตรามงกุฎ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศแด่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย เสร็จแล้ว พระราชทานน้ำพระมหาสังข์ และทรงเจิมพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล แล้วพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศ อันมี

๑. พระสุพรรณบัฏ
๒. ทับหมากไม้แดงหุ้มทองลงยา ตราจุลมงกุฎ
๓. กากะบอกทองลงยา ตราจุลมงกุฎ

ขณะที่พระราชทานน้ำพระมหาสังข์ ทรงเจิม และพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศนั้น ชาวพนักงานประโคมสังข์ บัณเฑาะว์ แตร และตุริยางค์ เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับดอกไม้ธูปเทียน ดั่งต่อไปนี้

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยุรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร ประธานองคมนตรี ในนามของคณะองคมนตรี ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน

๒. เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ประธานวุฒิสภา ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามของสมาชิกวุฒิสภา

๓. นายเพียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทน ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามของสมาชิกสภาผู้แทนและประชาชน

๔. ผู้บังคับการทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามของกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๕. หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามของธนาคารแห่งประเทศไทย

เสร็จแล้ว สังฆการีนิมนต์สมเด็จพระสังฆราช เสด็จประทับเหนืออาสนะบนธรรมมาสน์ ซึ่งตั้งทางด้านตะวันตก พร้อมด้วยพระสงฆ์สำหรับรับอนุโมทนาอีก ๔ รูป นั่งอาสนะด้านตะวันออก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม ทรงศีลแล้ว สมเด็จพระสังฆราชถวายพระธรรมเทศนาเทวตาทิสนกถา ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร รวมกัณฑ์หนึ่ง จบแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม ชาวพนักงานประโคมสังข์แตร และเครื่องดุริยางค์ สมเด็จพระสังฆราชถวายอดิเรก ถวายพระพรลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เสด็จกลับ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดต้นไม้เงินทอง และธูปเงินเทียนทองเป็นเครื่องราชสักการะ มอบกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ข้าราชการฝ่ายภูมิภาคเชิญไปบูชาพระพุทธเจดีย์สถานที่เป็นหลักสำคัญในราชอาณาจักร คือ

๑. พระพุทธบาท	สระบุรี
๒. พระพุทธชินราช	พิษณุโลก

๓. พระบรมธาตุ สวรรคโลก
๔. พระธาตุหริภุญไชย นครลำพูน
๕. พระปฐมเจดีย์ นครปฐม
๖. พระมหาธาตุ นครศรีธรรมราช
๗. พระธาตุพนม นครพนม

อนึ่ง ในงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน

๑ หีบบุหรี่เงินถม มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ภอ. กับ สก. และจักรกับตรีศูลอยู่กลาง พระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ ในวันงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

๒. ดอกพิกุลทอง ดอกพิกุลเงิน พระราชทานแก่พราหมณ์ พระบรมวงศานุวงศ์ และผู้มาเฝ้าในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

๓. เหรียญบรมราชาภิเษก ด้านหน้ามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. ประดิษฐานบนพระที่นั่งอัฐทิศ ด้านหลังมีอักษร

"บรมราชาภิเษก
วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓"

มีแถบริ้วเหลืองสลับขาว ชนิดทอง เงินชุบทอง เงิน และทองแดง พระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และพระสงฆ์สมณศักดิ์

๔. เสมาพระบรมรูปชนิดทองและเงินชุบทอง พระราชทานแก่ผู้ที่ได้มีหน้าที่ปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

NATIONAL LIBRARY

ภาคผนวก

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

บริเวณพระมหามนเทียรที่ประกอบพระราชพิธี

พระบรมราชาภิเษก

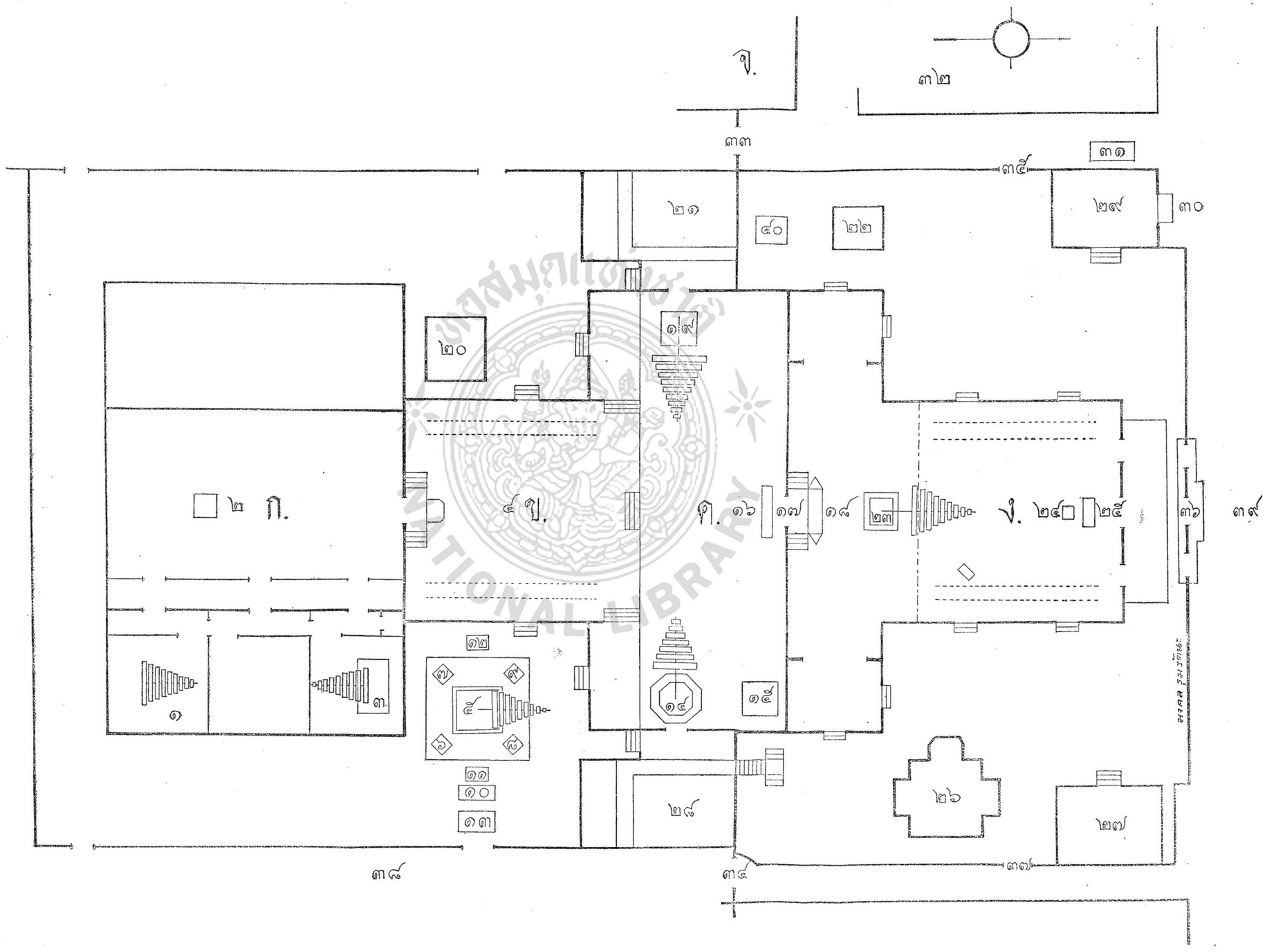
ก. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
ข. ท้องพระโรงหน้า
ค. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
ง. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
จ. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
๑. ห้องทรงเครื่อง
๒. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานองค์กลาง
๓. พระแท่นราชบรรจถรณ์
๔. ที่เฝ้าในท้องพระโรงหน้า
๕. มณฑปพระกระยาสนาน
๖. ศาลท้าวจตรฐ
๗. ศาลท้าววิรูปักษ์
๘. ศาลท้าววิรุฬหก
๙. ศาลท้าวกุเวร
๑๐. ศาลพระอินทร
๑๑. ที่ประดิษฐานพระชัยนวโลหะ
๑๒. ที่ประดิษฐานพระคเณศร์
๑๓. โต๊ะเครื่องสังเวยเทวดา
๑๔. พระที่นั่งอัฐทิศ
๑๕. พระแท่นมณฑล
๑๖. วิมานพระสยามเทวาธิราช
๑๗. พระทวารเทวราชมเหศวร์

NATIONAL LIBRARY

๑๘. พระที่นั่งบุษบกมาลา
๑๙. พระที่นั่งภัทรบิฐ
๒๐. เก๋งนารายน์
๒๑. หอพระธาตุมนเทียร
๒๒. พระที่นั่งสนามจันทร
๒๓. พระแท่นเศวตฉัตร
๒๔. กระโจมเทียนชัย
๒๕. พระแท่นภาณวาร
๒๖. พระที่นั่งราชฤดี
๒๗. หอศาสตราคม
๒๘. หอพระสุลาลัยพิมาน
๒๙. พระทนงดุสดาภิรมย
๓๐. เกยราชยาน
๓๑. เกยช้าง
๓๒. สนามหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
๓๓. ประตูสนามราชกิจ
๓๔. ประตูดุสิตศาสดา
๓๕. พระทวารเทเวศร์รักษา
๓๖. พระทวารเทวาภิบาล
๓๗. พระทวารชานอมรินทร
๓๘. ถนนทรงบาตร
๓๙. ถนนอมรวถี
๔๐. เขาไกลาสจำลอง

NATIONAL LIBRARY

แผนที่บริเวณพระมหามนเทียรที่ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

การแต่งกาย

วันที่ ๑๘–๑๙ มีนาคม ๒๔๙๓

พิธีทำน้ำอภิเษกตามภูมิภาค แต่งเครื่องแบบเต็มยศ

วันที่ ๒๐–๒๑ เมษายน ๒๔๙๓

การจาริกพระสุพรรณบัฏ แต่งเครื่องแบบปกติ

วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เวลาเย็น ถวายสักการะพระบรมอัฐิ และพระอัฐิ แต่งเครื่องแบบปกติ

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เวลาบ่าย จุดเทียนชัย เจริญพระพุทธมนต์แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เวลาเช้า บรมราชาภิเษก แต่งเครื่องแบบเต็มยศสายสะพายนพรัตนราชวราภรณ์ หรือสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน เว้นสายสะพายราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า สวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า

เวลาบ่าย เสด็จออกมหาสมาคม แต่งเครื่องแบบเต็มยศสายสะพายชัตติยราชอิสริยาภรณ์มหาจักรี หรือ

สายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน เว้นสายสะพาย
ราชอิสริยาภรณ์ จุดจอมเกล้า ส่วมสายสร้อย
จุดจอมเกล้า

เวลาเย็น เสด็จไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่งเครื่อง
แบบเต็มยศ สายสะพายชัตติยราชอิสริยาภรณ์
มหาจักรี หรือสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน
เว้นสายสะพายราชอิสริยาภรณ์ จุดจอมเกล้า ส่วม
สายสร้อยจุดจอมเกล้า

เวลาค่ำ เวียนเทียนสมโภช แต่งเครื่องแบบปกติ

เวลากลางคืน เฉลิมพระราชมนเทียร แต่งเครื่องแบบปกติ

วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เวลาเช้า ทูตเฝ้า ฯ แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพาย
ชัตติยราชอิสริยาภรณ์มหาจักรี

เวลาบ่าย ประชาชนเฝ้า ฯ ข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็ม
ยศ สายสะพายราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ประชาชน
แต่งกายสุภาพตามธรรมนิยม

เวลาเย็น ถวายดอกไม้ธูปเทียน ตั้งสมณศักดิ์ทรงธรรม
แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายราชอิสริยาภรณ์
ช้างเผือก

NATIONAL LIBRARY

ฉ ๓ ฉ

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เวลาเย็น สถาปนาพระฐานันดรศักดิ์พระบรมวงศ์ ถวายดอกไม้ธูปเทียน ทรงธรรม แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายนพรัตน์ราชวราภรณ์

ตำแหน่งเฝ้า ฯ

(๑) พระราชพิธีจารึกพระสุพรรณบัฏ

เป็นการจำเพาะเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่

(๒) วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เย็น

เจริญพระพุทธมนต์

(ก) เฝ้า ฯ บนพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน ตั้งแต่พระองค์เจ้าชั้นไป องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนทั้งนี้ รวมทั้งชายาหรือสามีด้วย

(ข) เฝ้า ฯ ที่ท้องพระโรงหน้า หม่อมเจ้าและข้าราชการฝ่ายใน

(ค) เฝ้า ฯ ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนและข้าราชการ

๑ ตุลา

(๓) วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เช้า

บรมราชาภิเษก

(ก) เผ้า ฯ บนพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน เอกอัครราชทูต อัครราชทูต ผู้รักษาการแทนทูต

ทั่วน รวมทั้งชายาหรือสามีด้วย

(ข) เผ้า ฯ ที่ท้องพระโรงหน้า

หม่อมเจ้าและข้าราชการฝ่ายใน

(ค) เผ้า ฯ ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนและข้าราชการ

เสด็จออกมหาสมาคมที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

นายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน คณะรัฐมนตรีเผ้า ฯ หน้าพระสูตรด้านตะวันตก

คณะทูต เผ้า ฯ หน้าพระสูตรด้านตะวันออก

สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทน และข้าราชการเผ้า ฯ ภายในรั้วตำรวจกรมวังซ้ายขวา

ทั่วน รวมทั้งชายา หรือสามีด้วย

ราชองครักษ์และข้าราชการในพระองค์ เฝ้า ฯ ภายในพระสูตร

เสด็จออกมหาสมาคมที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน เฝ้า ฯ ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เฝ้า ฯ ที่ท้องพระโรงหน้า

เสด็จไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ข้าราชการผู้ใหญ่เฝ้า ฯ ในพระอุโบสถ

ทั้งนี้ รวมทั้งชายาหรือสามีด้วย

นอกจากนี้ เฝ้า ฯ ที่มุขหน้าพระอุโบสถและชาลา

เสด็จไปพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เฝ้า ฯ บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท มุขใต้และมุขกระสันต์ ข้าราชการผู้ใหญ่ เฝ้า ฯ บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมุขเหนือ

ทั้งนี้ รวมทั้งชายาหรือสามีด้วย

นอกกว่านี้ เผ้า ฯ ที่ชาลาหน้าพระมหาปราสาท

<u>เฉลิมพระราชมนเทียร</u> เวลาค่ำ

พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการในพระองค์ เผ้า ฯ ที่ท้องพระโรงหน้า

(๔) วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เช้า ทูตเผ้า ฯ

เผ้า ฯ จำเพาะพนักงานเจ้าหน้าที่

บ่าย ประชาชนเผ้า ฯ

หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท

<u>การถวายดอกไม้ธูปเทียน</u>

พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน เผ้า ฯ ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เผ้า ฯ ที่ท้องพระโรงหน้า ถวายดอกไม้ธูปเทียนที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทน ข้าราชการฝ่ายหน้า เผ้า ฯ ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

ทั้งนี้ รวมทั้งชายาหรือสามีด้วย

อาลักษณ โหร ศิลปิน

ผู้จารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ

และแกะพระราชลัญฉกร

อาลักษณ์ผู้จารึกพระสุพรรณบัฏ

๑. หลวงบรรเจิดอักษรการ (ทับ สาตราภัย)
จารึกพระปรมาภิไธย

๒. นายดัด สุทธิพิบูลย์
จารึกพระนามสมเด็จพระสังฆราช

๓. นายบุญชู เจนพนัส
จารึกพระนามพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิต
ประยุรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร

๔. นายเลื่อน วรรณรัตต์
จารึกพระนามพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่น
พิทยลาภพฤฒิยากร

๕. นายเปล่ง ชื่นกลิ่นชูป
จารึกพระนามพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย

๖. นายเทพย์ ชีระจันทรานนท์
จารึกพระนามพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล

โหรผู้จารึกดวงพระบรมราชสมภพ

พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ)

ศิลปีนผู้แกะพระราชลัญฉกร

หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร

โหรบูชาประจำทิศ พระที่นั่งอัฐทิศ

๑.	พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ)	บูชาพระเกตุ ทิศกลาง บูชาพระจันทร์ ทิศบูรพา
๒.	นายจินดา วัชรโชติ	บูชาพระอังคาร ทิศอาคเนย์
๓.	นายใจ ทับเทศ	บูชาพระพุธ ทิศทักษิณ
๔	นายอิ่ม ไตรเพทพิสัย	บูชาพระเสาร์ ทิศหรดี
๕.	นายถวิล วัชรโชติ	บูชาพระพฤหัสบดี ทิศปัศจิม
๖.	นายบาง เสมเสริมสุข	บูชาพระราหู ทิศพายัพ
๗.	นายเชย ปุยทอง	บูชาพระศุกร์ ทิศอุดร
๘.	นายเฉลียบ วุฒิศร์ริวาส	บูชาพระอาทิตย์ ทิศอีสาน

ริ้วนำเสด็จ

จากหอพระสุลาลัยพิมานไปพระมณฑปพระกระยาสนานและกลับ

ซ้าย	ขวา
๑. เชิญพระคเณศ	เชิญพระชัยนวโลหะ

พราหมณ์สมจิตต์ รังสิพราหมณกุล หม่อมเจ้าพร้อม ดลาวัลย์

๒. ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์	ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์
นายบุ๋ย วัชโรทัย	นายประจบ วัชโรทัย
๓. ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์	ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์
นายสิทธิพร วัชโรทัย	นายเอิบ แขกระจ่าง
๔. พราหมณ์เบ่าสังข์อุตราวัฏ	พราหมณ์เบ่าสังข์อุตราวัฏ
พราหมณ์ไพศาล เศตะพราหมณ์	พราหมณ์ละเอียด รัตนะพราหมณ์
๕. พราหมณ์เบ่าสังข์อุตราวัฏ	พราหมณ์เบ่าสังข์อุตราวัฏ
พราหมณ์ย้อย โกมลเวทิน	พราหมณ์ชาบ นาคเวทิน
๖. พราหมณ์เบ่าสังข์ทักษิณาวัฏ	พราหมณ์เบ่าสังข์ทักษิณาวัฏ
พราหมณ์สมศักดิ์	พราหมณ์สมพันธ์
รังสิพราหมณกุล	รังสิพราหมณกุล
๗. พราหมณ์โปรยข้าวตอก	พราหมณ์โปรยข้าวตอก
ดอกไม้	ดอกไม้
พราหมณ์นาค โกมลเวทิน	พราหมณ์ละมัย รัตนะพราหมณ์

๘. นำเสด็จ

พระราชครูวามเทพมุนี (สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล)

ผู้ถวายน้ำอภิเษก

(๑) ทิศกลาง { เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ประธานวุฒิสภา (จิตร ณ สงขลา)
นายเพียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทน (ผู้แทนจังหวัดปทุมธานี)

(๒) ทิศบูรพา นายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทน (ผู้แทนจังหวัดพระนคร)

(๓) ทิศอาคเนย์ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ สมาชิกวุฒิสภา (หม่อมราชวงศ์ประยูร อิศรศักดิ์)

(๔) ทิศทักษิณ นายยกเส็ยง เหมะภูติ สมาชิกสภาผู้แทน (ผู้แทนจังหวัดระนอง)

(๕) ทิศหรดี พล โท พระยาศรีสุรราชภักดี สมาชิกวุฒิสภา (หม่อมราชวงศ์ฉาย กำภู)

(๖) ทิศปัศจิม พระยาอัษราชทรงสิริ สมาชิกวุฒิสภา (แม้น อรุณตักษณ์)

(๗) ทิศพายัพ พล โท พระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร สมาชิกวุฒิสภา (หม่อมราชวงศ์สิทธิ สุทัศน์)

(๘) ทิศอุดร นายเกษม บุญศรี สมาชิกสภาผู้แทน (ผู้แทนจังหวัดนครสวรรค์)

(๙) ทิศอีสาน หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช สมาชิกสภาผู้แทน
(ผู้แทนจังหวัดพระนคร)

ริ้วนำเสด็จ ฯ

จากพระที่นั่งอัฐทิศ ไปพระที่นั่งภัทรบิฐ

ซ้าย	ขวา
๑ เชิญพระคเณศ	เชิญพระชัยนวโลหะ
พราหมณ์สมจิตต์ รังสิพราหมณกุล	หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย์
๒ ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์	ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์
นายบุ๋ย วัชโรทัย	นายประจวบ วัชโรทัย
๓ ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์	ฦษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์
นายสิทธิพร วัชโรทัย	นายเอิบ แขกระจ่าง
๔. พราหมณ์เป่าสังข์อุตราวัฏ	พราหมณ์เป่าสังข์อุตราวัฏ
พราหมณ์ไพศาล เศตะพราหมณ์	พราหมณ์ละเอียด รัตนะพราหมณ์
๕. พราหมณ์เป่าสังข์อุตราวัฏ	พราหมณ์เป่าสังข์อุตราวัฏ
พราหมณ์ย้อย โกมลเวทิน	พราหมณ์ชาบ นาคเวทิน

	ซ้าย	ขวา
๖	พราหมณ์เป่าสังข์ทักษิณาวัฏ พราหมณ์สมศักดิ์ รังสิพราหมณกุล	พราหมณ์เป่าสังข์ทักษิณาวัฏ พราหมณ์สมพันธ์ รังสิพราหมณกุล
๗.	พราหมณ์โปรยข้าวตอกดอกไม้ พราหมณ์นาค โกมลเวทิน	พราหมณ์โปรยข้าวตอกดอกไม้ พราหมณ์ละมัย รัตนะพราหมณ์

๘. นำเสด็จ

พระราชครูวามเทพมุนี (สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล)

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

รัวเชิญเครื่อง

แถวที่	ซ้าย		ขวา	
	(๑)	(๖)	(๒)	(๓)
๑	พระมหาเสวตฉัตร หม่อมหลวงปรคำ มาลากุล	ฉลองพระบาท หม่อมราชวงศ์ ดิลกลาภ ทวีวงศ์	พระสุพรรณบัฏ หลวงบรรเจิด อักษรการ (ทับ สาตราภัย)	พระมหาพิชัยมงกุฎ พระยาอนุรักษ์ ราชมนเทียร (ก๊าด วัชโรทัย)
	(๘)	(๕)	(๔)	(๗)
๒	ธารพระกรเทวรูป นายปิยชาติ สุจริตกุล	พระธำมรงค์ วิเชียรจินดา นายเจียด สุจริตกุล	พระธำมรงค์ รัตนราวุธ นายเตียบ สุจริตกุล	พระแสงฝักทองเกลี้ยง นายกัลยทัศน์ สุจริตกุล
	(๑๒)	(๑๐)	(๙)	(๑๑)
๓	พระแสงดาบเชลย นายอำพน ลุนทรเวช	พระแสงตรีศูล นายอุทัย สุวรรณจินดา	พระแสงจักร นายประภา สุวรรณจินดา	พระแสงหอกเพชรรัตน นายกุณฑล สุนทรเวช
	(๑๖)	(๑๔)	(๑๓)	(๑๕)
๔	พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย หม่อมหลวง สมศักดิ์ กำภู	พระแสงดาบโล่ห์ นายอาทร ติดติรานนท์	พระแสงธนู นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์	พระแสงปืนข้ามแม่น้ำสโตง นายชัชวาลย์ ชุติมา

รายนาม

เชิญเครื่องบรมราชาภิเษก

---

(๑)	พระมหาเศวตฉัตร	หม่อมหลวงปรคำ มาลากุล
(๒)	พระสุพรรณบัฏ	หลวงบรรเจิดอักษรการ อาลักษณ์ (ทับ สาตราภัย)
(๓)	พระมหาพิชัยมงกุฎ	พระยาอนุรักษ์ราชมนเทียร (ก๊าด วัชโรทัย)
(๔)	พระธำมรงค์รัตนวราวุธ	นายเตี๊ยบ สุจริตกุล
(๕)	พระธำมรงค์วิเชียรจินดา	นายเจี๊ยด สุจริตกุล
(๖)	ฉลองพระบาทเชิงงอน	หม่อมราชวงศ์ดิลกลาภ ทวีวงศ์
(๗)	พระแสงฝักทองเกี้ยง	นายกัลยทัศน์ สุจริตกุล
(๘)	ธารพระกรเทวรูป	นายบียชาติ สุจริตกุล
(๙)	พระแสงจักร	นายประภา สุวรรณจินดา
(๑๐)	พระแสงตรีศูล	นายอุทัย สุวรรณจินดา
(๑๑)	พระแสงหอกเพชรรัตน	นายกุณฑล สุนทรเวช
(๑๒)	พระแสงดาบเชลย	นายอำพน สุนทรเวช

(๑๓) พระแสงชนู นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์

(๑๔) พระแสงดาบโล่ห์ นายอาทร ติดติรานนท์

(๑๕) พระแสงปืนข้ามแม่น้ำสโตง นายชัชวาลย์ ชุติมา

(๑๖) พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย หม่อมหลวงสมศักดิ์ กำภู

(๑๗) พระแสงขรรคชัยศรี นายชิด หุ้มแพร (ม.ร.ว สถ้าง ลดาวัลย์)

(๑๘) พานพระขันหมาก หม่อมราชวงศ์ดิทธิดิศ ดิศกุล

(๑๙) พระสุพรรณศรีบัวแฉก นายสหัส พุกกะมาน

(๒๐) พระมณฑป รัตนกรัณฑ หม่อมหลวงสรรพชัย สนิทวงศ์

(๒๑) พระเต้าทักษิโณทก หม่อมหลวงทองปอนด์ นพวงศ์

---

(๑) เชิญพระมาลา นายสมพร หอมเนียม

(๒) เชิญพระคชาจอมพล หม่อมหลวงประยูร อิศรเสนา

เชิญพระแสงรายต้นตอง

(๑) พระแสงคาบค่าย นายวิรัช อิศรางกูร ณ อยุธยา

(๒) พระแสงใจเพ็ชร์ หม่อมหลวงจำลอง ชุมสาย

(๓) พระแสงอัษฎาพานร นายแสวง ชื่นอารมย์

(๔) พระแสงนาคสามเศียร นายแฉล้ม มีแสง

พัดโบก

(๑) นายชิกเฉก บุนนาค

(๒) นายชิกฉันท์ บุนนาค

ตอนสรง

(๑) ฉลองพระองค์คลุม นายเพื่อง จันทนดิลก

(๒) ฉลองพระบาท หม่อมหลวงฉาบชื่น กำภู

เช้าวันบรมราชาภิเษก

ทูลเกล้า ฯ ถวายพระเต้าเบญจคัพย์ สมุหพระราชพิธี

(ม ร.ว. เทวาธิราช ป. มาลากุล)

ทูลเกล้า ฯ ถวายชันดอกพกุล จมื่นศิริวังรัตน์ (เฉลิม คชาชีวะ)

เลขานุการสำนักพระราชวัง

เสด็จออกมหาสมาคม

(๑) พระแสงขรรคชัยศรี นายชิด หุ้มแพร (ม ร.ว. สต้างลดาวัลย์)

(๒) ธารพระกรชัยพฤกษ์ นายจำนงราชกิจ (จรัญ บุณยรัตพันธุ์)

(๓) พระแส้และพัดวาลวิชนี นายเมืองเริง วสันตสิงห์

(๔) ฉลองพระบาทเชิงงอน หม่อมราชวงศ์ดิลกลาภ ทวีวงศ์

๑๔๕

(๕) กรับ นายพรต พัฒนสุวรรณ

(๖) พุ่มดอกไม้ทอง พระสุริยภักดี (บุญช่วย วรรธนะภัฏ)

รีวกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน

ไปเฉลิมพระราชมนเทียร

---

(๑) นำเทียน (๒) นำทียน

หม่อมราชวงศ์ประสานศรี ดิศกุล หม่อมราชวงศ์ปรียา โสณกุล

ทรงโปรย

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี

เชิญเครื่องเฉลิมพระราชมนเทียร

(๓) พระแสงฝักทองเกลี้ยง (๔) พระแสงขรรคเพชร ร. ๕

หม่อมเจ้ารังษีนภดล ยุคล หม่อมเจ้าเพ็ญฉัตร ฉัตรชัย

(๕) พระแส้หางช้างเผือก (๖) รารพระกรศักดิ์สิทธิ์และ
อุ้มไก่ขาว

หม่อมเจ้าวุฒิเฉลิม วุฒิ หม่อมราชวงศ์บุษบา กิติยากร

(๗) ศิลาบด (๘) พานพุ่ช

หม่อมราชวงศ์เยาวลักษณ์ รังสิต หม่อมราชวงศ์ทิพาวดี
เกษมสันต์

(๙) กุญแจทอง
หม่อมราชวงศ์ทรงสุวรรณ ทองแถม

(๑๐) จั่นหมากทอง
หม่อมราชวงศ์กรองทอง ทองใหญ่

(๑๑) อุ้มวิพาร
หม่อมราชวงศ์กิติวัฒนา ไชยันต์

(๑๒) พานพัก
หม่อมราชวงศ์ดวงใจ จิตรพงศ์

เชิญเครื่องราชูปโภค

(๑๓) พระสุพรรณศรี
หม่อมราชวงศ์วิมลพยอม สวัสดิวัฒน์

(๑๔) พานพระศรี
หม่อมราชวงศ์พวงแก้ว ชุมพล

(๑๕) พานพระโอสถ
หม่อมราชวงศ์นิสารัตน เทวกุล

(๑๖) พานพระมาลา
หม่อมราชวงศ์ลภาพรรณ วรวรรณ

รีว

แห่พระสุพรรณบัฏ
จากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เข้าพระราชพิธีมณฑล
ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

๒๔๙๓

คู่แห่ ๑๖๐
ตำรวจหลวง ๘๐

กลองชะนะ			๔๐	๔๔
จ่า	บี	๑	๒	
	กลอง	๑		
แตร	งอน	๖	๑๐	
	ฝรั่ง	๔		
สังข์			๒	
พนักงานพระราชพิธี คุมเครื่องหน้า				๒
เครื่องสูง หน้า		๗ ชั้น	๒	๑๙
		๕ ชั้น	๖	
	บังแซก	๔		
	พัดโบก	๑		
	บังพระสูรย์	๑		
มหาดเล็ก เชิญพระแสงระหว่างเครื่องหน้า				๖
พระราชยานกง ทรงพระสุพรรณบัฏ และพระราชลัญฉกร				๒
พระกลด				๒
เคียงพระราชยานกง (องค์ละ ๔)				๗
อินทร เชิญจามร		๔	๒ สำรับ	๓๒
พรหม เชิญจามร		๔		

พนักงานพระราชพิธี คุมเครื่องหลัง		๒
เครื่องสูง หลัง	๗ ชั้น ๒	๔
	๕ ชั้น ๑	
	บังแซก ๒	
มหาดเด็กเชิญพระแสงระหว่างเครื่องหลัง		๑

รีวิว

กระบวนราบใหญ่

เสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

และ

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

๒๔๙๓

ประตูหน้า	๒
นายท้ายช้าง เชิญธงหักทองขวาง	๒
นำรีว	๑
มะโหระทึก ๔ คนหาม ๑๖ ตี ๔	๒๐
ตำรวจหลวง เข้ารีวคู่กับมหาดเด็ก	๙๒
มหาดเด็ก เข้ารีวคู่กับตำรวจหลวง	๙๒

ทลองชะนะ	ทอง	๒๐	๔๐
	เงิน	๒๐	
จ่าบี่		๒	๔
จ่ากลอง		๒	
แตรฝรั่ง		๒๐	๔๒
แตรงอน		๒๒	
สังข์			๔
เครื่องสูงหน้า	๗ ชั้น	๒	๑๒
	๕ ชั้น	๖	
	บังแซก	๔	
พระเสนาธิปัติ พระฉัตรชัย พระเกาวพาห			๓
พระแสงระหว่างเครื่อง หน้า มหาดเล็กเชิญ			๖
ผู้บอกสัญญา			๑
กรับสัญญา			๑
พราหมณ์พิธี เป่าสังข์ ๑ คู่			๒
สมุหพระราชพิธี			
ราชองครักษ์ เชิญธงชัยราชกระบี่ยุทธ (ซ้าย)			๑
ราชองครักษ์ เชิญธงชัยพระครุฑพ่าห์ (ขวา)			๑
พระที่นั่งพุดตานทอง			

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

กำกับพระที่นั่ง				๑
พระแสงรายดินตอง				๔
พัดโบก	๑	ภูษามาลา		๓
บังพระสูรย์	๑			
พระกลด	๑			
เชิญพระทวย (ผลัดเปลี่ยน)				๒
คู่เคียงพระที่นั่ง				๑๖
ราชองครักษ์				๑๖
มหาดเล็กเชิญพุ่มดอกไม้เงิน				๑๖
กรมวัง เชิญพุ่มดอกไม้ทอง				
เครื่องสูงหลัง		๗ ชั้น	๒	๑๒
		๕ ชั้น	๔	
		บังแซก	๒	
		ชุมสาย	๔	
พระแสงระหว่างเครื่อง หลัง มหาดเล็กเชิญ				๔
พระแสงอัษฎาวุธ				๘
มหาดเล็กเชิญเครื่องตาม				๑๖
พระราชยานทองลงยา (พระที่นั่งรอง)				
พนักงานภูษามาลา				๔
แพทย์ท้ายกระบวน				๒

บัญชีคู่เคียงพระที่นั่งเสด็จ ฯ

กระบวนราบใหญ่ไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
และพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ซ้าย	คู่ที่	ขวา
พลโท หลวงเสนาณรงค์ (ศักดิ์ เสนาณรงค์) ป.ช.	๑	พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. รามราฆพ พิ่งบุญ) ป.จ.
พระประกาศสหกรณ์ (สดับ วีรเทียร) ป.ช.	๒	พระยาดัดพลิธรรมประดัดภ์ (วงศ์ ดัดพลิ) ป.ช.
พระยาอุดมราชภักดี (อุดม สุจริตกุล) ป.ช.	๓	พลโท พระยาศรีสรราชภักดี (ม.ร.ว. ฉาย กำภู) ป.ช.
หม่อมหลวงบี่น มาตากุล ป.ม.	๔	หม่อมทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์ (ม.ร.ว. เฉลิมลาภ ทวีวงศ์) ป.ม.

ซ้าย	คู่ที่	ขวา
พระยารามราชภักดี (ม.ล. สวาสดิ์ อิศรางกูร) ป.ม.	๕	พลเรือตรี หลวงพลสินธวาณัติก์ (เปล่ง สมิตเมฆ) ป.ม.
พันตรี หลวงบุรกรรมโกวิท (ล้อม บุรกรรมโกวิท) ป.ม.	๖	นายพลตำรวจโท หลวงชาติตระการโกศล (เจี๊ยม ลิมบีชาติ) ป.ม.
พระยาธรรมบัณฑิตสิทธิศุภการ (ธรรมบัณฑิต บุณยปานะ) ป ม.	๗	พลตรี พระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ (เตียม บุนนาค) ป.ม.
พันเอก หลวงอาจวิทยาวัฒน์ (วาด แย้มประยูร) ป.ม.	๘	นายพลตำรวจตรี พระพินิจชนคดี (พินิจ อินทรทูต) ป.ม.

ราชบัณฑิตยสภา
NATIONAL LIBRARY

ประกาศการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
พระศาสนโสภณ (จวน อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุ นรินฺทา
ปริตฺตานุภาโว สทา รกฺขตูติ
ผริตฺวาน เมตฺตํ สเมตฺตา ภทนฺตา
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ ฯ

ภทนฺตา ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าสำรวมจิตอย่าให้ส่ายตามอารมณ์ จงกอบด้วยเมตตาพรหมวิหาร แผ่ไปในพระบรมราชวงศ์ ข้าราชการ แล้วจงสวดพระปริตร อธิฐานจิตว่า ขออานุภาพพระปริตรนี้ จงคุ้มครองป้องกันรักษาสมเด็จบรมกษัตริย์ กับทั้งราชมไหศวรยสมบัติ แลพระราชวงศ์ เสนาพฤฒามาตย ให้ปราศจากสรรพอุปัทวทุกข์ เจริญสุขสิริสวัสดิ์เป็นนิพัทธนิรันดรเทอญ ฯ

สพฺเพ กาเม จ รูเป ทิสิสฺวรตเฺต จนฺตลิกเข วิมาเน
ทีเป รฏฺเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวตฺถุมฺหิ เขตฺเต
ภุมฺมา จายนฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพฺพนาคา
ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ ฯ
โภนฺโต เทวสงฺฆา ดูกรหมู่เทพยอมรนิกรยักษคนธรรพ์

๏ ๔ ๔

กุมภัณฑนาคทั้งหลายมีอาทิคือ ท้าวธตรฐราช ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราช กับทั้งสมเด็จวัชรินทรเทพโกสีย์ผู้มีมหิทธิอำนาจ มีทิพยโศต ทิพยจักษุอันประเสริฐ บังเกิดอยู่ในทิพยพิมานมาส แลเทพยเจ้าซึ่งเนาอยู่ในภูมิพฤกษ์บรรพตากาศฉะกามาวจร โสพศ์พรหมพิภพ อีกองค์มหิศวรวิษณุนพเคราะห์เทพยดาทวาทศราศีสถิตกับทั้งเทพยสัปตพิสนักษัตรดารา แลเทพไทอันอภิบาลบำรุงรักษาพระมหานคร พระบรมมหาราชวังพระที่นั่งเศวตฉัตร มนทิรรัตนปราสาทจงมาสโมสรสันนิบาตในพระราชนิเวศน์มหาสถาน สมาทานเบญจางคิกศีล สดับรับรสพระสัทธรรมพุทโธวาทศาสนกถา จงปรีดารับราชพลีทั้งสองประการ คือ อามิสพลี มีต้นว่าชูปเทียนสุคนธบุบผชาติโภชนาหารอันเอมโอช ที่โปรดให้จัดสรรเป็นเครื่องสักการบูชา แลธรรมพลีคือพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญในงานพระบรมราชาภิเษกครั้งนี้ มีต้นว่าทรงบูชาพระศรีรัตนตรัย ทรงบริจาคไทยธรรม ไตรจีวรพัสตรชัชชะโภชนาหาร แลสมณบริกขารอันประณีตแด่พระภิกษุสงฆ์ ทรงพระราชทานแก่เทพยทั้งปวงเป็นธรรมบรรณาการ จงมีไมตรีจิตสถิตเป็นสักขีพยานในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนี้ ฯ

จำเดิมแต่สมเด็จพระบรมนราธิบดีปฐมกษัตริย์ในพระบรมวงศ์ ทรงสถาปนา กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุธยานี้มา คณนาได้ถึง ๑๖๙ ปี มีบรมกษัตริย์ได้เสวยไอศวรยาธิปัตยสืบสุริยสันตติวงศ์ถึง ๙ พระองค์ด่วงแล้วมา ทุกพระองค์ได้ทรงปกครองแผ่นดินโดยผาสุกสวัสดี คลาดแคล้วจากสรรพพิบัติอุปัทวภยันตราย ดำรงรักษาเอกราชย์และอธิปไตยของชาติไทยให้สถิตสถาพร พระราชอาณาจักรปลอดพ้นอริราชศัตรู ปราศจากระส่ำระสายสงบราบคาบ ทั้งนี้เห็นแท้แน่ว่า เป็นด้วยอานุภาพเทพไทยทั้งปวงช่วยอภิบาลรักษา ฯ

กาลบัดนี้ พระราชวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี รัฐบาล รัฐสภา และสมณะพราหมณาจารย์ มีสมานฉันท์ประชุมกันทั้งพระราชพิธีถวายพระบรมราชาภิเษก แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ซึ่งเสด็จผ่านพิภพฉลองพระองค์ สมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช สืบสุริยสันตติวงศ์ อันจะได้ทรงพระปรมาภิไธยประกาศิตว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตนราช

ธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อภิบาลสยามรัฐ มหามณฑล ฯ

ขอเทพยเจ้าทั้งหลาย มีกมลประกอบด้วยเมตตา ช่วยกันคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ให้ทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติ ชัชวาลย์ด้วยพระราชศักดาดิเรกยศปรากฏแผ่ไพศาลไปในนานาประเทศ ทุกเขตขันธรัชสีมาปราศจากสรรพภัยพยาธิทุกข์ เสวยไอศวรยสุข ทีฆายุศมชนมสวัสดี จงขจัดสรรพทุกขาดูร พูลสุขเกษมเปรมปรีดิ์ตลอดถึงพระราชวงศานุวงศ์มนตรีอมาตยราชบริพาร สมณพราหมณาจารย์ประชานิกร ทั้งในกรุงเทพมหานคร ทั้งในหัวเมืองมณฑลชั้นในชั้นนอก ปันออกเป็นเมืองเอกโทตรีจัตวา อีกทั้งในประเทศราชธานี ทั่วรัชสีมาอาณาเขต

อนึ่ง ขออานุภาพเทพยมเหศวรศักดิ์ แลเทพยผู้อภิรักษ์พระมหานครราชธานีนี้ มีพระสยามเทวาธิราช พระกาฬไชยศรี แลพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง เทพารักษ์หลักพระนครเป็นต้นไป จงบันดาลบรรดาไพรัชประเทศต่างเขตขันธสีมา ให้มีหัตถีปเทศจิตไกลจากวิหิงสา ไม่ก่อกิจอมิตรไพรีมารันทำ กลับเป็นสัมพันธมิตรสนิทสนมน้อมนำประโยชน์มาสู่พระมหานคร ให้สมบูรณ์พูลสวัสดิ์

ยังอมุเสนาพลนกายให้มีมนัสร่วมสามัคคีธรรมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว
กัน มั่นคงในความสวามิภักดิ์เป็นกำลังพิทักษ์รักษารัชดิมาให้
ราบคาบ มีสูรภาพเหี้ยมหาญ พอจะต่อยุทธชิงชัยจากศัตรู เมื่อ
ถึงเวลาจะเข้าสู้สงครามเชิดชูความเป็นเอกราชย์ของชาติให้ยืนยง
ยังหมู่พระราชวงศานุวงศ์เสวกามาตยราชบริพาร ให้พรักพร้อม
สมัครสมานฉันท์ ช่วยกันปฏิบัติราชกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
กตัญญู เป็นกำลังค้ำชูพระราชอาณาจักรให้เจริญมั่นยังสรรพอุบัทวะ
อย่าให้เกิดมีแก่ประชาชน ยังฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกื้อกูล
แก่สรรพชัญญาหารพืชผลพฤกษาลดาชาติ ยังเหล่าสัตว์จตุบท
ทวิบาทให้ปราศจากอันตรายเกิดสืบพืชพันธุ์เจริญแพร่หลายเป็นอุป-
การแก่มนุษยนิกร ยังพระมหานครให้สมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ
ไหลหลั่งถั่งมามิได้ขัดทั่วทิศานุทิศ ขอจงประสิทธิ์ศุภมนุญผล โดย
นัยประกาศอันอาตมพรรณนามาฉะนี้

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา

เวทสรรเสริญศิวาไลไกลาส

พระราชครูวามเทพมุนีถวาย

๑) มัติไนพุดตะไมยุนตาน ตะมะตะไมยะรายพุดตาน กะพอง เหเห

๒) ตรีตระริกกะพันบีก อุดตะรีพันพุน คะติคะตา ติคะนาทิ ปุดตะยะมะปาวาย เหเห

๓) หัตตะยมนะราวี นะอะรินทุคันติคะนาทิ ปุตะยะมะปาวาย เหเห

๔) มะตะยังนะตัง มะตินะมาไมยะราย พันบียังบีอังตะนิตานะกะพาง เหเห

๑) คุตายิมวาริวะรังคะถือ มะดุไทพระไม คะละ ไชยะมะละตาน ระวะทอคะนะดี เยนแอดตานวะดิเชนงะริคัมวะมะลัมพะทินาน วุนเนตประคุมมะหอดตาทิวะยิดตะละนะมัม ปะทิเยนคุดตะโรคะมุคังเงอ ฮะดิเขตมะละอิราดัณนัดตุไร

๒) มุนิยัมสุมักแกอิชะมาชะแอด แตมิณยาน ทะรุพะนุ อรินมะทิเยนอันยาม พะทิวับปะทิเมออะทิเยน เวดไตคุทุทักกิมุทักกี ทิตะนันยาน คิตะวันแทนไน นิติวะทะไนนะมุฆา นะตะทุระคะวะทิตะรณีเทอ วะทนนเยนมณีนะทระตะมาท เขตคะทวะรดตาน ณัดตุไร

๓) ภะนันรัตตะพักคองงัน ทาตะวันทะ คุวินฆะไล ฆะละทุลันวิเน อุมักคาฆะไดทินวายะลุนตานวะทักกิงคะทิสะไล ทิวัตตรุลิงพะนินตาน พะฆิตะคันทุเมอ ปุสะวะสะวะลิเพ พะเมอ ตุฆันนิชุตุนมะไลคั ทะวิตอัตทิเชต คะทิละรัตตาน ณะรัตตุไร

(เบ่าสังข์)

๑) คอตุไดละวันวิน ภูไดยินตะละมักเกอ ทะนะทุลังคะวันระกันวัน เนยคุไดยิมนะรานพอนินดานระพะนินแดนราวารุไต ตะเพ็ชร ตะคุไดตะนิริมาน พรุเนอเว็ยนพอมมานิวะนิน

๒) นิงทะนิแน ทอคุไดเมณลอนันลาวุมวะ ดิเยนพะรันยิมวินไดไดยอ ทะนะทุลังคะวันระคันวัน อุนพะรันคุมเคอ มุตตะลาเตอ วะรูท็อ เวณตะพิรันตะพ็ริมาณพรุเนอเว็ยนพอมมานิวะนิน

๓) คุตตะลาไมวิตะมันมะมะอันแดนมุลิคุนปะ ไวพะคะวันคันนานพะนินแดนตะนะทุลังคะวันระคันวัน คัดคลิเคิตคะลิไดยานกะสันไดยาน พรุเพตตระพัตตะลุมตะพิริมาณ พรุเนอ เว็ยนพอมมาณิวะระนิน

(เบ่าสังข์)

๑) พิตาพิไรชูทิพิริมาน ระณะวะรุรานเอตตาน มะระระวานเทปะหะนิงแนมะฆิงแตมะนัต ตุไน เพนยานระเพนเนอ เตนปาระวิไน นันโลกรารุตตุไทยุน อาตายะยุนะตากาลา ยิเร็ยนันแลนินลา

๒) พะนัมเยนพะนาดิมนิเทปบีงกิมมะนัตตุไร เพนยานพิริเณโตตินพิริรา ฆาวารินเทตตินเวณยานระพิเนตเตนปาระวิไนนันโลกรารุตตุไทยุน อาตา ยะยุนะตะกาลายินินันแลนินลา

๓) มินแนมะระแทปะฆิงแตนมะนัตตุไน พันแนนินทาแนไวรัมแมหะระทุมทือมินนานระพิเนตเตนปาระวิไนนันโลกรารุตตุไทยุนมันนายุกะกาลา ยินิอะแลนิลา

(เบ่าสังข์)

อนุษฏุภศิวมนตร์

พราหมณ์นาคโกมลเวทินถวาย

อาวันนะคะสุวันนะคันนะคันนาวิจาจิวาระนัม คะตาคะตามะหาวันนัมมุตีมุตีตัมสะระนิคะตีตุโรสะระนิคะตีตามาตัม สะระนิวันนิคุนิยัมพากคา หะริโอมวิชัย วิชัยะมาเทมะหาไกลาศะปะติมะหาไตรลักขณา เคาปะตินิกคะนาสันนักคันนะรายยะ ปะริยะมาระโธปะติยัมมะ สุปะริทะรันตุมปะริทะรันโตทะ เยพะกุมปะริพะกุมปะริปี

ตันยาเนยาเนสตฺรูนาสัมนาสัมไพยะ ตะสัมไพยะมุไหมุไหยะกนนะ กันนะ กินเนกินเน ลำพุนทะเรตเนตเตรจัตุวะเตร สะซินละมาว สินเตรวะเตรมุตทัตตรัสทะระมัตทะคุมสัง

(สทาเตรทะระมัสสตรูวินาศสะนัมหะริโอมสวัสตินาถะปะตินา ถะปะระมะราชะปะติปาตาปะ)

(เบ่าสังข์)

อนุษฎุภวิชณุมนตร์
พราหมณ์ละมัยรัตนพราหมณ์ถวาย

สุกะริกะระทุกันโทสุดจาสุดจามิกกะระปะตัมประสำภา ประภา สัมประสำภาทิโรริกทิโรรักยักษักประถมยักษ์ มะติกกะตานุสาโท จันโมททะโกฏทิวาทิวาโส มะนะโชติคะโตโชคะตาเนกคะ นานาจัน มะทะโกฏทะวา ทิวาโสมะนะโชตคะตาหิง คะเหราทิราโมทิวิสิทริยา ปะระนิกุม ปะระนิขันสัตติทันบุญปะระนิคะสะรัน นิสะแนบ พะละ จันละโทละทันปะรินามันทะราพิริพรหมานนักขันนักอุราสะ วาอิสวาสุ สุนะ คิริศรีสัตตะละสัตตะไนยะเน

(หะริโอมพราหมาณตะลิไลละภิปาตระบรมราชา)

(เบ่าสังข์)

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

สมเด็จพระสังฆราช

ให้เฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราชตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏ และให้ทรงมีพระราชาคณะ ฐานานุกรมประดับพระอิสริยยศ ๑๕ รูป คือ พระมหานายกพุทธปาพจนดิลก โลกยปสาทาภิบาล สกลสังฆประธานมหาเถรกิจการี คณาธิบดีศรีรัตนคมกาจารย์ พระปลัดขวา ๑ พระจุลนายก ธรรมนีติสาธกมหาเถราธิการ คณกิจบรรหารธุรการี สมุหบดีศรีธรรมภาณกาจารย์ พระปลัดซ้าย ๑ พระครูวสุทธธรรมภาณ ๑ พระครูพศาลวนยวาท ๑ พระครูประสาทพุทธปริตร พระครูพระปริตร ๑ พระครูประสิทธิพุทธมนต์ พระครูพระปริตร ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูสรภัญญประกาศ พระครูคู่สวด ๑ พระครูสรนาทวิเศษ พระครูคู่สวด ๑ พระครูนิเทศธรรมจักร ๑ พระครูพิทักษ์ธุรกิจ ๑ พระครูสังฆสิทธิกร ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

ขออาราธนาให้ทรงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอนช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุสงฆ์สามเณรในสงฆมณฑลทั่วไป ตามสมควรแก่พระอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้ และจงทรงเจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสาร สิริสวัสดิ จิรัฏฐิติ วิรุฬหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓
(ทรงลงพระปรมาภิไธย) สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช มหิตลาธิเบศร
รามาธิบดี สยามินทราธิราช

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยุรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร

(ทรงลงพระปรมาภิไธย) สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช มหิตลาธิเบศร
รามาธิบดี สยามินทราธิราช

ให้เลื่อน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ขึ้นเป็นกรมพระ มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระชัยนาทนเรนทร จุฬาลงกรณราชวโรรส สยามสุขบทบุรัสการี เมตตาสีตลหฤทัย อาชชวมัททวัยยาศัย สุจาร์ วิวิธเมธีวงศ์าธิราชสนิท นวมนริศรสุมันตนบิดุล ติรตนคุณ

๑๖๕

สรณาภิรักษ ประยุรศักดิธรรมิกนาถบพิตร สิงหนาม ทรงศักดินา ๑๕๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียมพระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวง จงทรงเจริญพระชนมมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล วิบุลยศุภผล สกลเกียรติยศ เดชานุภาพมโหฬารทุกประการ

ให้ทรงเลื่อนเจ้ากรมเป็นพระชัยนาทนเรนทร ถือศักดินา ๘๐๐

ให้ทรงเลื่อนปลัดกรมเป็นหลวงอุทัยนครคุณาคม ถือศักดินา ๖๐๐

ให้ทรงเลื่อนสมุห์บัญชีเป็นขุนมโนรมย์บำรุงราษฎร์ ถือศักดินา ๔๐๐

ให้ผู้ซึ่งได้เลื่อนตำแหน่งยศทั้ง ๓ นี้ ทำราชการในหลวงและในกรมตามอย่างธรรมเนียมเจ้ากรม ปลัดกรม สมุห์บัญชีในพระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวงสืบไป ให้มีสุขสวัสดิเจริญเทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

(ทรงดงพระปรมาภิไธย) สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล

อดุลยเดช มหิตลาธิเบศร

รามาธิบดี สยามินทราธิราช

ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เป็นพระองค์เจ้าต่างกรม มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร มุสิกนาม ทรงศักดินา ๑๑๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียมพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวง จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสาร สมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล วิบุลยศุภผล มโหฬารทุกประการ

ให้ทรงตั้งเจ้ากรมเป็นหม่อมหม่อมพิทยลาภพฤฒิยากร ถือศักดินา ๕๐๐

ให้ทรงตั้งปลัดกรมเป็นพันบวรลาภประสิทธิ ถือศักดินา ๓๐๐

ให้ทรงตั้งสมุห์บัญชีเป็นพันฤทธิลาภพลารักษ์ ถือศักดินา ๒๐๐

ให้ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งทั้ง ๓ นั้น ทำราชการในหลวงและในกรมตามอย่างธรรมเนียมเจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบัญชี ในพระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวงสืบไป ให้มีสุขสวัสดิเจริญ เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย

(ทรงลงพระปรมาภิไธย) สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล

อดุลยเดช มหิตลาธิเบศร

รามาธิบดี สยามินทราธิราช

ให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นพระองค์เจ้า มีคำนำพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ดชนาม ทรงศักดินา ๓๐๐๐ จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคลทุกประการ เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล

(ทรงดงพระปรมาภิไธย) สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช มหิตลาธเบศร รามาธิบดี สยามินทราธิราช

ให้หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร เป็นพระองค์เจ้า มีคำนำพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล นาคนาม ทรงศักดินา ๓๐๐๐ จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาน คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคลทุกประการ เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระธรรมเทศนา

มงคลสูตร รตนสูตร

และ

เมตตสูตร

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

วัดเทพศิรินทราวาส ถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปฺปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ

สุกฺขโณ สุมุหุตฺโต จ สุยิฏฺฐุ พฺรหมจารินุ

ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ

ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ ปณิธิ เต ปทกฺขิณา

ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณติ ฯ

บัดนี้ จะถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในมงคลสูตร รตนสูตร เมตตสูตร โดยสังขิตตกถา สนองพระเดชพระคุณประดับพระบัญญาบารมี เป็นปสาทนียมังคลานุโมทนา ในมหามงคลสมัย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติดำรงสยามรัฐราชอาณาจักร สืบพระบรมราชสันตติวงศ์ สมฤทธิ์ด้วยอานุภาพพระราชกุศลราศี ส่วนปุพเพกตปุญญตาสมบัติจักร

ที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงบำเพ็ญไว้ในปางก่อนเป็นลำดับจนถึงปัจจุบันภพนี้ มาสโมสรเพิ่มพูนวิบากขันธ์อันมโหฬาร ให้ทรงสมบูรณ์ด้วยสมบัติ ๔ ประการ คือ พระชาติสมบัติ อิสริยสมบัติ โภคสมบัติ แลญาณสมบัติ ฯ อาคาริกมนุษยบุรุษรัตน์ผู้พร้อมด้วยสมบัตินี้แล้ว ย่อมสามารถยังกิจใหญ่ ๆ ให้สำเร็จได้สะดวกดี แลควรเป็นที่สักการบูชาสัมมานะของอเนกชนนิกร ผู้จะอนุวัตรประพฤติตามในกรณียกิจนั้น ๆ ทั้งเป็นที่บันเทิงจิตการะนิบัจจการ ของโลกียชนแทบทุกหมู่เหล่า ฯ เมื่อทรงทราบด้วยพระญาณปรีชาว่า พระราชกุศลสมภารบุญญาธิการที่เคยทรงบำเพ็ญไว้ มาเพิ่มพูนวิบากสมบัติอันยิ่งใหญ่นี้แล้ว มิได้ทรงท้อถอยในพระราชกุศลนั้น ทรงบากบั่นอุตสาหะ มีพระฉันทะพิริยภาพยิ่งปราโมทย์ในบุญจริยา ทรงสถิตมั่นในธรรมานุธรรมปฏิบัติ อันเป็นเหตุเจริญพระราชศิริสวัสดิเกียรติยศเดชานุภาพ จึงได้ทรงบำเพ็ญพระทศพิธราชธรรม อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา บริหารพระราชอาณาจักร ชุบเลี้ยงพระราชวงศานุวงศ์ เสวกามาตย์ราชบริพาร ทั้งฝ่ายทหารแลพลเรือน ทำนุบำรุงประชาราษฎร เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุขสถาพรนฤทุกข์นฤภัย โดยธรรมสุจริต ฯ พระราชกรณียกิจเหล่านี้แต่ละอย่างล้วนเป็นพระราชศิริสวัสดิพิพัฒนมงคล ฯ

ก็แลมงคลนั้น สมเด็จพระทศพลสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงโดยประเภทเป็น ๓๘ ประการ ดั่งพระพุทธบริหารในมงคลสูตรว่า

อเสวนา จ พาลานำ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา
ปูชา จ ปูชนียานำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ

เป็นอาทิความไม่คบคนพาล ๑ ความคบบัณฑิต ๑ บูชาท่านผู้ควรบูชา ๑ นี่เป็นมงคลอันอุดม เป็นต้น แต่เมื่อย่นมงคลเหล่านั้นลง ก็คงทำด้วยกาย วาจา ใจ ดั่งพระพุทธภาษิตในสุปุพพัณหสูตรว่า เย ภิกฺขเว สตฺตา ปุพฺพณฺหสมยำ กาเยน สุจริตำ จรนฺติ วาจาย สุจริตำ จรนฺติ มนสา สุจริตำ จรนฺติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ในเวลาเช้า สุปุพฺพณฺโห ภิกฺขเว เตสำ สตฺตานำ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เวลาเช้าของสัตว์เหล่านั้น เป็นเวลาเช้าดี เป็นฤกษ์ดี เป็นยามดี เป็นขณะดี เป็นมงคลดี ดังนี้เป็นต้น

เอเตน สจฺจวชฺเชน สตฺถิสิทฺธิ ภวนฺตุเต

ด้วยอำนาจสัจจวาจาภาษิตกล่าวอ้างมงคลนี้ ขออานุภาพอุดมมงคล ๓๘ ประการ แลพระราชกุศลบุญญาภิสมภาร แลพระราชจรรยาสาธุปฏิบัติ จงอำนวยผลให้ทรงสถาพรนฤมล ในพระสิริ

ราชมไหศวรรยสมบัติ เป็นอุดมมงคลสุขสิริสวัสดิเกษมสำราญ นิราศสรรพพิบัติอุปัทวันตราย ชอศักดิ์คือความสามารถ แลสิทธิคือความสำเร็จทั้งหลาย ในพระราชกรณียกิจ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ตามพระราชประสงค์ทุกกาลเวลา พระราชจรรยาส่วนอัตตสมบัติแลปรหิตปฏิบัติ อนุวัตรเข้าในอุดมมงคล อันเป็นที่ตั้งแห่งศุภวิบุลผล สิริสวัสดิอุดมมงคลวิเศษ มีนิเทศดังถวายวิสัชชนามา โดยสังขิตตกถาในมงคลสูตรนะนี้

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงสมบูรณ์ด้วยธรรมจริยาสัมมจริยา เช่นนั้น ด้วยพระญาณสมบัติหยั่งลงมั่นในพระรัตนตรัย อันเป็นมิ่งขวัญของชาติ ปราชญ์กล่าวว่าเป็นวัตถุอันเลิศ ประเสริฐวิเศษอุดมยิ่ง ไม่มีสิ่งอื่นที่จะเปรียบปาน ดังนิพนธบรรหารในรตนสูตร เป็นต้นว่า

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน

ทรัพย์สมบัติเครื่องปลื้มใจอันใดอันหนึ่ง ในโลกนี้แลในโลกอื่น หรือรัตนะอันประณีตในโลกสวรรค์ ทรัพย์สมบัติเหล่านั้น จะเสมอด้วยพระพุทธรัตนะเป็นต้นย่อมไม่มี เพราะพระ

๑ ฃ้ำ

รัตนตรัยนี้ ยังบุคคลผู้เลื่อมใส ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ให้พ้นจากภัยพิบัติอันตัดพินาศทั้งหลาย บรรดุความสุขเกษมสำราญกายแลจิตเป็นนิตย์นิรันดร์ ต้องตามพุทธนิพนธ์คาถาประพันธ์ ว่า

โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณงฺคโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ

บุคคลใดถึงพระพุทธ พระธรรมแลพระสงฆ์เป็นสรณะแล้ว เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาอันชอบ

เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ

สรณคมน์ของบุคคลนั้นนั่นแล เป็นสรณะอันเกษม เป็นสรณะอันอุดม ผู้นั้นอาศัยสรณะนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ดังนี้ ๆ ด้วยเดชานุภาพพระรัตนตรัย ที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสถึงเป็นสรณะนี้ จักอุปถัมภ์สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ให้ทรงดำรงในเอกราไชศวรรยาธิปัตย์ ปกครองรัชฎ์มาเป็นบรมนาถอันยิ่งใหญ่แผ่พระราชอิสริยยศพระบรมเดชานุภาพ แลพระเกียรติคุณให้ไพศาล ทรงพระเกษมสำราญในสิริราชมไหศวรรยสมบัติ ที่มายุศมชนมสุขทุกประการ ทั่วถึงพระบรมราชวงศ์ มูลมุขมาตยา

ชิบดีประชานิกร ฯ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ด้วยสัจจวาจา ภาษิตกล่าวอ้างพระรัตนตรัยนี้ ขอพระราชศิริสวัสดีจงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทุกทิพาราตรี ฯ พระคุณสมบัติข้อนี้นับเข้าในอัตตสัมมาปณิธิอันเลิศ เป็นอากรบ่อเกิดแห่งพระศุภศิริสวัสดิอุดมมงคลวิเศษ มีเอกเทศดั่งถวายวิสัชนามา โดยสังขิตตกถาในรตนะฉะนี้

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า มีพระราชศรัทธาปสาทะในปูชนียวัตถุอันเลิศอย่างนี้แล้ว มีพระราชอัธยาศัยร่มเย็นด้วยพระเมตตากรุณา อันเมตตานี้เป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่นิยมในพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง ซึ่งปรากฏในเมตตสูตรว่า

เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณึ
อุทฺธึ อโธ จ ติริยญฺจ อสมฺพาธึ อเวรึ อสปตฺตึ

เป็นต้น บุคคลพึงเจริญเมตตามีในใจ ไม่มีประมาณ แผ่ไปในโลกทั้งสิ้น ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ แลท่ามกลาง เป็นธรรมไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีสัตรูปัจจามิตร สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงประกอบด้วยพระเมตตากรุณา ทรงชุบเลี้ยงพระราชวงศานุวงศ์เสวกามาตย์ราชบริพาร ให้บริบูรณ์ด้วยอิสริยศักดิศฤงคาร ทรงอภิบาลประชาราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภยันตราย ได้ช่องเพื่อขวนขวายในการงาน เป็นเครื่องเลี้ยงชีพ

โดยสะดวก เจริญด้วยโภคสมบัติ โดยคุณานุรูปของบุคคลนั้น ๆ แลทรงพระมหากรุณาเป็นอเนกอนันต์แก่ประชาชนผู้พึ่งพระบารมีบรมโพธิสมภาร ทรงตั้งพระราชหฤทัยสอดส่องในสุขทุกข์อยู่เป็นนิตย์นิรันดร์ ทรงร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยพสกนิกรแทบทุกหมู่เหล่า ย่อมเป็นที่อุ่นเกล้าร่มเย็นของพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท แลทวยราษฎร์ข้าขอบขันธสีมา ต้องด้วยคำสรรเสริญในคาถาว่า

สาขาปตฺตผลูเปโต ขนฺธิมาว มหาทฺรุโม
มูลวา ผลสมปนฺโน ปติฏฺฐา โหติ ปกฺขินํ

เหมือนต้นไม้ใหญ่มีรากหยั่งลงมั่นในพสุธา ตั้งลำต้นแตกสาขาผลิใบเผล็ดผล ย่อมเป็นที่พึ่งของฝูงวิหคในอรัญ ต่างพากันเข้าอาศัย ใครต้องการร่มเงาก็เข้าจับ ใครต้องการผลก็บริโภค ฉะนั้น ๆ เมตตากรุณานี้ไม่จำเพาะแต่บำเพ็ญทางกายหรือวาจา แม้เพียงมนัสแผ่ไปในสรรพสัตว์ทั่วทิศานุทิศ ก็เปลื้องจิตจากวิเหสาพยาบาทได้ ๆ พระคุณข้อนี้ นับเข้าในพรหมวิหารธรรมเป็นคุณสมบัติสำคัญเครื่องบริหารหมู่ให้ตั้งอยู่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อพระราชศุภศิริสวัสดิพิพัฒนมงคลวิเศษ มีนิเทศดังถวายวิสัชนามาโดยอนุกรม ฯ

เมตฺตากรุณานุภาเวน อิทฺธิเตชา ภวนฺตุเต

ด้วยอานุภาพพระเมตตากรุณา ขอพระราชวรฤทธิแลพระบรมเดชานุภาพ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตร แผ่ไปในทิศานุทิศทั่วไกวัลสยามรัฐ ตลอดไพรัชประเทศปรวิสัย ให้มีความรักใคร่นิยมนับถือคารวะนิบัจจการสมัคสมานสามัคคีให้สนิทสนมกลมเกลียวกัน เป็นพระราชกรณียะอันสำคัญ ในทางรัฐประศาสโนบาย สมตามพระราชประสงค์จำนงหมายทุกประการ โดยเทศนาบริหารสังเขปกถาในเมตตสูตรฉะนี้ ฯ

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้เป็นบรมนาถ พระราชทานขัชชโภชชหาร แลไทยธรรมในภิกษุสงฆ์ก็ดี ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอื่น ๆ ก็ดี ทรงประพฤติสัมมาปฏิบัติโดยธรรมานุธรรมก็ดี ทรงรวบรวมพระราชกุศลอื่น ๆ เหล่านี้ ทรงพระราชอุทิศแก่วัตถุเทวดาอารักขเทวดาอมนุษยนิกร ทวยเทพอมรอทิสมานกาย เป็นบัจจุปการธรรมบรรณาการเพื่อให้อนุโมทนา สมฤทธิวิบูลยผลสุขสมบัติ ตามเทวาธิบาย เทพเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น จะได้ตั้งไมตร์จิตต์พิทักษ์รักษา ประสิทธิชัยมงคลศุภมนุญผลถวายแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ให้ทรงสถาพรในสิริราชไอศวรรยสมบัติ ปราศจากทุกข์อุปัทวันตราย พร้อมทั้ง

พระราชวงศานุวงศ์กับทั้งสยามรัฐ สมพระราชประสงค์ทุกประการ ๆ อนึ่ง ทวยเทพนั้น ๆ จงดลบันดาลให้ไพรัชประเทศเป็นสัมพันธมิตร สนิทสนมกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยังหมู่เสนาให้มีสมานฉันท์ร่วมสามัคคีมั่นคงสวามิภักดิ์ ยังหมู่อมาตย์ให้พิทักษ์รักษาร่วมใจช่วยปฏิบัติราชกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริตกตัญญู ยังสรรพอุบัทวะศัตรูอย่าให้เกิดมีแก่ประชาชน ยังฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกื้อกูลแก่ธัญญาหารพืชผลพฤกษาลดาชาติ ยังเหล่าสัตว์จตุบททวิบาทให้ปราศจากภยันตราย ขอเทวฤทธิ์จงประสิทธิ์วิบากสมบัติที่มุ่งหมายส่วนทิฏฐธรรมเวทนียผล เสร็จมาแต่พระราชกุศลบุญนิธิและเทวานุภาพด้วยประการฉะนี้ พระราชจริยาสัมมาปฏิบัติที่ทรงบำเพ็ญมาในส่วนพระกายวาจาและพระมนัส เป็นพระฤกษ์ดี มงคลดี ศุภสิริสวัสดิมรรคาวิถีทางสวรรค์และนิพพาน ดังภาษิตบรรหารเบื้องต้นว่า

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปฺปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
สุกฺขโณ สุมุหุตฺโต จ สุยิฏฺฐํ พฺรหมจารินุ

ชนทั้งหลายประพฤติชอบเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ครู่ดี และบูชาดี ในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย ๆ

ปฑกฺขิณนฺ กายกมฺมนฺ วาจากมฺมนฺ ปฑกฺขิณนฺ
ปฑกฺขิณนฺ มโนกมฺมนฺ ปณิธี เต ปฑกฺขิณา
ปฑกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปฑกฺขิเณ

กายกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา วจีกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา มโนกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา ความปรารถนาของท่านเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวาขนทั้งหลาย กระทำกรรมอันเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวาแล้ว ย่อมได้บระโยชน์ทั้งหลาย อันเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ในลำดับนี้ จะตั้งสัตยาธิษฐาน ขอพรพระพุทธรัตนะผู้สำแดงศุภสวัสดิยากร พระธรรมรัตนะเป็นมงคลบวรระงับสรรพอุปัทวะ พระสังฆรัตนะผู้ประกาศมงคลให้รู้แพร่หลาย ประสิทธิถวายแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ฯ

ทีฆายุโก ปรมินฺโท อโรโค นิรุปทฺทโว
นิราพาโส ปปฺปสโยห นานารฏฺเฐหิ บูชิโต
จิรํ รชฺเช ปติฏฺฐาตุ สยามรฏฺฐาภิวุทฺฒิยา
วตฺถุตฺตยานุภาโว จ มหาราชาภิรกฺขตุ
อนิฏฺฐา อกนฺตา ยนฺตุ มา โหเตฺวว กทาจิปี
อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา จ สมิชฺฌนฺตุ นิรนฺตรํ

สมฺปสฺสํ สพฺพทา ภทฺรํ อิทฺธิยา ยสสา ชลํ
วตฺถุตฺตยานุภาเวน กตปุญฺญสฺส วาหสา ฯ

ขอสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้าจอมบรมจักรีพงศ์ จงดำรงพระชนม์ยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญ ปราศจากสรรพโรคพิบัติ อุบัทวันตราย นิราศหายความขัดข้องชุ่นพระราชหฤทัย อันใคร ๆ ไม่พึงครอบงำ ให้เสื่อมถอยน้อยพระบรมเดชานุภาพได้ ทั้งท่านผู้เป็นใหญ่ในรัชอาณาจักร ชวนกันสวามิภักดิ์ถวายสรรพบรรณาการ จงเสด็จดำรงอยู่นานในสิริราชสมบัติ เพื่อเจริญพิพัฒนผลแก่ประชุมชนในสยามรัฐอาณาเขต อนึ่งขออานุภาพและเดชพระรัตนตรัยซึ่งเป็นอโนปมัยปสาทนียฐาน จงอภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตรมหาราชาธิราช ให้ทรงเดชวัคคตาดอุบัทวะเป็นต้น นิราศไกล อารมณ์ใดซึ่งไม่พอพระราชหฤทัยไม่มีพระบรมราชประสงค์ อารมณ์นั้นจงห่างไกล อย่าได้มีมาแผ้วพานพระบาทยุคล คุณสมบัติเหล่าใด ซึ่งพอพระราชหฤทัยมีพระบรมราชประสงค์ คุณสมบัติเหล่านั้นจงสำเร็จดังพระบรมราชประสงค์ทุกราตรีทิวาวาร ทอดพระเนตรเห็นแต่สรรพกิจการ อันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญเป็นนิตย์ ไพโรจน์ด้วยพระราชวรฤทธิ์แลพระราชอิสริยยศเกียรติคุณบุญบารมี ด้วยเดชานุภาพพระศรีรัตนตรัย

นิรัติสัยบุญญเขต แลด้วยอำนาจพระราชกุศลอันพิเศษที่ได้ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปแล้วในสมัยนั้น ๆ

อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุตฺตมำ ธมฺมมชฺฌคา
มหาสงฺฆำ ปโพเธสิ อิจฺเจตำ รตนตฺตยำ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้พระธรรมอันสูงสุดแล้ว ยังสงฆ์หมู่ใหญ่ให้ตรัสรู้เบิกบานตื่นจากกิเลสนิทรา นี้จัดว่าพระรัตนตรัยคือวัตถุประเสริฐให้เกิดความยินดี ๓ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งไพศาลแก่ผู้เลื่อมใส ด้วยเดชานุภาพพระรัตนตรัยเป็นปฏิพาหโนบายกางกั้น ขออุปัทวันตรายแลอุปสรรค คือข้อติดขัดทั้งหลาย จงอย่าได้ถูกต้องพ้องพาน ซึ่งสยามรัฐมหาชนบทนี้ ในกาลไหน ๆ จงบำราศไกลทุกประการ ขอความเป็นผู้ไม่มีโรค ความสุขสำราญความเป็นผู้มีอายุยืนนาน แลความบริบูรณ์แห่งวัตถุทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งวิบูลยผลทั้งสุขโสมนัสสวัสดิมงคล ในที่ทุกสถานจงบันดาลให้เกิดมี จงเป็นไปเป็นนิตย์ แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า กับทั้งพระบรมราชวงศ์ ผู้ทรงอภิบาลสยามรัฐมหาชนบทนี้ ขอเทพเจ้าทั่วจักรราศีผู้สิงสถิตอยู่ในสยามรัฐมณฑล ตั้งต้นแต่พระราชนิเวศน์ ตลอดเขตรัชดีมาที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงบูชาแล้ว ด้วยธรรมพลี แลอามิษพลี จงตั้งไมตรีจิตต์

อภิบาลรักษา สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า กับทั้งรัฐมณฑลด้วยนำเข้าไปใกล้ซึ่งอิฏฐวิบูลยผลอันเป็นหิตานุหิตประโยชน์ แลคอยป้องกันซึ่งสรรพโทษ อันไม่เกื้อกูลแก่ความเจริญอย่าให้เกิดมี ฯ

สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทำ ผลำ

เอตสฺมิ รตนตฺตยสฺมิ สมฺปสาทนเจตโส

ขอผลที่กล่าวนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้มีพระราชหฤทัยเลื่อมใสในพระรัตนตรัย สมพระบรมราชประสงค์ทุกประการ เทอญ เอวำ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ ถวายพระพร ฯ

พระธรรมเทศนา

เทวตาทิสนกถา ทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร

สมเด็จพระสังฆราช พระวชิรญาณวงศ์ถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ยสฺมิ ปเทเส กปฺเปติ วาสํ ปณฺฑิตชาติโย
สีลวนฺ ตตฺถ โภเชตวา สญฺญเต พฺรหฺมจาริโน
ยา ตตฺถ เทวตา อาสุ์ ตาสํ ทกฺขิณมาทิเส
ตา ปูชิตา ปูชยนฺติ มานิตา มานยนฺติ นํ
ตโต นํ อนุกมฺปนฺติ มาตา ปุตฺตํว โอรสํ
เทวตานุกมฺปิโต โปโส สทา ภทฺรานิ ปสฺสติ

บัดนี้จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาในเทวตาทิสนอนุโมทนากถา พรรณนาทักษิณาทานส่วนเทวตาพลี ประดับพระบัญญาบารมี เพิ่มพูลพระราชกุศล เจริญพระราชศรัทธาปสาทะ โดยอนุรูปแก่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกมหามงคลการ ฯ

ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงเริ่มการบำเพ็ญพระราชกุศล พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยเจริญพระพุทธภาษิตปริตตมนต์เป็นเบื้องต้นแห่งทานบริจาคแล้ว พระราชทานบิณฑบาตชัชชโภชาหาร และไตรจีวรบริขารแก่พระภิกษุสงฆ์

แล้ว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลทักษิณาทานมัยบุญนั้น แก่อารักขเทวดาวัตถุเทวดาเป็นธรรมบรรณาการ เพื่อให้อนุโมทนาเจริญสมบัติสุขตามประสงค์แล้ว จะได้ตั้งเมตตากัลยาณจิตประสิทธิถวายชัยมงคลสิริสวัสดิ์ให้สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร เจ้าทรงสถาพรนิรมล ในพระราชสิริสมบัติโดยสวัสดิเกษมสำราญนิราศสรรพพิบัติอุปัทวันตราย ทรงบำเพ็ญพระราชธรรมรัฐฐาภิปาลโนบาย แลพระราชกุศลให้ไพบูลย์ โดยพระราชประสงค์ทุกสิ่งสรรพ์ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเมื่อทรงแสดงข้อปฏิบัติซึ่งบัณฑิตพึงบำเพ็ญกุศลทานมัยอุทิศแก่วัตถุเทวดา จึงตรัสเป็นพุทธนิพนธคาถา ว่า

ยสฺมิ ปเทเส กปฺเปติ วาสๆ ปณฺฑิตชาติโยเป็นต้น มีความว่า บุคคลมีชาติแห่งบัณฑิตสำเร็จการอยู่ในประเทศที่ใดแล้ว พึงเชิญท่านผู้มีศีลสำรวมกายวาจาจิต ประพฤติห่างจากอสัทธรรมกิจเป็นพรหมจารีบุคคล ให้บริโภคขัชชโภชาหารในประเทศที่ตนอยู่แล้ว เทพดาเหล่าใดได้อภิบาลบำรุงอยู่ในที่นั้น, พึงอุทิศเฉพาะทักษิณาทานเครื่องเจริญสุขสมบัติแก่เทพดาเหล่านั้น เป็นเทวดาพลีธรรมบรรณาการบัจจุปการกิจเพื่อให้อนุโมทนาสำเร็จวิบูลผล. เมื่อเทพดาเหล่านั้น อันบัณฑิตชนบูชาด้วยปัตติทานมัยกุศลฉะนี้แล้ว ก็มีเมตตาจิตบูชาบัณฑิตเหล่านั้นบ้างนำมาซึ่งสุขสมบัติประโยชน์

คุณ ตามควรแก่เดชานุภาพแห่งตน, เมื่อบัณฑิตบุคคลนบนอบแล้วก็ย่อมกลับนบนอบนับถือบัณฑิตนั้น ด้วยเกี่ยวกันปัจจามิตรไพร่ให้นิราศไป และนำเข้าไปใกล้มิตรสมบัติพัสดุบริวาร แต่นั้นไปเทพเจ้าก็ย่อมอนุเคราะห์บัณฑิตนั้นด้วยเมตตาจิตเป็นนิตยกาล ดังมารดาอนุเคราะห์บุตรอันเกิดในอุทรประเทศฉะนั้น บุคคลผู้มีบุรพาธิการได้อาศัยเทพดาอนุเคราะห์อุปถัมภ์แล้ว ย่อมเห็นกิจการอันเจริญทุกเมื่อ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาทศพิธราชธรรมจรรยา ทกถา พรรณนาราชจรรยานุวัตร์ อันพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าผู้ดำรงเอกราไชศวรรยาธิปัตย์ เป็นพระเจ้าปฐพีมณฑลพึงบำเพ็ญให้ต้องตามขัตติยราชประเพณี มหาทศพิธราชธรรมเป็นต้น ประดับพระปัญญาบารมีโดยอนุรูปแก่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกมหามงคลการ.

ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ได้เสด็จผ่านพิภพฉลองพระองค์สมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช จึงพระราชวงศานุวงศ์ องคมนตรี รัฐมนตรี เสวกามาตย์ ประชาราษฎร พร้อมทั้งรัฐสภาและสมณพราหมณาจารย์ มีสมานฉันท์พรักพร้อมกันตั้งพระราชพิธีถวายพระบรมราชาภิเษก ตามขัตติยราชประเพณี เพื่อเชิดชูพระบารมีอันเป็นที่ร่มเกล้า ฯ ให้ไพศาล.

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้านั้น เป็นจตุรพิธทายาท ทายาท ๔ ประการ ของพระบรมราชวงศ์ ฉลองพระองค์สมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช คือ เป็นกุลทายาทผู้รับราชสกุลด้วยความเป็นใหญ่เป็นประธาน ในการบริหารปกครองให้เจริญมั่น, เป็นรัชทายาท ผู้รับราชมไหศวรรยสมบัติ ดำรงรัฐให้เป็นที่ร่มเย็นของประชาชนทั่วไป, เป็นธรรมทายาท ผู้รับรักษาธรรมของพระมหากษัตริย์และราชสกุล เพื่อเพิ่มพูลความดีความงามของชนทั้งหลาย ทั้งพระราชวงศ์และเสวกามาตย์ประชาราษฎร, เพราะพระเจ้าแผ่นดินย่อมเป็นประมุขของพสกนิกรผู้คอยถือเป็นแบบอย่าง, เป็นศาสนทายาท ผู้รับรักษาพระพุทธศาสนา เพื่อนำประชาชนให้ประพฤติธรรมสม่ำเสมอเป็นส่วนสุจริต. สมเด็จพระบรมศาสดาธรรมสามิศร์ ผู้เป็นเจ้าของธรรมได้ทรงบัณฑุพระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณบริบูรณ์ด้วยพุทธาลังการธรรม ธรรมเป็นเครื่องประดับแห่งพระพุทธเจ้าแล้ว ยังต้องทรงบำเพ็ญสัมมาสัมพุทธกิจ ประกาศความเป็นพระพุทธเจ้าให้ปรากฏ ด้วยตรัสเทศน่าโปรดพุทธเวไนยให้ได้ดื่มรสพระสัทธรรม จึงยังพุทธภูมิให้สำเร็จเป็นอันดี, ข้อนี้อุปมาฉันใด พระเจ้าแผ่นดินผู้ดำรงราชมไหศวรรย์ก็มีอุปไมยฉันนั้น ได้เสด็จถึงถวัลยราชสมบัติเป็นมูรธาภิสิตกษัตริย์ พร้อมด้วยพระราชอิสริยยศแล้ว ยังจักต้อง

ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียะ ประกาศพระราชานุภาพให้ขจรด้วย
ยังชนนิกรให้ได้รับศุภวิบูลผลเกิดแต่ราชธรรม จึงจะยังราชภูมิให้
สำเร็จเป็นอันดีดุจกัน เหตุดังนั้น จักรับพระราชทานถวายวิสัชนา
ทศพิธราชธรรมเป็นปฐม พระคุณสมบัติเป็นทนียมมาแต่ครั้ง
โบราณ มีอ้างศัสถานที่มาในคัมภีร์ชาดก เป็นคำโศลกที่บัณฑิต
ยกขึ้นกล่าวถวายเป็นโอวาทานุศาสน์แด่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า
ดังนี้ว่า

ทานำ สีลำ ปริจฺจาคำ อาชฺชวำ มทฺทวำ ตปำ
อกฺโกธำ อวิหึสญฺจ ขนฺติญฺจ อวิโรธนำ
อิจฺเจเต กุสเล ธมฺเม ฐิเต ปสฺสาหิ อตฺตนิ
ตโต เต ชายเต ปีติ โสมนสฺสญฺจนปฺปกำ

แสดงความเป็นภาษาไทยว่า ขอพระองค์ผู้เป็นบรมกษัตริยาธิราช
จงทรงพระปรีชาสามารถพิจารณาเห็นราชธรรมที่เป็นกุศลส่วนชอบ
๑๐ ประการ ให้ดำรงในพระราชสันดานเป็นนิตย์ดังนี้ ทานำ การ
ให้ ๑, สีลำ การตั้งสังวรรักษากายวาจาให้สอาดปราศจากโทษ ๑,
ปริจฺจาคำ การบริจาคสละ ๑, อาชฺชวำ ความซื่อตรง ๑, มทฺทวำ
ความอ่อนโยน ๑, ตปำ การกำจัดความเกียจคร้านและความชั่ว ๑,
อกฺโกธำ การไม่โกรธ ๑, อวิหึสญฺจ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
ตลอดถึงสัตว์ให้ได้ทุกข์ยาก ๑, ขนฺติญฺจ ความอดทนต่อสิ่งที่ควร

อดทนเป็นเบื้องหน้า ๑, อวิโรธนะ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ตรง และดำรงอาการคงที่ ไม่ให้วิการด้วยอำนาจยินดียินร้าย ๑, บรรจบเป็นกุศลส่วนชอบ ๑๐ ประการ ฉะนั้นพระปีติและโสมนัสมีประมาณไม่น้อยจักเกิดมีแด่พระองค์ เพราะได้ทรงพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้ มีในพระองค์เป็นนิตย์ดังนี้.

คำโศลกแสดงธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นภาษิตของบัณฑิตผู้เกิดนอกพุทธกาลมาก่อน ภายหลังจึงนำมาร้อยกรองเป็นคำสอนในคำภีร์พระพุทธศาสนา เพราะมี ๑๐ อย่าง จึงเรียกว่าทศพิธ, เพราะเป็นธรรมสำหรับพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าผู้ปกครองประชาชน จึงเรียกราชธรรม.

ทศพิธราชธรรมนี้ เมื่อพิจารณาด้วยดีจักเห็นได้ว่า มิใช่เป็นธรรมเฉพาะท่านผู้ปกครองประชาชนชั้นสูงสุดเท่านั้น แต่เป็นธรรมสำหรับผู้ปกครองทั่วไป ตั้งแต่ส่วนใหญ่เช่นประมุขของประเทศชาติและรัฐบาล ตลอดถึงส่วนน้อยเช่นหัวหน้าครอบครัว ทั้งเป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ในปกครองด้วย เพราะการปกครองจักดำเนินไปได้เรียบร้อยดี, ผู้อยู่ในปกครองก็จำต้องประพฤติธรรมนี้ด้วยตามฐานะ เพราะฉะนั้น ราชธรรมนี้จึงเป็นธรรมสำหรับคนที่อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่าตั้งแต่ครอบครัวหนึ่งจนถึงประเทศชาติหรือ

ทั้งหมดพึงประพฤติต่อกันเพื่ออยู่ด้วยกันเป็นสุขสงบและมีความเจริญ ดังจะรับพระราชทานถวายวิสัชนาโดยลำดับต่อไป

กิริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา คือ ให้สิ่งของเช่นผ้านุ่งห่ม เข้า น้ำ ที่อยู่อาศัย ให้กำลังกาย เช่นช่วยขวนขวายทำกิจการงาน ให้กำลังวาจา เช่นช่วยพูดกิจการ ให้กำลังความคิด เช่นช่วยคิดช่วยแนะในกิจการ ให้กำลังปัญญา คือให้ความรู้ด้วยกุศลเจตนามุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เพื่อบูชาคุณก็ดี เพื่อช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์ก็ดีชื่อว่าทาน, ส่วนพัสดุที่พึงให้ คือทรัพย์ กำลังกาย กำลังวาจา กำลังความคิด กำลังปัญญาเหล่านี้ เป็นวัตถุทานสิ่งที่พึงให้, ในที่ทั่วไป วัตถุทาน ท่านมุ่งเอาพัสดุสิ่งของโดยมาก ในที่บางแห่งจำแนกท่านเป็น ๒ คือ วัตถุทาน การให้พัสดุสิ่งของ และธรรมทาน การให้ธรรม คือ ชี้แจงแสดงโอวาทหรือคำสั่งสอนแนะนำ.

ท่านผู้เป็นหัวหน้าปกครองหมู่ชน เมื่อตั้งอยู่ในทาน จึงปกครองหมู่ชนให้เป็นไปด้วยดี เช่นประมุขของประเทศชาติและรัฐบาล จ่ายพระราชทรัพย์ให้แก่ข้าราชการและราษฎรผู้สมควรได้รับ ในคราวที่สมควร ตลอดถึงจ่ายบำรุงกิจการนั้น ๆ โดยความเป็นธรรม เพื่อให้ได้ความสะดวกและความสมบูรณ์แก่ราษฎรในหมู่ที่เด็กลงมาจนถึงครอบครัว ก็เช่นเดียวกันเช่นมารดาบิดา

พ่อบ้านแม่บ้าน ให้สิ่งที่ควรให้แก่บุตรธิดาและคนที่รวมกันอยู่ในครอบครัว แม้ผู้อยู่ในปกครอง ก็ต้องตั้งอยู่ในทาน เช่นราษฎรก็ต้องแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ถวายเป็นราชพลี ด้วยเสียภาษีอากรตามพิกัด และให้ทรัพย์ให้กำลังกายเป็นต้น ช่วยราชการตามกิจตามสมัย ในครอบครัว บุตรธิดาเมื่อเติบใหญ่ตั้งใจแสวงหาทรัพย์บำรุงเลี้ยงมารดาบิดาเป็นการตอบแทน. เมื่อคนผู้รวมกันอยู่เป็นหมวดหมู่ต่างตั้งอยู่ในทาน ทั้งฝ่ายผู้ทำหน้าที่ปกครอง ทั้งฝ่ายผู้อยู่ในปกครองจึงอยู่ด้วยกันเป็นสุข ไม่เกิดความแร้นแค้นขัดข้อง.

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ทรงชุบเลี้ยงพระราชวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ด้วยพระราชทานพระราชทรัพย์ เครื่องอุปโภคบริโภคภัณฑ์ ตามฐานานุรูปของบุคคลนั้น ๆ อันได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณ และพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่องค์การหรือบุคคลและราษฎรที่สมควรนั้น ๆ ตามคราวอันสมควร และพระราชทานจตุปัจจัยแก่บรรพชิต ผู้ประกอบกิจพระศาสนา นับเป็นการบูชาธรรมปฏิบัติดังนี้ จัดเป็นทาน บทที่ต้น)

เจตนาที่รักษากายกรรมวจีกรรมให้ตั้งเป็นปกติดี เว้นจากประพฤติชั่วทุจริต ชื่อว่าศีล. ศีลในทางปกครอง คือการ

ประพฤติตามกฎหมายจารีตประเพณีอันดีงาม, ในทางพระพุทธศาสนา อย่างต่ำคือศีล ๕ อันชนทั่วไปพึงสมาทานรักษา, กล่าวรวมกันคือ (ปาณาติปาตา เวรมณี) เว้นจากฆ่าสัตว์มีชีวิตกันและกัน (ทางศาสนาเว้นตลอดถึงสัตว์มีชีวิต), (อทินนาทานา เวรมณี) เว้นจากถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของเขาไม่ยอมให้, (กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี) เว้นจากประพฤติผิดในกามทั้งหลาย, (มุสาวาทา เวรมณี) เว้นจากพูดเท็จ, (สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี) เว้นจากดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย อันเป็นฐานะแห่งความประมาท ศีล ๕ ประการนี้ มีมาแต่ก่อนพุทธกาลท่านแสดงว่าพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นพระราชาเอกแห่งแผ่นดิน ได้ทรงสมาทานรักษา และทรงประกาศแนะนำให้ราษฎรในจักรพรรดิมณฑลสมาทานรักษา ศีล ๕ นี้ จึงเป็นศีลหรือกฎหมายในทางปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ, แม้ในบัดนี้ ถึงมีกฎหมายอยู่มากแล้ว ก็ยังต้องอาศัยศีลอุปการะแต่บัญญัติผ่อนลงตามที่เห็นสมควรราษฎรจึงจะอยู่เป็นสุขสงบ.

ผู้ปกครองที่ไม่ตั้งอยู่ในศีล ย่อมประพฤติทุจริต ทำผู้อยู่ในปกครองให้เดือดร้อนด้วยอธรรม ปราศจากเมตตากรุณา, ฝ่ายผู้อยู่ในปกครองที่ปราศจากศีล ก็ทำตนให้เป็นคนชั่วเป็นผู้ร้าย ก่อความเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งแก่ผู้อยู่ในปกครองด้วยกัน ทั้งแก่ผู้

ปกครอง ไม่เป็นอันประกอบอาชีพให้เจริญ, เพราะฉะนั้น ศีลจึงจำปรารถนาสำหรับคนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ทุกฝ่าย. ถ้าต่างตั้งมั่นอยู่ในศีล บ้านเมืองก็จักถึงความสงบสุขราบคาบปราศจากโจรภัยและทุจริตภัยทั้งปวง

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ทรงประพฤติพระจริยาทางพระกายพระวาจาให้สะอาดงามต้องตามขัตติยราชประเพณีดำรงด้วยดีในเบญจศีลให้เป็นคุณสมบัติในพระองค์ดังนี้จัดเป็นศีลบทที่ ๒.)

กิริยาที่สละบริจาคสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยกว่าแคบกว่า เพื่อสิ่งที่มีประโยชน์ใหญ่กว่า กว้างกว่า เพื่อบันเทาตระหนี่ดังสุภาษิตว่า "ผู้มีปัญญา เมื่อเห็นสุขไพบูลย์พึงสละสุขพอประมาณเสีย" และว่า "พึงสละทรัพย์เพราะเหตุ (รักษา) อวัยวะอันประเสริฐ, เมื่อรักษาชีวิตก็พึงสละอวัยวะ, เมื่อระลึกถึงธรรมก็พึงสละอวัยวะทรัพย์ และแม้ชีวิตทั้งสิ้น" ชื่อว่า ปริจจาคะ

คนผู้คุมกันอยู่เป็นหมวดหมู่ เมื่อตั้งอยู่ในปรจจาคะ คือถึงคราวก็สละทรัพย์เป็นต้น จนถึงชีวิตเลือดเนื้อ เพื่อรักษาธรรมตามหน้าที่ของตน, หมู่จึงดำรงอยู่ได้ดี. คนผู้ทำหน้าที่ปกครองพึงเห็นประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนเฉพาะตนหรือพวกพ้องของตน,

ถ้าไม่มีปฏิบัติเช่นนั้นด้วยซ้ำกลับเอาประโยชน์ส่วนรวมมาเพื่อประโยชน์เฉพาะตนและพวกพ้องด้วย, ผู้อยู่ในปกครองก็เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้หมู่ที่เป็นอยู่รวมกันก็ต้องอยู่ไม่ได้ แม้เฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในส่วนรวมก็ตั้งอยู่ไม่ได้ด้วย แต่ที่ยังตั้งอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยส่วนรวมที่ยังมีคนดีอยู่มาก. ในทางตรงกันข้าม ถ้าทุกฝ่ายยอมสละประโยชน์ส่วนเฉพาะตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่นเมื่อถึงคราวที่จำเป็น พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยอมสละ, ราษฎรก็ยอมสละแม้ชีวิตถวายเป็นราชพลีร่วมกับพระเจ้าแผ่นดินเพื่อรักษาประเทศชาติต่างตั้งอยู่ในปริจจาคะฉะนี้ จึงรักษาหมู่ให้ดำรงอยู่และให้เจริญยิ่งขึ้น

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าสละบริจาคพระราชทรัพย์เป็นต้น ตลอดจนถึงความสุขส่วนพระองค์ เพื่อผลที่ยิ่งขึ้นไป เพื่อความสุขแห่งประชาราษฎรส่วนรวมดังนี้ จัดเป็นปริจจาคะ บทที่ ๓.)

ความเป็นผู้มีอัธยาศัยตรง คือปฏิบัติซื่อตรงทั้งฝ่ายผู้ปกครองทั้งฝ่ายผู้อยู่ในปกครอง ปราศจากมายาสาไถย ไม่ปฏิบัติลวงกันหรือหลีกเลี่ยงแอบแฝง ชื่อว่า อาชชวะ.

คนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในการงานตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน ก็จะเกิดความระแวงไม่

เชื่อถือไว้วางใจกัน จะกระด้างกระเดื่องแตกร้าวกัน แม้ในหมู่ญาติและหมู่มิตรก็เช่นกัน. แต่ถ้าปฏิบัติตรงต่อกันก็จะไว้วางใจและกลมเกลียวกัน อยู่เป็นสุขด้วยกัน.

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยความตรงปราศจากมายาสาไถย ดำรงในสัตยสุจริตซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตร และพระราชวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง ไม่ทรงคิดฉวงประทุษร้ายโดยอุบายผิดยุติธรรม ดังนี้ จัดเป็น อาชชวะ บทที่ ๔.)

ความเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ดึงดื้อด้วยอำนาจถัมภะ (ความดื้อดุจเสา) มีความอ่อนโอนไปตามเหตุผลตามความสมควรดังที่เรียกว่า การณวุตติกะ เป็นไปในอำนาจแห่งเหตุที่ควรดำเนิน และมีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ผู้เจริญอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า วางตนสม่ำเสมอไม่กระด้างดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะเพราะชาติ โคตร ยศ ทรัพย์เป็นต้น ชื่อว่า มัททวะ. คุณข้อนี้ทำให้ผู้ใหญ่และผู้น้อยเป็นที่นับถือของกันและกัน ยังหมู่ให้ดำเนินไปได้โดยสวัสดิ์.

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ดึงดื้อถือพระองค์ด้วยอำนาจถัมภะ เมื่อมี

ผู้มากราบทูลตักเตือนด้วยข้ออรรถข้อธรรมที่กอปร์ด้วยเหตุผลซึ่งเป็นวิสัยของบัณฑิตชน มิได้ทรงห้ามปรามคัดค้าน ทรงวิจารณ์โดยถ้วนถี่ ถ้าติชอบก็ทรงอนุโมทนาแล้วทรงอนุวัตรตาม และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ทรงมีสัมมาคารวะอ่อนน้อมแก่ท่านผู้เจริญโดยวัยและเจริญโดยคุณ ไม่ทรงดูหมิ่น ดังนี้ จัดเป็น มัททวะ บทที่ ๕.)

ตะปะ หรือ ตบะ โดยพยัญชนะแปลว่า แผดเผา โดยมากท่านใช้เป็นชื่อของความเพียร จึงแปลว่าความเพียรเป็นเครื่องแผดเผา (ความเกียจคร้าน) ใช้เป็นชื่อธรรมอื่นอีกบ้าง ทางลัทธิพราหมณ์แสดงว่า (ตบะของพราหมณ์ คือ การเล่าเรียนพระเวทย์ที่ศักดิ์สิทธิ์) ตบะของกษัตริย์ คือการคุ้มครองไพร่ฟ้าประชาชน (ตบะของเวสสะหรือไวสยะ คือการทำบุญให้ทานแก่พราหมณ์, ตบะของศูทร คือการรับใช้ ตบะของฤษี คือการกินอาหารที่เป็นผัก) มีคำเป็นคาถาหนึ่งแสดงว่า พระอาทิตย์มีตบะ (ส่องแสงสว่าง) ในกลางวัน, พระจันทร์มีตบะในกลางคืน. ตามนัยเหล่านี้ ตบะหมายถึงการตั้งใจกำจัดความเกียจคร้านและทำการผิดหน้าที่ มุ่งทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่พึงทำอันเป็นกิจดีกิจชอบ ให้สม่ำเสมอและให้ยิ่งขึ้น. ผู้บำเพ็ญตบะให้บรรลุถึงความสำเร็จ

ย่อมเป็นผู้มัตตะ ปรากฏเป็นผู้มีส่วนเป็นที่ยำเกรง ดังที่พูดกันว่า
“มัตตะเตชะ”

คนผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ ต้องมัตตะ คือใครมีหน้าที่ฐานะอย่างใด ก็ปฏิบัติไปอย่างนั้นให้ดี ให้เหมาะสมแก่หน้าที่ฐานะ, เมื่อเป็นผู้ใหญ่ผู้ปกครอง ก็ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองให้ดีให้บริบูรณ์, เมื่อเป็นผู้อยู่ในปกครอง ก็ปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในปกครองให้ดีให้บริบูรณ์, เมื่อปฏิบัติต่อกันด้วยกัน ก็เป็นผู้มัตตะอยู่ด้วยกัน ก็เป็นผู้มัตตะอยู่ด้วยกันเป็นที่ยำเกรงของกันและกัน. แต่ถ้าตรงกันข้าม คือผู้มีหน้าที่ปกครอง ไม่ปกครองให้ดี ก็เป็นที่ดูหมิ่นของผู้อยู่ในปกครอง. ผู้มีหน้าที่อยู่ในปกครองไม่ประพฤติให้ดีตามหน้าที่ ก็เป็นที่ดูหมิ่นของผู้ปกครอง. รวมความว่า ผู้มีหน้าที่ฐานะอย่างใด ไม่ปฏิบัติให้สมกับหน้าที่ฐานะอย่างนั้น ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนหมดความนับถือ ต้องเสื่อมจากเกียรติที่ดีจนถึงตกจากฐานะของตน (มีคำกล่าวไว้ในมหาสุตโสมชาดกว่า

“พระราชาผู้เอาชนะบุคคลที่ไม่ควรชนะ ไม่ชื่อว่าพระราชา”
“เพื่อนผู้เอาชนะเพื่อน ไม่ใช่ว่าเพื่อน”
“ภริยาผู้ไม่ยำเกรงสามี ไม่ชื่อว่าภริยา”
“บุตรผู้ไม่เคารพมารดาบิดาผู้แก่เฒ่า ไม่ชื่อว่าบุตร”
“สภาที่ไม่มีสัตบุรุษ (ผู้สงบ) ไม่ชื่อว่าสภา”

“ผู้ไม่พูดเป็นธรรม ไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ ”

“ผู้ละ (หรือสงบ) ราคะ โทสะ โมหะ พูดเป็นธรรมย่อมชื่อว่าสัตบุรุษ ”.)

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ทรงตั้งพระราชหฤทัยกำจัดความเกียจคร้านและทำการผิดหน้าที่ ทรงตั้งพระราชอุตสาหะวิริยภาพ ปฏิบัติพระราชกรณียะให้เป็นไปด้วยดียิ่ง ๆ ขึ้น มีพระตบะเดชะ เป็นที่ยำเกรงแห่งบุคคลทั่วไป ตลอดถึงทรงสมาทานกุศลวัตร เผาผลาญกำจัดอกุศลวิตกบาปธรรมให้เสื่อมสูญไม่ตั้งอยู่ได้ ดังนี้ จัดเป็นตบะ บทที่ ๖)

กิริยาที่ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏตลอดถึงไม่พยาบาทมุ่งร้ายผู้อื่น แม้จักต้องลงโทษผู้ทำผิด ก็ทำตามเหตุผล ไม่ทำด้วยอำนาจความโกรธ ชื่อว่า อักโกธะ.

คนผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ ย่อมมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง เมื่อข่มใจไว้ไม่ได้ เกิดโกรธซึ่งต่อกันขึ้นและผูกโกรธไว้ ก็เป็นสมุฏฐานให้เกิดโทสะความประทุษร้ายกันทางใจก่อน แล้วก็ประทุษร้ายกันทางกายทางวาจาสืบไป ทำให้อยู่ด้วยกันไม่เป็นสุข ต่อเมื่อรักษาใจข่มใจไว้ไม่เกิดโกรธซึ่ง หรือเมื่อเกิดโกรธขึ้นในใจ ก็ระงับไว้ไม่แสดงออกมาให้ปรากฏ ไม่ปฏิบัติอำนาจแห่งความโกรธ จึงจักอยู่ด้วยกันด้วยความสงบเรียบร้อยเป็นสุข.

ความไม่โกรธจักมีได้ก็เพราะมีเมตตาหวังความสุขความเจริญแก่ตนและต่อกันและกัน, คนที่เป็นหัวหน้าปกครองก็ตาม เป็นผู้อยู่ในปกครองก็ตาม เมื่อแสดงความโกรธออกมาให้ปรากฏ ก็แสดงว่า ตนเองถูอำนาจของความโกรธ. กิริยาที่แสดงความโกรธออกมานั้นก็ไม่งดงาม น่าเกลียดน่าชัง (ถ้าเอากระจกเงาส่องดูหน้าตนในเวลาโกรธก็จะเห็นได้).

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยพระเมตตาไม่ทรงปรารถนาก่อภัยก่อเวรในผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ทรงพระพิโรธด้วยเหตุที่ไม่ควร แม้มีเหตุที่ให้ทรงพระพิโรธ แต่ทรงข่มเสียให้สงบระงับอันตรธาน และทรงปฏิบัติด้วยโยนิโสมนสิการดังนี้ จัดเป็นอักโกธะ บทที่ ๗)

กิริยาที่ไม่เบียดเบียนให้ลำบาก คือความไม่ก่อทุกข์ยากแก่ผู้อื่นตลอดถึงสัตว์ด้วยเห็นเป็นสุขของตน เพราะอำนาจโมหะเช่นทำร้ายคนและสัตว์อื่นเล่น ชื่อว่า อวิหิงสา.

คนผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ ทั้งผู้ปกครอง ทั้งผู้อยู่ในปกครองจะอยู่ด้วยกันได้เป็นสุข ก็เพราะไม่เบียดเบียนกัน. โดยเฉพาะผู้ปกครอง ถึงจำต้องอาศัยเก็บภาษีอากรจากราษฎรผู้อยู่ในปกครองเพื่อจ่ายบำรุงประเทศ และต้องเกณฑ์กำลังแรงบ้างในคราวที่จำเป็น แต่ถ้าเก็บและเกณฑ์รุนแรงอันเป็นการรีดเกิน

สมควร, ราษฎรผู้อยู่ในปกครองก็เดือดร้อนระส่ำระสายอยู่ไม่เป็นสุข. มีเรื่องครั้งโบราณกาลว่า ผู้อยู่ในปกครองถูกผู้ปกครองเบียดเบียฬ ต่างอพยพไปอยู่ต่างถิ่นก็มี. ความไม่เบียดเบียฬจักเป็นไปได้ ก็ต้องอาศัยกรุณาเป็นเบื้องหน้า.

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอัธยาศัยกอปร์ด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงปรารถนาก่อทุกข์แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ทรงเบียดเบียฬพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท แลอาณาประชาราษฎร ให้ลำบากด้วยเหตุอันไม่ควรทำ หรือด้วยตั้งพิกัดเก็บภาษีอากรเกินขนาด ทรงปกครองประชาชนดังบิดาปกครองบุตร ดังนี้ จัดเป็นอวิสิงหาบทที่ ๔.)

กิริยาที่อดทนต่อโลภะ ความอยากได้บ้าง ต่อโทสะ ความโกรธเคืองจนถึงพยาบาทมุ่งร้ายบ้าง ต่อโมหะ ความหลงงมงายบ้าง เพราะได้ประสพอารมณ์ที่ยั่วให้เกิด เมื่ออารมณ์มาประสพยั่วให้เกิดอยากได้ อยากล้างผลาญ อยากเบียดเบียฬก็อดทนไว้ ไม่ยอมแสดงวิกลวิการอันชั่วร้ายทางกายวาจาออกไป ตามอำนาจแห่งโลภะ โทสะ โมหะ และอดทนต่อทุกขเวทนามีเย็นร้อนเป็นต้น อดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวชั่วไม่เป็นที่ชอบใจชื่อว่าขันติ.

คนผู้อยู่รวมกันเป็นหมู่ ต้องประสพอารมณ์ต่าง ๆ มาก ถ้าไม่ตั้งอยู่ในขันติ ยอมให้โลภะ โทสะ โมหะ ฉุดชักไป ก็จะเกิดวิวาทแก่งแย่งและวุ่นวายอย่างอื่นอีกมาก ไม่อยู่ด้วยกันด้วยสงบเรียบร้อยเป็นสุข ถ้าตั้งอยู่ในขันติ ก็ได้ผลตรงกันข้าม คืออยู่ด้วยกันด้วยความสงบเป็นสุข ผู้มีขันติจึงงามเพราะมีอาการสงบ. เมื่อรวมกันเข้าเป็นหมู่ก็เป็นหมู่ที่งาม เพราะมีความสงบสุข.

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชหฤทัยกล้าหาญ อดทนต่อโลภะ โทสะ โมหะ ที่เกิดขึ้นเพราะได้ประสพอารมณ์ที่มายั่วให้เกิด ทรงอดทนต่อเวทนามีเย็นร้อนเป็นต้น ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่ผู้กล่าวชั่ว รักษาพระราชหฤทัยและพระอาการพระกายพระวาจาให้สงบเรียบร้อย ดังนี้ จัดเป็นขันติบทที่ ๙)

ความไม่ผิด ชื่อว่า อวิโรธะนะ ธรรมข้อนี้ควรหมายความว่า รู้ว่าผิดแล้วไม่ดื้อดึงทำ คือไม่ยอมทำผิดทั้งรู้ ๆ. ผิดในที่นี้หมายถึงผิดจากข้อที่ถูกที่ควรทุกอย่าง เช่นผิดจากความยุติธรรมด้วยอำนาจอคติ ผิดจากปกติ คือเมื่อประสพความเจริญหรือความเสื่อม ก็รักษาอาการกายวาจาไว้ให้คงที่ ไม่ให้ขึ้นลงเพราะยินดียินร้าย.

คนสามัญทั่วไป ในชั้นต้น ยังทำผิดอยู่เพราะไม่รู้ว่าผิด, ถ้ายอมปล่อยไปเช่นนั้นไม่ศึกษา ก็จักเป็นผู้ไม่รู้จักชอบไม่รู้จักผิดไม่อาจบ่ฏิบัติถูกดีได้ ผู้ปกครองผู้เป็นหัวหน้า เมื่อทำผิดด้วยอำนาจชอบรักบ้าง ด้วยอำนาจชังบ้าง ด้วยอำนาจกลัวบ้าง ด้วยอำนาจหลงบ้าง. ผู้อยู่ในปกครองก็เดือดร้อนอยู่เป็นทุกข์, ผู้อยู่ในปกครองเมื่อทำผิดเช่นนั้น ผู้อยู่ในปกครองด้วยกันตลอดถึงผู้ปกครองเอง ก็เดือดร้อนอยู่เป็นทุกข์ แต่ถ้าผู้ปกครองผู้เป็นหัวหน้ามีใจกอปร์ด้วยธรรมมุ่งความถูก พยายามศึกษาพิจารณาให้รู้จักผิดและชอบแล้ว พยายามทำการงานให้ถูกต้องตามคลองธรรม ไม่ให้ผิด และแนะนำพร่ำสอนผู้อยู่ในปกครอง ให้ประพฤติเช่นนั้นด้วย, ผู้อยู่ในปกครองก็พยายามทำให้ถูกต้องตามคลองธรรมไม่ให้ผิด, ต่างฝ่ายต่างก็จักอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข

(กล่าวโดยเฉพาะ ข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ทรงตั้งอยู่ในชัตติยประเพณี ไม่ทรงประพฤติผิดจากราชจรรยานุวัตร นิติศาสตร์ราชศาสตร์ ไม่ทรงประพฤติให้คลาดจากความยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ยกย่องคนมีคุณความชอบควรอุปถัมภ์ยกย่อง ทรงบำราบคนมีความผิดควรบำราบ โดยทางที่เป็นธรรม ไม่ทรงอุปถัมภ์ยกย่องเลบำราบคนนั้น ๆ ด้วยอำนาจอคติ ๔ ประการ

มีฉันทาคติเป็นต้นก็ดี, เมื่อมลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาถึงพระองค์ ไม่ทรงแสดงความยินดี ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นดูหมิ่นได้ว่า ทรงมัวเมาอยู่ในสิ่งนั้น เมื่อมีความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ต้องนินทาได้ความทุกข์ร้อน ซึ่งไม่เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาถึง ก็ไม่ทรงแสดงความยินร้าย เสียพระราชหฤทัยให้ปรากฏ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นดูหมิ่นได้ว่า ทรงหาขันติคุณมิได้ หรือเป็นเหตุให้ผู้น้อย ซึ่งอยู่ในพระบรมเดชานุภาพลอยตกใจแตกตื่นอลหม่าน ทรงรักษาพระอาการคงที่อยู่ ไม่แสดงให้ผิดจากปกติเดิมก็ดี ดังนี้ จัดเป็นอวิโรธนะ บทที่ครบ ๑๐)

ธรรม ๑๐ ประการนี้ ท่านแสดงว่า พระเจ้าจักรพรรดิทรงบริบูรณ์ในพระองค์ จึงเป็นผู้ปกครองดี ไม่รุกรานผู้อื่นด้วยอำนาจ, เพราะปกครองดีด้วยธรรมเหล่านี้เป็นอุบาย, ประเทศทั้งหลายจึงสวามิภักดิ์ยอมเข้าอยู่ในปกครอง ที่ท่านเรียกว่าปกครองโดยธรรมไม่ใช่โดยอำนาจ และต่างก็มีสุขเกษมความเจริญร่วมกันทั้งหมด.

เมื่อพระมหากษัตริย์เจ้า ทรงดำรงทศพิธราชธรรมนี้ ให้ตั้งบริบูรณ์ด้วยดีในพระองค์, ฝ่ายพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท และอาณาประชาราษฎร ข้าขอบขัณฑสีมา ก็ย่อมมีความสวามิภักดิ์นับถือรักใคร่ ตั้งใจประกอบราชกิจฉลอง

พระเดชพระคุณ เต็มกำลังกาย เต็มกำลังความคิด ซื่อสัตย์สุจริต มิได้คิดทรยศ ช่วยบำรุงรัฐชนบทให้สมบูรณ์มั่งคั่งสมดังพระราชประสงค์ เบื้องหน้าแต่นั้น เมื่อทรงพิจารณาด้วยพระปรีชาญาณถึงวุฒิคุณผล ก็จะทรงเห็นกุศลธรรมส่วนชอบ ๑๐ ประการนี้ ซึ่งตั้งอยู่ด้วยดีในพระองค์ ว่าเป็นเหตุมีกำลังกล้าสามารถให้เกิดผลได้ถึงเพียงนั้น ก็จะทรงพระปีติโสมนัสเป็นอันมากพ้นประมาณ เหตุนั้น โบราณบัณฑิตจึงได้ประพันธ์ผูกคำโศลกแสดงทศพิธราชธรรมถวายเป็นโอวาทานุศาสน์ แด่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าในปางหลัง ดังถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ลำดับนี้ จักถวายวิสัชนาสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตรและพละกำลังของพระมหากษัตริย์เจ้า อันโบราณบัณฑิตได้กล่าวแสดงไว้โดยปริยายอื่นอีก เพื่อประมวลพระราชจรรยาที่ท่านแสดงว่าโบราณกษัตริย์ตลอดถึงพระเจ้าจักรพรรดิได้เคยประพฤติมาไว้ในที่เดียวกันนี้ เป็นเครื่องเพิ่มพูลพระราชสิริสวัสดิพิพัฒนมงคลสืบต่อไป

สังคหวัตถุในที่นี้ คือพระราชจรรยานุวัตรเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ยึดหน่วงน้ำใจประชาชน เป็นราชนิติธรรมเก่าแก่ มีที่มาทั้งในทางพุทธศาสน์และพราหมณ์ศาสน์ จำแนกเป็น ๔ ประการ แสดงอธิบายตามทางพุทธศาสน์คือ :-

สัสสเมธ ความที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงธัญญาหาร ผลาหาร ให้บริบูรณ์ในพระราชอาณาเขต โดยอุบายนั้น ๆ เพื่อให้สรรพผลอันเกิดแต่เกษตรมณฑลสมบูรณ์ เป็นสังคหวัตถุที่ ๑

ปุริสเมธ ความที่ทรงพระปรีชาในการสงเคราะห์บุรุษ คือ สงเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ประกอบราชกิจฉลองพระคุณ ทั้งฝ่ายทหารทั้งฝ่ายพลเรือนด้วยวิธีนั้น ๆ เป็นต้นว่าทรงยกย่องพระราชทานยศฐานันดรตำแหน่งหน้าที่ โดยสมควรแก่กุลวงศ์วิทยาสามารถและความชอบในราชการ เป็นสังคหวัตถุที่ ๒.

สมฺมาปาสฺ อุบายเครื่องผูกคล้องน้ำใจประชานิกรให้นิยมยินดี คือทรงบำบัดความทุกข์เดือดร้อน บำรุงให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาราษฎรและบ้านเมืองด้วยอุบายต่าง ๆ ปรากฏพระคุณเป็นเครื่องผูกใจประชาชนให้จงรักภักดียิ่ง ๆ ขึ้น เป็นสังคหวัตถุที่ ๓

วาจาเปยฺ ตรัสพระวาจาอ่อนหวานควรดื่มไว้ในใจ ทำความเป็นที่รักให้เกิด เช่นทรงทักทายปราศรัยแก่บุคคลทุกชั้น ตลอดถึงราษฎรสามัญทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย โดยควรแก่ฐานะและภาวะ เป็นสังคหวัตถุที่ครบ ๔.

๔ สังคหวัตถุนี้ เป็นอุบายให้เกิดสุขสมบัติซึ่งได้นามบัญญัติว่า "นิรคฺคฬ" รัฐมณฑลราบคาบปราศจากโจรภัย จนถึงมีทวารเรือนไม่ลงกลอนเป็นคำรบ ๕

สังคหวัตถุเหล่านี้ จะเป็นไปได้ด้วยดีจนถึงเกิดผลเป็นนิรัคคฬะไม่ต้องลงกลอนประตูเรือน ก็ต้องอาศัยรัฐบาลและผู้ทำหน้าที่ทางปกครองทั้งปวงฝ่ายหนึ่ง, ประชาชนผู้อยู่ในปกครองอีกฝ่ายหนึ่ง, ช่วยกันปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามฐานะ เจริญรอยพระราชจรรยานุวัตร ของพระมหากษัตริย์เจ้าผู้ทรงเป็นประมุข ตั้งใจรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเบื้องหน้า ประกอบการค้าขายแสวงหาเลี้ยงชีพโดยทางธรรม ไม่ทำโจรกรรมแย่งชิงทรัพย์สิ่งของของผู้อื่นมาเลี้ยงชีวิตตน ซึ่งจะก่อการจลาจลให้เกิดขึ้น มีความสงบทั่วทุกสถาน จนทวารเรือนไม่ต้องลงลิ่มกลอนเพื่อจะระวังโจรภัย, สังคหวัตถุมีนัยดังถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ลำดับนี้ จักถวายวิสัชนาในจักรวรรดิวัตร คือพระราชจรรยานุวัตรสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิพระราชาเอกในโลก ท่านแสดงไว้โดยความว่าพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ผู้ปกครองประชาชนทรงอิงอาศัยสักการเคารพนับถือบูชาธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นใหญ่ เป็นอธิบดีทรงจัดการรักษาคุ้มครองป้องกันอันประกอบด้วยธรรม ให้เนื่องในจักรวรรดิวัตร ๑๒ ประการ คือ.

ที่ ๑ ควรพระราชทานโอวาทและอนุเคราะห์อันโตชนคนภายในพระราชสำนัก และทรงอนุเคราะห์คนภายนอก คือพลกายกองเสนาด้วยประการต่าง ๆ จนถึงราษฎร ไม่ปล่อยปละละเลย

ที่ ๒ ควรทรงผูกพระราชไมตรีสมานราชสัมพันธมิตรกับกษัตริย์ประธานาธิบดีแห่งประเทศนั้น ๆ

ที่ ๓ ควรทรงส่งเคราะห์อนุยันตกษัตริย์ คือ พระราชวงศานุวงศ์ ตามควรแก่พระอิสริยยศ.

ที่ ๔ ควรทรงเกื้อกูลพราหมณ์คฤหบดีและคฤหบดีชน.

ที่ ๕ ควรทรงอนุเคราะห์ประชาชนชาวนิคมชนบทโดยฐานานุรูป.

ที่ ๖ ควรทรงอุปการะสมณพราหมณ์ผู้มีศีลประพฤติชอบด้วยพระราชทานไทยธรรมบริขารเกื้อกูลแก่ธรรมปฏิบัติ.

ที่ ๗ ควรทรงจัดรักษาฝูงเนื้อและนกด้วยพระราชทานอภัยไม่ให้ใครเบียดเบียนทำอันตรายจนเสื่อมสูญพันธุ์.

ที่ ๘ ควรทรงห้ามชนทั้งหลายไม่ให้ทำกิจการที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ชักนำให้ตั้งอยู่ในกุศลสุจริตส่วนชอบ ประกอบการเลี้ยงชีพโดยทางธรรม.

ที่ ๙ ชนใดขัดสนไม่มีทรัพย์พอเลี้ยงชีพโดยสัมมาอาชีวะได้ ควรพระราชทานพระราชทรัพย์เจือจานให้เลี้ยงชีพ ด้วยวิธีอันเหมาะสมไม่ให้แสวงหาด้วยทุจริต.

ที่ ๑๐ ควรเสด็จเข้าไปใกล้สมณพราหมณ์ตรัสถามถึงบุญ-บาปกุศลอกุศลให้ประจักษ์ชัด

ที่ ๑๑ ควรทรงตั้งวัตรห้ามจิตไม่ให้เกิดอธรรมราคะในอคมนียสถาน ที่อันไม่ควรถึง

ที่ ๑๒ ควรทรงประหารวิสมโลภเจตนา ห้ามจิตมิให้ปรารถนาสภที่ไม่ควรจะได้.

พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ควรทรงสถิตในจักรวรรดิวัตร บำรุงพระราชอาณาจักรให้เจริญด้วยพระราชวรฤทธิ์บุญบารมี เกษมสวัสดีดำรงมั่น พ้นสรรพพิบัติอันตราย ดังถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ในลำดับนี้ จักถวายวิสัชนาในพละกำลังของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ๕ ประการ คือ

ข้อต้น กายพล กำลังพระกาย. สมบัตินี้เกิดแต่ทรงผาสุก สบายปราศจากพระโรค เพราะพระมหากษัตริย์ย่อมทรงเป็นจอมทัพ ทั้งต้องทรงปฏิบัติพระราชกรณียต่าง ๆ จำต้องทรงพละกำลังเข้มแข็ง, ถ้าขาดสมบัติข้อนี้แม้แต่จะทรงราชการก็คง

ไม่สะดวกได้ดี จึงควรบริหารพระองค์ให้ทรงพระกำลังประกอบด้วยพระอนามัยเป็นนิตย์.

ข้อ ๒ โภคพลํ กำลังคือโภคสมบัติ, อันพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชกิจที่พึงทรงจัดทรงทำ และพึงมีบุคคลที่พึงบำรุงเลี้ยงเป็นอันมาก จึงควรทรงขวนขวายบำรุงกสิกรรมพานิชกรรมเป็นต้น อันเป็นทางเกิดแห่งพระราชทรัพย์ให้ไพศาล.

ข้อ ๓ อมจฺจพลํ กำลังคืออมาตย์ อันพระมหากษัตริยาธิราชเจ้ามีราชการที่จะทรงทำมากกว่ามาก จึงต้องมีอมาตย์ผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นกำลังทางนิติบัญญัติ ทางบริหารและทางตุลาการจึงควรทรงสอดส่องวุฒิของหมู่อมาตย์แล้วยกย่องแลบำราบตามควรแก่เหตุ

ข้อ ๔ อภิชจฺจพลํ กำลังคือพระชาติสูง. สมบัติข้อนี้เป็นที่นิยมของมหาชน เป็นผลที่มีมาเพราะปุพเพกตปุญญตา คือได้เคยทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอบรมมาแต่ในกาลก่อน เป็นเหตุให้ประพฤติดีประพฤติชอบได้โดยง่าย โบราณบัณฑิตก็ได้แสดงไว้ว่าแม้สนังกุมารพรหมก็ได้กล่าวคาถาสรรเสริญธรรมข้อนี้ไว้ว่า

ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตสฺมึ เย โคตฺตปฏิสาริโน ความว่า กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐในหมู่ชน ผู้รังเกียจด้วยโคตร ดังนี้ เพราะชนมีชาติสังอบรมมาในธรรมที่ดี ย่อมมีหิริโอตตัปปะ รู้จักละอายแก่ใจและกลัวหาญ ในการไม่ทำชั่ว มุ่งทำแต่การที่ดี ดังคชสาร

อัสดร อุสภ ผู้อาชาไนยจึงควรตั้งพระราชประสงค์สมบัติ้นใหม่สืบพระองค์ต่อไป จะได้เป็นศรีสวัสดิ์แก่พระราชอาณาจักรสืบไป.

ข้อครบ ๕ ปญฺญาพลํ กำลังคือปัญญา. พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ผู้ทรงประกอบพระราโชบายให้คุ้มองอุปสัคทั้งหลาย ต้องทรงมีพระปรีชาญาณรอบคอบและสามารถ จึงควรทรงแสวงหาทางมาแห่งปัญญา ด้วยทรงวิจารณ์เหตุการณ์ภายในภายนอกอันเป็นไปในสมัย เพื่อได้พระญาณแจ้งเหตุผลประจักษ์ชัด.

พละ ๕ ของพระมหากษัตริย์อันเป็นพระราชจรรยานุวัตรที่เป็นอาภรณ์ของพระมหากษัตริยาธิราช ซึ่งมาในคัมภีร์พุทธศาสน์เป็นคำสอนของสมเด็จพระโลกุตตมาจารย์ มีนัยดังถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ได้เสด็จดำรงราชมไหศวรรยาธิปัตย์ใหม่ ก็เปรียบเหมือนพระบรมศาสดาแรกได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ, เมื่อได้ทรงบำเพ็ญพระราชธรรมให้สำเร็จประโยชน์แก่ประชาชนผู้อยู่ใต้พระบรมโพธิสมภาร, ก็เปรียบเหมือนสมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงบำเพ็ญพระพุทธกิจเสร็จจนทรงเปล่งสุรนาทโวหารได้ว่า ยํ สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน เป็นต้น ความว่ากิจอันใดอันพระศาสดาผู้มีกรุณาแสวงหาประโยชน์แก่สาวกจะควรทำ, กิจอันนั้นเราอาศัย

ความเอ็นดู ได้กระทำแล้วแก่ท่านทั้งหลายทุกประการดังนี้, ข้อนี้จักสำเร็จเป็นบารมีไปในอนาคต ยังอุปบัติของพระองค์ให้มีผลสมด้วยพระพุทธพจน์ภาษิตว่า เทฺวเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา โลเก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย พหุโนชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย สองบุคคลนี้เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแห่งชนเป็นอันมาก เพื่อความต้องการ เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสำราญ แห่งชนเป็นอันมาก ทั้งเทวดาและมนุษย์, สองบุคคลนี้คือพระตถาคตสัมพุทธเจ้า ๑ พระราชาจักรพรรดิ ๑ ดังนี้, อุปบัติของพระมหากษัตริยเจ้า จะพึงมีผลดังสมเด็จพระทศพลตรัสสรรเสริญไว้ฉะนี้ ก็ด้วยอำนาจทรงบำเพ็ญราชธรรมให้บริบูรณ์ทุกประการ ฯ

บัดนี้ จักตั้งสัตยาธิษฐานประสิทธิ์พระพรถวายโดยลำดับไป

พุทฺธานุภาโว เจว ธมฺมานุภาโว จ สงฺฆานุภาโว ปรมินฺทมหาภูมิพลอดุลเตชํ มหาราชํ สราชินึ อภิรกฺขนฺตุ นิรนฺตรํ ขออานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า แห่งพระธรรมเจ้า แห่งพระสงฆเจ้า จงอภิบาลสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระบรมราชินี เป็นนิจกาล.

พุทฺธาทิรตนตฺตยานุภาเวน อภิรกฺขิโต สนฺโต ปรมินฺทมหาภูมิพล อตุลเตโช มหาราชา พุทฺธาทิรตนตฺตยํ นิสฺสาย พุทฺธสาสนํ อุปตฺถมฺเภนฺโต สุขเขฺมตุ, รฏฺฐํ อภิปาเลนฺโต จิรํ รชฺเช ปติฏฺฐาตุ, ปชา ปสาสนฺโต นิจฺจํ ชยตุ ขอสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช อันอานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัยอภิบาลแล้ว ทรงอาศัยพระศรีรัตนตรัย จงทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาดำรงพระชนมายุเป็นสุข, จงทรงอภิบาลรัฐมณฑลเสด็จสถิตในราชสมบัติยืนนาน, จงทรงปกครองประชาชน มีชัยเป็นนิตยกาล.

พุทฺธาทิรตนตฺตยานุภาเวน ปรมินฺทมหาภูมิพลอตุลเตชสฺส มหาราชสฺส โสตฺถิอิทฺธิวุฑฺฒิ อิสฺสริยเตชา ภวนฺตุ ด้วยอานุภาพพระศรีรัตนตรัยขอสวัสดี ความปลอดโปร่ง อิทธิ ความสำเร็จ วุฒิ ความเจริญ อิสริยะ ความเป็นใหญ่ เตชะ เดชานุภาพ จงมีแด่สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทุกประการ.

ขออำนาจพระราชปณิธาน คือความตั้งพระราชหฤทัยในอันบำเพ็ญราชธรรมให้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชนทั่วหล้า และขอเดชเทวดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ จงอภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตรพระราช-สมภารเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีกับทั้งพระบรมราชวงศ์และ

รัฐมณฑล ให้สถาพรถาวรมั่น พ้นสรรพพิบัติอุปัทวันตราย เป็นนิตยกาล.

อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุตฺตมำ ธมฺมมชฺฌคา
มหาสงฺฆำ ปโพเธสิ อิจฺเจตำ รตนตฺตยำ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ธรรมอันสูงสุดแล้ว ยังสงฆ์หมู่ใหญ่ให้ตรัสรู้เบิกบานขึ้นจากกิเลสนิทรา นี้จัดว่าพระรัตนตรัย. (แม้ถึงจะต่างกันโดยวัตถุว่า พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ ดังนี้จริงอยู่, ถึงอย่างนั้นก็ชื่อว่าเป็นอันเดียวกันโดยอรรถ เพราะไม่แยกจากกันไปได้ พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระธรรมก่อนแล้วสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ตาม, พระธรรมนั้นพระสงฆ์ได้ทรงไว้, และพระสงฆ์เล่าก็สาวกของพระพุทธเจ้า, เนื่องกันเป็นอันเดียวฉะนี้) พระรัตนตรัยนับว่าเป็นบริสุทธิ์อุดมประเสริฐในโลก ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งแก่ผู้เลื่อมใสแล้ว ใคร่ความบริสุทธิ์แก่ตนปฏิบัติอยู่โดยชอบ, ความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งปวง. พระนิพพานเป็นธรรมชาติสูญจากกิเลสแลกองทุกข์ทั้งปวงนั้นได้ชื่อว่าเป็นบรมสุข ด้วยสัจจวาจาภาษิตนี้ ขอความสวัสดีจงเกิดมีในกาลทุกเมื่อ. ด้วยเดชานุภาพพระรัตนตรัยเป็นปฏิพาหโนบายกางกั้น ขออุปัทวันตรายแลอุปสรรคคือข้อติดขัดทั้งหลายจงอย่าได้ถูกต้องพ้องพานซึ่งสยามรัฐมหาชนบทนี้ในกาลไหน ๆ จง

บำราศไกลด้วยประการทั้งปวง ขอความเป็นผู้ไม่มีโรค ความสุข
สำราญ ความเป็นผู้มีอายุยืนนาน และความบริบูรณ์แห่งวัตถุทั้ง
หลายอันเป็นที่ตั้งแห่งวิบูลผลนั้น ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีในที่ทุกสถาน
จงเกิดมี จงเป็นไป แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า และ
สมเด็จพระบรมราชินี กับทั้งพระบรมราชวงศ์แลรัฐบาลผู้อภิบาล
สยามรัฐมหาชนบทนี้ ขอเทพเจ้าผู้สิงสถิตในสยามรัฐมณฑล
ตั้งต้นแต่พระราชนิเวศน์ตลอดเขตรัฐสีมา จงตั้งไมตรีจิตอภิบาล
รักษาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าแลสมเด็จพระบรมราชินี
กับรัฐมณฑล ด้วยนำเข้าไปใกล้ซึ่งอิฏฐวิบูลผลอันเป็นหิตานุหิต
ประโยชน์ แลบ้องกันซึ่งสรรพโทษอันไม่เกื้อกูลแก่ความเจริญ
อย่าให้เกิดมี.

สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทำ ผลำ
เอตสฺมิ รตนตฺตยสฺมิ สมฺปสาทนเจตโส

ขอผลที่กล่าวนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็น
ผลสัมฤทธิ์ แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้มีพระราช-
หฤทัยเลื่อมใสในพระพุทธาทิรัตนตรัยนี้ สมพระบรมราชประสงค์
ทุกประการเทอญ ฯ

หมายเหตุ ข้อความในวงเล็บทุกแห่งไม่ได้แสดงถวาย เพราะจะยาว
และนานเกินไป

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลของจุฬาราชมนตรี

“ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า ในนามอิสลามศาสนิกชนตลอดพระราชอาณาจักรไทย ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยและความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในมหามงคลสมัยบรมราชาภิเษกสมโภชนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีความปีติโสมนัสเบนถ้นเกล้า ๆ ที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อถวายพระพรชัยเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนี้ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ พระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้า ๆ หาที่เปรียบมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระมหากรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทด้วยความจริงใจว่า บรรดาอิสลามศาสนิกชนตลอดพระราชอาณาจักรมีสิทธิเสรีภาพทั้งในด้านประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการอาชีพ อยู่ในความสงบสันติสุข ได้รับความร่มเย็นโดยทั่วกัน และการศาสนาอิสลามก็เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้โดยพระมหากรุณาธิคุณและพระราชกฤษฎาภินิหารศักดานุภาพทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ๆ ทรงบริบาลรักษาและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีใจเบิกบานรู้สึกในพระมหากรุณาธิคุณและมีความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โดยตั้งตนเป็นพลเมืองดีและหมั่นบำเพ็ญกรณียกิจให้บังเกิดศุภผลแก่ประเทศชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญอยู่เนืองนิตย์ เพราะฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้มีโอกาสมาเฝ้าและทั้งที่มิได้มีโอกาสมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่นี้ พร้อมใจกันขอพระราชทานถวายพระพรชัยแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในวโรกาสมหามงคลสมัยบรมราชาภิเษกสมโภชนี้ ขอพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งสรรพานุภาพแห่งสากลโลกจงอภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทรงพระเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน เสวยสุขเกษมสำราญในสิริราชสมบัติพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี ปราศจากสรรพภัยพิบัติอุปัทวโรคันตราย ต้องพระราชประสงค์สิ่งใดขอจงสำเร็จสมดังพระราชหฤทัย เสด็จดำรงอยู่ในสิริราชสมบัติเพื่อเป็นที่พึ่งพำนักแห่งความร่มเย็นแก่ปวงประชา อีกทั้งเพื่อได้ดำรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก มีพระยศปรากฏและพระบรมเดชานุภาพแผ่ไพศาลไปทั่วทิศานุทิศ ราชบัณฑิตพร้อมเพรียงด้วยพระราชกฤษฎาภินิหาร ศักดานุภาพรุ่งโรจน์ วัฒนาถาวรสืบไปชั่วกาลนิรันดร ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลของ
คณะโรมันคาทอลิก

"ขอถวายพระพร

ในวาระมหามงคล งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จเถลิงราชมไหศวรรยาธิปัตย์ ในพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า อาตมภาพคณะสงฆ์มิซซังโรมันคาร์ธอลิก รู้สึกปีติปราโมทย์เป็นล้นเกล้า ฯ

ในอดีตภาคนั้น สมเด็จพระบรมบุรพบุรุษทุกพระองค์ ทรงพระเมตตากรุณาแก่คณะมิซซังโรมันคาร์ธอลิกฉันใด พระเมตตากรุณานั้น ฝังอยู่ในดวงกมลของอาตมภาพ ผู้ทำการมิซซังสืบต่อมาฉันนั้น

อันภาระกิจประจำอย่างหนึ่ง ซึ่งคณะมิซซังประกอบทำแต่เดิมมา จนปัจจุบันทุกวันนี้ ก็อ ให้การศึกษาอบรมเด็ก ให้มีจรรยาในศีลธรรม และเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ให้มีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนยอมเสียสละเลือดเนื้อ เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งนี้ คณะมิซซังจะปฏิบัติโดยเคร่งครัด ตามวินัยบัญญัติ ในพระศาสนา สืบต่อไป

อาตมภาพในนามคณะสงฆ์มิชชังไทย และสัปบุรุษคริสตังทั้งหลาย ขออานุภาพพระเป็นเจ้าผู้ดลบันดาล จงคุ้มเกรงรักษาให้สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ทรงพระเจริญมีรัชสมัยยืนคงอยู่ชั่วกาลนาน

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอถวายพระพร''

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะเพรสไบเตเรียน

''ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า คณะอเมริกัน เพรส์ไบเตเรียนมิสชั่น มีความเบรมปรีดีปราโมทย์เป็นล้นเกล้า ฯ ที่ได้รับพระราชทานวโรกาสเพื่อถวายพระพรชัยมงคล ในวาระดิถีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงขอกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมราชินีทรงพระจำเริญวัฒนาถาวร และทรงเบี่ยมด้วยพระมหาพรทุกประการตลอดรัชสมัยมิได้ขาด

ปวงสมาชิกแห่งคณะอเมริกันเพรส์ไบเตเรียนมิสชั่น และแห่งคริสตจักรในสหรัฐอเมริกา รู้สึกในพระมหากรุณาธิคุณ และภาคภูมิใจ ในกรณีที่ภาระกิจขั้นแรกของคณะได้เริ่มขึ้นในพระราช

อาณาจักรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ณ ค.ศ. ๑๙๒๙ นับเวลาล่วงมาได้ ๑๒๒ ปีแล้ว ครั้งเมื่อคณะโปรเตสตันท์มิสชั่นมีงานฉลองครบรอบหนึ่งศตวรรษแรกในพระราชอาณาจักรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานพระราชอุทยานสราญรมย์ ให้ใช้เป็นสถานจัดฉลอง และทรงพระกรุณาเสด็จราชดำเนินไปเปิดงาน ทั้งพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บรรดาประชาราษฎรผู้มาประชุมในวันนั้นด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่คณะของข้าพระพุทธเจ้าอย่างล้นเหลือ

ณ กาลบัดนี้มิสชั่นเนรี ๖๕ คน ประกอบกิจอยู่ในพระราชอาณาจักรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ต่างรับผิดชอบในภาระกิจนานาประการ อันมีอยู่ในจังหวัดพระนคร เชียงใหม่ นครลำปาง เชียงราย น่าน แพร่ พิษณุโลก เพชรบุรี ราชบุรี ตรัง และนครศรีธรรมราช คณะมิสชั่นได้มีความอุตสาหะที่จะกระทำบริการทางการแพทย์ โดยเปิดสถานพยาบาลขึ้น ๙ แห่ง มีโรงพยาบาลแมคคอรมิคที่จังหวัดเชียงใหม่ นับได้ว่าเป็นโรงพยาบาลที่ประชาชนรู้จักอยู่ทั่วไป และซึ่งพระบรมชนกนาถของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้โปรดพระราชทานพระเกียรติยศ โดยทรงเป็นแพทย์ประจำอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ส่วนโรงพยาบาลที่ตั้งใหม่ที่สุด คือ กรุงเทพคริสเตียน พยาบาลนั้น ท่านนายกรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของ

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๙

นอกจากบริการทางด้านการพยาบาลดังที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ คณะอเมริกันเพรสไบเตเรียนมิสชั่นยังรับผิดชอบพิเศษในงานโรงพยาบาลโรคเรื้อน ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงพยาบาลที่รัฐบาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้อุปการะมาแต่ก่อนหลายปี คณะมิสชั่นรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณนี้อย่างล้นเกล้าล้นกระหม่อม

ในจังหวัดอื่น ๆ อีกหลายจังหวัด ที่มีมิสชั่นเนรีอยู่ คณะมิสชั่นได้เปิดสถานศึกษาให้แก่กุลบุตรและกุลธิดา ดังเช่น โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ในจังหวัดพระนคร เป็นสถานศึกษาที่ประชาชนรู้จักแพร่หลาย และในจังหวัดเชียงใหม่ก็มีดาราวิทยาลัย และปรินสรอยแยลวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดวางศิลาหัวมุมอาคารหลังหนึ่งของวิทยาลัยนี้ เมื่อครั้งพระองค์ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระยุพราช โดยกรณีวิทยาลัยนั้น จึงมีนามว่า "ปรินสรอยแยลวิทยาลัย" เพื่อเป็นอนุสรของพระองค์

ใน ค.ศ. ๑๙๔๘ คณะมิสชั่นได้เริ่มงานใหม่ขึ้นที่จังหวัดเชียงราย คือ เปิดการเกษตรกรรมให้แก่ชาวคริสเตียนประมาณ ๖๐

ครอบครัวที่ยากออกไปอยู่ ณ ตำบลหนึ่ง รัฐบาลของใต้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาทได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุน ในวิริยะอุตสาหะของ
คณะของข้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะสำแดงว่าการอยู่ดีกินดี
ซึ่งพร้อมด้วยความปลอดภัยและโอกาสที่เอกบุคคลจะขยายกิจการ
งานต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลได้ก็โดยประชากร ประกอบภาระกิจ
ร่วมกันในรูปสหกรณ์

คณะอเมริกันเพรสไบเตเรียนมิสชั่นและคริสตจักรในสหรัฐ
อเมริการู้สึกภาคภูมิใจและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ ที่
พระราชวงศ์ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก
ทรงใส่พระทัยในบรรดากิจการของมิสชั่นเรื่อยู่เป็นนิตย์สืบมาแต่
โบราณสมัย นับตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวเป็นปฐม พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรี ได้
ทรงพระราชทานพระราชูปถัมภ์แก่การงาน ด้านการพยาบาลและ
การศึกษาของคณะมิสชั่นเสมอมา สมาชิกคณะมิสชั่นขอถือโอกาส
นี้กราบทูลถวายเจตน์จำนง ในอันที่จะปฏิบัติภาระกิจคริสเตียน
ด้วยสุดกำลังและปราศจากความย่อท้อ ด้วยรู้สึกว่าเป็นโอกาสอันดี
เลิศที่จะประกอบสาธารณบริการในโลกปัจจุบันนี้

สภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นคริสตจักรเยาว์ได้เกิดขึ้น
ใน ค.ศ. ๑๙๓๓ ราษฎรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเป็นสมาชิก

อยู่ประมาณ ๑๒,๐๐๐ คน นับแต่วาระที่เกิดคริสตจักรในประเทศนั้น คณะมิสชั่นก็ได้วางกำหนดวิธีการที่จะดำเนินกิจการ ร่วมกับสภานี้อย่างใกล้ชิดที่สุด โดยตั้งคณะสัมพันธกรรมการ ประกอบด้วยบุคคลจากคณะมิสชั่นและสภาคริสตจักร์เป็นผู้บริหารงานร่วมกัน ส่วนทรัพย์ อันเป็นปัจจัยในการดำเนินงานนี้ยังคงได้รับจากการบริจาคของบรรดาคริสเตียนในประเทศนี้ และในสหรัฐอเมริกา

ความประสงค์อันยิ่งใหญ่อย่างเดียวของคณะอเมริกันเพรสไบเตเรียนมิสชั่น คือ การเผยให้ประชากรทั่วไปประจักษ์ในพระเมตตาอย่างใหญ่หลวงของพระผู้เป็นเจ้า โดยไม่เลือกชั้น วรรณะ ชาติ ภาษา และศาสนา ข้าพระพุทธเจ้าวางใจและยอมรับว่าด้วยวิถีแห่งความรักและวิถีแห่งความรักนี้เท่านั้นที่จะช่วยประชาชนและประชาชาติทั้งมวลให้พ้นจากความปริวิตกและความหมดหวัง ทั้งให้ห่างไกลจากสงครามเบ็ดเสร็จ อันเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความปริวิโยคอย่างที่สุดนั้นได้ พิษร้ายอันเกิดจากความเกลียดชังหามีพลังอำนาจที่จะทำลายล้างกระแสความรักซึ่งฤกรุ่งโรจน์ในดวงกมลของผู้จงรักภักดีต่อพระเยซูคริสต์เจ้าซึ่งมีต่อประชาชนทุกคนไม่

ข้าพระพุทธเจ้า คณะอเมริกันเพรสไบเตเรียนมิสชั่น ขอน้อมเกล้าถวายความรู้สึกในพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในมหามงคลสมัยนี้ และขอกราบบังคมทูลยืนยันว่า ใน

ดวงกมลของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายนี้ แจ่มจำรัสอยู่ด้วยความ
กตัญญูกตเวที ด้วยความเคารพและดำรงยืนนานต่อใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาทและมุ่งหวังว่า วาระแห่งสากลสันติภาพและภราดรภาพ
คงจะมีมาถึงสักเพลาหนึ่งเป็นแน่

ข้าพระพุทธเจ้าขออัญเชิญพระมหาเมตตาคุณแห่งพระเยซู
คริสต์พระผู้เป็นเจ้า และความรักแห่งพระเทพบิดร และสัมพันธภาพ
แห่งพระจิตต์วิญญาณอันบริสุทธิ์ ทรงสถิตสถาพรอยู่แด่ใต้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาท และพระบรมราชินี ตั้งแต่กาลบัดนี้จนอวสาน เทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
คณะอเมริกันเปรสไบเตเรียนมิสชั่น"

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะเสพเวนเดย์ แอดเวนติส

"ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ข้าพระพุทธเจ้าในนามของคณะเซเวนเดย์แอดเวนติสมิชชั่น มีความ
ยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ ขอกราบบังคมทูล พระกรุณาถวายพระพรชัย
มงคล แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระผู้เป็นเจ้าอันสูงสุดแห่ง

มวลมนุษย์ในสากลโลก จงพิทักษ์รักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ตลอดชั่วกาลนาน

การที่คณะมิชชั่นได้มาเปิดกิจการในประเทศไทยนี้ เป็นเวลาถึง ๓๐ ปี และได้ประสพความสำเร็จเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการแพทย์ ก็เพราะรัฐบาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้มีเมตตาจิตต์เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เสรีภาพ และความร่วมมือแก่คณะมิชชั่น ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าจะเว้นเสียมิได้ที่จะแสดงความกตัญญูรู้คุณในพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอปฏิญาณด้วยความสัตย์ว่า คณะมิชชั่นจะปฏิบัติกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์แก่ชนชาติไทยในทางร่างกาย ใจ และจิตวิญญาณอย่างสุดสามารถ ไม่ว่าคณะจะต้องประสพกับอุปสรรคและสิ่งทดลองใด ๆ

ในที่สุดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอวิงวอนอธิษฐานต่อพระผู้เป็นเจ้าขอให้รัชกาลของพระองค์ เป็นรัชกาลแห่งความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งกว่ารัชสมัยใด ๆ ในอดีต

อีกครั้งหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายความจงรักภักดี ต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และขอให้คำในพระคัมภีร์ตอนหนึ่ง เป็นคำถวายพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในนามของข้าพระพุทธเจ้า

๑๑๑

“พระยะโฮวาจงอวยพรแก่ท่าน และปกป้องรักษาท่าน

พระยะโฮวาจงกระทำให้พระพักตร์ของพระองค์ส่องสว่างแก่ท่าน และทรงพระกรุณาโปรดท่าน

พระยะโฮวาจงเงยพระพักตร์ของพระองค์ขึ้นเหนือท่าน ประทานความสุขสำราญแก่ท่าน” อาฤธโมบทที่ ๖ ข้อ ๒๔,๒๕,๒๖,

ควรมิควรแต่วันนี้แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

ศาสนาจารย์ เอ.พี. ริทซ์

คณะเซเว่นเดย์ แอ็ดเวนติสมิชชั่น”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะสภาคริสตจักรในประเทศไทย

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในวโรกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้ามวลสมาชิกคริสตจักรในประเทศไทยมีความยินดีเป็นล้นเกล้าฯ ขอกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมราชินี ปีนประมุขของประชาชาวไทย ให้ทรงพระเจริญในพระสิริราชสมบัติพิพัฒนายุยั่งยืนนาน และในมหามงคลสมัยนี้ ข้าพระพุทธเจ้าคณะคริสเตียนสมาชิกของคริสตจักรในประเทศไทย กอบด้วยชาวไทย กะเหรี่ยง

และจีน ทั้งลัทธิศีลพรมและศีลจุ่ม แห่งโปรเตสตันท์นิกาย ขอกราบบังคมทูลยืนยันถวายความจงรักภักดีและความกตัญญู ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ ทั้งจักบำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดีสมกับที่ได้รับพระกรุณาธิคุณคุ้มครองให้ร่มเย็นเป็นสุขสืบมา

ในมหามงคลสมัยนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าอัญเชิญพระมหาพรของค์พระผู้เป็นเจ้าจงอภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมราชินี ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ ให้ทรงเกษมสำราญเป็นนิตย์นิรันดร์เทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

สภาคริสตจักรในประเทศไทย ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะสมาคมอเมริกัน

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าสมาชิกแห่งสมาคมอเมริกันแห่งประเทศไทย ซึ่งได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท มีความยินดีเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม ขอกราบ

บังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เนื่องในอภิลักขิตสมัยบรมราชาภิเษกนี้

นับเป็นเวลาเกินกว่าหนึ่งศตวรรษแล้วที่ชาวอเมริกันได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขและได้ร่วมมือกับประชาชนชาวไทย ประกอบการสาธารณประโยชน์ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการค้า การศาสนา หรือการรักษาพยาบาล

คณะข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานวโรกาสกราบถวายบังคมทูลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า แม้อาณาจักรไทยจะถูกกล้ำกลายจากมหายุทธภัยของสงครามคราวที่แล้ว เช่นนานาประชาชาติทั่วโลกก็ตาม แต่ด้วยเดชะพระบารมีอันยิ่งใหญ่ไพศาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ปกป้องคุ้มครองประเทศไทยให้แคล้วคลาดจากสรรพยุทธภัยทั้งปวงตลอดมาและยังให้เกิดความปรกติสุข ความเจริญก้าวหน้ากว่านานาชาติทั้งหลายในภาคพื้นอาเซียนี้

คณะข้าพระพุทธเจ้า สมาคมอเมริกันแห่งประเทศไทย รู้สึกปลาบปลื้มปีติยิ่งที่ได้รับพระราชทานวโรกาสอันสำคัญเช่นครั้งนี้ เพื่อแสดงความจงรักภักดี อีกทั้งความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของเหล่าข้าพระพุทธเจ้าที่จะร่วมมือร่วมใจกับประชาชนชาวไทยทำนุ

บำรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลี พระบาททรงดำรงสิริราชสมบัติอยู่เนาว์นานโดยผาสุก พิงพูลเพิ่มด้วยพระบรมราชกฤษดาภินิหารยิ่ง ๆ ขึ้น เทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

กอรดอน แอล.ถอว์รี่

นายกสมาคมอเมริกันแห่งประเทศไทย"

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะหอการค้าอังกฤษ

" ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในนามแห่งคณะพ่อค้าชาวอังกฤษ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้า ฯ ทูลถวายความยินดีปราโมทย์และพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในอภิลักขิตสมัยที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จเข้าดำรงพระราชภาระกรณียกิจอันไพศาลและฐานันดรอันสูงศักดิ์ในพระมหาบวรเศวตฉัตรตามขัตติยราชประเพณีด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันล้นเกล้า ฯ

บรรดาชาวคณะซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้แทนขอพระราชทานกราบบังคมทูล ต่างเปี่ยมด้วยความหวังอันแท้จริงให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงดำรงอยู่ในสิริราชสมบัติชั่วกาลนานและด้วยความ

ฝ่าลุ่ขสวัสดิ์ และภายใต้พระบรมโพธิสมภาร อาณาประชาราษฎร
ไทยทั้งปวงซึ่งในระหว่างสองสามสัปดาห์ที่แล้วมาต่างได้แสดงความ
จงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอย่างแจ่มแจ้งอยู่ทั่วกัน จง
ได้รับความร่มเย็นสันติสุขเจริญรุ่งเรืองสืบไป

คณะข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวาย
พระพรแด่องค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถจงทรงพระเกษมสำราญและ
ประสพความสุขสวัสดิมงคลจงทุกประการด้วย เทอญ ฯ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ชาพระพุทธเจ้า
ไอ.แอด.แมคอีเวน
ประธานกรรมการ
หอการค้าอังกฤษ ”

Adresse présentée à Sa Majesté le Roi Bhumibhol
à l'occasion de Son Couronnement.

“Sire,

Les Francais résidant à Bangkok remercient Votre Majesté de leur avoir permis de Lui exprimer, aujourd'hui, avec leurs très respectueux hommages, les voeux qu'ils forment pour la grandeur de Son règne.

Ils souhaitent que sous la conduite de Votre Majesté, la Thailande continue à connaitre cette prospérité et cette paix auxquelles l'ont habituée les Augustes Ancêtres de Votre Majesté, les grands Rois de la dynastie Chakri. Dans la lourde tâche qui incombe, l'exemple que Votre Majesté trouve dans Leur histoire et dans Son propre sang, Lui est un appui solide et le gage de reussir.

Les Français résidant à Bangkok saisissent cette occasion pour remercier Votre Majesté de l'hospitalité qu'ils reçoivent dans Son Royaume pour Lui renouveler l'assurance que, dans leur domaine respectif, intellectuel ou commercial, ils apporteront toute leur énergie et leur bonne volonté à l'oeuvre de prospérité et de paix de Votre Majesté plus particulièrement dans l'affirmation et l'enrichissement des rapports amicaux qui unissent la Thailande et la France.

Ils prient, aussi, Votre Majesté de bien vouloir présenter leurs très respectueux hommages à la Grâcieuse Souveraine que Votre Majesté a associée à son trône: La Reine Sirikit.

Veuille Votre Majesté agréer ces voeux et accepter de compter les Français résidents à Bangkok parmi les plus dévoués, les plus obéissants et les plus respectueux serviteurs de Votre Majesté "

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของสมาคมพาณิชย์จีน

" ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย และพ่อค้าจีนทั้งหลาย ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญาไม่พ้นเกล้า ฯ

ในศุภวารดิถีใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระบรมกษัตริย์แห่งประเทศไทยในระบอบประชาธิปตัยนี้ ข้าพระพุทธเจ้าบรรดาพ่อค้าและชาวจีนทั้งหลายที่ได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารประกอบการค้าขายและเลี้ยงชีพอยู่ในประเทศไทย ต่างได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทุกถ้วนหน้า ทั้งนี้ด้วยพระมหากรุณาบารมีและด้วยความกรุณาของรัฐบาลแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงกรุณาโปรดและอำนวยความสะดวกสบายให้บรรดาข้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดียิ่ง จนสามารถประกอบกิจการค้ามาด้วยดีจนบัดนี้ พระเดชพระคุณทั้งนี้เป็นที่ล้นเกล้าหาที่สุดมิได้ ในโอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอกราบถวายพระพรชัยมงคล ขออัญเชิญผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสากลโลก จงอภิบาลรักษาให้ใต้ฝ่าละอองธุลี

พระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีจงทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติ ชำนะอริราชศัตรูทุกทิศทาง พร้อมด้วยทรงมีพระชนมายุยืนนาน แผ่เกียรติคุณอันไพศาลปกครองพสกนิกรให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบนิรันดรไป.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

นายสหัท มหาคุณ

นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของสโมสรสวิสส์

“ ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในอภิลักขิตสมัยพระบรมราชาภิเษก ข้าพระพุทธเจ้าบรรดาชาวสวิสส์ ซึ่งได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ กรุงเทพพระมหานคร มีความยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ และขอกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพรชัยมงคล

ตลอดเวลาหลายสิบปีแล้วที่ข้าพระพุทธเจ้าชาวประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับความเอื้อเฟื้อและความเป็นมิตรอันดีจาก

ประชาชาติไทย ข้าพระพุทธเจ้ามีความเชื่อมั่นเสมอว่า สัมพันธไมตรีอันดีนี้ย่อมคงอยู่ตลอดไปชั่วกาลนาน

ในรัชกาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าแน่ใจยิ่งนักว่าประเทศไทยจะมีความเจริญรุ่งเรือง และประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุขสถาพร ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าชาวสวิสส์ ได้รับเกียรติอย่างสูง และมีความปลาบปลื้มยิ่งนักในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้เสด็จประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นเวลานาน ข้าพระพุทธเจ้าย่อมหวังถึงศุภวาระข้างหน้า ที่จะได้รับเสด็จพระราชดำเนิน

ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีจงทรงพระเจริญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมของเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

อี ดีคเคนมานน์

นายกสมาคมชาวสวิสส์แห่งประเทศไทย

ในนามของชาวสวิสส์ในประเทศไทย ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของสมาคมชาวเดนมาร์ค

“ ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าสมาชิกของสมาคมเดนมาร์คแห่งประเทศไทย ขอพระราชทานน้อมถวายความเคารพอันสูงสุดในโอกาสที่ทรงพระมหากรุณาธิคุณต้นเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ถวายคำชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในมงคลสมัยกาลศุภฤกษ์งานสมโภชสิริรัตนราชสมบัติพระบรมราชาภิเษกในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในพระราชอาณาจักรร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขอ พระราชทานน้อมเกล้า ฯ ถวายพระพรแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในสมัยกาลมงคลฤกษ์ที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เสด็จเถลิงราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ในครั้งนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายพร้อมกันขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงรับคำอำนวยพรให้ทรงดำรงอยู่ในสิริราชสมบัติอันประเสริฐให้เจริญสืบต่อไปชั่วกาลนาน และขอความเกษมสำราญและความเจริญแห่งประเทศไทยจงทวีย่งขึ้นไป และจงมีแด่ประชาชน

ชาวไทยและเกล้าบรรดาประชาชนชาติทั้งปวงอันเป็นมิตรที่ได้เข้ามาประชุมพิ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในพระราชอาณาเขต และขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแสดมเด็จพระบรมราชินีจงทรงดำรงอยู่ในความสุขสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ปราศจากโรคาพาธภยันตรายทั้งปวง และเจริญยิ่งในพระบรมเดชานุภาพทุกประการ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ขอเดชะ ''

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของหอการค้าอินเดีย

'' ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า นายก คณะกรรมการและสมาชิกของสมาคมพาณิชย์อินเดียและในนามพ่อค้าอินเดียทุกคณะ รู้สึกเป็นเกียรติยศอย่างยิ่งที่จะได้แสดงความยินดีด้วยความปราโมทย์ และด้วยน้ำใสใจจริงในการที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติของประเทศไทย ซึ่งพระองค์มีภาระราชกิจอันที่จะทรงปฏิบัติ

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหมด มีความปรารถนาอันกล้าที่จะได้เห็นใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงราชสมบัติอยู่ชั่วกาลนาน ทั้งยังให้เกิด

ใจ ตา ดี

ความผาสุก ความสมบูรณ์ และความก้าวหน้ามาสู่ประเทศไทย และบรรดาประชากรชาวไทย และชนต่างด้าวที่ได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในแผ่นดินของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้ามีความหวังว่า สมเด็จพระบรมราชินีจะทรงพระกรุณา รับการแสดงความยินดีปราโมทย์ และความหวังอันดีของข้าพระพุทธเจ้าในอนาคตด้วยเทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

นายนาแรนซิงห์ นารูลา

นายกสมาคมพาณิชย์อินเดีย.”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล ของสมาคมซิกส์

“ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า นายซารดาร์ซิงห์ นายกและคณะกรรมการแห่งสมาคม สร์คุรูสิงห์สภากรุงเทพ ฯ. ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายพระพรด้วยความจงรักภักดี แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอให้ทั้งสองพระองค์ จงทรงพระเกษมสำราญทุกทิพาราตรีกาล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะบริษัทอิสต์เอเซียติก จำกัด

“ ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในมหามงคลสมัยพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทซึ่งเป็นพระมหากษัตราธิราชแห่งอาณาจักรไทย ข้าพระพุทธเจ้านายแอ็กเซล นิลเส็น ผู้จัดการบริษัทอิสต์เอเซียติก จำกัด สาขากรุงเทพ ฯ ในนามของคณะบริหารและพนักงานของบริษัท ฯ มีความยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ จึงขอพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคล และความจงรักภักดีแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี

ตั้งแต่บริษัทอิสต์เอเซียติก จำกัด ได้ดำรงขึ้นในปี ค ศ ๑๘๙๗ บริษัท ฯ ก็ได้รับอัชยาศัยไมตรีอันดีจากรัฐบาลและบรรดาประชากรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทตลอดมา บริษัท ฯ ยิ่งรู้สึกเป็นเกียรติอันใหญ่ยิ่งในการที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณารับเรือเดินสมุทร “ ซีแลนดเดีย ” ของบริษัท ฯ นี้เป็นพระราชพาหนะเสด็จนิวัตประเทศไทยจากยุโรป ทั้งนี้แสดงให้เห็นชัดว่า บริษัทอิสต์เอเซียติก จำกัด ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมจักรีวงศ์ตลอดมากว่า ๕๐ ปีแล้ว

ด้วยอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบรรดาลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสอง ทรงพระเกษมสำราญ ทรงพระเจริญด้วยพระชนม์ยิ่งยืนนาน และขอให้รัชกาลชองใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทประสพความวัฒนาถาวรตลอดกาลนาน เทอญ.”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะสมาคม ไว เอม.ซี เอ.

“ ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าบรรดาสมาชิกสมาคม ไว.เอ็ม.ซี.เอ. ได้มีวโรกาสอันประเสริฐ ขอน้อมเกล้าถวายบังคมทูลพระกรุณาแสดงอาเศียรพาทราชสดุดีถวายพระพรชัยมงคลกถาแด่พระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราชอาญามิพ้นเกล้า

ข้าพระพุทธเจ้ามีความชื่นชมโสมนัสเป็นล้นพ้นที่ได้พระราชทานพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชวโรกาสแด่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในมหามงคลสมัยเฉลิมสิริราชไชสวรรย์สมบัติบรมราชาภิเษก ครั้งนี้

บรรดาข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข และก่อตั้งดำเนินกิจการของสมาคมสำเร็จเป็นปึกแผ่นสืบมา จนบัดนี้ ก็เพราะด้วยพระบรมเดชานุภาพและพระเมตตาบารมีของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแผ่อาณารมเกล้าสืบเนื่องกันมาเป็นเวลา ๑๘ ปี และกิจการที่สมาคมนี้ได้ดำเนินมานั้นเล่าก็ได้ดำเนินตามวัตถุประสงค์อันมีอาทิ การช่วยส่งเสริมในการร่วมมือร่วมงานและมิตรภาพระหว่างนานาชาติในกรุงเทพฯ จัดการให้เด็กหนุ่มและบุรุษมีโอกาสบำรุงตนให้เจริญขึ้นในแผนกการสมาคม, การศาสนา การออกกำลังกาย การศึกษา อันปราศจากของมึนเมาและการพะนันต่างๆ โดยจัดให้มีผู้สามารถงานประจำแผนกนั้นๆ เป็นผู้กำกับการ การอบรมบุคคลให้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์, ชาติ, บ้านเมืองฯลฯ และให้เป็นพลเมืองดี ส่งเสริมสากลมิตรภาพเป็นต้น จนเป็นผลสำเร็จและขยายกิจการแผ่กว้างขวางมีสมาชิกภาพมากขึ้น ทั้งนี้ไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่าถ้ามิใช่เพราะพระเดชาบารมีของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแผ่ร่มเกล้าฯ ให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขและดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้ตลอดแล้ว จะเป็นเพราะเหตุอื่นใดมิได้เลย

เพราะพระเดชพระคุณและพระมหากรุณาธิคุณมีแก่เหล่าข้าพระพุทธเจ้าและบรรดาประชาราษฎรเหลือที่จะพรรณาดังนี้ จึง

เป็นการสุดวิสัยที่จะไม่กล่าวอาเศียรพาทราชสดุดีแด่ใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาทในวโรกาสอันประเสริฐนี้ได้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้จงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
จึงขอพระราชทานพระราชวโรกาสน้อมเกล้าถวายพระพรชัยมงคล
ขออำนาจบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วสากลโลกจุ่งอภิบาลรักษาพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช และ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงสำราญพระราช
หฤทัยในพระสิริราชสมบัติราชบัลลังก์ ทรงเป็นมิ่งมกุฎกษัตริย์
ขัตติยราชผู้ทรงชัยแห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงไว้ซึ่งพระเดช
พระคุณพระยศพระศักดิ์อันประเสริฐ และขอให้สรรพอุปัทวันตราย
พ่ายแพ้แก่พระบุญญาบารมี ด้วยสัจจวาทีของข้าพระพุทธเจ้าดังที่
กล่าวนี้ ขอให้พระราชอิสริยยศจุ่งปรากฏไปทั่วทิศานุทิศและเป็น
ฉัตรแก้วร่มเกล้าเหล่าข้าพระพุทธเจ้ายิ่งยืนนานเทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นายดำรง จ่างตระกูล

นายกสมาคม ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะหอการค้าไทย

“ ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า คณะกรรมการหอการค้ากรุงเทพ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส เนื่องในอภิลักขิตสมัยในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร เพื่อกราบบังคมทูลพระกรุณา ถวายพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และขอแสดงความชื่นชมยินดี ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจงสถิตย์สถาพรอยู่ในศิริราชสมบัติประกอบด้วยพระชนมายุยืนยาว เพื่อเป็นศิริและมิ่งขวัญแด่ข้าพระพุทธเจ้าและอาณาประชาราษฎรสืบไปชั่วนิรันดร.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ”

คำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล
ของคณะสมาคมพ่อค้าไทย

“ ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าบรรดาสมาชิกแห่งสมาคมพ่อค้าไทย มีความปีติยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ ในอภิลักขิตสมัยบรมราชาภิเษกเสด็จขึ้นเถลิง

ถวัลยราชสมบัติเป็นบรมกษัตริย์แห่งประเทศไทยแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราชอาญาไม่พ้นเกล้า ฯ

นับจำเดิมตั้งแต่สมาคมพ่อค้าไทยอุบัติขึ้นในประเทศไทย ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่างก็ได้รับความอุปการะเป็นอย่างดียิ่งจากรัฐบาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททุกสมัยมา ได้พยายามสนับสนุนและส่งเสริมในการค้าของคนไทยให้รุ่งเรืองเป็นอย่างดีจนนับได้ว่าอาชีพแห่งการค้าของไทยเรานับวันจะเป็นปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นโดยลำดับ ทั้งนี้ก็ต้องนับเนื่องด้วยพระมหากรุณาบารมีทรงปกเกล้าปกกระหม่อมตลอดมา

ในวาระดิถีอันเป็นมิ่งมหามงคลนี้ มวลข้าพระพุทธเจ้าขอตั้งสัตยาธิษฐาน อ้างอัญเชิญคุณพระศรีรัตนไตยและเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่อันศักดิ์สิทธิ์ในสากลพิภพ อาทิพระสยามเทวาธิราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง และพระหลักเมืองอันเรืองฤทธิ์ และพระอัฏฐมหาราชของชาติไทย จงดลบรรดาลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี จงประสพสรรพสิริสวัสดิ์เนาว์ในราชัยมไหยสวรรยาธิปัตย์ยิ่งยืนนาน ปราศพ้นภัยพาลอุปัทวันตราย อย่าได้กล้ำกลายเบื้องพระยุคลบาท เสด็จ

สถิตย์เป็นศรีแก่ประชาราษฎร์ปวงชาติไทย ดุจร่มฉัตรชัยให้ความร่มเย็นเป็นนิรันดร์ มีพระประสงค์จำนงหมายทุกสิ่งอัน ขอจงได้สัมฤทธิ์ ประสิทธิ์สมดังพระราชประณิธานทุกประการเทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า เกษม ดำซำ

นายกสมาคมพ่อค้าไทย ''

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

บัญชีพระสงฆ์

เจริญพระพุทธมนต์ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

๑. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (โสม ฉนฺโน ป. ๕) วัดสุทัศนเทพวราราม

๒. พระรัตนชัยมุนี (จู อิสฺสรญาโณ ป ๗) วัดบวรนิเวศวิหาร

๓. พระเทพกวี (จั่น วิจญฺจโล ป. ๖) วัดเทพศิรินทราวาส

๔ พระเทพสุธี (สวัสดิ์ กิตฺติสาโร ป. ๕) วัดมหาธาตุ

๕ พระเทพเมธี (ธีร์ ปุณฺณโก ป. ๙) วัดจักรวรรดิราชาวาส

๖. พระนิกรมมุนี (ปลั่ม อุตฺตโร ป. ๕) วัดมหาธาตุ

๗. พระวิสุทธิสมโพธิ (เจี่ย เขมโก ป. ๙) วัดพระเชตุพน

๘. พระวิเชียรกวี (ฉัตร์ อินฺทสุวณฺโณ ป ๕) วัดหนัง

๙. พระญาณเวที (บุญลือ ยติโก ป. ๓) วัดบุรณศิริมาตยาราม

๑๐. พระสุมงคลมุนี (ผิว ฐิตเปโม ป. ๗) วัดบวรมงคล

๑๑. พระวิสุทธิโมลี (เลี่ยม อถิโน) วัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา

๑๒. พระอรรถทัสสีสุทธิพงศ์ (รัต อตฺถทสฺสี ป. ๗) วัดชีโพน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๓. พระธรรมภาณพิลาส (ทวี ฐิตธมฺโม ป ๖) วัดอนงคาราม

๑๔. พระสังวรวิมล (ชุ่ม ติสาโร เทียบ ป ๔) วัดทองนพคุณ

๑๕. พระญาณรังสี (ผวน ภทฺธโร ป. ๓) วัดราชโอรส

๑๖. พระปริยัติโกศล (สุวรรณ โฆสโก ป. ๙) วัดกัลยาณมิตร

๑๗. พระประสิทธิวิริยคุณ (สุง ขญฺญาโภ ป. ๖) วัดดุสิดาราม

๑๘. พระศาสนุเทศาจารย์ (บุญ ปริปุณฺณสีโล ป. ๕) วัดเศวตฉัตร

๑๙. พระอโนมคุณมุนี (กล่อม อนุภาโส ป. ๕) วัดบุบผาราม

๒๐. พระเขมาภิมุขธรรม (เกตุ เกสโร ป ๕) วัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี

๒๑. พระประสิทธิสุตคุณ (เติม เขมจนฺโท ป. ๕) วัดมหรรณพาราม

๒๒. พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ จนฺทโชโต ป. ๔) วัดประยุรวงศาวาส

๒๓. พระวินยานุบุรณาจารย์ (เชย อินฺทสโร ป. ๔) วัดโปรดเกศ

๒๔. พระอริยศีลาจารย์ (วัน ปณฺฑิโต ป. ๓) วัดสังข์กระจาย

๒๕. พระธรรมรังสี (ปาน อินฺทโชติ ป.๓) วัดเทพธิดาราม

๒๖. พระอริยมุนี (หว่าง ธมฺมโชโต ป.๓) วัดเทวราชกุญชร

๒๗. พระปัญญาพิศาลเถร (บุญมั่น มนฺตาสโย) วัดปทุมวนาราม

๒๘. พระพรหมจริยาจารย์ (เที่ยน พุทฺธสโร) วัดยานนาวา

๒๙. พระคุณาจารวัตร (ใช้ สุวณฺณปกฺโก) วัดจักรวรรดิราชาวาส

๓๐. พระธรรมวิสารทะ (สุย พุทฺธรกฺขี) วัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ

๓๑. พระปริยัติเวที (ผุย คตญาโณ ป. ๙) วัดปทุมวนาราม

๓๒. พระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺโส ป ๕) วัดปราสาททองจังหวัดสุพรรณบุรี

๓๓. พระโศภนคณาภรณ์ (เจริญ สุวฑฺฒโน ป.๙) วัดบวรนิเวศวิหาร

๓๔. พระนิรันตรญาณมุนี (นิรันตร์ นิรนฺตโร ป. ๙) วัดเทพศิรินทราวาส

๓๕. พระวรญาณมุนี (เสถียร ธมฺมสาโร ป ๙) วัดจักรวรรดิราชาวาส

๓๖. พระวิมลมุนี (สง่า ปภสฺสโร ป. ๘) วัดพระเชตุพน

๓๗. พระเนกขัมมมุนี (เฉย ยโส ป. ๗) วัดสัมพันธวงศ์

๓๘. พระศรีสัจจญาณมุนี (สนธิ์ ยตฺติธโร ป ๗) วัดสุทัศนเทพวราราม

๓๙ พระปริยัติโมลี (พื้น ปาสาทิโก ป. ๗) วัดราชบพิธ

๔๐. พระวินัยกิจโกศล (เส็ง ธมฺมธโร ป. ๗) วัดจักรวรรดิราชาวาส

๔๑. พระญาณดิลก (นพ องฺกุรปญฺโญ ป. ๗) วัดชาตุทอง

๔๒. พระปรากรมมุนี (ไสว ฐิตธมฺโม ป. ๗) วัดเทพากร

๔๓. พระญาณสมโพธิ (เจียร ปภสฺสโร ป. ๗) วัดอรุณราชวราราม

๔๔. พระสุธรรมธีรคุณ (วงศ์ จนฺทวโส ป. ๕) วัดสระเกศ

๔๕. พระวิเชียรธรรมคุณาธาร (กมล อมโร ป. ๓) วัดพระเชตุพน

เจริญพระพุทธมนต์ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

๑. สมเด็จพระสังฆราช (ม.ร.ว. ชื่น สุจิตฺโต ป. ๗) วัดบวรนิเวศวิหาร

๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร ป. ๗) วัดเทพศิรินทราวาส

๓. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส ป. ๕) วัดบรมนิวาส

๔. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทฺธสโร เทียบ ป. ๔) วัดอนงคาราม

๕. สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภโณ ป ๙) วัดเบญจมบพิตร

๖. พระธรรมวโรดม (อยู่ ญาโณทโย ป. ๙) วัดสระเกศ

๗. พระสาสนโสภณ (จวน อุฏฺฐายี ป. ๙) วัดมกุฏกษัตริยาราม

๘. พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ ป. ๘) วัดมหาธาตุ

๙ พระธรรมปีฎก (โชติ ธมฺมปฺปโชติโก ป. ๘) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๑๐. พระธรรมดิลก (บุ่น ปุณฺณสิริ ป ๖) วัดพระเชตุพน

๑๑. พระเทพเวที (พื้น ชุตินฺธโร ป. ๙) วัดสามพระยา

๑๒. พระมงคลทิพยมุนี (เซ็ก พรหมสโร) วัดทองธรรมชาติ

๑๓. พระมงคลเทพมุนี (สาลี อินฺทโชโต) วัดอนงคาราม

๑๔. พระราชโมลี (นาค โสภณภิกฺขุ ป. ๕) วัดระฆังโฆสิตาราม

๑๕. พระราชเวที (พร ธีรภทฺโท ป. ๖) วัดประยุรวงศาวาส

๑๖ พระราชเมธี (วิน ธมฺมสาโร ป. ๙) วัดราชาธิวาส

๑๗. พระราชกวี (เอื้อน ขินฺทสุโต ป. ๗) วัดเทพศิรินทราวาส

๑๘. พระรัชชมงคลมุนี (เทศ นิเทสโก) วัดสัมพันธวงศ์

๑๙. พระปริยัติบัณฑิต (ดำ อาภารังสี ป. ๔) วัดปทุมคงคา

๒๐. พระญาณโสภณ (ทรัพย์ โฆสโก ป ๖) วัดสังเวชวิศยาราม

๒๑. พระอริยศีลสังวร (ปลด พรหมสโร ป ๓) วัดเบญจมบพิตร

๒๒ พระวิเชียรมุนี (พัน จิรวฑฺโฒ ป. ๘) วัดอินทาราม

๒๓. พระศรีสมโพธิ (เสงี่ยม จนฺทสิริ ป. ๖) วัดสุทัศนเทพวราราม

๒๔. พระภัทรมุนี (อิ่น ภทฺรมุนี ป. ๙) วัดทองนพคุณ

๒๕. พระวีรธรรมมุนี (ไสว ฐิตวีโร ป. ๗) วัดไตรมิตรวิทยาราม

๒๖. พระสุธรรมมุนี (พุ้ง ปุณฺณโก ป. ๓) วัดพระเชตุพน

๒๗. พระวิสุทธิญาณมุนี (สุด ฐิตวีโร ป. ๙) วัดมหาพฤฒาราม

๒๘. พระอมรมุนี (จับ ฐิตธมฺโม ป. ๙) วัดโสมนัสวิหาร

๒๙. พระอมรเวที (สนั่น จนฺทโชโต ป. ๙) วัดนรนาถสนทริการาม

๓๐ พระวิสุทธิโสภณ (ปลอด กมฺทุโท ป. ๙) วัดสระเกศ

เจริญพระพุทธมนต์ที่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

๑. พระพรหมมุนี (ผิน สุวโจ ป. ๖) วัดบวรนิเวศวิหาร

๒. พระธรรมโกศาจารย์ (ปลอด อตฺถการี ป. ๙) วัดราชาธิวาส

๓. พระธรรมปาโมกข์ (วาศน์ วาสโน ป. ๔) วัดราชบพิธ

๔. พระเมธาธรรมรส (ทิม อุทาฒิโม ป.๕) วัดราชประดิษฐ์

๕. พระปริยัติเมธี (หัน คนฺธโร ป. ๖) วัดมกุฏกษัตรยาราม

นั่งปรกสวดภาณวารที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

๑. พระรัตนธัชมุนี (จู อิสสฺรญาโณ ป. ๗) วัดบวรนิเวศวิหาร

๒. พระรัชชมงคลมุนี (เทศ นิเทสโก) วัดสัมพันธวงศ์

๓. พระอมรเวที (สนั่น จนฺทโชโต ป. ๙) วัดนรนาถสุนทริการาม

๔. พระโศภนคณาภรณ์ (เจริญ สุวฑฺฒโน ป. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร

๕. พระเนกขัมมมุนี (เฉย ยโส ป. ๗) วัดสัมพันธวงศ์

๖. พระมงคลเทพมุนี (สาย อินฺทโชโต) วัดอนงคาราม

๗, พระวรญาณมุนี (เสถียร ธมฺมสาโร ป. ๙) วัดจักรวรรดิราชาวาส

๘. พระธรรมรังสี (ปาน อินฺทโชติ ป. ๓) วัดเทพธิดาราม

๙. พระวิสุทธิโสภณ (ปลอด กมุทฺโท ป. ๙) วัดสระเกศ

๑๐. พระสุธรรมธีรคุณ (วงศ์ จนฺทวโส ป. ๕) วัดสระเกศ

๑๑. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (โสม ฉนฺโน ป. ๕) วัดสุทัศนเทพวราราม

๑๒. พระศรีสมโพธิ (เสงี่ยม จนฺทสิริ ป. ๖) วัดสุทัศนเทพวราราม

๑๓. พระอริยมุนี (หว่าง ธนฺมโชโต ป. ๓) วัดเทวราชกุญชร

๑๔. พระศรีสัจจญาณมุนี (สนธิ ยตฺติธโร ป. ๗) วัดสุทัศนเทพวราราม

๑๕. พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ จนฺทโชโต ป. ๔) วัดประยุรวงศาวาส

NATIONAL LIBRARY

รายนามคณะทูตานุทูตถวายพระพรชัย

List of Members of the Deplomatic Corps

& Consular Representatives

GREAT BRITAIN

H.E. Sir Geoffrey Harington
Thompson, K.C.M.G.,
Embassador — Lady Thompson

Monsieur Richard Whittington,
C.B.E., Counsellor — Mme. Whittington

Monsieur G.C.L. Crichton,
C.S.I., C.I.E., Counsellor

Commander D.F. Townsend,
R.N., Naval Attache — Mme. Townsend

Colonel V.L.M. Wainright,
O.B.E., M.C., Military
Attache — Mme. Wainright

Wing-Commander J.N.H.
Whitworth, D.S.O., D.S.C.,
R.A.F., Air Attache — Mme. Whitworth

Miss E M. Hinder,
Attache

Monsieur C.M. Anderson,
1st Secretary — Mme. Anderson

Monsieur Bernard John Garnett,
O.B.E., 1st Secretary
(Commercial) Mme. Garnett

Monsieur D.C. Rivett - Carnac,
1st Secretary
(Information) Mme. Rivett - Carnac

Monsieur G.C. Rabbetts, M.B.E.,
1st Secretary Mme. Rabbetts

Monsieur E.T.D. Lambert, O.B.E.,
1st Secretary

Monsieur A.K. Rothnie,
2nd Secretary

Monsieur Desmon Alexander
Batwell, 2nd Secretary
(Commercial) Mme. Batwell

Monsieur A.G. Evans, 2nd
Secretary Mme. Evans

Monsieur Roy Tristram, O.B.E.
2nd Secretary (Information)

Monsieur D.J. Stopford - Adams,
2nd Secretary Mme. Stopford - Adams

Monsieur John Cowan, 2nd
Secretary Mme. Cowan

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

Monsieur Joseph Leete,

3rd Secretary — Mme. Leete

Monsieur Andrian Clarence

Buxton, 3rd Secretary

(Commercial)

Monsieur E R.C Holland,

3rd Secretary

Monsieur A M. Berriff,

3rd Secretary

Rev. C.J. Eagling,

Honorary Chaplain. — Mme. Eagling

UNITED STATES OF AMERICA

H.E. Monsieur Edwin F.

Stanton, Ambassador — Mme. Stanton

Monsieur John F. Stone,

1st Secretary — Mme. Stone

Colonel George W. Hansen,

Senior Military Attache &

Air Attache

Colonel Francis J. Mc Quillen,

Naval Attache & Attache

for Air — Mme. Mc Quillen

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

Colonel Charles A. Sheldon,
Army Attache — Mme. Sheldon

Monsieur Olcott H. Deming,
1st Secretary (Public
Affairs) — Mme Deming

Monsieur Graham S. Quate,
Attache (Agriculture) — Mme Quate

Monsieur Eugene F. O'Connor,
III Attache (Information) — Mme. O'Connor

Monsieur Leonidas M. Parker,
Assistant Attache
(Administration) — Mme. Parker

Monsieur Rolland H. Bushner,
2nd Secretary

Monsieur George Widney,
2nd Secretary (Information)

Monsieur Gerald Stryker,
2nd Secretary — Mme. Stryker

Major George B. Felton, Assistant
Air Attache — Mme Felton

Monsieur William O. Anderson
Assistant Attache
(Commercial) — Mme. Anderson

Monsieur John F. O'Donnel, Jr.,
3rd Secretary — Mme. O'Donnell

NATIONAL LIBRARY

Monsieur Norman B. Hannah,

3rd Secretary — Mme Hannah

Monsieur Robert L. Brown,

Vice - Consul.

CHINA

H E. Monsieur Pao - Chao Hsieh, Ambassador

Monsieur Patrick Pichi Sun,

Councellor — Mme. Sun

Monsieur Ou - Yang Shun,

1st Secretary — Mme. Ou - Yang

Major Chen Tzen - hsi,

Military Attache — Mme Chen

Monsieur Yu Fu Chen,

1st Secretary — Mme. Chen

Monsieur Chien Wen Sze,

2nd Secretary — Mme. Chien

Monsieur Chin Wu,

3rd Secretary — Mme Chin

Monsieur Chen Pi - Po,

Attache — Mme Chen

Monsieur Tseng Chien - Ping,

Attache — Mme. Tseng

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

Monsieur Yep Chi - Yin,
Attache — Mme. Yep

Monsieur Chen Chia Chi,
Attache — Mme Cheng

Monsieur Sun Ping Chien,
Consul - General — Mme. Sun

Monsieur Yoh Luen,
Consul. — Mme Yoh

BURMA

H.E. U Hla Maung,
Ambassador — Mme Hla Maung

U Than Hla,
1st Secretary — Mme. Than

U Ba Set,
3rd Secretary — Mme. Ba Set

U Hla Aung,
3rd Secretary

Saw Burgess,
3rd Secretary.

FRANCE

H.E. Monsieur Loen Marchal
Ambassador — Mme. Marchal

Count Jean de la Grandville,
Counsellor — Countess de la Grandville

Colonel Jean Robert Glain,
Military, Naval & Air Attache

Monsieur Kimny Nong,
1st Secretry — Mme. Nong

Monsieur Michel Cadol,
2nd Secretary

Captain Louis - Jacques Rollet - Andriane,
Assistant Military, Naval & Air Attache

Monsieur Jacques Boizet,
3rd Secretary

Monsieur Charles Cunty,
3rd Secretary.

NORWAY

H.E. Monsieur Nicolai Aall,
Minister

Monsieur Knut Myre,
Secretary

Monsieur Rolf Rose - Anderssen,
Consul - General — Mme. Rose - Anderssen

Monsieur Kaare Lysgaard Gullestad,
Vice - Consul. — Mme. Gullestad

NATIONAL LIBRARY

UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS

H.E. Monsieur Sergei S Nemtchina,
Minister — Mme. Nemtchina

Monsieur Dmitri V. Kozlov,
Commercial Councellor — Mme. Kozlov

Monsieur Igor G. Usatchev,
2nd Secretary — Mme. Usatchev

Monsieur Valentin A. Nejinskii,
2nd Secretary — Mme. Nejinskii

Monsieur Nikolai Semenovitch,
3rd Secretary — Mme. Semenovitch

Monsieur Vasiliy M. Moshkov,
Attatche — Mme. Moshkov

Monsieur Yourii D. Drugov,
Attache. — Mme. Drugov

INDIA

H E. Monsieur Bhagwat Dayal,
Minister — Mme. Dayal

Monsieur S.K Roy.
2nd Secretary — Mme Roy

Monsieur H.N. Vibhakar,
1st Secretary (Commercial). — Mme. Vibhakar

NATIONAL LIBRARY

DENMARK

H E. Monsieur Alex Morch,
Minister — Mme. Morch

Monsieur Axel Immanuel Nielsen,
Counsul - General. — Mme. Nielsen

NETHERLANDS

H.E. Monsieur Carl Willem Alwin
Schürmann. Minister — Mme. Schürmann

Monsieur P.A E Renardel de
Lavalette, Attache — Mme. de Lavalette

Monsieur P F H. Maramis,
Attache

Monsieur P. Cramer,
Attache. — Mme. Cramer

PHILIPPINES

H.E. Monsieur Domingo
Imperial. Minister — Mme. Imperial

Monsieur Jose Alejandrino,
1st Secretary — Mme. Alejandrino

Major V.H.Banzon, Military
Attache — Mme. Banzon

Monsieur Carlos A. Faustino,
3rd Secretary

SWEDEN

H E. Monsieur Torsten Hammarstrom,
Minister

Monsieur Folke Georg Enstedt,
Consul - General. Mme. Enstedt

SWITZERLAND

H.E. Monsieur Armin Daeniker,
Minister Mme Daeniker

Monsieur Paul Louis Lenzinger,
Consul

ITALY

H.E. Monsieur Enrico Menzinger
di Preisenthal, Minister Mme. Preisenthal

Monsieur Goffredo Bovo,
Consul - General.

BELGIUM

Monsieur Louis de San,
Charge d' Affaires. Mme. de San

UNITED STATES OF INDONESIA

Monsieur Izak Mahdi,

Charge d ' Affaires — Mme. Mahdi

Monsieur Abdullah Kamil,

2nd Secretary

Monsieur Raden Tamtomo,

3rd Secretary.

AUSTRALIA

Monsieur Allan Henry Loomes,

Consul - General. — Mme. Loomes

PORTUGAL

Monsieur Humberto Alves Morgado

Consul. — Mme. Morgado

NATIONAL LIBRARY

ระเบียบถวายดอกไม้ธูปเทียน

วันที่ ๗ ที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๙๓

(๑) ดอกไม้ธูปเทียน ควรมีพานสองรอง

(ก) เทียนแพ

(ข) ธูปแพ

(ค) กะทงดอกไม้มีกรวยคลุม

(๒) ควรมีผู้เชิญพานดอกไม้ธูปเทียนเตรียมไว้ และคอยดูผู้ถวาย

(๓) เมื่อถึงกำหนดทบวงการใด ผู้เชิญพานดอกไม้ธูปเทียนเชิญพานนั้นเดินเข้าไปถวายคำนับแล้วตั้งเหนือโต๊ะหน้าพระที่นั่งที่เตรียมไว้ ถวายคำนับแล้วถอยกลับ

(๔) หัวหน้าทบวงการเดินเข้าไปถวายคำนับแล้ว ยืนที่หลังโต๊ะดอกไม้ธูปเทียน มีข้าราชการผู้ใหญ่ตามไปพองาม หรือไม่มีก็ได้

(๕) ข้าราชการในสังกัดนั้นต้องคอยดูหัวหน้าและต้องยืนทุกคน

(๖) หัวหน้าเดินไปเบื้องคลุมดอกไม้ วางคลุมไว้ข้าง ๆ

(๗) หัวหน้าทบวงถวายคำนับ ข้าราชการในสังกัดนั้นถวายคำนับทุกคน

(๘) เสร็จแล้ว หัวหน้าทบวงถวายคำนับอีกครั้ง ๑ แล้วเดิน-กลับมานั่งที่เดิม ข้าราชการในสังกัดนั่งได้

(๙) มหาดเล็กจะถอนจำเพาะดอกไม้ธูปเทียนไป

(๑๐) ผู้เชิญพานเดินเข้าไปถวายคำนับแล้วถอนพาน ถวายคำนับแล้วกลับ

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

ประวัติน้ำอภิเษก

คณะกรรมการจังหวัดเรียบเรียงส่งมา

๑ จังหวัดสระบุรี

น้ำอภิเษก ๑. น้ำท่าราบ

๒ น้ำสรงรอยพระพุทธบาท

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระมณฑปพระพุทธบาท

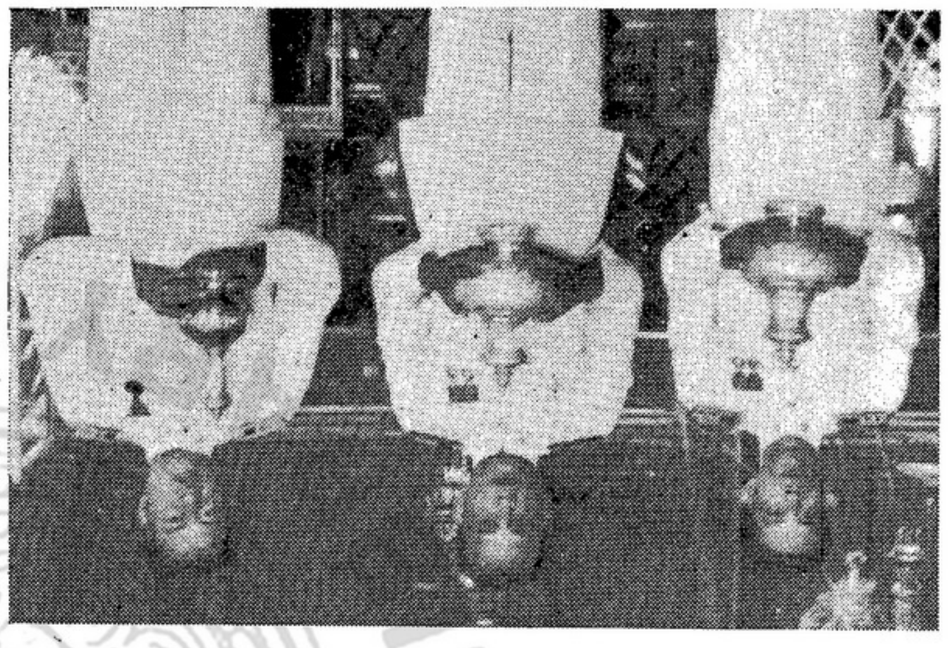
ประธานพิธี นายชุบ พิเศษนครกิจ
ข้าหลวงประจำจังหวัดสระบุรี

ประธานพิธีสงฆ์ พระธรรมปาโมกข์ (วาศน์ วาสโน)
เจ้าคณะตรวจการภาค ๑.

ประวัติน้ำอภิเษก ๑ น้ำท่าราบ

บ้านท่าราบ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแควป่าสักฝั่งเหนือ ตำบลบ้านตาล อำเภอเสาไห้ที่เรียกขานกันว่า บ้านท่าราบ" เพราะพื้นที่ตรงนั้นนับแต่ระดับพื้นดินบนฝั่งแม่น้ำมาจนถึงหาดทรายในลำน้ำแควป่าสักราบเรียบลดหลั่นกันลงมาจดหาดทราย ต่อตลิ่งไม่สูงชันเหมือนแห่งอื่น ๆ ในสองฟากแห่งลำน้ำป่าสัก เป็นทำเลที่ผิดแปลก จึงได้เรียกขานกันว่า ท่าราบ ตามสภาพของพื้นที่นั้น

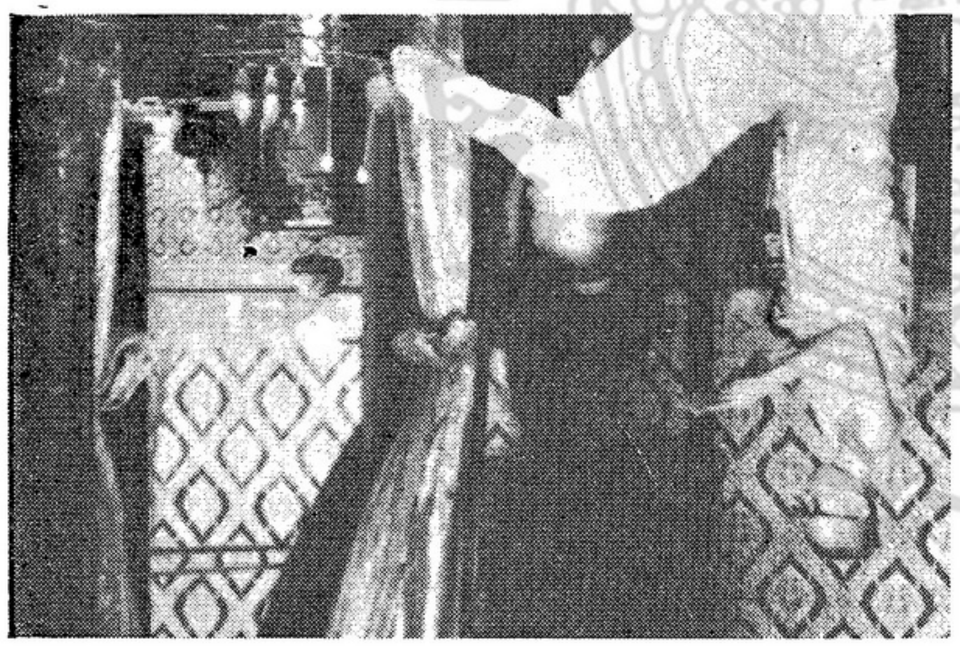
ภาพถ่ายบริเวณที่ตั้งโรงงาน ด้านทิศใต้

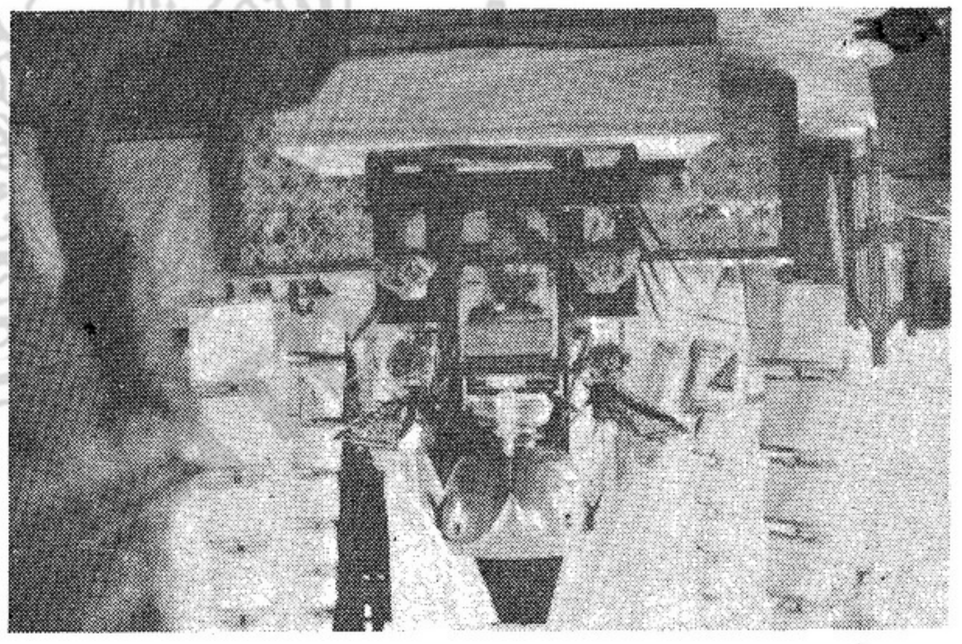
ภาพถ่ายบริเวณที่ตั้งโรงงาน ด้านทิศตะวันตก

ภาพถ่ายบริเวณที่ตั้งโรงงาน ด้านทิศตะวันออก

ภาพถ่ายบริเวณที่ตั้งโรงงาน ด้านทิศเหนือ

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ความสำคัญของบ้านท่าราบมีประวัติว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเลียบลำน้ำแถวบ่าสักโดยขบวนเรือ เนื่องจากลำน้ำแควบ่าสักในสมัยนั้นฤดูแล้งตื้นเขิน ขบวนเรือที่เสด็จต้องใช้เรือขนาดเล็ก ถึงตอนใดเป็นแก่งหรือหาดทราย กรมการเมืองก็เกณฑ์ราษฎรมาคอยเข็นเรือขบวนเสด็จ โดยเฉพาะหาดพระยาทศหาดท่าราบ หาดต้นตาล เป็นหาดทรายผืดใหญ่ติดต่อกัน ชาวบ้านสองฟากลำน้ำตอนนั้นเป็นผู้ไทยเชื้อสายชาวภาคพายัพ ผู้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านที่เป็นไทยเชื้อสายชาวภาคพายัพ ได้จัดหญิงสาวรูปงาม แต่งตัวเยี่ยงชนภาคพายัพไว้เป็นผู้คอยเข็นเรือเสด็จ ตลอดจนการรับเสด็จตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของภาคพายัพ เมื่อขบวนเรือเสด็จมาถึง จึงเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก ได้เสด็จขึ้นเหยียบหาดทรายท่าราบ พระราชทานสิ่งของเงินทองเป็นรางวัลแก่หญิงสาวที่มาเข็นเรือพระที่นั่งและบรรดาหัวหน้าหมู่บ้านที่มาจัดการรับเสด็จแล้วเลยเสด็จสรงน้ำที่หาดท่าราบ เนื่องจากพื้นน้ำตรงท่าราบนั้นเป็น "วัง" น้ำนิ่งและลึก จึงใสเย็นกว่าแห่งอื่น เป็นที่พอพระราชหฤทัยน่าจะเป็นเพราะเหตุนี้ นับแต่นั้นมา ได้ถือว่าน้ำท่าราบเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีการประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกฝ่ายภูมิภาคในรัชกาลต่อมา จึงได้ตักน้ำบ้านท่าราบไปเข้าพระราชพิธีสืบมา.

น้ำสรงรอยพระพุทธบาท

พิธีสรงน้ำรอยพระพุทธบาท วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๙๓

ข้าหลวงประจำจังหวัดได้ไปยังมณฑปพระพุทธบาท เจ้าพนักงานรักษาพระพุทธบาทเบิดพระมณฑป และตั้งเครื่องสักการะบูชารอยพระพุทธบาท ข้าหลวงประจำจังหวัดจุดธูปเทียน เครื่องสักการะบูชารอยพระพุทธบาท สรงน้ำรอยพระพุทธบาทเจือด้วยน้ำสุคนธ์แล้วตักน้ำในรอยพระพุทธบาท เชิญลงในหม้อน้ำลายคราม นำมาต้มกรองใส่ในหม้อน้ำผูกผ้าขาวไปเข้าพิธีทำน้ำอภิเษก

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระพุทธบาท.

ในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม (พ ศ. ๒๑๖๓ ๒๒๗๑) มีภิกษุสงฆ์ไทยพวกหนึ่งออกไปถึงลังกาทวีป จะไปบูชารอยพระบาทที่เขาสุมนกูฏ พระสงฆ์ลังกาถามว่า รอยพระพุทธบาทที่มีอยู่ ๕ รอยนั้น เขาสุวรรณบรรพตก็อยู่ในประเทศไทย ไทยไม่ไปบูชารอยพระพุทธบาทที่นั่นดอกหรือ จึงต้องออกไปบูชาถึงลังกาทวีป พระภิกษุสงฆ์พวกนั้นกลับนำความมาทูลพระเจ้าทรงธรรม จึงโปรดให้มีตราสั่งหัวเมืองให้เที่ยวตรวจค้นดูตามภูเขาว่าจะมีรอยพระพุทธบาทอยู่ณที่แห่งใดหรือไม่ ครั้งนั้นผู้ว่าราชการเมืองสระบุรีสืบได้ความจากพรานบุญว่า ครั้งหนึ่งไปไล่เนื้อในป่าที่ริมเชิงเขา ยิงถูกเนื้อ

เจ็บลำบากหนักขึ้นไปบนไหล่เขาเข้าเชิงไม้ไป พอบัดเดี๋ยวเห็นเนื้อตัวนั้นวิ่งออกจากเชิงไม้ไปเป็นปกติดังเก่า พรานบุญนึกประหลาดใจจึงขึ้นไปดูบนไหล่เขานั้น เห็นมีรอยอยู่ในศิลาเหมือนรูปเท้าคน ขนาดยาวสักศอกเศษ และมีน้ำขังอยู่ในนั้น ก็สำคัญว่าเนื้อคงหายบาดแผลเพราะกินน้ำนั้น จึงตักเอามาลองทาตัวดู กลากเกลื้อนที่เป็นอยู่ช้านานก็หายหมด ผู้ว่าราชการเมืองสระบุรีไปตรวจเห็นมีรอยจริงดังพรานบุญว่า จึงบอกเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าทรงธรรมเสด็จออกไปทอดพระเนตร ทรงพระราชดำริว่าคงเป็นรอยพระพุทธบาทตรงตามที่ดังกาบอกมาเป็นแน่แท้ ก็ทรงพระโสมนัสศรัทธา ด้วยเห็นว่าเป็นบริโภคเจดีย์เนื่องชิดติดต่อถึงพระพุทธองค์ประเสริฐกว่าอุเทสิกเจดีย์ เช่นพระพุทธรูปและพระสถูปเจดีย์ ซึ่งเป็นของสร้างขึ้นโดยสมมุติ จึงโปรดให้สร้างเป็นมหาเจดีย์สถาน มีพระมณฑปสรวมรอยพระพุทธบาท และสังฆารามที่พระภิกษุสงฆ์อยู่บริบาล และสร้างบริเวณพระราชนิเวศน์ที่เชิงเขาพระพุทธบาทแห่ง ๑ ที่ท่าเจ้าสนุกริมลำน้ำสักแห่ง ๑ สำหรับประทับเวลาเสด็จไปบูชา แล้วโปรดให้ช่างฝรั่ง (ฮอลันดา) ส่องกล้องทำถนนแต่ท่าเรือขึ้นไปจนถึงเขาสุวรรณบรรพต เพื่อให้เป็นทางมหาชนไปมาได้โดยสะดวก และทรงพระราชอุทิศที่โยชน์หนึ่งโดยรอบรอยพระพุทธบาทถวายเป็นพุทธบูชากัลปนาผล ซึ่งได้

เป็นส่วนของหลวงในที่นั้น สำหรับใช้จายในการรักษามหาเจดีย์สถานที่ในพระพุทธบาท และโปรดให้บรรดาชายฉกรรจ์อันตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตที่ทรงพระราชอุทิศนั้น พ้นจากหน้าที่ราชการอื่นจัดให้เป็นพวกขุนโขลน ข้าพระปฏิบัติรักษาพระพุทธบาทแต่อย่างเดียว ที่บริเวณซึ่งทรงพระราชอุทิศนั้นก็ได้นามว่าเมืองปรันตะปะเรียกกันเป็นสามัญว่าเมืองพระพุทธบาท และเกิดเทศกาลมหาชนขึ้นไปบูชาพระพุทธบาท กลางเดือน ๓ ครั้งหนึ่ง กลางเดือน ๔ ครั้งหนึ่ง แต่นั้นมา.

---

๒. จังหวัดพิษณุโลก

น้ำอภิเษก น้ำทะเลแก้ว

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ประธานพิธี ขุนจรรยาวิเศษ (เที่ยง บุณยนิตย์)
ข้าหลวงประจำจังหวัดพิษณุโลก

ประธานพิธีสงฆ์ พระพิษณุบุราจารย์ (แพ พากุโล)
เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก

ประวัติน้ำอภิเษก น้ำทะเลแก้ว

ทะเลแก้ว อยู่ในตำบลบ้านกร่าง และตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมืองพิษณุโลก มีขนาดกว้างประมาณ ๓.๒ กิโลเมตร ยาว ๔ กิโลเมตร เดิมหน้าน้ำมีน้ำลึกประมาณ ๖ เมตร มีทางน้ำติดต่อกับคลองบางแก้วซึ่งไหลไปบรรจบกับแม่น้ำยมในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก บริเวณทะเลแก้วโดยรอบเป็นป่าหญ้า ป่าพง ป่าอ้อ ป่าละเมาะและป่าโปร่ง มีนาอยู่บ้างตามขอบ มีวัดร้างหลายวัดอยู่เรียงรายทางทิศตะวันตกและทิศเหนือ แต่บัดนี้น้ำได้ตื้นเขินจนกลายเป็นที่ทำนาเสียโดยมาก มีงูและปลาชนิดต่าง ๆ ชุกชุมอยู่ทางด้านตะวันตกของที่ตั้งเมืองพิษณุโลก มีระยะทางประมาณ๙ ก ม. เศษ และอยู่ด้านใต้ของทางหลวงแผ่นดินสาย๙ ห่างจากทางหลวงประมาณ ๒ก.ม. เศษ เล่ากันว่าในทะเลแก้วนี้เคยมีผู้พบเรือสำเภาล่มอยู่กลางทะเลนี้โดยมีซากเสากะโดงเรือให้เห็น สันนิษฐานกันว่าแต่ก่อนทะเลแก้วนี้เคยกว้างใหญ่และลึกมาก อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ปลานานาชนิด ราษฎรจับปลาอันมีค่าไปจำหน่ายในต่างท้องที่จนถึงกับมีเรือใหญ่ ๆ ของชาวจีน (เรือสำเภาตามที่ชาวบ้านเรียก) เข้าไปมาค้าขายบางลำอาจล่มอยู่ในกลางทะเลนี้ บ้างก็สันนิษฐานว่าอาจเป็นเรือของเจ้านายเมื่อครั้งก่อนมีไว้ประจำสำหรับเสด็จประพาสพระสำราญในทะเลแก้วนี้ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีซากเสากะโดงเหลืออยู่เลย เพื่อประกอบข้อเท็จจริงได้สอบถามหมื่นดำริ

สถลมารคกำนันเก่า ผู้ที่อยู่ใกล้ทะเลแก้วซึ่งมีอายุได้ ๖๙ ปี กับนายแก้วอยู่บ้านคลอง อายุ ๘๕ ปีแล้ว ได้ความว่าในชั่วอายุของเขาไม่เคยเห็นเสากะโดงสำเภาเลยเพียงแต่ได้ยินคนเล่าสืบ ๆ กันมา แต่ก่อนมาเคยได้เห็นทางราชการไปทำพิธีบวงสรวงพลีกรรมเอาน้ำทะเลแก้วมาทำน้ำอภิเษกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาทุกๆ รัชกาล พวกหาปลาก่อนจะลงจับปลาจะต้องตั้งศาลเพียงตา มีหัวหมู บายศรีบวงสรวง ถ้าผู้ใดไม่ทำการบวงสรวงมักจะถูกงูพิษกัดตาย เล่ากันว่าสุกรได้คาบแก้วดวงหนึ่งมาจากทะเลแก้วมาวางลงที่กลางทุ่งบ้านคลองตอนหนึ่ง วางแก้วลงที่บ้านคลองตอนหนึ่ง วางลงที่ข้างวัดคหาสุวรรค์อีกตอนหนึ่ง ในที่สุดสุกรได้คาบแก้วไปวางไว้ที่สระแห่งหนึ่งจึงเรียกว่าสระแก้วมาจนทุกวันนี้ ที่ซึ่งสุกรคาบแก้วมาวางไว้ทั้ง ๓ ระยะนั้น มีวัดร้างชื่อ "แก้ว" อยู่ทั้ง ๓ แห่งจนบัดนี้

<u>สระแก้ว</u> เป็นสระใหญ่อยู่นอกเมืองพิษณุโลกทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ คือเป็นบริเวณที่ตั้งโรงพยาบาลพุทธชินราชปัจจุบันนี้ ถ้าขึ้นรถไฟไปพิษณุโลกพอจวนจะถึงสถานีพิษณุโลกจะต้องผ่านสระแก้วนี้ก่อน เพราะทางรถไฟสายเหนือได้ตัดผ่านไปตอนกลางสระนี้ แต่เดิมเป็นสระที่มีน้ำขังอยู่เสมอ มีทางไขน้ำเข้าออกไปจากแม่น้ำน่าน และยังมีเกาะกลางสระเหลืออยู่พอเป็นเค้าได้บ้าง

แต่เมื่อสร้างทางรถไฟผ่านไปแล้วก็ตื้นเขินจนทำนาได้ในบัดนี้ สระแก้วนี้แต่โบราณมีตำหนักราชฐานเป็นที่ประทับประพาสของเจ้านายที่คลองเมืองพิษณุโลก คต้ายสระปทุมวันที่กรุงเทพ ฯ ถึงแม้กษัตริย์ในราชวงศ์จักรีแต่ก่อน ก็เคยเสด็จประพาสเกาะนี้ และว่าเป็นที่ทำพิธีสรงสนานของพระมหากษัตริย์เมื่อเวลามีชัยชนะข้าศึกในครั้งโบราณด้วย แต่ก่อนเป็นสระที่กว้างขวางสวยงามมาก ทางราชการได้พิจารณาเอาน้ำในสระแก้วนี้ไปทำน้ำอภิเษกส่วนภูมิภาคเพื่อใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกทุก ๆ รัชกาลมาแล้ว แต่เดี๋ยวนี้น้ำตื้นเขินสกปรกและเป็นที่ปล่อยท่อประธานของเทศบาลเมืองพิษณุโลก การทำน้ำอภิเษกครั้งนี้มติที่ประชุมคณะกรมการจังหวัดให้งดใช้น้ำในสระแก้วนี้

<u>สระสองห้อง</u> ตั้งอยู่ด้านใต้ของพระราชวังจันทร์เกษม ซึ่งตั้งอยู่ริมลำน้ำน่านฝั่งตะวันตกเหนือศาลากลางจังหวัดขึ้นไปประมาณ ๘ เส้น บัดนี้เป็นที่ตั้งโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม เป็นสระขนาดเขื่องมีถนนเป็นคันดั้งอยู่ระหว่างกลาง จึงเรียกกันว่าสระสองห้อง เวลานี้เป็นสระที่ตื้นเขินและน้ำแห้ง จะมีน้ำก็ต่อเมื่อฝนตกใหญ่ในหน้าฝนและน้ำท่าท่วมเข้าไปถึง แต่ก่อนเป็นสระที่ใช้สำหรับเป็นที่ทรงพระสำราญและทางราชการได้เคยทำพลีกรรมเอาน้ำสระนี้มาทำน้ำอภิเษกส่วนภูมิภาคเนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

มาแล้วแทบทุกรัชกาล แต่ครั้งนี้ไม่ได้ใช้น้ำที่สระสองห้องทำน้ำอภิเษก เพราะบริเวณสระสองห้องตื้นเขินไม่มีน้ำเป็นป่าพงรกร้างและสกปรก

ประวัติสถานที่ประกอบน้ำอภิเษก

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเป็นวัดหลวง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกหันหน้าออกสู่แม่น้ำ เป็นวัดที่สำคัญยิ่งเพราะมีวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราชอันเป็นพระพุทธรูปโบราณที่งดงามและสำคัญที่สุด เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวไทยทั่วไปตลอดถึงพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ อีกประการหนึ่งเป็นวัดโบราณสันนิษฐานกันว่าพระมหาธรรมราชาลิไท หรือพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก กษัตริย์องค์ที่ ๕ แห่งราชวงศ์พระร่วงทรงสร้างพร้อมกับคราวสร้างเมืองพิษณุโลก และโปรดให้สร้างพระพุทธรูป ๓ องค์โดยช่างเมืองสวรรคโลก เมืองศรีสัชนาลัย และเมืองเชียงแสนร่วมมือกันทำพิธีเททองหล่อพระ เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ พ.ศ. ๑๔๙๘ ด้วยทองสัมฤทธิ์ ทองติดเป็นรูปองค์พระเพียง ๒ องค์ คือพระชินสีห์และพระศรีศาสดา ส่วนพระพุทธชินราชทองหาติดไม่ จึงได้ทรงทำพิธีตั้งพระอธิษฐานใหม่และจัดการหล่ออีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๑๕๐๐ ปรากฏ

ว่าตาปะขาวผู้หนึ่งมาช่วยเททองด้วย ครานั้นก็สำเร็จเป็นองค์พระพุทธชินราชบริบูรณ์ ตาปะขาวนั้นก็เดินขึ้นไปทางเหนือหมู่บ้านแห่งหนึ่งแล้วก็เลยหายตัวไปตามหาไม่พบ หมู่บ้านนั้นก็ได้เรียกกันว่า "บ้านตาปะขาวหาย" มาจนทุกวันนี้ สันนิษฐานกันว่าตาปะขาวนั้นคือพระอินทร์ ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ทรงตรวจเห็นตรีศูลที่พระอินทร์เนรมิตไว้เป็นสำคัญในพระพักตรพระพุทธชินราช วัดนี้นิยมเรียกกันว่า "วัดใหญ่" หรือ "วัดหลวงพ่อ" ทั่ว ๆ ไป แต่ที่ได้นามว่า "วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ" นั้น ก็เพราะมีพระมหาธาตุรูปพระปรางค์อยู่กลางวัด พระพุทธชินราชนอกจากจะเป็นพระพุทธรูปที่สวยสดงดงามหาที่เปรียบมิได้แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และเคารพสักการะของชาวไทยและเทศด้วย วัดนี้นอกจากจะเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธชินราชแล้ว ยังเป็นวัดที่พำนักพระราชาคณะตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ซึ่งเคยเป็นสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกมาแต่กาลก่อน ในครั้งนี้จึงได้ใช้วัดนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกส่วนภูมิภาค

๓. จังหวัดสุโขทัย

น้ำอภิเษก ๑. น้ำกระพังทอง
๒. น้ำกระพังเงิน
๓. น้ำกระพังโพยสี่
๔. น้ำโซกชมภู่
๕. น้ำบ่อแก้ว
๖. น้ำบ่อทอง

สถานที่ประกอบน้ำอภิเษก วัดพระมหาธาตุ อำเภอสวรรคโลก

ประธานพิธี หลวงอนุมัติราชกิจ (อั้น อนุมัติราชกิจ)
ข้าหลวงประจำจังหวัดสุโขทัย

ประธานพิธีสงฆ์ พระสวรรควรนายก (คำ โสโณ)
เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย

ประวัติน้ำอภิเษก

๑. กระพังทอง กระพังทองนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ เส้น ๑๐ วา ยาว ๓ เส้น ลึกประมาณ ๑ วาเศษ กลางกระพังมีเกาะ ๑ เกาะ รูปสี่เหลี่ยมบนเกาะนั้น มีพระสถูปเจดีย์เก่าครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีอยู่กลางเกาะ ๑ องค์ กระพังนี้น้ำขังอยู่ตลอดปี

กระพังทองนี้ ได้สร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ริมทางหลวงสาย ๔ จังหวัดสุโขทัย-ตาก หมู่ที่ ๓ ตำบลเมืองเก่า ห่างจากที่ทำการอำเภอเมืองสุโขทัย ๑๒ กิโลเมตร

๒. กระพังเงิน กระพังเงินนี้ เป็นสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ เส้น ยาว ๓ เส้น ๑๐ วา ลึกประมาณ ๑ วา ๒ ศอก กลางสระมีเกาะอยู่กลางและที่บนเกาะนั้นมีพระอุโบสถตั้งอยู่ที่กลางเกาะ กระพังนี้มีน้ำขังอยู่ตลอดปีเช่นเดียวกับกระพังทอง ห่างจากกระพังทองไปทางตะวันตก ๑ กิโลเมตร อยู่ในเขตบ้านหมู่ ๓ ตำบลเมืองเก่า

๓. กระพังช้างเผือก รูปกระพังเป็นรูปวงกลมรูปไข่ ยาว ๓ เส้น ๑๐ วา กว้าง ๒ เส้น ลึกประมาณ ๑ วา กระพังนี้อยู่นอกเขตกำแพงเมืองเก่าสุโขทัย ห่างจากกระพังเงิน ๓ กิโลเมตร อยู่ในเขต หมู่ที่ ๓ ตำบลเมืองเก่า (น้ำในกระพังนี้แห้ง จึงไม่ได้ตัก)

๔. กระพังโพยสร์ ชื่อของกระพังโพยสร์นี้ ถ้ากล่าวโดยเฉพาะแล้ว ไม่ปรากฏว่ากระพังต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่าสุโขทัยมีชื่อว่ากระพังโพยสร์โดยเฉพาะ แต่ที่ปรากฏตามพระราชสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงสันนิษฐานไว้ในหนังสือเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงว่า ในเมืองนี้มีกระพัง ๓ แห่ง คือ กระพังทอง อยู่ด้านตะวันออก กระพังเงิน อยู่

ด้านตะวันตก กระพังสออยู่ด้านเหนือ วัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลาง ในศิลาจารึกหลักที่๑ พระเจ้ารามคำแหงมหาราชได้กล่าวไว้ว่า ในเมืองสุโขทัยนี้มีน้ำตรพงงโพยสี่ไสกินดีดงงโชงเมื่อแล้ง" ดังนี้ น่าจะกล่าวถึงกระพังเหล่านี้เอง

ดังที่กล่าวมานี้เห็นได้ว่ากระพังโพยสี่นั้น ตามทางพระราชสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการสันนิษฐานใกล้กับความจริงที่สุดเพราะ กระพังทอง กระพังเงินและกระพังสอเป็นกระพังที่ใหญ่ที่สุดซึ่งตั้งอยู่ในทิศทางต่างกัน เข้าใจว่าในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น น่าทั้ง ๓ กระพังนี้คงได้ให้ราษฎรได้ใช้บริโภคกันทั่ว ๆ ไปได้ทั่วทั้งเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีนักโบราณคดีบางท่านว่ามีกระพังโพยสี่อยู่อีกกระพังหนึ่งและตามแผนที่ของท่านผู้นั้นได้แสดงให้เห็นว่ากระพังโพยสี่นี้นอยู่นอกกำแพงเมืองสุโขทัย ครั้งสุโขทัยเป็นราชธานีจึงเห็นว่าการสันนิษฐานของนักโบราณคดีบางท่านที่อ้างนั้นเป็นการไม่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

๔. โซกชมภู่ ก่อนอื่นเมื่อได้ยินคำว่าโซกนั้นบางท่านอาจจะไม่ทราบว่าคืออะไร โซกนี้ตามลักษณะก็คือ ธารน้ำที่ไหลออกมาจากต้นน้ำบนภูเขาเป็นน้ำซับไหลผ่านมาตามซอกเขา ในเมื่อ

ทราบลักษณะของโซกชมภู่ดังนี้แล้วก็คงจะทราบได้ว่าโซกนี้ก็คือธารน้ำน้ำนั่นเอง

โซกชมภู่นี้เป็นน้ำดินที่ไหลซึมออกจากเขาตระโหงกวัวผ่านช่องพระร่วงลองดาบไหลผ่านมาตามตีนเขา เป็นน้ำสีขาวใสสะอาด บริเวณริมโซกมีก้อนหินใหญ่น้อยประดับเรียงรายอยู่ทั้งสองข้าง และมีต้นชมภู่ป่าขึ้นเรียงรายอยู่ทั่วไป ในโซกนั้นมีหินใช้ลับมีดได้เป็นอย่างดี ดังนี้นยายเล่ากันมาแต่โบราณว่า ณ โซกชมภู่นี้ พระร่วง (จะเป็นองค์ไหนไม่ทราบในราชวงศ์พระร่วง) ได้มาใช้หินในโซกชมภู่นี้ ลับพระแสงดาบ และเมื่อลับพระแสงดาบแล้ว พระร่วงได้ลองความคมของพระแสงดาบ ฟันลงไปบนต้นเขา เป็นเหตุให้เขานั้นขาด ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า ช่องพระร่วงลองดาบ

โซกชมภู่นี้ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสสุโขทัย ก็ได้เสด็จมาเที่ยวที่โซกชมภู่นี้และทรงพอพระราชหฤทัย ได้ทรงตรัสสั่งให้ตักน้ำในโซกชมภู่นี้ส่งลงไปทูลเกล้าฯ ถวายที่กรุงเทพ ฯ หลายครั้ง ต่อมาในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งมงกุฎราชกุมาร ก็ได้ถือโอกาสมาพักผ่อนพระหฤทัย เพื่อให้หายจากการเหน็ดเหนื่อยที่พระองค์ได้มาสำรวจโบราณสถานที่จังหวัดสุโขทัย

ความสำคัญของกระพัง และโซกชมภู่ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แต่โบราณกาลมาแล้ว ถือว่า น้ำในที่เหล่านี้ เป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่ง ในการที่พระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ เมื่อขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติต้องเอาน้ำในที่เหล่านี้ไปทำเป็นน้ำอภิเษก

๖. <u>บ่อแก้ว</u> เป็นบ่อน้ำที่กรุด้วยศิลาแลง ลึกประมาณ ๒ วาเศษ อยู่ทางฝั่งตะวันออกของลำแม่น้ำยม ตรงกันข้ามกับวัดพระบรมธาตุ (พระพุทธปรางค์) ทางทิศเหนืออยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าชัย ห่างจากวัดพระบรมธาตุประมาณ ๒ กิโลเมตรเศษ อยู่ข้างแนวทางเสด็จ ซึ่งเป็นทางถนนคนและล้อเกวียนเดินไปติดต่อยังพระแท่นศิลาอาสน์ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ อยู่ในบริเวณวัดเขาอินทร์ ซึ่งได้ก่อสร้างมาครั้งสมัยเมืองเชลียง หลักฐานการสร้างไม่ปรากฏแน่นอนว่าใครเป็นผู้สร้างตั้งแต่ครั้งไหน แต่สันนิษฐานตามคำบอกเล่าของบุคคลที่น่าเชื่อถือว่า บ่อแก้วนคงจะได้สร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี คำที่เรียกว่า บ่อแก้ว เพราะน้ำในบ่อนี้ใสมีสีขาวสะอาด เมื่อนำมาใส่ในโหลแก้วหรือขวดขาวแล้วจะไม่ทราบว่ามีน้ำอยู่ในนั้น คือ น้ำใสเหมือนแก้ว ความศักดิ์สิทธิ์ของบ่อนี้ในสมัยโบราณกาลถือว่าเป็นน้ำใสอันบริสุทธิ์เทวาเป็นผู้ประสาทให้มีขึ้น เมื่อจะทำพิธีมงคลอันใดจึงได้ไปพลีกรรมเอาน้ำในบ่อนี้มาเป็นน้ำพระพุทธมนต์ เพื่ออาบและสรงหรือประพรม

ถือว่าเป็นศิริมงคลแก่ผู้ได้ใช้น้ำนั้น แม้แต่ทางราชการก็ถือว่าน้ำบ่อแก้วเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในครั้งสมัยยังมีการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาได้มาทำพิธีพลีกรรมเอาน้ำในบ่อนี้ไปเป็นน้ำสาบาลในพิธีถือน้ำ อีกอย่างหนึ่งในเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ที่จะเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ที่ ๗ ก็ได้มาทำพิธีพลีกรรมเอาน้ำในบ่อนี้ไปทำเป็นน้ำมูรธาภิเษก ถือว่าเป็นประเพณีแต่โบราณกาล ซึ่งได้กระทำต่อ ๆ กันมา

๗ บ่อทอง เป็นบ่อน้ำที่ขุดขึ้นในระหว่างดินดานประกอบด้วยก้อนแดงซึ่งเป็นอยู่ตามธรรมชาติ ขุดกว้างคล้าย ๆ รูปสระลึกประมาณ ๖ ศอก ตามทางสันนิษฐานว่าเดิมขุดคงไม่มีความประสงค์จะให้เป็นสระหรือบ่อน้ำเข้าใจว่า จะขุดค้นหาแร่ หรือ แร่ทองคำอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามคำบอกเล่าของบุคคลที่ควรเชื่อถือได้ว่า เดิมแต่โบราณกาลได้มาขุดค้นหาแร่ทองคำในบ่อนี้ เพื่อไปถลุงทำผักเพกายอดพระปรางค์และหล่อพระพุทธรูปที่วัดพระบรมธาตุ ได้นำเอาแร่ทองคำนี้ไปถลุงที่บริเวณวัดพระบรมธาตุทางด้านทิศใต้ริมแม่น้ำยมเดี๋ยวนี้ และมีหลักฐานพอจะพิศูจน์ได้ว่าบางครั้งตลิ่งพังราษฎรได้มาร่อนหาทองในบริเวณที่ทำการถลุง ปรากฏว่าได้เศษทองคำเป็นก้อนเล็กก้อนน้อยเสมอมาจนทุกวันนี้ บ่อนี้อยู่ทางฝั่งตะวันออกของลำน้ำยมตรงฉันข้ามกับวัดพระบรมธาตุ (พระพุทธ

ปรางค์) ทางทิศเหนือยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าชัย ห่างจากบ่อแก้ว ๑ กิโลเมตร อยู่ข้างแนวทางเสด็จต่อเนื่องกันไปจากบ่อแก้ว ห่างจากวัดพระบรมธาตุประมาณ ๓ กิโลเมตรเศษ เข้าใจว่า คงอยู่ในบริเวณวัดเขาอินทร์ เช่นเดียวกับบ่อแก้วคงจะได้ขุดค้นกันมาในครั้งสมัยเมื่องเชลียงก่อนจะมีการก่อสร้างพระปรางค์ หรือ หลังที่ก่อสร้างพระปรางค์อันมีเวลาต่อเนื่องกันมา คำที่เรียกว่าบ่อทองคงจะเนื่องมาจากบ่อนี้ขุดหาแร่ทองคำแล้วก็มีน้ำขังไหลซึมมาจากดินดานมีน้ำขังตลอดปีไม่มีแห้ง น้ำบ่อนี้เหลืองเหมือนทองใสเย็นจืดสนิท มีผู้เดินทางในฤดูแล้งผ่านไปมาได้อาศัยน้ำบ่อนี้รับประทานตลอดจนตักมาให้สัตว์พาหนะกิน ความศักดิ์สิทธิ์ของบ่อนี้ในสมัยโบราณกาลถือว่าเป็นน้ำอันบริสุทธิ์ ซึ่งเกิดขึ้นมาโดยผู้ขุดมิได้นึกฝัน แต่เป็นน้ำที่เกิดขึ้นมาเองจึงถือว่าเป็นน้ำบ่อทองเป็นน้ำอันศักดิ์สิทธิ์อีกบ่อหนึ่ง เมื่อจะทำพิธีมงคลอันใดจึงไปพลีกรรมเอาน้ำในบ่อนี้มาเป็นน้ำพระพุทธมนต์ เพื่ออาบและสรง หรือ ประพรม ถือว่าเป็นศิริมงคลแก่ผู้ที่ได้ใช้น้ำบ่อนี้ แม้แต่ทางราชการก็ถือว่าน้ำบ่อทองเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ในครั้งสมัยยังมีการถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ได้มาทำพิธีพลีกรรมเอาน้ำในบ่อนี้ไปเป็นน้ำสาบาลในพิธีถือน้ำ อีกอย่างหนึ่ง ในเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงพระองค์ที่จะเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ที่ ๗ ก็ได้มาทำพิธีพลี

กรรมเอาน้ำในบ่อนั้นไปทำมูรธาภิเษก ถือเป็นประเพณีแต่โบราณกาลซึ่งได้กระทำต่อ ๆ กันมา อนึ่ง การพลีกรรมน้ำไปกระทำพิธีตามประเพณีโบราณต้องใช้น้ำบ่อแก้วและบ่อทองทั้งสองบ่อนี้ร่วมกัน

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก ทางการได้ไปทำพิธีพลีกรรมเอาน้ำมาจากบ่อต่าง ๆ ที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ในเขตจังหวัดสุโขทัย เช่น น้ำบ่อแก้ว บ่อทอง กระพังทอง เป็นต้น มาประกอบพิธีในวิหารวัดพระบรมธาตุ (วัดพระมหาธาตุ) หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพระปรางค์ ตั้งอยู่บนพื้นดินที่ยื่นแหลม แม่น้ำตอนนั้นโค้งจนเรียกกันว่าทบศอก ลำน้ำโอบวัดพระบรมธาตุอย่างใกล้ชิดจนท่าน้ำของวัดนี้มีสองด้าน คือ ด้านเหนือและด้านใต้ วัดนี้ในสมัยที่สร้างเมืองและศาสนาพุทธลัทธิหินยาน กำลังพินฟู ถือว่า เป็นวัดใหญ่กว่าบรรดาวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตแคว้นเมืองเชลียง เพราะถือว่า วัดนี้มีพระมหาเจดีย์ คือ พระปรางค์ สร้างด้วยศิลาแลงล้วนฝีมือปราณีตบรรจงลวดลายสวยงามมาก ฐานทักษิณสร้างเป็นสี่เหลี่ยมเท่า ๆ กัน ด้านละ ๑๑ วา สูง ๑ เส้น กลีบพุ่มแต่ละกลีบหน้าดมากมี ๗ ชั้น ๆ ละ ๒๘ กลีบ กลีบใหญ่คนเดินรอดข้างในไปได้ ผักเพลาเหลืองอร่ามอย่างไม่มีวันเศร้า มีบันไดขึ้นถึงชั้นกลางองค์ มียอดแหลมโผล่อยู่กลางในซุ้ม พระปรางค์นี้ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้มาจากลังกาทวีป ใน

คราวแรกที่พระพุทธศาสนาลัทธิหินยานเข้ามาสู่ในดินแดนสยาม หรือแคว้นสุวรรณภูมินั้น และรับรองว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่แท้จริง รูปพระปรางค์จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ รอบพระปรางค์มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน เรียกตามศิลาจารึกของพระเจ้าขุนรามคำแหงว่า "เวียงผา" นี้เป็นของแปลกน่าดูมาก เพราะเอาศิลาแลงแท่งใหญ่เกลากลมเป็นต้น ๆ วัดกำลังรอบได้ต้นละ ๓ เมตร ๕๐ เซนติเมตร สูงกว่า ๒ เมตร เอามาตั้งเรียงกันอย่างเสาพะเนียด แล้วนำศิลาแลงแท่งใหญ่เป็นกลอบทับและเป็นขื่อประดิ ซึ่งมีด้านตะวันออกและตะวันตก ในศิลาจารึกว่า สร้างเวียงผา ๓ ปี จึงสำเร็จ เวียงผานี้จะสร้างในสมัยพระเจ้าขุนรามคำแหง หรือสร้างมาก่อน แล้วพระเจ้าขุนรามคำแหงมาปฏิสังขรณ์ขึ้น ข้อนี้ยังเป็นที่น่าสงสัย แต่ทางสันนิษฐานเข้าใจว่า สร้างในสมัยที่ไทยได้รบชนะลงมายึดเอาเมืองเชลียงเป็นที่มั่นในยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เพราะแต่ก่อนมา ขอมตั้งมั่นได้ที่เมืองใดย่อมสร้างปรางค์เทวาลัยไว้เป็นที่บูชาทุกแห่ง ครั้นไทยได้มายึดที่มั่นจากขอมประกอบกับไทยถือพุทธศาสนา จึงสร้างพระสถูปเจดีย์เอาแบบเทวาลัยของขอมมาปลูกสร้างเป็นพระมหาเจดีย์ยอดปรางค์อย่างวัดพระบรมธาตุ ซึ่งปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ คงจะมีความประสงค์ให้พวกขอมและพลเมืองที่เคยอยู่ในอำนาจขอม

มาแต่ก่อน รู้สึกว่าใครมีบุญญาภินิหารอาจสร้างปรางค์ได้อย่างชอมและสวยงดงามปราณีตบรรจงใหญ่โตมากกว่า หน้าพระปรางค์มีวิหารใหญ่ประกอบด้วยพระพุทธรูปใหญ่ ข้างนอกเวียงผา ด้านตะวันตกมีพระเจดีย์ใหญ่อีกองค์หนึ่ง ฐานทำเป็นพระเจดีย์กลมตอนบนรุ่นหดิม ผิดกันกับพระสถูปเจดีย์ธรรมดาทีมี และมีพระพุทธรูปปรางค์ต่าง ๆ อีกหลายองค์ เช่น พระอัฏฐารส คำชาวบ้านเรียกว่าสาว ๑๕ ปี ทุก ๆ อย่างสำเร็จด้วยศิลาแลงทั้งนั้น ทั้งความมหัศจรรย์ไว้ให้ชม ให้นึก, ให้คิด, ให้สันนิษฐานและวิพากย์วิจารณ์กันต่าง ๆ นา ๆ ถ้าพังคำนิยายก็ไม่รู้จักจบ ส่วนองค์พระปรางค์ยังจัดอยู่ในเกณฑ์ที่ยังบริบูรณ์เป็นส่วนมาก

วัดพระบรมธาตุ หรือวัดพระปรางค์นี้ จึงนับว่าเป็นวัดเก่าแก่และสำคัญมากที่สุดซึ่งมีองค์พระปรางค์บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าอันแท้จริง เคยเป็นที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการเมืองสวรรคโลกแต่ดึกดำบรรพ์ พึงมาย้ายไปถือที่วัดอื่นเมื่อปลายรัชกาลที่ ๕ หรือต้นรัชกาลที่ ๖ เป็นสถานที่สวดมนต์น้ำมูรธาภิเษกมาโดยลำดับทุกรัชกาล และได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินไทยทุกสมัย จนบัดนี้ ได้รับเทียนของหลวงบูชาในฤดูกาลเข้าพรรษาเป็นประจำทุก ๆ ปี และเป็นที่สักการะบูชาของคนทั่วไป เพราะถือว่า เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ และมีงานประจำปีใน

เดือน ๔ กลางเดือนตลอดมาทุก ๆ ปี เวลามีงานมีคนต่างบ้านต่างเมืองหลายจังหวัด พากันไปนมัสการและชมโบราณวัตถุอันเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์อันเป็นฝีมือไทยแต่โบราณกาล ได้สร้างไว้ให้คนชั้นหลัง ๆ ได้ชมความปราณีตบรรจงอันงดงามในสมัยนั้น วัดนี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖ ตำบลศรีสัชชนาลัย อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ระยะทางจากสวรรคโลกถึงวัดนี้ ๑๗ กิโลเมตร มีถนนหลวงรถยนต์ไปมาสะดวกตลอดไปถึงจังหวัดอุตรดิตถ์

ปัจจุบันนี้ เมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ มีนาคม ๒๔๙๓ ยังได้ทำพิธีสวดมนต์น้ำมูรธาภิเษกในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุยดเดช (รัชกาลที่ ๙) อีก จึงนับว่า วัดพระบรมธาตุนี้ เป็นวัดสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกวัดหนึ่งในจังหวัดสุโขทัย

---

๔. จังหวัดนครปฐม

น้ำอภิเษก

๑. น้ำกลางหาว บนองค์พระปฐมเจดีย์

๒. น้ำสระพระปฐมเจดีย์

๓. น้ำสระนาจนทร

๔. น้ำกลางแม่น้ำนครชัยศรี

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระปฐมเจดีย์

ประธานพิธี ขุนไมตรีประชารักษ์ (ไมตร ไมตรีประชารักษ์) ข้าหลวงประจำจังหวัดนครปฐม

ประธานพิธีสงฆ์ พระธรรมปีฎก (โชติ ธมฺมปฺปโชติโก) เจ้าอาวาสวัดปฐมเจดีย์

ประวัติน้ำอภิเษก

๑. น้ำกลางหาวบนองค์พระปฐมเจดีย์ น้ำอภิเษกนี้เป็นน้ำฝนบริสุทธิ์ซึ่งได้ทำพิธีรองรับบนองค์พระปฐมเจดีย์ อันเป็นปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนา เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งพระโสณและพระอุตตรได้นำเข้ามาเมื่อราว พ.ศ. ๒๙๗ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกราชเป็นกษัตริย์แห่งประเทศอินเดีย

๒. น้ำสระพระปฐมเจดีย์ น้ำอภิเษกจากสระนี้เป็นน้ำของสระซึ่งได้ขุดสร้างขึ้นข้านานคู่กับการสร้างองค์พระปฐมเจดีย์

๓. น้ำสระน้ำจันทร์ น้ำอภิเษกจากสระนี้เป็นน้ำของสระเก่าแก่ที่มีมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงสร้างพระราชวังขึ้นเรียกว่าพระราชวังสนามจันทร์ใกล้กับสระน้ำจันทร์นี้ซึ่งเชื่อ

กันว่าในสมัยโบราณกาลมาครั้งนครปฐมเป็นราชธานีก็คงจะได้ใช้น้ำในสระนี้ประกอบพิธีเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ด้วย

๔. น้ำกลางแม่น้ำนครชัยศรี เป็นน้ำที่ทำพิธีตักตรงปากคลองบางแก้วแม่น้ำนครชัยศรีนี้เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และเป็นแม่น้ำที่ให้ความสมบูรณ์แก่พืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ ในลำลุ่มน้ำนี้ และชื่อของแม่น้ำนี้เป็นชื่อที่สืบเนื่องมาจากชื่อเมืองนครปฐมแต่สมัยโบราณ ซึ่งเรียกว่าเมืองนครชัยศรี อันมีความหมายว่า "เมืองแห่งชัยชะนะ" นับเป็นมงคลนาม

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระปฐมเจดีย์ ได้ใช้บริเวณฐานของวิหารใหญ่ซึ่งเรียกว่า พระวิหารหลวง เป็นพระวิหารซึ่งสร้างขึ้นเมื่อรัชกาลที่ ๔ ต่อมาได้ดัดแปลงเพิ่มเติมบูรณะขึ้นในรัชกาลที่ ๖ วิหารนี้เป็นวิหารสำหรับพระมหากษัตริย์ประกอบพิธีในทางศาสนาภายในวิหารมีพระแท่นทรงกราบสำหรับพระมหากษัตริย์ใช้เป็นที่นมัสการ

๕. จังหวัดนครศรีธรรมราช

น้ำอภิเษก

๑. น้ำบ่อวัดหน้าพระลาน

๒. น้ำบ่อวัดเสมาไชย

๓. น้ำบ่อวัดเสมาเมือง

๔ น้ำบ่อวัดประตูชาว

๕. น้ำห้วยเขามหาชัย

๖ น้ำปากนาคราช

สถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษก วัดพระมหาธาตุ

ประธานพิธี นายแม้น อรจันทร์ ข้าหลวง
ประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประธานพิธีสงฆ์ พระศรีธรรมประสาธน์
(แบน คณฐากรโณ)
เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติน้ำอภิเษก

๑ น้ำบ่อวัดหน้าพระลาน ในครั้งโบราณกาลถือกันว่า น้ำที่บ่อวัดหน้าพระลานนี้เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะของน้ำในบ่อนี้ใสสะอาด มีน้ำหนักผิดปรกติยิ่งกว่าน้ำในบ่ออื่นๆ ผู้ที่ได้รับประทานน้ำในบ่อนี้จะทำให้เกิดมีสติปัญญา และมีบุญวาสนา เป็นขุนน้ำ

ขุนนางผู้ใหญ่ เมื่อครั้งเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี เจ้าพระยานครศรีธรรมราช บิดาของพลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิตปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสจังหวัดนครศรีธรรมราช ทรงประทับที่พลับพลาหน้าเมือง ได้เสด็จไปวัดหน้าพระลานนี้ ทรงตักน้ำในบ่อนี้เสวยด้วยภาชนะทำด้วยใบจากน้ำ (จากทะเล) ซึ่งเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีได้จัดทำถวายใช้ทรงตักน้ำ เมื่อทรงตักน้ำเสวยโดยพระองค์เองแล้ว ได้ทรงรับสั่งถามพระครูรอง (สมภารศรีจันทร์) เจ้าอาวาสว่า ศิษย์ในวัดหน้าพระลานเมื่อได้รับประทานน้ำในบ่อนี้แล้วได้เป็นขุนน้ำขุนนางกันจริงหรือ ท่านสมภารศรีจันทร์เจ้าอาวาสทูลตอบว่าศิษย์วัดหน้าพระลาน ถ้าได้ดื่มน้ำในบ่อนี้แล้วอย่างเลวก็สามารถที่จะคาดว่าจะเป็นน้ำที่จะตักมารับประทานต้องตักเอาน้ำทางทิศอีสานของบ่อ

๒. <u>บ่อน้ำวัดเสมาเมือง</u> ในครั้งโบราณถือว่าวัดเสมาเมืองเป็นวัดหลักบ้านหลักเมือง บ่อน้ำของวัดนี้อยู่ตรงใต้ระดับกับบ่อน้ำวัดเสมาชัย เป็นบ่อน้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์และสำคัญของทางบ้านเมือง ใช้น้ำทำพิธีสำคัญ ๆ ในทางราชการ เช่นทำน้ำอภิเษก พระราชพิธีบรมราชาภิเษก น้ำพระพิพัฒน์สัตยา และน้ำพระพุทธมนต์ในพระราชพิธีต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเหมือนน้ำบ่อวัดหน้าพระลาน

๓. น้ำบ่อวัดเสมาชัย วัดเสมาชัยอยู่ติดต่อกับวัดเสมาเมือง บ่อน้ำตั้งอยู่ตรงใต้ระดับกันกับบ่อน้ำวัดเสมาเมือง วัดเสมาชัยถือกันว่า เป็นวัดหลักบ้านหลักเมือง เป็นวัดชัยมงคล น้ำในบ่อวัดเสมาชัยเป็นน้ำที่มีความสำคัญศักดิ์สิทธิ์ใช้เป็นน้ำทำพิธีสำคัญ ๆ ในทางราชการ เช่นเวลามีการทำศึกสงคราม ตักมาทำน้ำพุทธมนต์ประพรมกองทหารเพื่อความสวัสดีมีชัยในการทำสงคราม และทำน้ำอภิเษก พระราชพิธีบรมราชาภิเษก น้ำพระพิพัฒน์สัตยาและน้ำพระพุทธมนต์ในพระราชพิธีเหมือนกับน้ำบ่อวัดเสมาเมืองและน้ำบ่อวัดหน้าพระลาน

๔. น้ำบ่อวัดประตูชาว มีประวัติในครั้งโบราณว่า น้ำในบ่อวัดประตูชาวนั้นเป็นน้ำบ่อที่ได้ปลุกเสกโดยเจ้าอาวาสองค์สำคัญของวัดนั้น ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์สำเร็จในทางไสยศาสตร์ เป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นศิริมงคล น้ำในบ่อใช้ประกอบทำน้ำพระพุทธมนต์ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ รวมกับน้ำในบ่อวัดหน้าพระลาน บ่อน้ำวัดเสมาเมือง น้ำบ่อวัดเสมาชัย เช่น น้ำอภิเษก บรมราชาภิเษก น้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น

๕. น้ำห้วยเขามหาชัย มีประวัติในครั้งโบราณว่าน้ำห้วยเขามหาชัยนั้นเรียกและถือตามนามชื่อของภูเขามหาชัย เป็นน้ำที่

โชคชัยใช้เป็นน้ำในพระราชพิธีต่าง ๆ รวมกับน้ำบ่อวัดเสมาชัย น้ำบ่อวัดประตูชาวและน้ำบ่อปากนาคราช เช่นทำน้ำพระพุทธมนต์ใช้เป็นน้ำอภิเษก น้ำบรมราชาภิเษก และน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และน้ำใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ

๖ น้ำบ่อปากนาคราช มีประวัติในครั้งโบราณว่า น้ำในบ่อปากนาคราชนี้เป็นน้ำของพระยานาคราช เป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญเหมือนกับน้ำบ่อวัดหน้าพระลาน น้ำบ่อวัดเสมาเมือง น้ำบ่อวัดเสมาชัย น้ำบ่อวัดประตูชาว น้ำห้วยเขามหาชัย ดังกล่าวมาแล้ว น้ำบ่อปากนาคราชใช้เป็นน้ำพระพุทธมนต์ประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ รวมกับน้ำทั้ง ๕ บ่อ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ลำน้ำบ่อปากนาคราชมีลักษณะคดเคี้ยวคล้ายตัวพระยานาค มีน้ำไหลตลอดปีไม่ขาด สายน้ำมีน้ำเป็นลำธารเล็ก ๆ หลายสายไหลมารวมกันในแอ่งน้ำเล็ก ๆ รูปคล้ายอ่างน้ำ น้ำที่ตักมาใช้ทำน้ำมนต์ประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ตักจากในแอ่งน้ำที่ไหลมารวมกัน, ในที่ใกล้ ๆ กับแอ่งน้ำนั้นว่า มีต้นไม้อยู่ ๓ ชนิด คือต้นใบแร็ด (ทางเมืองนคร ฯ ใช้ห่อยาสูบ) ๑ หมู่ ไม้ไผ่ ๑ กอ ลำเล็ก ๆ หวาย ๑ กอ ต้นไม้ ๓ ชนิดนี้เมื่อครั้งเจ้าพระยานครได้จัดให้มีคนเฝ้าห้ามไม่ให้ใครตัดและทำอันตราย ไม้ไผ่ใช้สำหรับทำกระบอกใส่น้ำ ใบแร็ดใช้ทำจุกปากกระบอกน้ำ หวายใช้

สำหรับผูกมัดกระบอกน้ำ ในเวลาที่ต้องตักน้ำมาใช้ในพระราชพิธี เช่นน้ำเสวย น้ำอภิเษก น้ำบรมราชาภิเษก น้ำพระพิพัฒน์สัตยา

ในครั้งโบราณน้ำทั้ง ๖ แห่งนี้ เมื่อต้องการทำน้ำพระพุทธมนต์ประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ในทางราชการดังกล่าวมานี้ ต้องไปทำพิธีตักมาทำรวมกันทุก ๆ แห่งทั้ง ๖ แห่ง

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษก ทำในอุโบสถพระวิหารหลวง ซึ่งเป็นอุโบสถของวัดพระบรมธาตุ เป็นวัดหลวง เป็นอุโบสถที่ใช้ประกอบพิธีในทางราชการของจังหวัดตลอดมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล เช่นพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาประจำปีของจังหวัดนครศรีธรรมราช และพิธีสำคัญ ๆ ในทางพระพุทธศาสนา เป็นอุโบสถที่สร้างติดกับองค์พระบรมธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอุโบสถที่ใหญ่โตกว้างขวาง และเป็นสถานที่ที่มีเกียรติสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ทั้ง ๑๕ จังหวัด ไม่มีอุโบสถใดในภาค ๕ จะมีเกียรติสูงสุดยิ่งไปกว่า

๖. จังหวัดลำพูน

น้ำอภิเษก — น้ำบ่อน้ำทิพย์

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก — พระธาตุหริภุญชัย

ประธานพิธี — ชุนสนิทประชาราษฎร์ (สนิท จันทรศัพท์) ข้าหลวงประจำจังหวัดลำพูน

ประธานพิธีสงฆ์ — พระอมรเมธี (สำลี อมรปญฺโญ) เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๔

ประวัติน้ำอภิเษก — บ่อน้ำทิพย์

สถานที่เกิดแห่งน้ำอภิเษกนี้อยู่บนยอดเขาคะม้อ ในท้องที่ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองลำพูน น้ำอภิเษกนี้จะเกิดมีมาแต่ครั้งใดนั้นไม่มีใครทราบ เป็นแต่เล่าสืบกันมาว่าเมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ได้ทรงเสด็จมาที่ยอดภูเขาคะม้อนี้เนื่องจากเสด็จเที่ยวโปรดสัตว์ เมื่อเสด็จถึงทรงกระหายน้ำ จึงสั่งพระสาวกที่ติดตามมาด้วยนั้นให้ไปเที่ยวหาน้ำมาเสวย พระสาวกได้ไปเที่ยวหาน้ำในที่ต่าง ๆ มาให้พระองค์เสวยไม่ได้ พระองค์จึงทรงตั้งพระอธิษฐานแล้วใช้หัวแม่มือกดลงไปตรงที่พระองค์ทรงประทับอยู่ เมื่อพระองค์

ทรงกดหัวแม่มือลงแล้วกัยกหัวแม่มือขึ้น จึงมีน้ำไหลพุ่งขึ้นมาให้พระองค์เสวย เมื่อพระองค์ได้เสวยน้ำนั้นแล้วพระองค์ก็ทรงทำนายว่า "สถานที่นี้ต่อไปจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และจะได้ใช้น้ำนั้นไปทำพิธีต่าง ๆ" ตั้งแต่บรรพบุรุษตลอดจนประชาชนทุกวันนี้จึงเรียกกันว่า "บ่อน้ำทิพย์" ตลอดฤดูน้ำฤดูแล้งน้ำไม่มีแห้ง น้ำในบ่อน้ำทิพย์นี้เมื่อตักน้ำยุบลงไปก็จะมีน้ำไหลพุ่งขึ้นมาเอง บ่อน้ำทิพย์นี้จะตื้นลึกเพียงใดไม่มีผู้ใดทราบ มีประชาชนทดลองใช้ด้ายกลุ่มม้วนใหญ่ ๆ มัดผูกก้อนอิฐหรือก้อนหินหย่อนลงไปในบ่อน้ำทิพย์นี้ เมื่อหมดด้ายกลุ่มม้วนนั้นแล้วปรากฏว่าก้อนอิฐหรือหินยังไม่ถึงก้นบ่อ บ่อน้ำทิพย์ทุกล่าวนี้เมื่อลงไปถึงหินที่สำหรับตักน้ำลึกจากปากบ่อประมาณ ๓ วาแล้วเงยหน้าขึ้นดูปากบ่อเบื้องบนจะสังเกตุเห็นว่าเป็นรูปคล้าย "หัวแม่มือ"

น้ำนี้ถือกันว่าเป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ ถึงคราวประเพณีสรงน้ำพระธาตุหริภุญชัย (วัดพระธาตุหริภุญชัย) วันเพ็ญเดือน ๖ ต้องไปกระทำพิธีกรรมนำเอาน้ำนั้นมาสรงพระธาตุหริภุญชัยทุกปี และก่อน ๆ มา หากมีกษัตริย์ขึ้นครองราชย์ จะต้องขอน้ำทิพย์นี้ไปกระทำพิธีน้ำอภิเษกทุกองค์ และเวลาปรกติวัน ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ได้มีประชาชนใกล้เคียงและต่างท้องที่ขึ้นไปบูชาน้ำบ่อนี้อยู่เสมอ บ่อน้ำทิพย์นี้อยู่บนยอดเขาคะม้อ บนยอดเขาเป็นที่ราบ ความสูงจาก

ระดับพื้นดินถึงยอดเขาประมาณ ๓๐๐ เมตร ทางลาดยาวแต่พื้นถึงยอดเขาประมาณ ๖ ก.ม. การเดินทางไปเอาน้ำทิพย์บ่อนี้มีความลำบากมาก เพราะภูเขาสูงชัน เวลาขึ้นบางตอนต้องเกาะก้อนหินหรือต้นไม้ขึ้นไป อยู่ห่างไกลจากที่ตั้งตัวจังหวัดและที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูนไปประมาณ ๑๕ ก.ม. กับต้องผ่านป่าดงไปเป็นบางตอน การไปประกอบพิธีพิธีกรรมเอาน้ำนั้นจะต้องมีข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียนและตั้งบายศรีนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีสวดมนต์ขอน้ำแล้วจึงจะให้คนลงไปตักน้ำในบ่อได้ ตามปรกติน้ำในบ่อนี้จะมีสีขุ่น เมื่อกระทำพิธีพิธีกรรมแล้วน้ำจะใสขึ้นมา การตักน้ำในบ่อน้ำทิพย์นี้ต้องใช้ผู้ชายลงไปตัก ห้ามสตรีลงไปตักตลอดจนห้ามเข้าไปเหยียบย่ำในบริเวณปากบ่อด้วย อีกประการหนึ่งประชาชนที่นับถือในความศักดิ์สิทธิ์กล่าวกันว่าถ้ามีผู้ที่ประสงค์จะได้น้ำนี้ไปเพื่อประกอบการศริมงคลอย่างอื่นแล้ว หากปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดบกพร่องไม่เป็นศิริมงคลแล้ว น้ำที่ตักขึ้นมานั้นจะขุ่นคล่ำมีตัวน้ำ (คล้ายตัวหนอน) ใช้ไม่ได้ จะต้องเทน้ำนั้นคืนลงบ่อตามเดิม ต่อเมื่อปฏิบัติจัดทำให้ถูกพิธีเป็นศิริมงคลแล้ว น้ำที่ตักขึ้นมานั้นจึงจะใสและไม่มีตัวน้ำตามที่กล่าวมาข้างต้น

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระธาตุหริภุญไชย ในตำนานว่า พระเจ้าอาทิตย์ ราชวงศ์รามัญผู้ครองเมืองลำพูน เป็นผู้สร้าง เมื่อ พ ศ. ๑๕๘๖ พระเมืองแก้วทรงปฏิสังขรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๔ พระเจ้ากาวิละได้ทรงปฏิสังขรณ์ และยกยอดฉัตร ๔ มุมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๙ จากนั้นก็ได้มีการปฏิสังขรณ์กันต่อ ๆ มา อีกหลายคราว

๗. จังหวัดนครพนม

น้ำอภิเษก	น้ำบ่อวัดพระธาตุพนม
สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก	พระธาตุพนม
ประธานพิธี	ชุนคำณวนวิจิตร (เชย บุนนาค) ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม
ประธานพิธีสงฆ์	พระสารภาณมุนี (จัน เขมิโย) เจ้าคณะจังหวัดนครพนม
ประวัติน้ำอภิเษก	บ่อวัดพระธาตุพนม

เป็นบ่อน้ำตั้งอยู่ทางทิศเหนือองค์พระธาตุ ห่างจากกำแพงชั้นนอกประมาณ ๓๐ วา ลึกถึงก้นบ่อ ๑๐ เมตร กว้าง ๑.๕๐ เมตร กรุข้างบ่อด้วยไม้แดงเป็นบ่อเก่าแก่ น้ำใสรสจืด มีน้ำ

ตลอดปี ราษฎรส่วนมากใช้น้ำบ่อนี้เป็นน้ำดื่ม ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าเป็นบ่อที่พระอินทร์ทำถวายพระพุทธเจ้าครั้งเสด็จรอบโลก แต่ทางสันนิษฐานตามตำนาน ซึ่งปรากฏว่าพระยาทั้ง ๕ ที่ร่วมกันสร้างพระธาตุครั้งแรกได้ขุดบ่อและสระเพื่ออาศัยน้ำใช้ในงานและถวายพระอรหันต์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสวยราชสมบัติ ทางราชการก็ได้มีการทำพิธีเสกน้ำที่วัดพระธาตุพนมนี้เมื่อวันที่ ๔ และที่ ๕ มกราคม ๒๔๖๘ แล้วนำน้ำไปร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกด้วย

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

องค์พระธาตุพนม เป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐ กว้างด้านละ ๑๐ เมตรเศษ สูงประมาณ ๕๐ เมตร ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระธาตุพนม มีกำแพงล้อมองค์พระธาตุ ๔ ชั้น องค์พระธาตุตั้งอยู่บนเนินดิน สูงจากพื้นดินธรรมดา ๑๐ ฟุต เรียกว่า “ภูกำพร้า” ห่างจากแม่น้ำโขง ๘ เส้นเศษ ห่างจากที่ว่าการอำเภอธาตุพนม ๒๕ เส้น ห่างจากจังหวัดนครพนม ๕๒ กิโลเมตร หน้าวัดพระธาตุพนมมีบึงใหญ่ เรียกว่า “บึงธาตุพนม” ถนนหลวงสายอุบลราชธานี – นครพนม ผ่านหน้าวัดพระธาตุพนมนี้

ประวัติการก่อสร้าง ตามตำนานว่า หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๘ ปี (พ.ศ. ๘) พระมหากัสสปเถระพร้อมด้วยพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ได้อัญเชิญพระพุทธสารีริกธาตุ (อุรังคธาตุ) มาจากกรุงกุสินารายน์ ประเทศอินเดีย มาบรรจุประดิษฐานไว้ที่ภูกำพร้า (ตรงที่ตั้งองค์พระธาตุพนมเดี๋ยวนี้) มีพระยาทั้ง ๕ หัวเมืองรับภาระอุปถัมภ์เป็นกำลังร่วมสร้างพระเจดีย์ คือ

๑. พระยาสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองหนองหารหลวง ในเขตจังหวัดสกลนครเดี๋ยวนี้

๒. พระยาจุพนีพรหมทัต เจ้าเมืองจุพนีพรหมทัต ในเขตตังเกี๋ยสิบสองจุไทย (ญวน)

๓. พระยาอินทบัตถนคร เจ้าเมืองอินทบัตถ์ ในเขตกำพูชา (เขมร)

๔. พระยาคำแดง เจ้าเมืองหนองหารน้อย ในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

๕. พระยานันทเสน เจ้าเมืองศรีโคตรบูรณ์ เขตเมืองท่าแขก (ตรงข้ามกับวัดพระธาตุพนม)

พระยาทั้ง ๕ ได้ทำการก่อเจดีย์ตามความประสงค์ของพระมหากัสสปโดยขั้นและก่อด้วยอิฐดิบเป็นรูปเจดีย์แล้วก่ออุโมงค์เผาที่หลัง และพระยาทั้ง ๕ ได้ละเครื่องกกุธภัณฑ์ทั้ง ๕ พร้อมด้วย

เครื่องสักการะบูชาเข้าบรรจุในองค์พระธาตุบูชาพระอุรังคธาตุ เมื่อพระยาทั้ง ๕ ได้จากกันไปแล้ว ได้มอบภาระการบำรุงรักษาให้แก่พระยานันทเสน เจ้าเมืองศรีโคตรบูรณ์เป็นผู้รับผิดชอบ พระยานอกนั้นเพียงแต่นำเครื่องสักการะดอกไม้เงินทองมาบูชาพระธาตุเป็นประจำปีทุกปี พระยานันทเสนได้แต่งครอบครัวบ้านส่วยสำหรับปฏิบัติและบำรุงรักษาองค์พระธาตุตลอดมา ตามตำนานกล่าวถึงอภินิหารของพระบรมธาตุว่า เมื่อพระยาทั้ง ๕ สร้างเจดีย์เสร็จแล้ว พระอินทร์และวิศวกรรมเทวบุตรพร้อมด้วยเทพธิดาได้ลงมาในเวลากลางคืนและสลักลวดลายในองค์พระธาตุ แล้วทำการบูชาพระธาตุด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ และได้แต่งเทวดามีเหศักดิ์ ๒,๕๐๔ องค์อยู่ประจำรักษาพระบรมธาตุตลอดไป

การบูรณะซ่อมแซมพระธาตุและวัดพระธาตุ

ในราว พ.ศ. ๑๐๐ เศษ พระยาสุมิตตธรรมวงษา โอรสของพระยานันทเสน เจ้าเมืองมรุคนคร (เขตบ้านหลักศิลา บ้านธาตุน้อย ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธาตุพนม เดี๋ยวนี้) พร้อมกับพระอรหันต์มาจากเมืองราชคฤห ๕ องค์ ได้มาทำการก่อเสริมพระธาตุให้สูงกว่าเก่า (ไม่ทราบแน่ว่าสูงเท่าใด) และแต่งตั้งประชาชน ๓,๐๐๐ คน เป็นผู้ประจำรักษาองค์พระธาตุ

ในราว พ.ศ. ๒๐๗๓ - ๒๑๐๒ พระยาโพธิสารราช

เจ้าเมืองหลวงพระบาง วงศ์กษัตรย์ลานช้างองค์ที่ ๔๐ ได้มาสร้างเสริมและซ่อมองค์พระธาตุ (ไม่มีหลักฐานว่าได้ทำอะไรบ้าง) และได้สร้างวิหารมุงด้วยตะกั่วล้วนภายในกำแพงด้านตะวันออกองค์พระธาตุ ซึ่งเข้าใจว่า "หอพระแก้วหลังเก่า"

ในราว พ.ศ. ๒๑๐๒ — ๒๑๑๔ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชโอรสพระยาโพธิสารราช ได้มาบูรณะซ่อมแซม (ไม่มีหลักฐานว่าได้ทำอะไรบ้าง) และได้พระราชทาน "จุ้ม" (เข้าใจว่าจะเป็นกกุธภัณฑ์) ไว้บูชาพระธาตุ

พ.ศ. ๒๑๕๗ พระยานครหลวงพิชิตทศพิธ ราชธานีศรีโคตรบูรณ์หลวง เจ้าเมืองศรีโคตรบูรณ์ (ใต้เมืองท่าแขก) ได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือก่อกำแพงชั้นกลางพร้อมด้วยซุ้มประตู และหอเข้าพระในลานพระธาตุทางทิศตะวันตกและทางทิศตะวันออกและยกวัดให้เป็นวัดหลวง ใครไม่ได้รับอนุญาตจะทอดกฐินมิได้ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพิ่งมาเลิกเมื่อปลายรัชกาลที่ ๕ แห่งพระราชวงศ์จักรี

พ.ศ. ๒๒๓๓ – ๒๒๓๕ เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก เป็นพระชาวเวียงจันทน์ สมัยพระเจ้าสุริวงศาธรรมธิราช ครองนครเวียงจันทน์ บ้านเมืองเกิดเดือดร้อนด้วยการแย่งราชสมบัติ เจ้าราชครูนำอพยพครอบครัวชาวเวียงจันทน์ล่องตามแม่น้ำโขง มา

พักอยู่ที่ภูกำพร้า ซ่อมพระราตุด้วยการเสริมสภาพแต่งภูมิกดางขึ้นไป หล่อเหล็กเบี่ยกและทองแดงโอบยอดพระธาตุ

พ.ศ. ๒๓๔๙ พระเจ้าอนุรุธราช (เจ้าอนุเวียงจันทน์) พร้อมกับเจ้าเมืองนครพนมและเจ้าเมืองมุกดาหาร สร้างสะพานจากวัดถึงท่าริมแม่น้ำโขง และในปีเดียวกันนี้เจ้าเมืองมุกดาหารได้สร้างพัทธสีมา (โบสถหลังเก่า)

พ.ศ. ๒๔๔๔ พระครูวิโรจน์รัตโนบล อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ได้บูรณะพระธาตุก่อดานเสริมสะทายอิฐประดับกระจกตามมุม และตัดต้นไม้ที่รกรุงรัง และได้ก่อซุ้มประตูทั้ง ๔ ทิศ และเสริมกำแพง

พ.ศ. ๒๔๔๙ กรมพระดำรงราชานุภาพ ครั้งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้นำระฆัง ๒ ใบ มาถวายพระธาตุ

พ.ศ. ๒๔๗๙ – ๒๔๙๒ พระพนมเจดียานุรักษ์ ได้สร้างวิหารคดล้อมกำแพงชั้นนอก ร้อซุ้มประตูเก่าสร้างใหม่ทั้ง ๔ ด้าน ร้อกำแพงและซุ้มประตูชั้นที่ ๒ สร้างใหม่

พ.ศ. ๒๔๘๒ – ๒๔๘๓ กรมศิลปากร (หลวงวิจิตรวาทการ เป็นอธิบดี) ก่อโอบเสริมพระธาตุสลักลวดลายด้วยคอนกรีต และเสริมยอดสูงขึ้นอีก ๑๐ เมตร

พ ศ. ๒๔๘๖ สมเด็จพระมหาวีระวงศ์ ครั้งดำรงตำแหน่งสังฆนายกได้อัญเชิญต้นพระศรีมหาโพธิพันธุ์อินเดีย มาปลูกทางทิศตะวันตกขององค์พระธาตุ

เฉพาะองค์พระธาตุพนมนั้นประชาชนชาวอีสานเคารพนับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ งานเทศกาลประจำปี เพ็ญเดือน ๓ มีงานครึกครื้น ประชาชนพากันมานมัสการกันล้นหลาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานดอกไม้เงินทองและเครื่องสักการะมาบูชาพระธาตุทุกปี

---

๙ จังหวัดน่าน

น้ำอภิเษก น้ำบ่อแก้ว

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก พระธาตุแช่แห้ง

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

ในตำนานว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ได้เสด็จมาถึงเมืองน่าน พระอรหันต์กับพระอานนท์ ทูลขอให้พระราชทาน พระเกษาธาตุแก่มลราช พระองค์ทรงประทานให้และทรงพยากรณ์ว่า เมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระธาตุข้อมือซ้าย จะมาประดิษฐานในเมืองนี้ ครั้นพระพุทธองค์นิพพานแล้ว พระมหากัสสปอาราธนา

ให้พระธาตุเสด็จไปเมืองน่าน อยู่รวมกับพระเกษธาตุ ที่ได้ประทานไว้ก่อน ถึง พ ศ ๒๑๙ พระเจ้าอโศกทรงรวบรวมพระธาตุสร้างพระสถูปแปดหมื่นสี่พัน ก็ทรงแจกพระธาตุและสร้างพระสถูปขึ้นที่เมืองนี้ด้วย แต่พระสถูปเดิมนั้น หักพังหายไปหมดเหลือแต่พระธาตุจมดินอยู่ จนเมื่อราว พ ศ ๒๐๐๔ ท้าวชาก่านเจ้าเมืองน่าน จึงได้ขุดพระธาตุ และสร้างพระสถูปขึ้น

---

๙. จังหวัดร้อยเอ็ด

น้ำอภิเษก

๑. น้ำสระแก้ว
๒. น้ำสระทอง
๓. น้ำบึงพลานชัย

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก บึงพลานชัย

ประวัติน้ำอภิเษก สระแก้วอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัด ไปทางทิศใต้ ประมาณ ๓๐ เส้น สระทอง อยู่ทางทิศตะวันตกของบึงพลานชัย ทั้งสองสระนี้เป็นสระเก่าแก่ ขุดขึ้นในสมัยแรกสร้างเมืองร้อยเอ็ด

บึงพลานชัย เป็นบึงเก่าก่อนสร้างเมืองร้อยเอ็ด กว้างประมาณ ๓ เส้น ยาวประมาณ ๔ เส้นเศษ อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัด

ไปทางทิศใต้ประมาณ ๙ เส้น เมื่อศราวพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ทำการขุดลอก ให้ลึก มีน้ำใสสะอาด พูนเกาะกลางบึง ๒ เกาะ และสร้างสะพานติดต่อกัน ทำถนนรอบขอบบึง ในเวลานี้ได้ใช้เกาะใหญ่เป็นสถานที่ทำการเทศบาล เกาะเล็กเป็นรมณียสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวจังหวัด

ตั้งแต่สมัยโบราณมา การประกอบพิธีสำคัญ ๆ ของจังหวัดนั้น ได้ใช้น้ำสระแก้ว สระทอง และบึงพลานชัย เข้าพิธีทำเป็นน้ำมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ใช้สืบมา และในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทุกรัชกาลก็ได้ตักน้ำทั้ง ๓ แห่งนี้ ประกอบพิธีน้ำอภิเษกส่งไปทุกคราว

ข้างบึงพลาน ชัยมีวัดสำคัญของจังหวัดวัดหนึ่งเรียกว่า วัดบึงพลานชัยวัดนี้เดิมเป็นแต่เพียงสำนักสงฆ์ไม่มีอุโบสถสังฆกรรม พระยารณชัยชาญยุทธ (ถนอม บุณยเกตุ) สมัยที่ดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลร้อยเอ็ด ได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมาจัดการผูกพัทธสีมาสร้างเป็นวัด มีอุโบสถสังฆกรรมขึ้น เรียกว่าวัดบึงพลานชัย และได้ใช้เป็นสถานที่ถือน้ำพระพิพัฒนสัตยาสืบมา

๑๐. จังหวัดเพชรบุรี

น้ำอภิเษก	น้ำแม่น้ำเพชรบุรี
สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก	วัดมหาธาตุ
ประธานพิธี	ชุนบริรักษ์บทวลัญช์ (ชุ่ม บริรักษ์บทวลัญช์) ข้าหลวงประจำจังหวัดเพชรบุรี
ประธานพิธีสงฆ์	พระครูสุวรรณมุนี (ผัน สุวณฺโณ) เจาคณะจังหวัดเพชรบุรี
ประวัติน้ำอภิเษก	น้ำแม่น้ำเพชรบุรี

จังหวัดได้ให้ ชุนทิพย์รักษ์ประพัทธ์ (บุญทิพย์ ทิพยรักษ์) นายอำเภอบ้านลาด เป็นราชบุรุษไป ทำพิธีพลีกรรมตักน้ำที่เป็นศิริมงคล ณ สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ที่วัดท่าชัย ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด (เดี๋ยวนี้เรียกวัดท่าชัยศิริ) ความสำคัญของน้ำ ที่วัดท่าชัยศิริ ตามที่สืบทราบมาว่า ในครั้งโบราณ เมื่อทัพไทยได้รบกับพะม่า ทัพไทยได้แตกถอยมาถึงวัดใต้ ซึ่งมาเรียกกันภายหลังว่าวัดท่าชัย และเดี๋ยวนี้เรียกว่าวัดท่าชัยศิริ ทหารในกองทัพไทยได้ลงดื่มน้ำที่ศาลาท่าน้ำ วองวัดนี้ แล้วกลับขึ้นไปยึดโบสถ์วัดใต้ เป็นที่มั่นทำการต่อสู้กับกองทัพพะม่า กองทัพพะม่าต้องแตกถอยหนีไป นามของวัดจึง

เรียกกันว่าวัดท่าชัย และต่อมาเรียกว่าวัดท่าชัยศิริในกาลต่อมา พระมหากษัตริย์ได้ทรงใช้น้ำที่ท่านี้ โดยมีเจ้าหน้าที่ตักส่งไปยังกระทรวงวัง และได้มาเลิกในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖

ความสำคัญของสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

วัดมหาธาตุเป็นวัดเก่า ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าสร้างขึ้นเมื่อใด ตามประวัติเท่าที่ปรากฏว่าสร้างขึ้นมาได้ประมาณเกือบ ๑,๙๐๐ ปี และเป็นวัดราษฎร์ เดิมมีชื่อที่ราษฎรเรียกกันว่า "วัดหน้าพระธาตุ" หรือ "วัดหน้าประธาตุ" ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จมาตรวจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ตรัสว่า "ชื่อวัดยังไม่ใคร่ได้ความแน่ชัด และเดิมน่าจะเป็นวัดหลวง" จึงทรงขนานนามใหม่ว่า "วัดมหาธาตุ" และจะทูลขอพระราชทานให้เป็นวัดหลวงชั้นตรี ส่วนการทอดกฐินทรงอนุญาตให้ประชาชนทอดกฐินได้ตามเดิม ครั้นเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้าสิ้นพระชนม์ การทอดกฐินก็เป็นกฐินหลวงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๒ วัดนี้เป็นสถานที่ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๔ สร้างพระราชวังที่บนเขาวัง จึงได้ย้ายการทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาไปกระทำบนเขาวัง จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้โปรดเกล้าให้ย้ายมาทำพิธีที่วัดมหาธาตุตามเดิมอีกตลอดจนเลิกพิธีถือน้ำในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

วัดมหาธาตุ เป็นที่ประดิษฐานพระปรางค์ ๕ ยอด (พระศรีรัตนมหาธาตุ) เป็นโบราณวัตถุ ใครเป็นผู้สร้าง สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏชัด พระปรางค์ ๕ ยอดนี้ มีรูปทรงคล้ายคลึงแบบเขมร จึงเข้าใจว่า พวกเขมรเป็นผู้สร้าง ตามประวัติเท่าที่ปรากฏมีว่าสร้างมาประมาณ ๑๘๒๐ ปีเศษ (ถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๓) พื้นล่างของพระปรางค์เป็นศิลาแลงอย่างโบราณ มีผู้กล่าวว่าสร้างมาพร้อมกับวัดกำแพงแลง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดเพชรบุรี พระปรางค์นี้ได้บรรจุพระบรมธาตุไว้ทั้ง ๕ ยอด คือ ยอดใหญ่บรรจุพระสารีริกธาตุ ยอดเล็กทางทิศบูรพาเป็นอุทเทสเจดีย์ ทางทิศทักษิณเป็นธาตุเจดีย์ ทางทิศประจิมเป็นบริโภคเจดีย์ ทางทิศอุดรบรรจุธรรมเจดีย์

ตามประวัติปรากฏว่า พระปรางค์ ๕ ยอดนี้ได้เคยชำรุดหักพังมาแล้ว ๒ ครั้ง ซ่อมแซมใหม่สำเร็จเรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ ๒๔๗๙ วัดส่วนสูงได้ ๒๗ วาเศษ ส่วนฐานวัดโดยรอบได้ ๖๐ วาเศษ เป็นสถานที่ประชาชนเคารพสักการะบูชามาก และมีรอยพระพุทธบาทจำลองประดิษฐานไว้ในพระอาราม ถึงวันนักขัตฤกษ์ วันสงกรานต์ เปิดให้ประชาชนเข้าไปนมัสการเสมอ

๑๑. จังหวัดชัยนาท

น้ำอภิเษก

๑. น้ำตักที่หน้าวัดพระบรมธาตุ

๒. น้ำตักที่หน้าวัดธรรมามูล

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดพระบรมธาตุ

ประธานพิธี นายสมบูรณ์ จันทรประทับ ข้าหลวงประจำจังหวัดชัยนาท

ประธานพิธีสงฆ์ พระครูสรรพยานกิจวิชัย (หิน จนทโชโต) เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท

ประวัติน้ำอภิเษก

วัดธรรมามูล ตั้งอยู่ที่ตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ทริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้าย ห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดชัยนาทไปทางทิศเหนือประมาณ ๑๐ กิโลเมตร วัดนี้ตั้งอยู่บนไหล่เขาลูกหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเขาธรรมามูล ทางด้านซึ่งติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นวัดโบราณ มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อยู่ในวิหารของวัดนี้องค์หนึ่ง เรียกว่า "หลวงพ่อธรรมจักร์" วัดนี้จะสร้างขึ้นในสมัยใด เมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่มีประวัติ

เล่าสืบกันมาว่า เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี คือมีพระเจ้าแผ่นดินซึ่งครองกรุงสุโขทัยองค์หนึ่ง ได้เสด็จทางชลมารคล่องลงมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อเสด็จมาถึงภูเขาธรรมามูลซึ่งอยู่ติดกับฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ได้เสด็จขึ้นประทับพักร้อนบนภูเขาลูกนี้และได้ทรงสร้างวัดนี้ขึ้นบนไหล่เขาธรรมามูลทางด้านซึ่งติดกับฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา นามของวัดนี้จะได้รับพระราชทานในสมัยนั้นทีเดียวหรือในสมัยต่อมาอย่างไรไม่ปรากฏหลักฐาน วัดนี้ได้รับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ต่อ ๆ กันมา และได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง

หลวงพ่อธรรมจักร์ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระพุทธรูปยืนยกพระหัตถ์เบื้องขวาซึ่งเรียกว่า ปางห้ามสมุทร สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ สูง ๙ ศอกพอดี ดังนี้ใช้ปูนหุ้มไว้ทั้งองค์ประวัติของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นี้ กล่าวกันว่า ไม่ใช่พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นที่วัดนี้ และไม่มีใครทราบว่าใครสร้างขึ้นในสมัยใด เมื่อใด มาอยู่ที่วัดนี้เมื่อใด อย่างไรก็ดี พระพุทธรูปหลวงพ่อธรรมจักร์องค์นี้ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในจังหวัดชัยนาทอย่างยิ่ง ประชาชนผู้สัญจรไปมาโดยทางน้ำ เมื่อผ่านมาถึงก็มักจะแวะขึ้นไปนมัสการและปิดทองหลวงพ่อธรรมจักร์เสมอ สำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสขึ้นไปนมัสการเมื่อผ่านตรงหน้าวิหารที่หลวงพ่อธรรมจักร์อยู่ ก็วักน้ำ

ในแม่น้ำตรงนั้นประพรมตัวเพื่อความศิริมงคล เพราะถือกันว่า น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาตรงนั้น เป็นน้ำมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อธรรมจักร์

วัดนี้มีงานประจำปี คืองานสมโภชน์และบวงทองหลวงพ่อธรรมจักร์ ปีละ ๒ ครั้ง ในเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ครั้งหนึ่ง และในเดือน ๑๑ แรม ๙ ค่ำ อีกครั้งหนึ่ง เป็นประจำทุกปี มีประชาชนจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชัยนาท และจังหวัดใกล้เคียงมานมัสการและบวงทองหลวงพ่อธรรมจักร์กันอย่างล้นหลามทุก ๆ ปี นับว่าเป็นงานประจำปีที่ใหญ่และสนุกสนานแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท

อนึ่ง กระทรวงพระราชทานสำหรับวัดนี้ได้พระราชทานแก่คณะกรมการจังหวัดชัยนาทมอดเป็นประจำทุกปีมา

ประวัติสถานที่ประกอบน้ำอภิเษก

วัดพระบรมธาตุ ตั้งอยู่ที่ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ทิศเหนือแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวา ห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดชัยนาทไปทางทิศใต้ประมาณ ๔ กิโลเมตร วัดนี้เป็นวัดโบราณ มีโบราณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ พระปรางค์สร้างด้วยศิลาแลง สูง ๗ วา มีรูปทรงสันฐานเป็น ๔ เหลี่ยม ฐานของพระปรางค์แต่ละด้าน กว้างประมาณ ๓ วาเศษ วัดนี้มีประวัติ

เล่ากันมาว่า เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าศรีธรรมาโศกราช โดยพระอรหันต์ในสมัยนั้นได้นำพระบรมธาตุ ของพระพุทธเจ้ามาและสร้างเป็นพระปรางค์ด้วยศิลาแลงบรรจุพระบรมธาตุไว้ในนั้นและพร้อมกันได้สร้างวัดนี้ขึ้น ยังหาหลักฐานที่แน่นอนยืนยันไม่ได้ว่าใครเป็นผู้สร้าง แผ่นศิลาจารึกที่มีอยู่ก็เพียงแต่กล่าวถึงการซ่อม ผู้ที่ซ่อมก็ไม่ทราบว่าสร้างในสมัยไหนแต่พระปรางค์องค์นี้อาจเป็นพระปรางค์เก่าครั้งสมัยขอมยังมีอำนาจอยู่ก็ได้ เพราะมีรูปทรงอย่างแบบเขมร เดิมพระปรางค์องค์นี้ห่อหุ้มด้วยโลหะสีขาว แต่ได้ผุพังไปเสียสิ้นแล้ว การซ่อมต่อมาได้ใช้หินและปูนหุ้มไว้ แต่คงรักษารูปทรงเดิมของพระปรางค์ไว้

พระปรางค์องค์นี้เป็นที่เคารพสักการะของประชาชน คล้ายกับหลวงพ่อธรรมจักร์วัดธรรมามูล มีงานนมัสการและบีดทองพระปรางค์องค์นี้ปีละ ๒ ครั้ง ในเดือน ๖ ขึ้น ๑๔, ๑๕ และแรม ๑ ค่ำ ครั้งหนึ่ง และในเดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ อีกครั้งหนึ่ง มีประชาชนจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชัยนาท และจังหวัดใกล้เคียงมานมัสการและบีดทองกันอย่างล้นหลาม ทุก ๆ ปี โดยเฉพาะงานนมัสการและบีดทองในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ มีประชาชนมากันคับคั่ง ยิ่งกว่างานประจำปีทั่วไป ๆ ในจังหวัดชัยนาท

ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษก วัดพระบรมธาตุซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เคยเสด็จมาตรวจการคณะสงฆ์ถึงวัดนี้ครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ และเมื่อครั้งบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกที่วัดพระบรมธาตุนี้

๑๒. จังหวัดฉะเชิงเทรา

น้ำอภิเษก ๑. น้ำสระมหาชัย
๒. น้ำสระหินดาษ

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดโสธร

ประธานพิธี นายพรหม สูตรสุคนธ์ ข้าหลวงประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา

ประธานพิธีสงฆ์ พระพุทธิรังษีมุนีวงศ์ (ฮ้อ พรหมโชติ) เจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา

ประวัติน้ำอภิเษก (ยังสืบไม่ได้)

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดโสธร

วัดนี้เป็นวัดสำคัญในจังหวัดฉะเชิงเทรา พระพุทธโสธร ซึ่งเป็นพระประธานในวัดนี้ ชาวพื้นเมืองเรียกว่าหลวงพ่อโสธร บางคน

เรียกว่าหลวงพ่อ คำว่าโสธร มาจากชื่อของวัด โดยผู้เฒ่าเล่ากันมาว่า เดิมชื่อวัดเสาธง เป็นนามที่ทำจากเสาธงสูงใหญ่เป็นเครื่องหมายสำคัญ ต่อมาลมพายุพัดเสาธงหักทำให้ผู้เรียกนามวัดสมัยนั้นว่า วัดเสาธงทอน และค่อย ๆ เพี้ยนห้วนเข้า เลยกลายเป็นวัดโสธรตราบเท่าทุกวันนี้

ต่อมาจะเป็นสมัยใดไม่ปรากฏชัด กล่าวว่ามีพระพุทธรูปองค์หนึ่งลอยน้ำมา จะลอยโดยลำพังองค์ท่านหรือมีแพรองรับให้ลอยมาไม่ปรากฏ เมื่อลอยมาถึงหน้าวัดโสธร ก็ลอยวนอยู่ที่หน้าวัด บรรดาชาวบ้านกับพระสงฆ์ในวัดโสธรช่วยกันอัญเชิญอาราธนาขึ้นจากน้ำ ไปประดิษฐานไว้ในโบสถ์ เลยขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า หลวงพ่อโสธรไปตามนามวัด พระพุทธรูปองค์นั้นบางคนกล่าวกันว่า เป็นทองสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก แต่ได้โบกปูนเพิ่มเติมขึ้นแลไม่เห็นภายในแล้ว ใครเป็นผู้โบกปูนพอกเติมแต่ครั้งใด สืบไม่ได้ความ และบางคนกล่าวว่า เป็นไม้แก่นจันทร์แต่ไม่มีผู้ใดยืนยันรับรอง

คำว่า โสธร ตามพจนานุกรมแปลว่า ผู้ร่วมท้องกัน พี่ชาย น้องชาย ทำให้น่าคิดถึงประวัติเดิมเรื่องหลวงพ่อโสธรนี้มีเรื่องในหนังสือคำกลอนประพันธ์โดยนายเพิ่ม อย่อินทร์ตามที่ได้รับคำบอกเล่าสืบกันต่อมา ว่ามีปาฏิหาริย์หลายประการ โดยมีพระพี่น้อง

กันรวม ๓ องค์มีวิชาสามารถแปลงองค์ได้ พระทั้ง ๓ องค์นอยู่ทางเหนือ ได้ปลอมแปลงเป็นพระพุทธรูปลอยน้ำมา เพื่อทดลองดีคนทางใต้ ในที่สุดผุดขึ้นในลำแม่น้ำบางปะกงและแสดงฤทธิเดชลอยทวนน้ำได้ทั้ง ๓ องค์ ประชาชนพบเห็นพบกันฝูกมัดพระพุทธรูปทั้ง ๓ ช่วยกันฉุดลากจำนวนตั้ง ๕๐๐ คน ก็ไม่สำเร็จ ครั้นแล้วพระพุทธรูปก็จมน้ำหายไป สถานที่ฉุดลากพระพุทธรูปทั้ง ๓ รูปนี้เรียกว่า สามพระทวน ต่อมาเรียกผิดเพี้ยนจึงเป็น สำปะทวน จนทุกวันนี้กาลต่อมาพระพุทธรูปองค์ที่ แสดงปฏิหารลอยอยู่ในลำแม่น้ำเจ้าพระยา แถบสามเสน โดยประชาชนสามแสนคนฉุดลากก็ไม่สำเร็จ พระพุทธรูปองค์น้องเสร็จปาฏิหารจากสามพระทวนไปผุดขึ้นที่คลองช่อง ทางวัดบางพลี ได้อัญเชิญอาราธนาขึ้นไปประดิษฐานอยู่ที่นั้น มีผู้คนนับถือมาก พระพุทธรูปองค์กลาง คือหลวงพ่อโสธรทุกวันนี้ เมื่อถูกฉุดลากที่บ้านสามพระทวนแล้ว ก็ลอยล่องไปตามลำแม่น้ำบางปะกง ลอยพ้นวัดไปจนถึงคุ้งใต้วัดชาวเมืองเห็นเข้าจึงพากันอาราธนาขึ้นประดิษฐานก็ไม่สำเร็จ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ ว่า บางพระ สืบมาจนทุกวันนี้ ต่อมาพระพุทธรูปองค์นี้ได้เลื่อนขึ้นมาลอยอยู่ที่แหลมหนึ่งซึ่งอยู่เหนือคุ้งบางพระ ลอยนิ่งอยู่ที่แหลมนี้ จนทำให้เกิดน้ำวนขึ้นจึงเรียกว่าแหลมหัวน ต่อมาอาจารย์เฒ่า ได้ตั้งศาลทำพิธีบวงสรวงอัญเชิญพระพุทธรูปนี้ขึ้นบก

การสำเร็จจึงนำมาประดิษฐานไว้ในโบสถ์วัดโสธร เป็นของศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองฉะเชิงเทรา สืบเท่าทุกวันนี้

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อองค์นี้ ชาวเมืองฉะเชิงเทราเชื่อถือเลื่อมใสมาก เมื่อปวดหัว ตัวร้อน เป็นไข้บนบาลให้ท่านช่วยพิทักษ์รักษาก็เลื่อมคลายหายทันตา มีกิจธุระเดือดร้อน ปรารถนาสิ่งใดโดยชอบด้วยศีลธรรม ท่านก็ประสิทธิ์ประสาทให้ผู้บนได้ผลตามประสงค์ บ้างถวายตุกให้เป็นตุกหลวงพ่อเพื่อเลี้ยงง่าย บ้างเสี่ยงทายถามหาลาภ แลเนื้อคู่ ก็ได้ตามประสงค์ ผู้ชอบเสี่ยงทายในอนาคตก็ไปเสี่ยงทายสั่นตัว ผลได้รับทราบว่าถูกต้องตามคำเสี่ยงทาย ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อมีมากเรื่องด้วยกัน แล้วแต่ผู้ตั้งใจไปขอ เมื่อสมประสงค์ก็มีการถวายทองใบสำหรับปิดและดครรำถวาย บ้างก็ซื้อผ้าห่มถวายและเติมน้ำมันตามประทีป ซึ่งมีประจำอยู่ทุกวัน ทางวัดจัดงานประจำปีสำหรับหลวงพ่อโสธรปีละ ๒ ครั้ง ทุกปี คือกลางเดือน ๕ ครั้งหนึ่ง กลางเดือน ๑๒ อีกครั้งหนึ่ง งานกลางเดือน ๑๒ นี้มีประชาชนคนมาเที่ยวและนมัสการกันมาก ทั้งในท้องที่และต่างจังหวัด ในงานทั้งสองครั้งนี้จัดกระบวนแห่รูปจำลองหลวงพ่อเป็นประจำสนุกสนานมาก ในเทศกาลงานประจำปีนี้เปิดให้ประชาชนได้นมัสการกันทั้งกลางวันและกลางคืน จนตลอดงาน วันธรรมดาเปิดให้ประชาชนนมัสการได้ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. ถึง

๑๗.๐๐น. วันพระ วันอาทิตย์ มักมีคนมากเสมอ ความศักดิ์สิทธิ์ทราบกันโดยทั่วไป มีการตั้งน้ำมนต์ของหลวงพ่อไว้เป็นประจำ ใครต้องการใช้ทางไหนก็นิกได้ตามชอบ.

๑๓. จังหวัดนครราชสีมา

น้ำอภิเษก

๑. น้ำสระแก้ว
๒. น้ำสระขวัญ
๓. น้ำบารปราสาท
๔. น้ำสระบักธงชัย

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดพระนารายน์มหาราช

ประธานพิธี ขุนวรคุตต์คณารักษ์ (บุญฤทธิ์ วรคุตตานนท์)
ข้าหลวงประจำจังหวัดนครราชสีมา

ประธานพิธีสงฆ์ พระอริยะเวที (เขียน ฐิตสิโล)
เจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา

ประวัติน้ำอภิเษก

บารปราสาท เป็นลำธารมาแต่โบราณ อยู่ในท้องที่อำเภอโนนสูง มีน้ำไหลอยู่เสมอ สระแก้ว สระขวัญ อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองนครราชสีมา สระบักธงชัย อยู่ในท้องที่อำเภอบักธงชัย (เดิมเป็นเมือง

ปักธงชัย) ทั้งนี้เป็นสระโบราณ มีมาตั้งแต่สร้างเมืองนครราชสีมาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ธารและสระเหล่านี้มีชื่อเป็นศุภมงคล และเป็นของคู่บ้านคู่เมืองถือกันมาว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัยขอม

เมื่อมีการพระราชพิธีที่ต้องใช้น้ำเป็นมงคลก็ใช้น้ำในธารและสระนี้เสมอมา เช่นในคราวพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๗ ก็ได้ใช้น้ำในแหล่งน้ำเหล่านี้ด้วย ดังปรากฏในตำหรับพระบรมราชาภิเษกสัปตมะราชมหาจักรีวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๖๘ หน้า ๓๑ ว่า

"ธารปราสาท สระแก้ว สระขวัญ
ปลายมาศ ชัยภูมิขันธ์ กับน้ำ
ปักธงชัยถวัลย์ วิศิษฏ์หก สถานเอ
นะครราชะสีมาล้ำ ชะเลศใช้เฉลิมธรรม"

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก คือ วิหารวัดพระนารายณ์มหาราชในเมืองนครราชสีมา วัดนี้เดิมชื่อวัดกลาง สร้างขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พร้อมกับสร้างเมืองนครราชสีมา เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้วใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รับพระราชทานให้ยกขึ้นเป็นวัดหลวง และเพิ่มชื่อเป็นวัด "กลางนคร" ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๑ ทางการสอบสวนได้ความว่าวัดนี้ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรง

สร้าง จึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัด "พระนารายน์มหาราช" ในวิหารมีพระประธานใหญ่มาก ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญกว่าวัดอื่นในจังหวัดนี้ ได้ใช้เป็นที่กระทำสัตย์สาบานถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยามาหลายรัชกาล เพิ่งมาเลิกล้มไปใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อเปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบปริมิตาญาสิทธิราชแล้ว

เมื่อคราวทำน้ำอภิเษกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๗ ก็ได้ใช้วิหารนี้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธี ดังปรากฏในตำหรับพระบรมราชาภิเษกสัปตมะราชมหาจักรวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๖๘ หน้า ๒๙ ว่า

"มะหาราษฎร์นั้นธาตุน้อย แฮนุกูล เกียรติ์เอย
เชตแพร่แพร่ไพบูลย์ ศักดิ์ชั้น
พายัพธาตุลำภูญ ผยองพิท ธ์นา
โคราชวัดกลางนั้น เสกน้ำพิชัยมนตร์"

๑๔. จังหวัดอุบลราชธานี

น้ำอภิเษก

๑. น้ำท่าหอชัย

๒. น้ำกุดศรีมังคละ

๓. น้ำกุดพระฤาชัย

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดศรีทอง

ประธานพิธี นายชอบ ชัยประภา
ข้าหลวงประจำจังหวัดนครราชสีมา

ประธานพิธีสงฆ์ พระศรีธรรมวงศาจารย์
(ทองจันทร์ เกสโร) วัดสุปัฏนาราม

ประวัติน้ำอภิเษก

ที่จริงทุกคนในสากลโลกไม่ว่าชาติหนึ่งภาษาใดที่ยังตั้งอยู่ในภาวะเป็นปุถุชนส่วนอื่นจะต่างกันก็ตาม แต่ความรักตัวและความกลัวตายเหมือนกันหมด ก็รักตัวกลัวตายนี่เองเป็นต้นเหตุให้เกิดการแสวงหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อรักษาความรักและเพื่อกำจัดความกลัวการที่จะยึดอะไร ๆ เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นก็แล้วแต่ภูมิความรู้ความเห็นของพลโลกนั้น ๆ เมื่อกล่าวโดยเฉพาะเมืองอุบลราชธานี ทรงตั้งเมื่อปูนต้นรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี่เอง ซึ่งสถานที่ตั้งก็ไม่เป็นเมืองเก่าของขอมเช่นนครราชสีมาและร้อยเอ็ด จึงไม่มี

สระแก้วสระขวัญซึ่งเขานิยมว่าเป็นสระน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นเมืองที่เหล่ากอเนื่องมาจากเมืองนครเวียงจันทร์ ก็คงนำเอาสิ่งที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ของเก่ามาจากเมืองเดิมบ้าง อุปโหลกสมมุติขึ้นในที่นี่เองบ้าง ซึ่งนำมาจากเมืองเดิมเห็นจะเป็นพวกผีต่าง ๆ อันมีหออยู่ทั่วทุกมุมเมือง เป็นต้นว่าหอผีเจ้าหมื่นที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านกงสุลฝรั่งเศส และหอผีเจ้าผาแดงที่ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนอุบลวิชาคม เป็นตัวอย่าง สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ทุกวันนี้ก็สาปสูญไปหมดแล้ว แต่ปลาดใจอยู่อย่างหนึ่งเมื่อข้าพเจ้ายังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชมุนี ได้ตามเสด็จสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ไปตรวจการคณะสงฆ์มณฑลฝ่ายเหนือถึงจังหวัดสุโขทัย ได้เสด็จทอดพระเนตรโบราณวัตถุประทับแรมอยู่สุโขทัยเก่า ๓ ราตรี ในที่นั้นก็มีหอผีเจ้าผาแดงเหมือนกันกับอุบลด้วย จึงได้คำนึงว่าผีเจ้าผาแดงนี้คงจะเป็นผีที่ศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ตั้งแต่ไทยทั้งหมดยังอยู่ถิ่นไทยเดิม จึงได้นับถือกันทั่วไปในเผ่าไทยต่าง ๆ และยังเป็นพยานว่าผู้ที่ถือผีเจ้าผาแดงล้วนเป็นไทยด้วยกันทั้งนั้น

ความจริงไทยทุกเผ่าโดยมากย่อมถือพระพุทธศาสนา เมื่อทำน้ำมนต์เพื่อศิริมงคลย่อมอาศัยพิธีพุทธบ้าง พิธีพราหมณ์บ้างประกอบกัน เพราะเหตุนี้เองสำหรับเมืองอุบลจึงเกิดมีท่าหอชัย

กุดศรีมังคละและกุดพระฤาชัยชื่น เมื่อต้องการน้ำมนต์ก็ไปนำเอาน้ำจากที่นั่น ๆ มาทำ ในที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น ๆ เห็นจะประกอบพิธีให้ท่าหอชัยเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ก่อน การประกอบนั้นก็คงมีท่านผู้ทรงคุณได้ประชุมปรึกษาหารือกัน จึงมีมติตกลงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่าน้ำในลำน้ำมูลนี่เองเป็นน้ำพิเศษ เพราะคำว่ามูลมีความหมายว่าเป็นดั้งเป็นเดิม เป็นรากเป็นเหง้า เป็นเค้าเป็นมูลของสิ่งทั้งปวงบรรดามีในโลก ที่จะให้เป็นน้ำพิเศษแต่ต้นถึงปลายของแม่น้ำก็จะเป็นการเกินกว่าเหตุไป จึงพร้อมกันจำกัดเขตแดนลงที่ท่าหอชัยแล้วจึงได้ตัดถนน โดยเฉพาะแยกจากถนนพรหมเทพด้านใต้ลงไปถึงลำน้ำมูล

เมื่อปราบสถานที่เรียบร้อยแล้วจึงปลูกหอพิธีขึ้น ณ ที่นั้น ครั้นได้ฤกษ์งามยามดี ก็พร้อมกันตกแต่ง เครื่องสักการะบูชาพระตรัยรัตนตั้งน้าวงด้ายสายสิญจน์ ได้นำเอาน้ำในแม่น้ำมูลมาเข้าพิธี จึงป่าวประกาศเทวดาลงมาเป็นที่พยักขีพยาน แล้วพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จก็พร้อมกันเอาน้ำพระพุทธมนต์นั้นเทลงไปในลำน้ำมูลกลางท่านั้น เพื่อให้น้ำที่นั่นเป็นน้ำชัยมงคล ท่านั้นก็ชื่อว่าท่าหอชัยมงคล อันเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์แต่นั้นมา จนผู้ทมธุระไปทางไกลย่อมออกไปพักหรือข้ามท่านั้นให้เป็นฤกษ์งามยามดีก็มี ที่เพิ่มคำว่าหอเข้ากับท่านั้นก็น่าจะอาศัยหอพิธีนั่นเอง ที่เห็น

อย่างนี้เพราะชัยกับมงคลแยกกันไม่ออกคือ ชัยเป็นพระเดช มงคลเป็นพระคุณ หรือจะยึดเอาวัดชัยมงคลเป็นที่อ้างก็ได้ คือว่าในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดให้เจ้าหน่อคำเป็นเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ดำรงรัตน์สืมาอุบลราชธานีบาล เป็นเจ้าผู้ครองเมืองคนที่ ๔ (ท่านผู้นี้เป็นที่เจ้าจอมมารดาดวงคำในรัชกาลที่ ๔ เป็นหลานเจ้าอนุ) แรกเมื่อท่านขึ้นมาครองเมืองกรมการได้จัดที่ต้อนรับ ณ ที่วัดไชยมงคลเดียวนี้ อันยังเป็นที่สวนของราชฎรอยู่ ถึงวันฤกษ์งามยามดีที่จะแห่เข้าเมือง นัยว่าท่านก็โปรดให้อุปโหลกสมมุติเอาน้ำในบ่อที่สวนราษฎรนั้นมาทำพิธีเป็นน้ำพุทธมนต์เพื่อให้สำเร็จกิจในการนั้น ต่อมาท่านก็ตั้งที่นั้นเป็นวัดชัยมงคล นี่ก็พอแลเห็นชัยกับมงคลแยกกันไม่ได้ การที่ท่านทำนั้นก็เห็น จะเอาอย่างมาจากนครเวียงจันทร์ นัยว่าที่นครเวียงจันทร์นั้นมีน้ำบ่ออันหนึ่งกันว่าเป็นที่ศักดิสิทธิ์ ๔ แห่ง ถึงมีคำกล่าวขานกันมาว่าสร้าง ๔ ศรี ๕ สร้าง ๔ ก็คือน้ำ ๔ บ่อนั้นเอง แต่ศรี ๕ ไม่เข้าใจว่าอะไร เสียดายได้ไปนครเวียงจันทร์ถึง ๒ หน ไม่ได้สนใจในสิ่งศักดิสิทธิ์เหล่านั้นว่าอยู่ที่ไหน คืออะไร ทั้งไม่รู้วาจะได้แต่งเรื่องนี้ด้วย การที่น้ำบ่อวัดชัยมงคลเป็นที่ศักดิสิทธิ์แต่นั้นมาจนผู้ที่มีธุระจะไปทางไกลย่อมออกไปพักเอาฤกษ์งามยามดีที่นั่นก็มี ต่อมาในต้นรัชกาลที่ ๕ พวกฮ่อเข้ามาย่ำยีชายแดน

ฝ่ายเหนือ ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร์) เป็นแม่ทัพไปตั้งที่เมืองหนองคาย ทางอุบลก็ถูกเกณฑ์กำลังไปช่วย เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ เป็นผู้นำ ท่านก็ได้ทำพิธียกทัพ ณ ที่วัดชัยมงคลนั้น แม้ถึงอำเภอพิบูลมังษาหารแต่ยังเป็นเมืองก็ถูกเกณฑ์กำลังไปช่วยในคราวนั้นดุจกัน ก็ได้ทำพิธียกทัพที่คำทับชัย ที่นั่นก็มีชื่อปรากฏมาจนบัดนี้ การที่กล่าวอ้างหลักทั้งปวงมานั้นก็เพื่อจะยืนยันคำที่ว่า ท่าหอชัยมงคลกลายเป็นท่าหอชัยไปด้วยประการดังนี้ ที่เป็นมาดังนี้เพราะชาวไทยชอบพูดคำพยางค์เดียว ถ้าที่ใดหรือสิ่งใดมีชื่อหลายพยางค์ย่อมตัดพยางค์ปลายทิ้งเสีย ตัวอย่างเช่นนี้มีมากเหลือนับจะชี้ให้และเห็นบางประการ เช่น โรงเรียนเบญจมะมหาราช อันเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดอุบล ฯ ซึ่งสร้างถวายเฉลิมพระบรมนามาภิไธยของรัชกาลที่ ๕ ทุกวันนี้ก็คงเรียกขานกันเพียงว่าโรงเรียนเบญจเท่านั้น การที่เรียกว่าโรงเรียนเบญจมิใช่ว่าแต่หนุ่มน้อยนักเรียนเท่านั้น แม้แต่ศึกษาธิการจังหวัดก็ยังตามหลังเขาไป

ก็แหละ ส่วนน้ำกุดศรีมังคละ และกุดพระฤาชัย ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งใต้แห่งแม่น้ำมูล อันห่างจากเมืองไปราว ๑๐๐ เส้น หรือกว่านั้น ทั้ง ๒ แห่งนั้นอันจะเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นจะเป็นมาเก่าก่อนแต่เมื่อยังเป็นของขอมหรือจะเป็นขึ้นเมื่อภายหลังก็ยังไม่แจ่มแจ้งดี

หากจะเป็นชื่นเมื่อภายหลังน่าจะเพราะเหตุคราวไทยกับญวนรบกันในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นัยว่าไทยได้ยกกองทัพไปกรุงกัมพูชาทางหนึ่ง นครหลวงพระบางทางหนึ่ง นครพนมทางหนึ่ง เหตุการณ์คราวนั้นเมืองอุบลก็ถูกเกณฑ์กำลังไปช่วยทางด้านนครพนมส่วนหนึ่ง ทางด้านกรุงกัมพูชาส่วนหนึ่ง ผู้ที่เป็นหัวหน้านำกำลังไปช่วยทางด้านนครพนม คือ พระพรหมราชวงศา (กุทอง) ต้นตระกูลสุวรรณกูฏ อันเป็นเจ้าเมืองคนที่ ๓ เมื่อท่านยกทัพคงนำเอาน้ำที่ท่าหอชัยมาทำพิธีในการยกทัพเป็นแน่ นัยว่าท่านก็ได้เป็นกำลังกวาดต้อนครอบครัวหัวเมืองฝ่ายแดนจากฝั่งซ้ายมาไว้ฝั่งขวาแห่งแม่น้ำโขงเป็นอันมาก ผู้ที่เป็นหัวหน้านำกำลังไปช่วยทางด้านกรุงกัมพูชาคือท้าวบุตดวงศา (สุ่ย) ต้นสกุลบุตโรดม ท่านผู้นี้เมื่อกลับจากกองทัพได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นราชบุตร การที่ท่านผู้นำกำลังไปนั้นเห็นจะข้ามที่ท่าหอชัยไปตั้งค่ายที่โนนยาง เมื่อรวมพลพร้อมแล้ว ก่อนที่จะยกทัพธรรมดาย่อมมีพิธีทำน้ำมนต์แล้วก็ตกแต่งที่ ๆ จะทำพิธีคือตั้งเครื่องสักการะบูชาพระไตรรัตน์ ตั้งน้ำวงด้ายสายสิญจน์ ถ้าจะนำเอาน้ำที่ท่าหอชัยไปเข้าพิธี ก็คงเห็นว่าไกล จึงตกลงพร้อมกันหาเอา ณ ที่นั้น แต่กุดหนองในที่นั้นก็มีมาก ไม่ทราบว่าชัยอยู่ที่ไหน มงคลอยู่ที่ไหน เมื่อเป็นดังนี้จึงน่าจะเลี่ยงหาเอาชัยและมงคล พิธีเลี่ยงของคนโบราณมีหลายอย่าง ที่จะชี้ให้เห็นสักอย่างหนึ่ง คือ

ให้ตัดเอาไม้สดยาวขนาด ๑ วา โตขนาดนิ้วโป้มือของผู้เสี่ยงทาย หลาย ๆ ลำมาเข้าพิธี ผู้เสี่ยงนั้นต้องนุ่งขาวห่มขาว สมาทานศีลห้า แล้วประกาศให้เทวดาลงมาเป็นทิพยสักขีพยาน แล้วจึงจับเอาไม้นั้น ๑ ลำ ยกขึ้นประนมมือตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าข้าพเจ้าเอาไม้นี้ลงที่ดิน ๓ ที ขอให้ยืดออก ๑ นิ้ว หรือ ๒ นิ้ว แล้วแต่จะอธิษฐานไว้ในใจ ครั้นเอาไม้นั้นตีลง ๓ หนแล้วก็วัดดู ถ้ายืดออกสั้นกว่ากำหนดหรือยาวกว่ากำหนด ก็เป็นอันไม่ได้ แล้วทิ้งไม้เก่าเสีย เอาไม้ใหม่เสี่ยงต่อไป จึงได้น้ำชัยที่กุดพระฤาชัย แล้วก็เสี่ยงหามงคลต่อไป จึงได้น้ำมงคลที่กุดศรีมังคละ แล้วนำเอาน้ำในกุดทั้ง ๒ นั้นมาเข้าพิธี พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้วจึงนำเอาน้ำนั้นไปประพรม เมื่อยกทัพผ่านประตูบ้านออกไป

ที่จริงคำว่า พระฤา ซึ่งนำหน้าชัย และคำว่า ศรี ซึ่งนำหน้ามังคะละนั้นน่าจะมีผู้เพิ่มเติมขึ้น ณ ภายหลัง เมื่อให้มีเดชานุภาพมากโดยแท้ กุดทั้ง ๒ นั้นที่จะมีชื่อว่ากุดพระฤาชัยและกุดศรีมังคะละอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาจนทุกวันนี้ ก็น่าจะเพราะเหตุการณ์ครานั้นเป็นแน่แท้ จากนี้ยังไม่มองเห็นเหตุการณ์ ที่จริงกุดทั้งสองนี้แต่ก่อนคงมีชื่อเป็นอย่างอื่น

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

สำหรับเมืองอุบลราชธานีก่อนแต่รัชกาลที่ ๖ คืนหลังนั้น ไม่ทราบ และไม่ได้สนใจถามผู้หนึ่งผู้ใดเลย ที่ทราบก็แต่รัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ และที่ ๙ นี้เท่านั้น ที่ทำน้ำอภิเษกรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ ได้ยินว่าทำที่วัดสุปัฏนาราม เพราะขณะที่ทำอาตมาก็เข้ามาอยู่ในพระนครทั้ง ๒ คราว แต่ก็ได้ช่วยหาน้ำอันเป็นมงคลให้ตามกำลัง รัชกาลที่ ๖ พระยาศรีธรรมศกราช (เจริญ จารุจินดา) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลอิสาณ เป็นผู้ทำน้ำอภิเษก รัชกาลที่ ๗ พระยาศรีธรรมศกราช (บิ๋ว บุนนาค) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลอุบลราชธานี เป็นผู้ทำน้ำอภิเษก รัชกาลที่ ๙ นายชอบ ชัยประภา ข้าหลวงประจำจังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้ทำน้ำอภิเษก ณ วัดศรีทอง

ก็แหละ ความสำคัญของวัดสุปัฏนาราม คือ

๑. เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) เป็นผู้สร้างถวายท่านพันธุละ (ด์) ซึ่งเป็นปูราณสหธรรมมิกรูปที่ ๓๐ (คือแต่เริ่มตั้งวงศ์ธรรมยุติ ท่านผู้นี้เป็นรูปที่ ๓๐) และยังทรงสละพระราชทรัพย์พระราชทานในการสร้างพระอุโบสถหลังเก่า ๑๐

ชั่ง และพระราชทานนิตยภัตต์แก่ท่านพันธุละ (ดี) เดือนละ ๙ บาท แล้วยังทรงโปรดให้มีเลขวัดสำหรับปฏิบัติวันนี้ ๖๐ คน

๒. มีพระประธานหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์หนักหนา ๓๐ หาบ (เพราะหุ้นโอบข้างหนา) มีรูปทรงต้องด้วยพระพุทธลักษณะคล้ายพระพุทธชินราช หรือพระพุทธชินสีห์ เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๓. มีพระหินนาคปรกของขอมโบราณเป็นพระวิเศษมีความขลัง เป็นที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจของปวงชนผู้นับถือความขลังเป็นอันมาก

๔ เป็นที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาแต่ครั้งสมบูรณาญาสิทธิราช

๕. เป็นบ่อเกิดการศึกษาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยก่อนที่อื่นในภาคอีสาณ

๖. เป็นที่พำนักของเจ้าคณะมณฑลทั้งเป็นมณฑลอีสาณและมณฑลอุบลราชธานี

๗. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นวรวิหาร

ถึงเหตุ ความสำคัญของวัดศรีทองนั้น คือ

๑. เป็นวัดที่อุปฮาทโท ณ อุบล เป็นผู้สร้างถวายท่านเทวธัมมี (ม้าว) ซึ่งเป็นปูราณสัทธิวิหาริกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. มีพระแก้วเก่าแก่ซึ่งร่ายฐรชุดได้ทิ้งบุ่งไหม ท้องที่อำเภอวารินชำราบเป็นพระที่พุทธศาสนิกชนนับถือเป็นอันมาก

๓. มีพระทองทิพย์เป็นพระเก่าแก่ ซึ่งเชิญมาจากนครเวียงจันทร์ เป็นพระยืนมีรูปทรงต้องด้วยพุทธลักษณะ เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๔. ชื่อของวัดเป็นศิริมงคลอันประเสริฐ

(สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) วัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร เรียบเรียง)

---

๑๕. จังหวัดจันทบุรี

น้ำอภิเษก — ๑. น้ำสระแก้ว
๒. น้ำชารนารายน์

สถานที่ประกอบพิธีอภิเษก — วัดพลับ

ประธานพิธี — นายถนอม วิบูลมงคล ข้าหลวงประจำจังหวัดจันทบุรี

ประธานพิธีสงฆ์ — พระพิศาลธรรมคุณ (สร่วง จนฺทสโร) เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี

ประวัติน้ำอภิเษก

๑. น้ำที่ถ้ำพระนารายน์ อยู่ห่างตัวเมือง ๑๒ ก.ม. เชิงเขาสระบาป ตำบลคลองนารายน์ อำเภอเมืองจันทบุรี เป็นต้นของลำธารนารายน์ โดยไหลออกจากถ้ำในภูเขาอันเป็นที่สุดของลำธารอยู่เหนืออ่างหงษ์น้ำตกคลองนารายน์นี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ เคยเสด็จประพาสและได้สร้างพระเจดีย์ไว้ ๑ องค์ นับแต่นั้นมาก็ได้ตักเอาน้ำในถ้ำมาประกอบพิธีน้ำอภิเษกทุกรัชกาล

๒. น้ำที่สระแก้ว อยู่ใกล้กับเขาสระแก้ว ตำบลพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่ เมื่อกาลนานหลายชั่วอายุคนมาแล้ว มีผู้ไปพบสระน้ำสระหนึ่ง กว้าง ๖ เมตร ยาว ๗ เมตร อยู่ในป่าทึบอันปราศจากบ้านคน น้ำในสระเต็มเปี่ยมและใสบริสุทธิ์จนมองเห็นเป็นสีมรกต มีปลานานาชนิดอาศัยอยู่ สามารถมองเห็นถนัด ปลาที่อยู่ในสระปราศจากผู้คนรบกวน ข้างสระมีตาลต้นใหญ่งอกงามเขียวชอุ่มอยู่เป็นนิจ ในสระปรากฏมีแสงสว่างเป็นวงเขียวคล้ายแก้ว เป็นวงรอบสระ อีกประการหนึ่งมีผู้เห็นแสงสว่างจากต้นตาลแล้วแสงสว่างนั้นสท้อนลงไปในสระด้วยความสะอาดของน้ำในสระนั้น

ต่อมาได้มีผู้มาปลกสร้างบ้านเรือนและประกอบการอาชีพในบ้าใกล้สระนี้ ทำให้เกิดความมั่งคั่งรุ่งเรืองตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้นราษฎรผู้มาประกอบอาชีพเมื่อเหน็ดเหนื่อยได้มาอาบน้ำหรือดูบได้

น้ำในสระแล้วรู้สึกสะบายใจหายหอบเหนื่อยปลาที่อยู่ในสระเป็นปลาเชื่องแหวกว่ายอยู่ด้วยความร่าเริง ได้มีผู้ทำการจับปลาในสระนี้แต่ไม่เคยปรากฏว่ามีผู้ใดจับปลาได้เลย จึงยังความมหัศจรรย์ให้แก่ราษฎรในแถบนั้นว่า เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาในสมัยหนึ่งเกิดการแห้งแล้งผิดปกติ น้ำในสระเหือดแห้งลง ได้มีราษฎรหมู่หนึ่งพากันไปวิดน้ำในสระเพื่อจับปลา แต่วิดเท่าใดน้ำในสระหาแห้งไม่ ในทันใดนั้นก็เกิดการสำแดงที่น่าเกรงขาม คือ มีพายุพัดอย่างรุนแรงและฝนตกหนักจนน้ำเต็มสระตามเดิม พวกจับปลาได้รับความตระหนกตกใจอย่างมากมาย จึงต้องเลิกล้มความคิดและแต่นั้นต่อมาไม่มีผู้ใดอาจไปรบกวนหรือจับปลาในสระนั้นอีกเลย สิ่งที่เป็นปัญหาและลึกลับนี้จึงเล่าถือกันต่อไปอีกเป็นการเพิ่มความศักดิ์สิทธิยิ่งขึ้น

อนึ่ง การที่มีผู้แลเห็นน้ำในสระคล้ายมีแก้วอยู่กันสระและประกอบกับเกิดมหัศจรรย์ดังกล่าว ได้เรื่องลือแพร่สพัดไปในที่ต่าง ๆ ชาวบ้านที่ได้ทราบเรื่องต่างก็ถือกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่เคารพนับถือของราษฎรในครั้งนั้น และได้ให้ชื่อสระนี้ว่า "สระแก้ว" จากเหตุที่กล่าวมานี้ จึงได้เอาน้ำในสระที่ถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์มาประกอบพิธีทำเป็นน้ำอภิเษกนับตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมาทุกรัชกาล

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

เมื่อได้น้ำจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวแล้ว ได้เอาน้ำทั้ง ๒ แห่ง มาประกอบพิธีที่วัดพลับ ตำบลบางกะจะ การที่ถือวัดพลับเป็นสถานที่ประกอบพิธีในสมัยนั้นก็โดยที่วัดพลับเป็นวัดที่เจริญรุ่งเรืองและได้สร้างมาก่อนวัดอื่น ๆ ในสมัยนั้น เป็นวัดเจ้าคณะจังหวัด โดยมีเจ้าคุณองค์หนึ่งชื่อสุข เป็นมหาดเล็กของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า (ก่อนเสวยราช) ได้มาอุปสมบทและได้รับยศเป็นเจ้าคณะจังหวัดเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าขึ้นเสวยราช ท่านเจ้าคุณได้เป็นผู้กระทำน้ำอภิเษกไปถวาย โดยใช้น้ำจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว นับแต่นั้นมาจึงถือเอาวัดพลับเป็นวัดประกอบพิธีน้ำอภิเษกทุกรัชกาลมา

๑๖. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

น้ำอภิเษก

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

๑. น้ำคลองท่าเพชร

อำเภอไชยา

๑. น้ำบ่อรัตพระธาตุ
๒. น้ำบ่อวัดแก้ว
๓. น้ำบ่อเดชราชา (บ่อเขานางเอ)

๔. น้ำคลองไชยา

๕. น้ำคลองคงคาไชย

๖. น้ำคลองท่าชะนะ

อำเภอกาญจนดิษฐ

๑. น้ำห้วยเขาแก้ว

๒. น้ำคลองราม

๓. น้ำคลองไชยคราม

อำเภอบ้านนาสาร

๑. น้ำห้วยรัตนโกสัย

๒ น้ำแม่น้ำตาปี

๓. น้ำคลองเทพา

กิ่งอำเภอพระแสง

อำเภอบ้านนาสาร

๑. น้ำคลองบางสวัสดิ์

อำเภอเกาะสมุย

๑. น้ำธารเสด็จ

๒. น้ำธารน้ำเมืองไชย

อำเภอท่าขนอน

๑. น้ำคลองไกรษร
๒. น้ำคลองพระแสง
๓. น้ำคลองเบี้ญจา
๔. น้ำคลองยันต์
๕. น้ำคลองศร์สุข
๖. น้ำคลองนารายน์

สถานที่ประกอบน้ำอภิเษก วัดพระมหาธาตุ

ประธานพิธี นายเฉื่อน ไชแสง ข้าหลวงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประธานพิธีสงฆ์ พระครูอินทบัญญาจารย์ (เงื่อม อินฺท-ปญฺโญ) กรรมการสงฆ์องค์การเผยแผ่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประวัติน้ำอภิเษก อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

น้ำคลองท่าเพชร คลองท่าเพชร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นลำคลองใหญ่และยาวต่อเนื่องจากปากน้ำบ้านดอนและคลองท่าทอง อยู่หน้าวัดสาวนาราม

(วัดท่าเพชร) เท่าที่สืบสวนได้ความว่าชื่อนี้เพราะมีหินหรือปูนเพชร เป็นแผ่นใหญ่หนาราว ๑ เมตร ยาวราว ๒ เมตร ซึ่งเขาเรียกกันว่า ปูนเพชรหรือหินเพชร มีมานานแล้วสืบไม่ได้ความ และมีเขาระยะห่างกับคลองราว ๒ ก.ม. ติดต่อกัน ๒ ลูก เรียกกันว่า "เขาท่าเพชร" ต้นน้ำเกิดจากเทือกภูเขาหลวงในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนต้นน้ำเป็นคลองเล็ก ๆ และลำห้วย น้ำใสสะอาดบริสุทธิ์ ได้ความว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติได้พลีกรรมตักเอาน้ำที่คลองนี้ทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

อำเภอไชยา

เนื่องจากสถานที่ ได้ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์กันมานมนาน เกินกว่าที่จะค้นหาเรื่องราวอันเป็นหลักฐานได้จากตำหรับตำราใด ๆ หรือเอกสารใด ๆ คงได้เฉพาะการสืบถามจากบุคคลที่เคยได้ยินได้ฟังต่อ ๆ กันมา เท่านั้น

(๑) บ่อวัดพระธาตุ วัดพระธาตุเป็นวัดโบราณเกินพันปี เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดในบรรดาวัดทั้งหลาย มาแต่โบราณกาลแล้ว จนกระทั่งทุกวันนี้น้ำในบ่อที่ตักทำน้ำอภิเษกนี้ ก็เป็นบ่อพิเศษ คือ อยู่ในบริเวณพุทธาวาส คือเขตของพระบรมธาตุข้างพระวิหารเก่า ซึ่งคู่กันมากับองค์พระธาตุเป็นแน่นอน หาได้อยู่ในบริเวณสังฆาราม คือที่อยู่แห่งพระสงฆ์ ดังเช่นบ่อน้ำใช้น้ำฉันประจำวัดไม่ คงเป็น

บ่อศักดิ์สิทธิ์สำหรับพิธีกรรมทางศาสนามาแต่เดิมแล้ว มีเหตุผลแสดงอยู่ชัดเจนทุกอย่าง

(๒) บ่อวัดแก้ว วัดแก้วเป็นวัดโบราณเกินกว่าพันปีเช่นเดียวกับวัดพระธาตุ มีโบราณสถานสมัยศรีวิชัย ที่สำคัญขนาดเดียวกัน ต้องเคยเป็นวัดที่มีความศักดิ์สิทธิ์เท่ากันและคู่กันมากับวัดพระธาตุมาแต่ดั้งเดิม ฉะนั้น น้ำบ่อนี้จึงเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองมาแต่โบราณ เช่นเดียวกับบ่อวัดพระธาตุมาแล้วตั้งแต่สมัยชาวอินเดียเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในสมัยศรีวิชัยโดยไม่มีที่สงสัย

(๓) บ่อเขานางเอ (บ่อเดชราชา) ทรากโบราณสถานที่นี่ส่อให้เห็นว่าในสมัยโบราณเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งของความเจริญมีวัดเรียกว่าวัดหลวง อยู่ใกล้ ๆ กันมีสระน้ำใหญ่ขนาดสระประจำเมือง ถ้ำเขานางเอ ที่อยู่ตรงกับบ่อมีลักษณะบอกความเคยเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มาแต่สมัยโบราณแล้ว เชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพิธีประจำปีอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางไสยศาสตร์ในสมัยโบราณตั้งแต่สมัยที่ชาวอินเดียเข้ามาเกี่ยวข้องเหมือนกัน ในสมัยที่เมืองไชยาเป็นราชธานีของชาวอินเดียสถานที่นี้ต้องเป็นแห่งหนึ่งสำหรับทำพิธีเกี่ยวกับความเป็นพระราชา

(๔) คลองไชยา เนื่องจากคำว่า ไชยา เป็นคำมงคลนามและเป็นเมืองเก่าแก่เกินพันปี คำ ๆ นี้จึงเป็นที่ยึดมั่นถือมั่นทั่วไป

ตามจารีตของชนชาวอินเดียที่เข้ามาสั่งสอนเกี่ยวกับการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ ทำนองแม่น้ำคงคาในประเทศอินเดียเอง แม่น้ำนจึงถูกยกขึ้นเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์มาแต่ครั้งนั้น จนกระทั่งถึงสมัยนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

(๕) คลองคงคาชัย น้ำแห่งนี้เมื่อดูสถานที่และฟังคำบอกเล่าแล้ว เห็นว่าไม่มีเรื่องราวไกลถึงสมัยศรีวิชัย คือพันกว่าปีมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามพึงได้จากเรื่องนั้น ๆ ว่า เคยเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับจารีตประเพณีมาตั้งแต่สมัยที่เมืองไชยาทำการกวาดล้างพะม่า หมดสิ้นไปในรัชกาลที่ ๑ ๒ ในสมัยที่ไม่มีศึกสงครามแล้ว ข้าราชการในสมัยโบราณใช้เป็นที่ตำเกล้าหรืออาบน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง นัยว่าโดยเฉพาะเมื่อได้รับการแต่งตั้งที่มีเกียรติในทางราชการ พม่าได้ผ่านมาถึงที่นี่และที่นี่คงเป็นจุด ๆ หนึ่งที่กองทัพชาวเมืองชนะพม่าด้วย ทรากวัดที่พม่าเคยเผาแสดงให้เห็นว่าพม่าได้ผ่านไปผ่านมาในถิ่นนี้

(๖) คลองท่าชนะ ว่าได้นามตามที่กรมพระราชวังบวร ออกมากวาดล้างอำนาจพม่าทางปักษ์ใต้ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ตอนขากลับจะเข้ากรงหยุดสร้างวัดที่ตำบลนี้เป็นพระอารามและมอบชะเลยหลายสิบครัวเป็นของวัดหรือสร้างด้วยแรงชะเลยเหล่านั้นเป็นส่วนใหญ่ ให้

ชื่อว่า วัดท่าชนะซึ่งทำให้คลอง ๆ นั้นและตำบลนั้น พลอยมีชื่อว่าท่าชนะไปด้วย อาศัยที่เป็นนามศักดิ์สิทธิ์เป็นมงคลนามจึงถูกนับเข้าในจำนวนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งด้วย หรือยิ่งกว่านั้นมีทางให้เชื่อว่าบริเวณนี้ก็อยู่ในบริเวณที่มีการกวาดล้างอำนาจพม่า คงจะเป็นจุด ๆ หนึ่งที่ ปราบพม่าลงได้เป็นหลักฐานจนเจ้านายให้เกียรติสร้างวัดให้และประทานนาม

อำเภอกาญจนดิษฐ

๑. น้ำเซาแก้ว (หรือห้วยเขาแก้ว)

เขาแก้วเป็นเขาเล็ก ๆ มีวัดอยู่ ๑ วัด เรียกว่าวัดเขาแก้ว อยู่ที่ตำบลทุ่งกง อำเภอกาญจนดิษฐ์ เล่ากันว่า แต่เดิมบนยอดเขานั้นมีแก้วส่องแสงไปไกลถึงทะเลอ่าวบ้านดอน ชาวประมงหรือผู้ที่ผ่านไปมาในทะเลอ่าวบ้านดอน ได้พบเห็นแสงสว่างของดวงแก้วบนยอดเขานั้น ต่อมาภายหลังมีผู้รู้ทางไสยศาสตร์ได้มาเอาแก้วบนยอดเขานั้นไปเสีย แสงสว่างของดวงแก้วบนยอดเขาจึงหายไป แต่ประชาชนยังเรียกขานว่า เขาแก้ว มาจนบัดนี้ และมีน้ำพุใสสะอาดอยู่ริมเขาแห่งหนึ่งด้วย น้ำพุตรงนี้เองที่นำไปประกอบพระราชพิธี

๒ น้ำคลองราม

ในตำบลพลายวาศ อำเภอกาญจนดิฐ มีหมู่บ้านอยู่แห่งหนึ่ง เรียกบ้านโพราม หมู่บ้านนั้นมีวัดอยู่วัดหนึ่งเรียกวัดราม และมีคลองอยู่อีกคลองหนึ่งเรียกคลองราม โบราณวัตถุในหมู่บ้านนี้ไม่ปรากฏว่ามีหรือเคยมีอยู่ แต่เป็นที่เข้าใจกันว่าชื่อของหมู่บ้าน วัด และคลอง เรียกขานมาจากชื่อของบุคคล ผู้ไปหักร้างถางพงลงเป็นคนแรกในหมู่บ้านนั้น บุคคลผู้นั้นชื่อราม จึงได้เรียกขานมาจนบัดนี้

๓. น้ำคลองไชยคราม

ในอำเภอกาญจนดิฐ มีตำบลชัยคราม ตำบลไชยคราม และตำบลท่าอุแท ตำบลท่าทอง ซึ่งตำบลเหล่านี้อยู่ริมฝั่งของคลองไชยคราม คลองไชยครามอยู่ต้นน้ำ ส่วนตอนปลายซึ่งมาออกทะเล และอ่าวบ้านดอน เรียก คลองท่าทอง

เดิมคลองไชยคราม กับคลองท่าทอง เป็นคนละคลองกัน น้ำในคลองไชยคราม.เป็นน้ำจืด ส่วนน้ำในคลองท่าทองเป็นน้ำเค็ม ในสมัยเมืองท่าทอง หรือเมืองกาญจนดิฐ ตั้งอยู่ที่บ้านท้อนในตำบลท่าทองปัจจุบัน ก่อนตั้งเมืองสุราษฎร์ธานี ที่ตลาดบ้านดอนริมแม่น้ำตาปีปัจจุบัน พระวิสูตรสงครามรามภักดี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าพระท่าทอง เป็นเจ้าเมืองในสมัยนั้น พิจารณา

เห็นว่าควรเอาน้ำจืดในคลองไชยครามให้ไหลมาสู่คลองท่าทอง เพื่อราษฎรจะได้ใช้สอยบริโภค จึงได้ขุดคอดที่บ้านวัดประดู่ เขตตำบลไชยสงคราม กับตำบลท่าอุแทลำเร็จ น้ำจืดในคลองไชยครามก็ไหลมาบรรจบกับน้ำในคลองท่าทอง ราษฎรได้ใช้สอยบริโภคน้ำจืดมาจนทุกวันนี้

การเรียกชื่อคลองไชยคราม ในปัจจุบันหรือก่อน ๆ มาชาวบ้านเรียกว่าคลองคราม ไม่มีคำว่าไชย คงเป็นเพราะชาวบักษ์ใต้มักจะตัดคำข้างหน้า คือคำว่าไชย ออกเสีย ส่วนชื่อตำบลไชยคราม ยังใช้เรียกคำเต็มอยู่ทุกวันนี้ เนื่องมาจากบรรดาศักดิ์ของพระวิสูตรสงครามรามภักดี หรือพระท่าทอง เจ้าเมืองท่าทอง หรือเมืองกาญจนดิฐี เป็นอนุสรณ์ของท่านเจ้าเมืองในสมัยนั้น ผู้ดำเนินการขุดคลอง และจัดการปกครองบ้านเมือง ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขนั้นเอง

ด้วยประการฉะนี้จึงถือกันว่า แหล่งน้ำทั้ง ๓ ที่ใช้ในงานพระราชพิธีราชาภิเษก นับเป็นมงคลอันอุดม

อำเภอบ้านนาสาร

๑. ห้วยรัตนโกศัย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งต้นจากตำบลทุ่งเตา ไหลผ่านทางรถไฟที่สถานีเขาพลู ไปลงแม่น้ำตาปีในตำบลท่าเรือ ห้วย

นี้เป็นห้วยเล็ก ๆ กว้างประมาณ ๔ เมตร ยาว ๒๐ ก.ม. เป็นห้วยกั้นเขตแดนระหว่างอำเภอบ้านนาสาร กับ อำเภอพุนพิน

การที่ชื่อว่า "ห้วยรัตนโกศัย" นั้น ปรากฏว่าราว พ.ศ. ๒๔๖๘ นายอำเภอบ้านนาสารกับนายอำเภอพุนพินได้ไปดูเส้นเขตแดนพบห้วยนี้ไหลตัดเป็นเส้นตรงตลอดด้านที่ต่อกัน จึงให้ถือเป็นเส้นเขตแดนระหว่างอำเภอต่ออำเภอ และพระพิไชยเดชะ (เลียบ กาญจนสุวรรณ) นายอำเภอบ้านนาสารสมัยนั้นเห็นว่าน้ำใสสะอาดประดุจแก้วประกอบกับมีชาวบ้านแถบนั้นนิยมนับถือว่าเป็นห้วยที่ศักดิ์สิทธิ์ จะล่วงเกินหรือกล่าวคำหยาบในที่นั้นไม่ได้ โดยถือว่ามีเทวดารักษาประจำ จึงขนานนามให้เหมาะกับความนิยมของบุคคลในชนบทนั้นว่า "ห้วยรัตนโกศัย"

๒. คลองแม่น้ำตาปี เป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งในภาคใต้ เกิดจากภูเขาหลวง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลผ่านอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอบ้านนาสาร อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะยาว ๓๘๐ ก.ม.

คลองนี้ เดิมชื่อว่าแม่น้ำหลวง ครั้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๖ ได้เสด็จ

ประพาสลำแม่น้ำน่าน เห็นว่าเป็นคลองใหญ่มีน้ำตลอดปีมีเรือสินค้าขึ้นล่องทั้งสองข้างฝั่งอุดมไปด้วยพืชผล จึงพระราชทานนามให้เหมาะสมเปลี่ยนจากชื่อแม่น้ำหลวงเป็นแม่น้ำตาปี

ลำน้ำน่าน ตามประวัติเล่ากันมาว่า ต้นน้ำชาวบ้านถือว่าศักดิ์สิทธิ์ถึงกับทำศาลเจ้าขึ้นบูชาที่วังเทวดา กิ่งอำเภอพระแสง โดยถือว่าเป็นที่สถิตย์ของเทวดายอดน้ำ และในคุ้งวังถือว่าเป็นที่สถิตย์ของนาคราช การขึ้นล่องเรือผ่านไปมาผู้คนเข้าทำการเคารพบูชากันอยู่เสมอ เฉพาะที่ท่าพิกุลที่ตักน้ำอภิเษกนั้น เป็นคุ้งน้ำวน ชาวบ้านในแถบนั้นก็นิยมว่าศักดิ์สิทธิ์ ได้เคยบนบาดให้ช่วยเหลือปลดเปลื้องทุกข์ยากและเล่าว่าเมื่อก่อนในวันพระและวันธรรมสวนะ มีจระเข้ใหญ่ผุดขึ้นลอยเหนือน้ำอยู่เสมอ การกล่าวคำหยาบโลนใด ๆ ในที่นั้นจะถูกส่งศักดิ์สิทธิ์เตือนให้ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นที่คร้ามเกรงของผู้นิยมและนับถือ

๓. <u>คลองเทพา</u> เป็นลำธารเล็ก ๆ เกิดจากเขานุ้ย อยู่ในหมู่ที่ ๓ ตำบลพ่วงพรมคร อำเภอบ้านนาสาร ไหลลงแม่น้ำตาปีที่ท่าบ้านเทพา หมู่ที่ ๓ ตำบลพ่วงพรมคร ระยะยาว ๒๐ ก.ม ฤดูน้ำ ๆ ลึกประมาณ ๘ เมตร มีน้ำไหลอยู่ตลอดปี

ชื่อคลองเทพา นี้ได้เรียกกันมาเป็นเวลานานแต่จะครั้งใดไม่ปรากฏ ชาวบ้านแถบลำน้ำนี้ถือว่าเป็นคลองที่ศักดิ์สิทธิ์เทพารักษ์รักษา ก่อนที่จะทำการจับปลาในลำคลองจะต้องมีการบวงสรวงและขอจากเทพารักษ์เสียก่อน มิฉะนั้นจะได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ

กิ่งอำเภอพระแสง อำเภอบ้านนาสาร

คลองบางสวัสดิ์ ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า "คลองบางสวรรค์" ตั้งอยู่ที่บ้านบางพา หมู่ที่ ๗ ตำบลอิปัน กิ่งอำเภอพระแสง ไหลจากเขาครอบน้ำลงสู่ลำคลองอิปัน ยาวประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ตอนต้นน้ำมีน้ำราดมาจากควนเขาหลายแห่งมารวมกัน น้ำที่ไหลมาแต่ละแห่งโดยมากเป็นน้ำที่ผ่านห้วยหนองซึ่งเป็นน้ำที่ขุ่นข้น แต่เป็นที่น่าอัศจรรย์เมื่อลงสู่ลำธารแล้วกลายสภาพเป็นน้ำที่ใสสะอาดไปหมด ชาวบ้านแถบนั้นถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ หากมีการเจ็บไข้ได้ป่วยชาวบ้านมักเอาน้ำในลำธารแห่งนี้ไปเสกเป็นน้ำพุทธมนต์ให้คนไข้ดื่มและประพรมศีรษะเพื่อขจัดโรคภัยไข้เจ็บและขับผีสางที่สิงอยู่ในร่างกายผู้ป่วยไข้นั้นให้ออกไป

อำเภอเกาะสมุย

๑. ธารเสด็จ เป็นธารน้ำสายหนึ่งที่สวยงามมาก ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านใต้ (ท้องที่เกาะพงัน) อำเภอเกาะสมุย จังหวัด

สุราษฎร์ธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ ๑๕๐ ไมล์ ธารน้ำสายนี้ ต้นน้ำเกิดจากยอดภูเขาปะหา ไหลลาดลงสู่ทะเลทางทิศตะวันตก มีน้ำใสสะอาดไหลไม่ขาดสายตลอดฤดูกาล ซึ่งสันนิษฐานว่าธารน้ำนี้คงมีคู่มากับเกาะพะงันตั้งแรก การที่ได้ชื่อว่า ธารเสด็จนั้นมีประวัติเป็นมาดังนี้คือ

สมัยก่อนเกาะพงัน เป็นแต่เพียงตำบลหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเมืองไชยา หรือจังหวัดไชยา เป็นสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เวลานั้นพระองค์ได้เสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ โดยมีพระยาวิชิตภักดีศรีสงคราม ผู้ว่าราชการเมืองไชยา ได้ตามเสด็จด้วย เวลาเสด็จกลับ พระยาวิชิตภักดีศรีสงคราม ได้ทูลนำเที่ยวธารน้ำแห่งนี้ เมื่อเสด็จไปถึง ก็ได้เสด็จขึ้นไปทอดพระเนตรธารสายนี้ตลอดสาย ธารน้ำแหล่งแรกที่เสด็จขึ้นถึงมีแอ่งน้ำที่น่าอาบ พระองค์จึงได้สรงน้ำที่นั่น แล้วได้เขียนลายพระหัตถ์ที่หินไว้ว่า "ธารเสด็จ" แล้วเสด็จขึ้นไปอีกตามลำธาร เป็นลำธารที่ ๒ เห็นว่าเป็นที่เหมาะเย็นสบาย จึงได้เขียนลายพระหัตถ์ ลงที่ก้อนหินว่า จ.ป.ร. แล้วเสด็จต่อไปอีกจนสุด เห็นว่าไม่มีอะไรนอกจากไร่ของราษฎร พระองค์จึงได้เขียนลายพระหัตถ์ไว้ที่ก้อนหินว่า ต่อไปมีไร่ เมื่อเสด็จกลับก็ดำรัสสั่งให้ปลูกพลับพลาขึ้น ๒ หลัง ทำอย่างถาวร ห่างจากทะเล ๔ เส้น พลับพลาเวลานี้ชำรุดไปตามสภาพหมดแล้ว พระองค์ได้

เขียนรูปยันต์จีนไว้ที่ก้อนหินใหญ่ นัยว่าเป็นการป้องกันผี ลาย พระหัตถ์ที่เขียนนั้นหมื่นเกือกิจราษฎร์ ผู้ใหญ่บ้านตำบลบ้านใต้ เป็นผู้ สลักเป็นรอยถาวรเห็นได้อยู่จนทุกวันนี้ และให้ชื่อว่า ธารเสด็จ แต่นั้นสืบมา

ต่อมา ถึงสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ สืบราช สมบัติแทนพระราชบิดาก็ได้เสด็จมาเสมอ และได้เขียนลายพระหัตถ์ ไว้หินว่า ว.ป ร. แล้วให้หมื่นเกือกิจราษฎร์ สลักไว้เยี่ยงพระบิดา

ต่อมาถึงสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ขึ้นเสวยราช สมบัติแทนพระเชษฐาธิราช ทางราชการจึงได้สั่งให้นำน้ำธารเสด็จ ไปเข้าพิธีอภิเษก ซึ่งสมัยนั้นพระยาเจริญราชภักดี เป็นนายอำเภอ เกาะสมุย เป็นผู้ไปทำพิธีเชิญน้ำธารเสด็จแล้วส่งไปตามคำสั่ง รัชกาล พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยเสด็จมาสรงน้ำที่ธารนี้หลายครั้ง และได้ สลักพระนามย่อของพระองค์และของพระราชินีพระนางเจ้ารำไพ พรรณีไว้ที่หินว่า ป.ป ร. และ ร.พ. แล้วให้หมื่นเกือกิจราษฎร์ สลักเป็นรอยถาวรไว้จนทุกวันนี้

ต่อมา ถึงเดือนมีนาคม ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชสมบัติ นับเป็นรัชกาลที่ ๙ ทาง ราชการได้มีคำสั่งให้นำน้ำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั่วราชอาณาจักร ส่ง

เข้าพิธีอภิเษก มีนายโพธิ์ศรีวาลัย นายอำเภอเกาะสมุย จึงได้ไปทำพิธีเชิญน้ำในธารนี้อีกครั้งหนึ่ง

๒. ธารน้ำเมืองชัย เป็นธารน้ำสายหนึ่งที่สวยงามมาก ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะพงัน (ตำบลมะเดื่อหวานเก่า) อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ธารน้ำสายนี้ต้นน้ำ ไหลจากยอดเขาหรา ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด ในตำบลเกาะพงัน ไหลลาดผ่านลงสู่ทะเล ทางทิศตะวันตกของยอดเขา และไหลผ่านมาทางข้างที่ดินของตาเมืองชัย ไปทำไร่ข้าว อยู่เพียงครอบครัวเดียว ครั้นต่อมาตาเมืองชัย มีพรรคพวกลูกหลานและชาวบ้านบางคนได้ไปทำมาหากินในการปลูกข้าวในที่ตรงนั้น เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย ปวดท้อง ปวดหัวก็ได้ใช้น้ำในธารนี้ชุบหัวและดื่ม แล้วบนบานระลึกถึงตาเมืองชัย ซึ่งถือเป็นเจ้าที่ แล้วก็เกิดหายเอาจริง ๆ ในที่สุดตาเมืองชัยก็เป็นผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ และธารน้ำนี้ได้ชื่อว่า ธารน้ำเมืองชัย หรือบางคนเรียกเพี้ยนไปบ้างว่าเหมืองชัย โดยอาศัยเหตุที่ว่า สมัยหนึ่งมีฝรั่งได้ขอค้นหาแร่และขอทำเหมืองทางรัฐบาลจึงได้สั่งให้ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ไปสำรวจ และได้เสด็จไปถึงธารน้ำเมืองชัย ซึ่งครั้งนั้นพระองค์ท่านดำรงตำแหน่ง อุปราชอยู่ที่จังหวัดสงขลา ผลที่สุดก็มิยอมให้ฝรั่งทำเหมือง

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอันเสวยราชสมบัติ ทางราชการจึงได้มีคำสั่งถึงหัวเมือง

ต่าง ๆ ให้นำน้ำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีอยู่แต่ละตำบล ทั่วราชอาณาจักร เพื่อนำเข้าพิธีอภิเษกครั้งนั้น พระยาเจริญราชภักดี เป็นนายอำเภอเกาะสมุย ได้ไปทำพิธีเอาน้ำที่ธารน้ำเมืองชัย ส่งไปเข้าพิธีอภิเษก เพราะถือว่าน้ำนั้นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ตามความนิยมของชาวบ้านแถบนั้นมาแต่หนหลัง ไหลไม่ขาดสายตลอดฤดูกาล ครั้นต่อมาถึงเดือนมีนาคม ๒๔๙๓ รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชสมบัติ นับเป็นรัชกาลที่ ๙ จึงมีคำสั่งให้นำน้ำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั่วราชอาณาจักร ส่งเข้าพิธีอภิเษกอีก มีนายโพธิ์ ศรีวาลัย นายอำเภอเกาะสมุย จึงได้ไปทำพิธีเชิญน้ำในธารนั้นอีกครั้งหนึ่งนับเป็นครั้งที่ ๒

อำเภอท่าขนอน

๑. น้ำคลองไกรษร คลองนี้มีชื่อเป็นเดช และชื่อนี้มาช้านานหลายร้อยปีแล้ว สืบไม่ได้ว่าเหตุใดจึงชื่อดังนั้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติได้เคยพิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

๒. น้ำคลองพระแส่ง คลองนี้มีชื่อเป็นเดช เพราะพระแส่งเป็นเครื่องราชศัตราใช้สำหรับพระมหากษัตริย์ แต่เหตุใดจึงชื่อดังนี้สืบส่วนไม่ได้ความเพราะมีมาช้านานหลายร้อยปีแล้ว เมื่อ

พระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติได้เคยไปพิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

๓. น้ำคลองเบ็ญจา ชื่อนี้ถือว่าเป็นมงคล สืบไม่ได้ความว่าเหตุใดจึงชื่อดังนี้เพราะมีมานานหลายร้อยปีแล้ว เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติได้พิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

๔. น้ำคลองยันต์ คลองนี้มีรูปคดเคี้ยวคล้ายรูปยันต์ ถือว่าเป็นมงคล เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติได้เคยพิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

๕. น้ำคลองสุข คลองนี้ชาวบ้านมักเรียกว่า "คลองศรีสุข" นับว่าชื่อเป็นมงคล สืบไม่ได้ความว่าเหตุใดจึงเรียกอย่างนี้ เพราะมีมานานหลายร้อยปีแล้ว เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติได้พิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

๖. น้ำคลองนารายณ์ ชื่อนี้เป็นเดช สืบไม่ได้ความว่าเหตุใดจึงชื่ออย่างนี้เพราะมีมาช้านานหลายร้อยปีแล้ว เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชได้เคยพิธีกรรมเอาน้ำในคลองนี้มาทำน้ำอภิเษกทุก ๆ รัชกาล

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

วัดพระธาตุเป็นวัดที่มีความศักดิ์สิทธิ์กว่าวัดทั้งหลายในเมืองไชยา เนื่องจากมีพระบรมธาตุนั้นเอง ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ไม่มีสถานที่ใดเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์เท่าเมืองไชยา ซึ่งมีวัดพระธาตุเป็นมิ่งขวัญของเมือง ฉะนั้นในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนทั้งหมด อันเป็นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเวลานี้ จึงมีจุดความศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่โบราณอยู่ที่วัดพระธาตุ ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี อยู่ในหนังสือโบราณคดีของประเทศไทย เป็นที่ทราบทั่วกันแล้ว แม้แต่ชาวต่างประเทศ ตัวพระวิหารหลวง ในวัดพระธาตุ อันเป็นที่ประกอบทำน้ำอภิเษก ก็มีหลักฐานชัดเจนว่า วิหารหลังนี้สร้างคู่กันมากับองค์พระบรมธาตุ จึงเป็นพระวิหารศักดิ์สิทธิ์มาแต่เดิม นิยมประกอบพิธีศักดิ์สิทธิ์กันมาแต่ก่อน ในสมัยนี้ก็คงอนุโลมตามนั้น วัดนี้มีมาแล้วตั้งแต่สมัยศรีวิชัย คือ พันสองร้อยปีเศษมาแล้ว จึงมีเรื่องราวทางโบราณคดียืดยาว มาตั้งแต่สมัยที่ชนชาวอินเดียเข้ามาเกี่ยวข้อง และทิ้งร่องรอยต่าง ๆ ทั้งทางวัฒนธรรมและทางศาสนาไว้เป็นแบบฉบับ ติดแน่นอยู่ในจารีตประเพณีสืบ ๆ กันมา ครั้นมาสมัยที่ไทยเข้าครอบครองก็ทำตามจารีตเดิมทุกประการ กล่าวได้ว่าสถานที่ทำน้ำอภิเษกแห่งนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์สืบกันมา เกินกว่าพันปีแล้ว

ในรัชกาลที่ ๗ ก็มีการทำน้ำอภิเษกที่นี่ การทำคราวนี้ก็ได้อนุโลมตามแบบวิธีที่ทำในสมัยรัชกาลที่ ๗ ทุกประการ.

๑๗. จังหวัดปัตตานี

น้ำอภิเษก

๑. น้ำสระวังพลายบัว

๒. น้ำบ่อทอง

๓. น้ำบ่อไชย

๔. น้ำบ่อฤาษี

๕. น้ำสระแก้ว ในถ้ำพระ อำเภอเมืองยะลา

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดตานีนรสโมสร

---

๑๘. จังหวัดภูเก็ต

น้ำอภิเษก

๑. น้ำเขาโต๊ะแซะ

๒. น้ำเขาโตนไทร

สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก วัดพระทอง

ประธานพิธี นายอุดม บุณยประสพ ข้าหลวงประจำจังหวัดภูเก็ต

ประธานพิธีสงฆ์ พระวิศุทธิวงศาจารย์ (เพท พุทฺธสโร) เจ้าคณะจังหวัดภูเก็ต

ประวัติน้ำอภิเษก

๑. เขาโต๊ะแซะ

เขาซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่าเขาโต๊ะแซะ เป็นเขาซึ่งอยู่ในตัวเมืองภูเก็ต สูงประมาณ ๘๐๐ ฟุต เมื่อมองจากทางทิศใต้ของเขาปรากฏว่าเขาลูกนี้เป็นรูปคล้ายฝาชี ดูสวยงามมาก ประวัติเดิมกล่าวว่า เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษ มีชายชาวชะวาคนหนึ่งชื่อโต๊ะแซ่ เป็นคนมีอายุมาก ไว้ผมและหนวดยาวลงมาถึงหน้าอก เป็นผู้ถือศีลอย่างเคร่งครัด รับประทานแต่ผักและผลไม้เป็นอาหาร ได้เที่ยวธุดงค์จนมาถึงจังหวัดภูเก็ต เมื่อมาเห็นเขาดังกล่าวแล้ว เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะน่าพักอาศัย จึงเลยถือเอายอดเขาลูกนี้เป็นที่จำศีลภาวนา ระหว่างที่นายโต๊ะแซ่จำศีลภาวนาอยู่บนยอดเขาลูกนี้ ในชั้นต้นมีพวกแขกไปทำเหมืองตามบริเวณเชิงเขาลูกนี้เนืองด้วยเขานี้มีแร่วุลแฟรมมาก ก็ได้เห็นนายโต๊ะแซ่ ในระยะห่างเป็นครั้งคราวเข้าใจกันว่าเป็นเทพเจ้า จึงได้เล่าต่อกันมา และได้ชักชวนกันมาบนบานศาลกล่าวโดยเอาข้าวเหนียวเหลืองมาบวงสรวงกิจการที่ตนปรารถนา เช่น การทำเหมืองแร่วุลแฟรม เป็นต้น ก็สำเร็จผลด้วยดี แม้เจ็บไข้ ถ้าได้บนบานก็หาย จนเป็นที่เล่าลือกันทั่วไป

ปรากฏว่าบนยอดเขามีบ่อน้ำ และรางน้ำใสสะอาดผุดขึ้นตลอดปีประชาชนจึงถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดดื่มสามารถดลให้ได้ผลดี และบรรดาลให้โรคภัยไข้เจ็บหายไปได้

ข่าวอันศักดิ์สิทธิ์ของนายโต๊ะแซ่ ก็ได้เล่าลือกันไปทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ตและต่างก็เซ่นไหว้ทั่วกัน ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนหรืออุปสรรคอันใดเกิดขึ้นก็ยังคงบนบานกันอยู่กระทั่งทุกวันนี้

นายโต๊ะแซ่ ได้อาศัยประจำอยู่บนยอดเขานี้ แต่ภายหลังได้สาบสูญไปโดยไม่ปรากฏว่าเป็นตายอย่างไร แต่ชื่อของนายโต๊ะแซ่ยังปรากฏอยู่ โดยมีผู้เรียกชื่อเขาซึ่งนายโต๊ะแซ่อาศัยอยู่นี้ว่าเขาโต๊ะแซ่ แต่ต่อมาเรียกกันผิดเพี้ยนไป จึงเรียกเป็นเขาโต๊ะแซะจนทุกวันนี้ ได้มีผู้สร้างศาลเจ้าพ่อโต๊ะแซะขึ้นไว้ที่ถนนสุทัศน์ ทางที่จะขึ้นไปเขาโต๊ะแซะ เพื่อทำการเซ่นตลอดจนทุกวันนี้

๒. เขาโตนไทร

น้ำอภิเษกในท้องที่อำเภอถลางใช้น้ำตกโตนไทร ตำบลเทพกษัตรีย์ตามที่ปฏิบัติมา น้ำตกโตนไทรนี้ตั้งอยู่ที่เชิงเขาพระแทว เขานี้มีบริเวณกว้างขวางมาก และเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในอำเภอนี้ การที่เรียกชื่อว่าเขาพระแทว เรียกตามนามของพระแทว พระแทวนี้ตามทางสันนิษฐานเข้าใจว่าเริ่มตั้งแต่มีคนมาตั้งหลักฐานภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่อำเภอนี้ ครั้งสมัยเมื่อเป็นเมือง

ถลางซึ่งมีเจ้าเมืองปกครองมาแต่ก่อนและเชื่อว่าก่อนสมัยท้าวเทพกษัตรีย์ ท้าวศรีสุนทร ในสมัยนั้นมีบุคคลหนึ่งชื่อพระแทว มาตั้งภูมิลำเนาหากินอยู่บริเวณเขาถลกนี้พร้อมด้วยสมัครพรรคพวกอีก ๖ คน เนื่องจากพระแทวเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเผื่อแผ่แก่ราษฎรเพื่อนบ้านทั่ว ๆ ไป จึงเป็นที่นิยมรักใคร่นับถือของราษฎรในเวลานั้นมาก ต่อมาพระแทวนี้จะได้ถึงแก่กรรมหรืออย่างไรหาหลักฐานไม่ได้ ได้หายสาบสูญไปจากที่อยู่พร้อมด้วยสมัครพรรคพวก พระแทวกับพวกหายไปแล้วมาให้ฝันแก่ราษฎรผู้นิยมนับถือว่า ท่านไม่ได้หายไปไหนคงอยู่บนเขาเขาถลกนี้ ราษฎรจึงเรียกเขาเขาถลกนี้ว่า “เขาพระแทว” ตามนามของพระแทว พระแทวนี้มีประวัติเล่ามาว่า ราษฎรผู้นิยมนับถือว่า พระแทวเป็นเทพารักษ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยเหตุอันใด ผู้เข้าทรงจะบอกให้ทราบว่า เจ็บไข้ได้ป่วยด้วยเรื่องนั้น เรื่องนี้เมื่อทราบอาการแล้ว ก็จัดหาของตั้งสังเวยบวงสรวงพระแทวหรือสมัครพรรคพวกตามพิธีการแล้ว อาการนั้นก็จะหายป่วยได้ และตามปกติราษฎรจะออกชื่อนินทาว่าร้ายพระแทวหรือสมัครพรรคพวกไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าขืนไปกล่าวร้ายจะมีอันเป็นต่าง ๆ บางรายถึงตาย จึงเป็นที่เคารพนับถือของราษฎรมาจนทุกวันนี้ ราษฎรที่นับถือได้บูชาศาลเทพารักษ์ให้ไว้หลายแห่งเวลานี้คนทรงของพระแทวก็ยังคงมีชีวิตอยู่

มีผู้เล่ามาว่า สมัยก่อนที่ราษฎรไปเที่ยวหาของป่าบริเวณเทือกเขาพระแทวนั้น ถ้าหลงทางกลับบ้านไม่ถูก จะไปพบสวนผลไม้ต่าง ๆ ของพระแทวที่เขานั้น คล้ายคนปลูกสร้างไว้สำหรับคนหลงทางจะได้กิน ถ้าไม่หลงทางจะไม่พบเห็นเลย การหลงทางนั้นแม้จะหลงทางอยู่ตลอดเวลากลางคืนก็จะไม่เป็นอันตรายอย่างใดเลย เขาเชื่อถือว่าพระแทวจะให้ความคุ้มครองเป็นการปลอดภัย จนกว่าจะกลับบ้านถูก นับเป็นเวลานานมาแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีใครไปพบสวนแห่งนี้อีก

น้ำตกโตนไทร ตั้งอยู่ที่เทือกเขาพระแทวดังกล่าวแล้ว การที่เรียกชื่อว่าน้ำตกโตนไทร เรียกตามนามหน้าผาของน้ำตก (ราษฎรพื้นเมืองเรียกหน้าผาว่าโตน) สถานที่น้ำตกแห่งนี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นเวลานานมาแล้ว แต่ไม่ได้จัดการบำรุงรักษา ต่อมาเมื่อจัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบรมมหาราช ทางราชการจึงได้สั่งให้มณฑลจัดหาน้ำที่เป็นศิริมงคล ตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อส่งเข้าไปประกอบพระราชพิธีทำน้ำมุรธาภิเษก ทางจังหวัดภูเก็ตพิจารณาเห็นว่าน้ำตกโตนไทร ตั้งอยู่ที่เทือกเขาพระแทวซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไปดังกล่าวแล้ว

นับว่าน้ำตกแห่งนี้เป็นศิริมงคล จึงได้จัดทำพิธีพลีกรรมมาเข้าทำน้ำอภิเษกที่อุโบสถวัดพระทอง ตำบลเทพกษัตรีย์ อำเภอถลาง จากนั้นมาทางราชการก็ให้เอาน้ำแห่งนี้ไปประกอบพิธีทำน้ำอภิเษกตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๙

เมื่อได้จัดทำน้ำอภิเษกครั้งนั้นดังกล่าวแล้ว ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า น้ำตกโตนไทรนี้นับว่าเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง สมควรจะได้ตกแต่งบูรณะให้มีความเจริญยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ใช้เป็นสถานที่ประพาสและเป็นที่เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจจากอากาศในเวลาว่างงานของประชาชนทั่วไป สมัยก่อนยังไม่มีถนนไปถึง มีแต่ทางเท้า ทางอำเภอจึงได้เสนอจังหวัดขออนุมัติมณฑลจัดการเกณฑ์แรงราษฎรจัดทำถนนขึ้น เริ่มทำถนนจากถนนเทพกษัตรีย์ ระหว่าง ก.ม ๑๘.๔๐๐ ไปถึงน้ำตกโตนไทร เป็นระยะทางยาวประมาณ ๓ ก.ม.เศษ เมื่อทำถนนแล้วประชาชนก็ได้ใช้สถานที่นี้เป็นที่เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจตลอดมา เมื่อระหว่าง พ.ศ ๒๔๕๙ ถึง ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ถึงจังหวัดภูเก็ต ทางการจังหวัดภูเก็ตได้จัดสถานที่น้ำตกแห่งนี้เป็นที่เสด็จประพาสตามหมายกำหนดการ การเสด็จประพาสสถานที่น้ำตกคราวนั้น ได้ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ ให้สลักพระบรมนามาภิไธยย่อ "ว.ป.ร." ไว้เป็นอนุสรณ์

ต่อมาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เสด็จสวรรคต ทางการได้สั่งให้จัดเอาน้ำตกแห่งนี้ทำน้ำอภิเษกเนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ซึ่งขึ้นเสวยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เมื่อขึ้นเสวยราชแล้ว ประมาณระหว่าง พ ศ ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ และพระบรมราชินี เสด็จประพาสจังหวัดภูเก็ตได้เสด็จประพาสน้ำตกแห่งนี้ตามหมายกำหนดการ นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ รัชกาลได้เคยเสด็จประพาสน้ำตกนี้แล้ว ยังมีพระบรมวงศานุวงศ์องค์อื่น ๆ หลายพระองค์ที่เสด็จมาในขบวนเสด็จพระราชดำเนินหลายพระองค์ ได้เสด็จน้ำตกนี้และในเวลาต่อ ๆ มา มีพระบรมวงศานุวงศ์องค์อื่น ๆ อาทิ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระมาตุฉาอัยยิกาเจ้า ฯ ล ฯ ได้เคยเสด็จประพาสน้ำตกแห่งนี้มาแล้ว จึงนับว่า เป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง

ประวัติสถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเษก

สถานที่ประกอบทำน้ำอภิเษก ใช้อุโบสถวัดพระทอง ตั้งอยู่หมู่บ้านที่ ๒ ตำบลเทพกษัตรีย์ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต วัดพระทองนี้จะได้สร้างมาตั้งแต่เมื่อใดสืบสวนไม่ได้ความแน่ชัด ตามทางสืบสวนประกอบด้วยเหตุผลต่าง ๆ น่าเชื่อว่า วัดพระทองนี้คงจะได้สร้างขึ้นภายหลังศึกพะม่าที่ได้ยกทัพมาตีเมืองถลาง เป็นเวลานานประมาณร้อยปีเศษมาแล้ว การที่เชื่อว่าวัดนี้สร้างขึ้นภายหลังศึกถลางนั้น พิจารณาจากสิ่งปลูกสร้างและถาวรวัตถุที่มีอยู่ในวัดเช่น กุฏิ โบสถ์ ปรากฏว่าสร้างไม่เป็นการถาวร ถ้าเป็นวัดที่สร้างมาแต่ในสมัยโน้นแล้ว เข้าใจว่าการปลูกสร้างก็คงจะถาวรกว่านี้ วัดพระทองนี้ ตามทางสืบสวนได้ความว่า เมื่อแรกเริ่มที่จะเกิดมีวัดนี้ขึ้น ปรากฏว่าที่ดินบริเวณนั้นเป็นที่ทุ่งและป่าละเมาะและมีต้นขี้หนอนขึ้นอยู่มาก มีเด็กเลี้ยงกระบือคนหนึ่งนำกระบือไปเลี้ยงให้กินหญ้าบริเวณนั้นได้นำเอาเชือกผูกกระบือไปผูกไว้กับเกษพระ ซึ่งเด็กไม่รู้และเข้าใจว่า เป็นหลักหรือตอไม้เมื่อเด็กผูกกระบือแล้วก็ให้มีอาการขุกเล่นดสลบอยู่ตรงนั้น ตอนบ่ายผู้ปกครองไม่เห็นเด็กกลับมาบ้านเป็นการผิดสังเกตุ จึงออกจากบ้านเที่ยวตามหา ไปพบเด็กนอนสลบอยู่จึงนำมาจัดการแก้ไขเด็กพ้นขึ้นแล้ว สอบถามเพื่อจะทราบเหตุผลจึงทราบว่า ที่ที่เด็กเอา

เชือกกระบือไปผูกกระบือนั้นไม่ใช่ไม้หลักหรือตอไม้ ได้พิเคราะห์เห็นเป็นเกษพระโพลงขึ้นมาจากพื้นดิน ข่าวก็เล่าลือไปตามหมู่บ้านราษฎรก็พากันมาดูสังเกตเห็นว่า เป็นเกษพระ ก็พากันนิยมนับถือบูชากราบไว้ เป็นที่เชื่อว่า เป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสได้จัดการก่ออิฐโบกปูนเป็นรูปพระพุทธครึ่งรูปสวมปิดเกษที่กล่าวนี้แล้วจัดการสร้างโบสถ์ขึ้นไว้เป็นหลักฐานให้ชื่อวัดนี้ว่า "วัดพระทอง" ในโบสถ์แห่งนี้มีแต่พระทององค์เดียวตามที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ และสถานที่นี้เคยใช้ประกอบทำน้ำอภิเษกมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๖

พระทองนี้นับว่าเป็นพระที่แปลกปลาดมหัศจรรย์อยู่มาก มีผู้นิยมนับถือทั้งคนไทยและจีน ตลอดเขตจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา สำหรับคนจีนนั้นเขาถือว่าพระทองนี้เป็นพระพุทธรูปของเขาซึ่งได้หายมาจากเมืองจีน การหายมาเป็นทำนองว่าพระทองได้ปาฏิหาริย์จากเมืองจีนมาผุดขึ้นที่วัดพระทองนี้ ถึงวันเทศกาลตรุษจีน ชนชาวจีนตามสถานที่ต่าง ๆ ก็พากันมาบูชากราบไหว้เป็นประเพณีและเป็นงานประจำปีทุกปี นอกจากนั้นในเวลาปกติธรรมดาก็มีคนไทยและคนจีนไปบูชากราบไหว้เสมอมิได้ขาด เพราะถือว่าพระทองนี้เป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการเสี่ยงทายเซี่ยมซีขอทราบโชคดีโชคร้ายจากพระทอง เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยก็

บนบานขอให้พระทองช่วยให้หายจากอาการป่วยต่าง ๆ ได้ เครื่องบูชาพระทองมีธูปเทียน และจุดถูกประทัดถวาย บางรายเมื่อหายจากป่วยหรือประสพโชคตามที่บนบานขอจากพระทองแล้ว ก็มีการรับหนังตะลุงถวาย เนื่องจากประชาชนมีความนิยมเคารพนับถือมาก ที่องค์พระทองนั้นมีผู้นำทองเปลวไปปิดไว้ทั่วองค์จนหนาทึบ

มีข่าวเล่าต่อ ๆ มาว่า เมื่อไม่นานมานี้ เกิดน้ำท่วมถนนหนทางตลาดตะเคียนและที่บริเวณใกล้เคียงตลอดถึงวัดพระทอง ระดับน้ำท่วมลึกประมาณ ๑ เมตรเศษ ยวดยานพาหนะสัญจรไปมาไม่ได้ และตามปกติธรรมดาน้ำจะต้องท่วมพระทองด้วย เพราะปรากฏว่าที่ตั้งพระทองอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำ แต่ก็เป็นสิ่งประหลาดมหัศจรรย์น้ำมิได้ท่วมพระทองเลย และปรากฏว่าการที่น้ำท่วม ๒ หรือ ๓ คราว ทุก ๆ คราวน้ำมิเคยท่วมพระทอง นอกจากนั้นนับเป็นสิ่งประหลาดอยู่หลายประการ เป็นต้นว่า เมื่อถึงวันตรุษจีน พระจีนซึ่งชาวจีนนับถือเคารพบูชาตามศาลเจ้าต่าง ๆ ในเขตจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา จะเข้าทรงแก่คนทรงให้นำมาเยี่ยมเยือนพระทองเป็นประเพณีทุก ๆ ปี เมื่อพระศาลเจ้าใดเข้าทรงว่าจะไปเยี่ยมเยือนพระทอง ประชาชนชาวจีนที่นับถือก็จัดการแห่พระจากศาลเจ้ามาวัดพระทอง ในการแห่พระนี้จัดเป็น

ขบวนแห่โดยรถยนต์บ้าง เดินมาบ้าง มีธงทิว ม้าพ่อ ฆ้องกลอง จุดถูกประทัด ตามธรรมเนียมจีน ขบวนแห่ถึงวัดพระทองแล้ว คนทรงซึ่งมาในขบวนแห่จากศาลเจ้า จะได้แสดงอภินิหารต่าง ๆ เป็นต้นว่า ใช้มีดตัดฉันออกจากกัน ใช้มีดแทงแก้มทะลุในปาก ใช้ถูกตุ้มเหล็กมีหนามทุบตีลงบนหลังและตามร่างกาย อะไรตามทำนองนี้อีกหลายอย่าง ปรากฏว่าการกระทำไม่เป็นอันตรายอย่างใดเลย ในปีหนึ่ง ๆ จะมีคนไปนมัสการพระทองเป็นจำนวนนับพันนับหมื่นคน เพราะถือว่าพระทองเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ราษฎรนิยมนับถือตลอดมาจนทุกวันนี้.

น้ำอภิเษก เพิ่มเติม

จังหวัดสกลนคร

น้ำสระพังทอง

NATIONAL LIBRARY

รายละเอียดประวัติน้ำอภิเษก
จังหวัดน่าน (เพิ่มเติม)

ประวัติน้ำอภิเษก น้ำบ่อแก้ว

เมื่อพุทธศักราช ๒๓๗๓ ปีขาล จุลศักราช ๑๑๙๒ รัตนโกสินทร์ ศก ๔๙ ปี มีพะม่าคนหนึ่งชื่อโบ่ซกโล่ได้อาสาเป็นนายกอง ชุดเหมืองหลวง จากฝายสมุนต่อเจ้าเมืองน่าน แต่พะม่าผู้นี้มีความรู้ในการชุดเพชรพลอย และพะม่าผู้นี้ได้ชุดบริเวณถอมเชียงของ ทางทิศตะวันออกลึกลง ๒ เมตรครึ่ง ได้พลอยมีสีน้ำผึ้งพอชุดได้ลึกลง ๔ เมตร ได้เกิดน้ำพุขึ้นในบ่อที่ชุดนั้นผู้ชุดพยายามตักน้ำออก เพื่อจะชุดต่อ ตักเท่าไรน้ำก็ไม่ลดจึงชุดต่อไปไม่ได้ น้ำขึ้นเต็มปากบ่อพอดี ตั้งแต่นั้นมาประชาชนก็พากันเชื่อถือว่า เป็นน้ำวิเศษ และเรียกชื่อว่า น้ำบ่อแก้ว จนกระทั่งทุกวันนี้

ประวัติสถานที่ประกอบน้ำอภิเษก พระธาตุแช่แห้ง

เนื่องจากพระธาตุแช่แห้ง เป็นปูชนียสถานที่สร้างมาเป็นเวลานาน คือ สมัยพระยากรานเมือง เป็นเจ้าผู้ครองนครนับแต่สร้างมาจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ เป็นเวลารวม ๗๙๔ ปี ซึ่งเป็นปูชนีย

สถานที่สร้างพร้อมกับ การสร้างเมืองน่าน จึงมีประชาชนนิยม
นับถือมาจนปัจจุบันนี้ และมีงานเทศกาลเป็นประจำปีทุกปี ใน
วันเพ็ญเดือน ๔

ประธานพิธี นายนวน มีชำนาญ ข้าหลวงประจำจังหวัดน่าน

ประธานพิธีสงฆ์ พระศรีธรรมรัตนโพธิ (พรหม อินทรพรหม)
เจ้าคณะจังหวัดน่าน

หอสมุดแห่งชาติ NATIONAL LIBRARY

จังหวัดปัตตานี

คณะกรรมการจังหวัดส่งเพิ่มเติม

ประวัติน้ำอภิเษก

๑ น้ำสระวังพลายบัว
๒. น้ำบ่อทอง
๓ น้ำบ่อไชย
๔ น้ำบ่อฤาษี
๕. น้ำสระแก้ว

๑. สระวังพลายบัว อยู่ในหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ห่างจากที่ตั้งที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑๐ กิโลเมตร โดยสภาพเป็นแอ่งน้ำแห่งหนึ่งมีขนาดกว้างประมาณ ๔ เมตร ยาวประมาณ ๑๐ เมตร ลึกประมาณ ๒ เมตร น้ำที่ไหลมาสู่แอ่งน้ำดังกล่าวได้ไหลมาตามลำธารซึ่งต้นจากภูเขาสันกาลาคีรี

ตามประวัติที่เล่ากันต่อ ๆ มาว่า เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว มีผู้พบช้างพลายเชือกหนึ่งที่แอ่งน้ำนี้ ช้างพลายเชือกนี้ได้แสดงอภินิหารให้ปรากฏแก่ผู้พบเห็นหลายประการ เช่น หายตัวได้ และพอช้างหายตัวก็มีดอกบัวผุดขึ้นในแอ่งน้ำแล้วก็จมหายไป

ในทันทีทันใด ชาวบ้านจึงได้เรียกแอ่งน้ำนี้ว่า "สระวังพลายบัว" นอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อถือกันว่าในสระนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ รุกขะเทวดา และภูตผีปีศาจคุ้มครองอยู่ ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดกล้ากระทำการละเมิด เช่น เทขยะมูลฝอยหรือสิ่งโสโครกลงไปในสระน้ำนี้ หรือกล่าวคำลามกอนาจาร และถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ในขณะที่อยู่ในบริเวณสระนี้ หากผู้ใดได้กระทำดังกล่าว อาจได้รับภยันตรายต่าง ๆ เป็นต้นว่า เกิดการเจ็บป่วยถึงตาย โดยที่ชาวบ้านถือกันว่าสระน้ำนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงมีผู้นำน้ำไปอาบกิน เพื่อให้เกิดศิริมงคล และได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนบัดนี้ ในทางราชการก็ถือว่าสระน้ำนี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และได้กระทำการพลีน้ำไปเข้าพิธีพระบรมราชาภิเษกมาแล้วหลายรัชกาล เช่น รัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นอาทิ.

๒. <u>บ่อทอง</u> เป็นบ่อเกิดในหิน ตั้งอยู่บนเขาช่องคุด ตำบลคอกกระบือ อำเภอปะนาเระ รูปบ่อเป็นรอยเจาะลงไปในหินแผ่นเดียว ปากบ่อเป็นรูปตราอามหันฐานไปทางทิศตะวันออก กว้าง ๑ ศอก ลึก ๒ ศอก มีน้ำลึกประมาณ ๓ คืบตลอดทุกฤดูกาลไม่เคยแห้ง บริเวณรอบ ๆ บ่อเป็นที่เตียนเพราะเป็นหิน ส่วนประวัติเดิมของบ่อเป็นมาอย่างไรไม่มีใครทราบ แต่ราษฎร

นิยมนับถือว่าเป็นบ่อศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณ แต่ขณะนี้ไม่ค่อยมีผู้นิยมไปพิธีน้ำ เพราะทางขึ้นเขาชันรกมากและอยู่ใกล้กับเหวลึก ราษฎรนิยมไปพิธีน้ำที่บ่อไชยซึ่งห่างจากบ่อทองประมาณ ๑ ก.ม. เพราะหนทางสะดวกกว่า เฉพาะน้ำบ่อทองเคยทำพิธีพลีกรรมส่งไปในงานพระราชพิธีราชาภิเษกมาแล้วหลายรัชกาล

๓. บ่อไชย ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไชยในตำบลคอกกระบือ อำเภอปะนาเระ รูปบ่อเป็นรอยเจาะลึกลงไปในหินทำนองเดียวกับบ่อทอง แต่มีระดับน้ำลึกจากท้องบ่อขึ้นมาถึง ๒ คืบ ๓ นิ้ว มีผู้เอาอิฐไปก่อโบกปูนทำเป็นขอบบ่อสูงขึ้นจากเดิม ๑ ศอก ๕ นิ้ว ปากบ่อกว้าง ๒ ศอก ๓ นิ้ว บ่อนี้มีสัณฐานกลม ที่ดินรอบบ่อเป็นธรณีสงฆ์ของวัดคอกกระบือ ส่วนประวัติของบ่อเป็นมาอย่างไรและเกิดศักดิ์สิทธิ์ขึ้นเมื่อใดนั้น ไม่สามารถจะสืบทราบได้ บริเวณตามรอบภูเขาเป็นบ้านเรือนของคนไทยอิสลามซึ่งเป็นเจ้าของท้องที่เดิม น้ำบ่อไชยนี้ราษฎรนิยมนับถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณจนกระทั่งปัจจุบัน เพราะระยะทางไปได้โดยสะดวกและมีศาลาที่พักอาศัยอยู่ใกล้สะดวกแก่ผู้ที่จะไปพิธีน้ำปูชาและเป็นบ่อที่เคยพิธีน้ำส่งไปในงานพระราชพิธีราชาภิเษกมาแล้วหลายรัชกาล

๕ น้ำบ่อฤาษ์

ภูเขาฤาษ์ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีรูปพรรณสัณฐานค่อนข้างกลม เนื้อที่ประมาณ ๑๕ ไร่ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ห่าง ๆ ส่วนบนของภูเขาเป็นพื้นที่ราบสูงประมาณ ๕๐ เมตร เนื้อที่ประมาณ ๖ ไร่ โดยรอบประดับด้วยหินเป็นรูปกำแพง (เวลานี้หักพังเสียแล้ว) ตอนกลางมีบ่อน้ำขุดลงไปในหินรูปบ่อกลม วัดผ่าศูนย์กลางกว้างประมาณ ๗๕ ซ ม ลึกประมาณ ๒๕๐ ซ.ม. ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเล่าต่อ ๆ กันมาว่า มีฤาษ์มาสร้างไว้ แต่ผู้สร้างชื่อใด สร้างตั้งแต่เมื่อใด ไม่มีหลักฐานที่แน่นอน

น้ำในบ่อนี้ นิยมกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ก่อน ๆ มาเคยพิธีส่งไปในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกหลายรัชกาลมาแล้ว

ตั้งแต่โบราณมาชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ได้นิมนต์พระสงฆ์ไปสรงน้ำ ทำบุญตักบาตรในวันเดือนห้าขึ้นปีใหม่ทุก ๆ ปีมา และนำธงไปปักณที่นั้นเพื่อเป็นการบูชา ส่วนคนไทยอิสลามก็นับถือว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าไปตัดไม้หรือนำโคกระบือไปเลี้ยงในบริเวณนั้น เพราะเกรงความเจ็บไข้ได้ทุกข์ ดังนี้

๕. สระแก้ว

สระแก้ว เป็นสระหินมีอยู่ในถ้ำมืดแห่งภูเขาพระพุทธไสยาสน์ ณ วัดคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือที่ว่าการอำเภอเมืองยะลาประมาณ ๖ ก.ม. มีสภาพเป็นแอ่งหินกว้างประมาณ ๒ เมตร ยาวประมาณ ๔ เมตร ลึก ๑ เมตรเศษ เป็นน้ำที่ไหลซึมมาจากเบื้องสูงของภูเขา และมีรากหินไหลหยดลงสู่แอ่งแห่งนี้มีน้ำขังอยู่เป็นนิตยกาล มีลักษณะใสสะอาดมองเห็นก้นสระได้ชัดเจน ที่ตั้งของสระนี้อยู่ตอนกลางของถ้ำซึ่งทะลุไปทั้ง ๒ ด้าน ด้านปากถ้ำมีพระปรมาภิไธย ป.ป.ร. รัชกาลที่ ๗ ทรงจารึกเป็นเครื่องหมายว่าได้เสด็จประพาสถ้ำนี้แล้ว เมื่อเดินต่อไปต้องอาศัยแสงไฟเพราะมืดและทางคดเคี้ยว พอเดินไปได้ราวกึ่งกลางถ้ำก็ถึงสระแก้วแห่งนี้ เมื่อเอาไฟฉายส่องดูก็จะเห็นน้ำใสดุจตาตั๊กกะแตน และอาจเห็นอะไร ๆ บรรดามีอยู่ในสระนี้ทั้งหมด เมื่อเดินต่อไปจนได้ระยะเท่า ๆ กันกับที่เดินเข้ามา ก็จะทะลุไปสู่ลานดินมีรสเค็ม ๆ เรียกกันว่านาเกลือ นอกจากนี้ยังมีทางซอกแซกทะลุปรุเป็นช่องน้อยช่องใหญ่ ส่วนเบื้องบนภูเขานี้ มีถ้ำสำคัญคู่กันกับถ้ำมืดเรียกว่าถ้ำสว่าง มีพระพุทธไสยาสน์องค์หนึ่งยาวประมาณ ๑๖ เมตร สร้างสมัยศรีวิชัย นับเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นโบราณวัตถุ

อาจอวดแขกซึ่งมาสู่จังหวัดนี้ เป็นที่เคารพสักการะนับถือของชาวจังหวัดยะลาและชาวจังหวัดใกล้เคียง ตลอดไปถึงชาวต่างประเทศ

ตามประวัติที่เล่ากันมาเกี่ยวด้วยสระแก้วในถ้ำมืดนี้ว่า สมัยเมื่อแผ่นดินส่วนนี้ยังอยู่ในสภาพเป็นทะเล และภูเขาเหล่านี้ยังมีสภาพเป็นเกาะอยู่ในทะเล มีเรือพ่อค้าพาณิชไปมาค้าขายผ่านไปมาเสมอ เวลาคืนลมจัดต้องอาศัยเกาะเหล่านี้ เป็นที่จอดเรือบังคืนลมได้ดี เพราะเหตุนี้ภูเขาอีกลูกหนึ่งซึ่งอยู่ฝั่งข้ามกับภูเขาลูกนี้จึงมีนามเรียกกันว่าภูเขากำปั่น ต่อมาเมื่อสมัยทะเลส่วนนี้แปรสภาพมาเป็นหาดทรายใหญ่ นานเข้ามีป่าไม้และภูเขาห่างจากทะเลมาเป็นเช่นนี้ ก็มีผู้คนอันเป็นชาวเกาะบ้างและชาวเรือบ้างมาอยู่อาศัยเป็นบ้านเมืองสืบ ๆ กันมา ต่อมาราว พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๕๐๐ เศษ มีกษัตริย์ศรีวิชัยแห่งวงศ์ศรีได้ปกครองแผ่นดินส่วนนี้ตลอดถึงอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี สืบ ๆ ต่อกันมาจนถึงสมัยพระเจ้ามหาราชเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีวิชัย ทรงนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน มีพระศรัทธากล้าหาญสร้างปูชนียวัตถุคล้าย ๆ พระเจ้าอโศกมหาราชจุลจักรพรรดิแห่งอินเดียอยู่มาวันหนึ่งพระองค์ทรงสดับคำบอกเล่าจากบรรพชิตว่า สมัยเมื่อประเทศอินเดียถูกมหาภัยสงครามคุกคาม มีพระราชกุมารและพระราชกุมารีแห่งกษัตริย์นับถือพุทธศาสนาในอินเดียพาพระบรมธาตุ

ของพระพุทธเจ้ามาสู่แผ่นดินส่วนนี้ แล้วก่อเป็นพระเจดีย์บรรจุ
พระบรมธาตุนี้ไว้จึงโปรดให้ประกาศว่าถ้าใครสามารถชี้สถานที่
บรรจุพระบรมธาตุให้ทรงทราบจะพระราชทานทองเท่าลูกฟัก ผู้เฒ่า
คนหนึ่งอายุ ๑๒๐ ปี รับอาสาว่าเมื่อตนยังเป็นเด็กเล็กอยู่บิดา
เคยนำไปนมัสการ และว่าบิดานั้นปู่เคยแนะนำไว้ และปู่ก็ปู่ทวดเคย
แนะนำไว้ต่อกันมา เมื่อท่านผู้เฒ่า อายุ ๑๒๐ ปี ไปแนะนำ
สถานที่แล้ว พระเจ้ามหาราชก็โปรดให้เจ้าหน้าที่ขุดค้นก็พบพระ
เจดีย์จริงดังว่าของผู้เฒ่า แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ขุดค้นเข้าไปก็พบ
หุ่นยนต์ประตูกล อันคนโบราณกระทำไว้จะขุดค้นเข้าไปไม่ได้
เป็นอันตรายแก่ชีวิต พระเจ้ามหาราชก็ให้เอาทองเท่าลูกฟักผูกคอม้า
แล้วประกาศให้ผู้ที่สามารถแก้หุ่นยนต์และประตูกลได้ จะพระ
ราชทานทองให้เป็นรางวัล ขณะนั้นชายผู้หนึ่งชื่อจันทเป็นชาวเมือง
โถมพิสัย ขอรับอาสา ก็ทำลายหุ่นยนต์กับประตูกลได้ด้วยอำนาจ
ไสยเวท ก็ทรงได้พระบรมธาตุมาสมพระราชประสงค์ จึงโปรดให้
ก่อให้สูงใหญ่กว่าเดิม ๑๐ เท่า เมื่อทรงสร้างของใหญ่โตเช่นนี้ก็
ทรงเกณฑ์บรรดาเจ้าเมืองเรียกว่า ๑๒ นักษัตร คือ ปีชวด เมือง
สายถือตราหนู ๑ ปีฉลูเมืองตานีถือตราโค ๑ ปีขาลเมืองกลันตัน
ถือตราเสือ ๑ ปีเถาะเมืองปาหังถือตรากระต่าย ๑ ปีมะโรงเมือง
ไทรบุรีถือตรางูใหญ่ ๑ ปีมะเส็งเมืองพัทลุงถือตรางูเล็ก ๑ ปี

มะเมียเมืองตรังถือตราม้า ๑ ปีมะแมเมืองชุมพรถือตราแพะ ๑ ปีวอกเมืองปันท้ายสมอถือตราลิง ๑ ปีระกาเมืองอุเสาถือตราไก่ ๑ ปีจอเมืองตะกั่วป่าถือตราสุนัข ๑ ปีกุนเมืองกระ ถือตราหมู ๑ มีพระราชโองการให้เจ้าเมืองเหล่านั้นมาช่วยทำอิฐปูนก่อพระบรมธาตุ

บรรดาเจ้าเมืองเหล่านั้น เมื่อเวลาเสร็จจากการก่อพระเจดีย์แล้วต่างก็ทูลลากลับสู่บ้านเมืองของตน เจ้าเมืองบางแห่งเช่น กลันตัน ตรังกานู และปาหัง เป็นต้น เดินทางมาถึงตำบลนี้ เห็นถ้ำสว่างเป็นสถานที่รโหฐาน จึงพร้อมกันก่อพระพุทธไสยาสน์เอาไว้ เป็นที่สักการะบูชาของเทพยดาและมนุษย์ แต่ยังไม่ทันจะสำเร็จก็เกิดฝนแล้งน้ำแห้งไปทุกหนทุกแห่งประชาชนและสัตว์ดิรัจฉานเมื่อถูกภัยคุกคาม ต่างก็เกิดโรคภัยไข้เจ็บล้มตายลงเป็นอันมาก แม้เจ้าเมืองและผู้คนที่เดินทางมาก่อพระพุทธไสยาสน์อยู่ก็ประสพภัยดุจกัน เพราะน้ำในห้วยหนองคลองบึงบางก็แห้งหมด การก่อพระพุทธไสยาสน์ก็ต้องหยุดลงด้วยเหตุนี้ เพราะไม่มีน้ำแม้แต่เพียงจะกินและอาบกัน จึงบรรดาเจ้าเมืองเหล่านั้นและชาวบ้านพื้นเมืองต่างก็เชื้อเชิญบรรดาเหล่าบรรพชิตและท่านผู้ทรงคุณทางไสยศาสตร์ช่วยกันประกอบไสยเวทวิชาการตลอด ๗ วัน ๗ คืน ในวันที่ ๗ จึงมีเสียงดังลั่นพิลึกสนั่นกลัวในถ้ำมืด ทำให้ผู้คนแตกตื่นวิ่งหนีไปคนละทิศละทางครั้นเสียงนั้นสงบลงแล้ว ผู้กล้าก็พากันเข้าไปดู

ก็เห็นธารน้ำไหลหลั่งออกมาจากภายในถ้ำมืดนั้น ครั้นเข้าไปดูถึงสระแก้วซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีก็มีขึ้นและมีน้ำใสเป็นมหัศจรรย์ ต่างก็พากันดื่มกิน ดูบหน้า พรมหัว ตลอดถึงอาบกินกันสักเท่าไรก็ไม่หมดสิ้น บรรดาสรรพโรคภัยพิบัตินานาประการ พอประชาชนได้ดื่มกินและอาบน้ำในสระแก้ว ก็อันตรธานศูนย์หายไปหมดสิ้น นอกจากนี้ยังได้นำน้ำนี้ไปอาบกินในที่ไกล ๆ ได้อีก เพราะเหตุที่ได้สระนี้มาด้วยการอธิษฐานอ้างคุณพระรัตนตรัย ป้องกันสรรพพิบัติอันตรายและก่อสร้างพระพุทธไสยาสน์สำเร็จลงเพราะอาศัยน้ำสระนี้ จึงได้ให้ชื่อว่าสระแก้วฉะนี้ เพราะฉะนั้นไม่ว่าหญิงชายใด ที่พากันไปนมัสการพระพุทธไสยาสน์ที่วัดนี้ โดยมากก็พากันไปเข้าถ้ำมืดเอาน้ำในสระแก้วไปอาบกินและดูบหัว เพื่อความสวัสดีและมีโชคชัยแก่ตน

เมื่อสมัยต่อมาครั้ง ๓ จังหวัดนี้ คือปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ยังปกครองเป็นมณฑล เรียกว่ามณฑลปัตตานี มีสมุหเทศาภิบาลเป็นผู้สำเร็จราชการ ซึ่งประจำอยู่ที่จังหวัดปัตตานี เวลาประกอบพระราชพิธี มีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นต้น ก็พลีเอาน้ำในสระแก้วนี้ไปรวมกับน้ำอีก ๔ แห่ง รวมเป็น ๕ แห่ง เรียกว่าปัญจมหานที แล้วนิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์มาเจริญ

พระพุทธมนต์ เป็นราชพิธีประจำปีที่วัดตานีนรสโมสร เป็นสถานที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการ แสวยสัตยาต่อพระเจ้าแผ่นดิน แม้ในคราวเปลี่ยนรัชกาลมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทางราชการก็พิจารณาเอาน้ำในสระแก้วนี้ไปรวมเข้ากับน้ำศักดิ์สิทธิ์อีก ๔ แห่ง ดังกล่าวแล้ว แล้วนิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์มาสวดน้ำอภิเษกเพื่อนำไปทูลเกล้าถวาย ให้พระมหากษัตริย์ไทยทรงสรง ในเวลาบรมราชาภิเษกมาทุก ๆ รัชกาล เป็นประเพณีสืบมาเป็นต้นด้วยประการฉะนี้

ประธานพิธี พระยารัตนภักดี (แจ้ง สุวรรณจินดา)
ข้าหลวงประจำจังหวัดปัตตานี

ประธานพิธีสงฆ์ พระญาณโมลี
เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๕

NATIONAL LIBRARY

จังหวัดฉะเชิงเทรา

(เพิ่มเติม)

ประวัติน้ำอภิเษก

๑. สระลำมะชัย (สระมหาชัย) ความจริงที่เรียกว่าสระลำมะชัยนั้นไม่ถูก ชื่อที่ถูกเป็นบึง บึงนี้มาแต่ครั้งบรรพบุรุษใดไม่ทราบแต่ที่ว่าความศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นคำกล่าวปรำปราของปากตลาด แต่ความจริงของบึงนี้คือ เมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้นได้เป็นป่าเป็นดงซึ่งเป็นที่อาศัยของสัตว์ร้ายซึ่งยังไม่มีบ้านเรือนและราษฎรไปมา ที่จะไปมาบ้างก็มีแต่ไปหาไม้ซุงและเสาเป็น ถ่าน เท่านั้นจะไปตั้งบ้านเรือนให้เป็นหลักแหล่งและหลักฐานนั้นไม่มี ส่วนบึงนี้ก็มีแต่ที่หญ้าหนาทึบปูปลาได้อาศัยอยู่ในบึงนี้

ต่อมาราว พ.ศ. ๒๔๖๔ ราษฎรได้เห็นว่าในบึงนี้เป็นที่พอจะอาศัยน้ำรับประทานและเลี้ยงสัตว์พาหนะได้ จึงได้พยายามไปหักร้างถางพงในบึงนี้และจัดการไปตั้งเป็นโรงขึ้นอาศัยชั่วคราวเพื่อเป็นที่พักได้ไปอาศัยทำงานอาชีพ เช่น ทำไม้ ทำถ่านเพื่อเป็นอาชีพ แล้วก็ได้ไปอาศัยน้ำในบึงนี้ตลอดมา ในราว พ.ศ. ๒๔๗๕ มีราษฎรอพยพครอบครัวจากที่อื่นมาปลูกเรือนเป็นหลักฐานอยู่ริมบึงนี้หลายครอบครัว ต่อมาเดี๋ยวนี้ได้เป็นที่ตื้นขึ้นราษฎรทำนาได้จนเกือบหมด บึงนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีเนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่เศษ

ตลอดจนน้ำในบึงน้ำใสจืดดีใช้รับประทานและอาบได้ เป็นที่อาศัย
ของราษฎรในท้องถิ่นนั้นได้ดี ราษฎรในท้องถิ่นนั้นได้ช่วยกันดูแล
รักษาเป็นปกติตลอดมา ไม่ต้องการให้ทางการช่วยเหลือกลบเกลื่อน
เพราะมีประโยชน์แก่ราษฎรหลายอย่าง เช่น ปู ปลา ในบึงมี
หลายชนิด ราษฎรได้อาศัยอาหารเหล่านี้รับประทานตลอดมาจน
บัดนี้

๒. สระหินดาษ จะเป็นผู้ใดขุดขึ้นครั้งแรกก็ไม่สามารถจะ
ทราบได้ เนื้อที่บริเวณสระนี้เป็นหินกรวดจำพวกศิลาแลง ดาษ
เกาะกันเป็นพื้นประมาณเนื้อที่เป็นหินดาษราว ๖ ไร่เศษ สระ
นี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดหินดาษ เมื่อราว
๑๐๐ ปีเศษนับถอยหลังไปจากเดี๋ยวนี้ มีผู้เล่าว่าท้องถิ่นแถวนอก
ทุ่งนี้เป็นป่าดง มีสัตว์จำพวกเสือ ช้างและอื่น ๆ ชุกชุม เวลานั้น
ยังไม่มีบ้านผู้คนเหมือนเดี๋ยวนี้ ตามที่ราบซึ่งราษฎรใช้เป็นที่ทำนา
เดี๋ยวนี้ แต่ก่อนเป็นบึงบรบูรณ์ไปด้วยปลาต่าง ๆ ทั้งจระเข้ก็ชุม

ต่อมาได้มีชนพวกหนึ่งซึ่งนิยมพูดภาษาเขมรเข้าใจว่าคงเป็น
เขมร เพราะแผ่นดินไทยนี้ ก่อนที่ไทยเรายังไม่ได้อพยพมา เดิม
เป็นที่อยู่ของชาติขอมและละว้า พวกนี้เข้าใจว่าจะเป็นเจ้าของเดิม
แต่ก่อนพวกนี้ได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่แถวคลองท่าไข่ แต่ที่นั้น

การหากินไม่สะดวกเพราะเป็นที่ลุ่ม พวกนี้จึงได้อพยพมาอยู่ที่ดงน้อยทุกวันนี้ เพราะที่ดงน้อยเวลานั้นกำลังอุดมไปด้วยผักปลา แม้แต่พริกขี้หนูก็ไม่ต้องปลูกกินเอง ครั้นเมื่อพวกนี้มาอยู่ก็ได้ช่วยกันหักร้างถางพงเอาที่ดินเหล่านี้ทำนาเวลานั้นได้ผลดี ก็ได้มาพบสระนี้อย่างทุกวันนี้ แต่ในสระใหญ่แต่ก่อนนี้มีบ่อเล็ก ๆ บ่อหนึ่งอยู่กลางสระกว้างลึกประมาณ ๑ ศอก ในบ่อเล็กนั้นมีทรายอยู่ ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาได้อาศัยดื่มน้ำในบ่อกลางสระนี้ แต่เมื่อก่อนจะกินน้ำจะต้องแหวกทรายในบ่อเล็กออกเสียก่อน และรออยู่ประมาณ ๑ นาทีก็จะมีน้ำไหลมาเต็ม และพอตักกินได้ครั้งละ ๑ กะลา และข้าง ๆ สระใหญ่นี้ยังมีถ้ำอยู่ ๒ แห่ง อยู่ทางเหนือ ๑ ถ้ำ อยู่ทางใต้ ๑ ถ้ำ ถ้ำนี้ปากกว้างพอคนลงไปได้คนเดียว ในถ้ำนี้จะกว้างลึกประมาณเท่าใดไม่ทราบ เมื่อราว ๑๐ ปีก่อนได้มีคนลงไปในถ้ำนี้เขาบอกว่าข้างในกว้างเดินไปได้สะดวก เขาเดินไปในถ้ำทั้งไปและกลับราว ๓๐ นาทีก็ยังไม่สุดถ้ำแต่ไม่กล้าจะไปเพราะกลัวสัตว์ร้าย เดี๋ยวนี้ถ้ำ ๒ แห่งได้ตื้นเขินหมดแล้ว

ลักษณะของสระใหญ่ ในปัจจุบันนี้ กว้าง ๗ วา ยาว ๙ วา เป็นรูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้า มีบันไดสลักด้วยหินของสระอยู่ทุกบันไดรวม ๔ แห่งสำหรับลงไปในสระนี้ เวลานี้ลึกประมาณ

๒ ศอก ตรงกลางสระเป็นดินปนกรวด บ่อก็ไม่มีอย่างแต่ก่อน เนื่องจากไม่มีผู้ใดบูรณะให้ดีขึ้น เมื่อราว ๔๐ ปีก่อน นายเก๋า สมบูรณ์ทรัพย์ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลบางชาม อำเภอบ้านสร้าง (เดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว) ได้คิดจะขุดลอกสระใหญ่นี้ให้ดีขึ้นไว้สำหรับใช้น้ำ ได้ว่าจ้างคนมาทำการขุดลอก แต่เกิดมหัศจรรย์ฝนตกฟ้าร้องน้ำท่วมเต็มสระหมด นายเก๋าได้พยายามจะทำอยู่หลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จเพราะฝนตกน้ำท่วมสระนี้ทุก ๆ ครั้ง แต่นั้นเป็นต้นมาก็ไม่มีผู้ใดจะคิดบูรณะให้ดีขึ้น ตลอดจนทุกวันนี้ก็ใช้ทำประโยชน์อะไรไม่ได้

บ่อสระเล็กอยู่ข้างใต้ของสระใหญ่

เมื่อราว พ.ศ ๒๔๕๐ นายพรม ซึ่งเป็นชาวบ้านดงน้อย ได้สร้างวัดหินดาษขึ้น เพราะประชาชนทางซีกตะวันตกของดงน้อยจะทำบุญให้ทานก็ต้องไปวัดเกาะแก้วเวฬุวัน ซึ่งต้องเดินทางไปไกลแต่ก่อนมีอยู่วัดเดียว จึงได้สร้างวัดขึ้นชาวบ้านและประชาชนชอบเรียกว่าวัดหินดาษ จึงได้เรียกว่าวัดหินดาษมาจนทุกวันนี้ เวลานั้นได้ขุดบ่อน้ำขึ้นที่ต้นสำโรง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัด แต่ได้น้ำไม่พอใช้เมื่อถึงคราวจะใช้มาก ๆ เวลามีงานการและเป็นน้ำขุ่นไม่ใส และไม่ค่อยจืดมีรสกร่อย ต่อมาสมัยท่าน .

อาจารย์จวนเป็นเจ้าอาวาสวัดหินดาษ มีความเป็นห่วงใยแด่พระภิกษุสามเณรและผู้เดินทางสัญจรไปมาไม่มีน้ำจืดกิน จึงได้คิดจะขุดบ่อขึ้นอีก พยายามขุดอยู่หลายแห่งแต่ก็ไม่ได้น้ำพอแก่ความต้องการ จึงได้คิดทำพิธีบวงสรวงเทพารักษ์และขอที่ขุดบ่อน้ำใช้ให้แก่ภิกษุสามเณร

เย็นวันหนึ่งท่านอาจารย์จวนได้เดินไปดูสถานที่ ๆ จะขุดบ่อน้ำใกล้สระหินดาษใหญ่นี้ จึงได้บังเอิญพบขอบบ่อเก่าซึ่งมองเห็นเป็นเงา ๆ ขึ้นมา จึงได้กลับมาปรึกษาแก่พระลูกวัดและญาติโยม เมื่อเห็นพร้อมแล้วก็ตกลงขุดบ่อหรือสระเล็กขึ้น เมื่อเปิดหน้าดินชั้นแรกขึ้น ก็เห็นเป็นรูปบ่อเดิมอยู่แล้ว เข้าใจว่าบ่อเล็กนี้คงจะมีผู้ขุดขึ้นในคราวเดียวกันกับสระใหญ่ แต่บ่อลูกนี้เล็กกว่าจึงได้ตื้นเขินขึ้นก่อนจนไม่รู้ว่าเป็นบ่อเดิม เมื่อท่านอาจารย์จวน เจ้าอาวาส นายเสงี่ยม และบุคคลอีกคนหนึ่งรวม ๓ คน ได้ลอกลงไปตามรูปบ่อเดิม ลึกในราว ๑ เมตรก็มีน้ำไหลออกมาจากหินชานบ่อโดยรอบทุกด้าน เป็นน้ำที่สะอาดและใสบริสุทธิ์ มีรสจืดสนิท และได้พยายามลอกเอาดินเก่าขึ้นมาจนบ่อนี้ลึกลงไปอีกจนพอใจ ก็ได้น้ำพอแก่ความต้องการ และตั้งแต่นั้นมาทางวัดและประชาชนผู้ที่สัญจรไปมาก็ได้ใช้น้ำบ่อเล็กนี้เรื่อยมาจนเท่าทุกวันนี้

ลักษณะของบ่อสระเด็ก

เป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่ากันกว้างราว ๔ ศอก ผู้ที่มาพบขุดลอกขึ้นครั้งหลังนี้ ไม่ได้ตบแต่งให้ผิดไปจากรูปเดิม ปัจจุบันนี้ลึกประมาณ ๔ เมตร พระภิกษุสนัด กุลเกษต เจ้าอาวาสได้เทคอนกรีตไว้รอบบ่อสูงประมาณ ๑ ศอกเศษเพื่อกันไม่ให้น้ำไหลลงบ่อในเวลาฝนตก และได้ทำรั้วด้วยไม้จริงรอบบ่อเพื่อกันไม่ให้สัตว์วัวควายตกบ่อ

ความศักดิ์สิทธิ์

ก. น้ำในบ่อนี้ใสสะอาดอยู่เสมอตลอดปี ไม่เปรี้ยวกร่อย

ข. ไม่รู้จักแห้ง มีปล่องน้ำอยู่ตรงกลางก้นบ่อ

ค. เคยมีผู้ป่วยไข้ ดื่มน้ำบ่อนี้แล้วหาย

ประโยชน์

พระภิกษุสามเณรวัดหินดาษได้ใช้น้ำในบ่อนี้ ตลอดจนประชาชนบ้านใกล้เคียง และผู้เดินทางผ่านไปมาได้แวะดื่มอาบน้ำในบ่อนี้

หน้า	บรรทัดที่	คำว่า	แก้เป็น
๓	๑๒	เศวตรฉัตร์	เศวตฉัตร
๑๐	๒	พฤศภาคม	พฤษภาคม
๑๒	๒	จิตต์	จิต
๑๔	๑๖	ภิ.ฑฆมนำ	ภิวฑฆมนำ
๔๓	๕	มหานภปฎล	มหานพปฎล
๔๔	๖	ใส้	ไส้
๔๖	๑๕	พระเต้ร	พระเต้า
๔๙	๗	พระเศวตรฉัตร	พระเศวตฉัตร
๕๑	๑	เศวตรฉัตร	เศวตฉัตร
๕๑	๔	สี่เหลี่ยม	สี่เหลี่ยม
๕๒	๑๔	เศวตรฉัตร	เศวตฉัตร
๕๒	๑๙	เศวตรฉัตร	เศวตฉัตร
๕๓	๑	เศวตรฉัตร	เศวตฉัตร
๕๔	๒	ประจิ๋ป	ประทิ๋ป
๖๗	๖	พระราชทานราช อิสสริยาภรณ์	พระราชทานเครื่องราช อิสสริยาภรณ์
๖๘	๔	วัดราชาธิวาศ	วัดราชาธิวาส
๖๘	๑๐	อุทาฒิโน	วุทาฒิโม

หน้า	บรรทัดที่	คำว่า	แก้เป็น
๗๕	๑๐	ทักษิณาวัตร	ทักษิณาวัฏ
๗๗	๑๔	เศวตฉัตร	เศวตฉัตร
๘๗	๑	พระบรมราชวโรกาศ	พระบรมราชวโรกาส
๘๗	๕	มหิตลาธิเบศร์รามา ธิบดี	มหิตลาธิเบศรรามา ธิบดี
๘๘	๙	มหิตลาธิเบศรามา ธิบดี	มหิตลาธิเบศรรามา ธิบดี
๘๘	๑๗	ปฏิภาณ	ปฏิภาน
๙๐	๙	พระสุริยภักดิ์	พระสุริยภักดิ์
๙๘	๑๖	พระสงฆ์เจ้า	พระสงฆเจ้า

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

បិណ្ឌបត្តិ ទ្រេងចិនបណ្ឌិតមហាសក្តិរាជវិទ្យាល័យ
អាយុពិមិត្ត ភ្នំពេញ ស្ថិតក្នុងឆ្នាំ ២៥០២ ព.ស. ២៥០២